

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRK SİYASİ HAYATINDA HER GÜN
GAZETESİ 1947-1980**

Senem AY

2501180980

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Ramazan Erhan GÜLLÜ

İSTANBUL – 2022

ÖZ

TÜRK SİYASİ HAYATINDA HER GÜN GAZETESİ 1947-1980

SENEM AY

12 Kasım 1947’de yayın hayatına başlayan Her Gün Gazetesi, aynı zamanda gazetenin başyazarı olan Mehmet Faruk Gürtunca tarafından kurulmuştur. Gazete, kurulduğunda resmî olarak bir grubun sözcüsü konumunda olmasa da her daim milliyetçi söylemlerde bulunmuştur. Bu açıdan kuruluşundan itibaren milliyetçi bir gazete olarak değerlendirilmekle birlikte 1976 yılında el değiştirmesi ile resmî olarak da milliyetçi bir grubun sözcüsü haline gelmiştir. Bu durum 12 Eylül 1980 askeri darbesine kadar devam etmiştir. Darbeyle birlikte gazetenin yayın hayatı da sonlanmıştır.

Ayrıca, yayınlanmaya başlamasından itibaren demokrasinin halk tarafından sürdürülmesi taraftarı olan Her Gün, 1950 seçimi sonuçlarını coşku ile karşılamış ve yayınlarına bunu yansıtmıştır. Dolayısıyla kuruluşundan itibaren Demokrat Parti yanlısı bir çizgi takip eden gazete, resmî sözcüsü olmasa da Demokrat Parti yanlısı bir yayın organı olarak da kabul edilebilir. 1960 yılında gerçekleşen darbeye Demokrat Parti hükümetinin yıkılması ve Milli Birlik Komitesi’nin yönetimi devralmasıyla birlikte gazete sessiz kalmayı tercih etmiştir. Ancak yönetimin sivillere geçme sürecini desteklemiştir.

Bu çalışmada, bahsedilen süreçteki siyasi gelişmelerle birlikte dış politika ve azınlık konularına da değinilmiş olup gazetenin bu konulardaki tutumuna yer verilmiştir. Çalışmamız 1947’den itibaren 1980 askeri müdahalesine kadar olan süreçteki gelişmeler karşısında gazetenin tutumu ve fikrî yapısını incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle 1976 yılından sonra resmî olarak milliyetçi bir grubun yayın organı haline gelen gazetenin olaylar karşısındaki siyasi tutumu temel inceleme konusu olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Her Gün, Milliyetçilik, Demokrat Parti, Milliyetçi Hareket Partisi, Alparslan Türkeş

ABSTRACT
HER GÜN NEWSPAPER IN TURKISH POLITICAL LIFE 1947-1980
SENEM AY

Her Gün Newspaper, which started its publication life on November 12, 1947, was founded by Mehmet Faruk Gürtunca, who was also the editorial writer of the newspaper. Although the newspaper was not officially a spokesperson for a group when it was founded, it has always made nationalist discourses. In this respect, it has been regarded as a nationalist newspaper since its establishment, but after it changed hand in 1976, it officially became the spokesperson of a nationalist group. This situation continued until the military coup of September 12, 1980. The publication of the newspaper ended with the coup.

In addition, Her Gün, which has been in favor of the continuation of democracy by the people since its publication, welcomed the results of the 1950 elections with enthusiasm and reflected this in its publications. Therefore the newspaper, which has followed a Demokrat Party line since its establishment, can be accepted as a Demokrat Party publication even though it is not its official spokesperson. With the collapse of the Demokrat Party government in the coup in 1960 and the National Unity Committee taking over the administration, the newspaper preferred to remain silent. However, he supported the transition of the administration to civilians.

In this study, together with the political developments in the mentioned process, foreign policy and minority issues are also mentioned and the attitude of the newspaper on these issues is given. Our study aims to examine the intellectual structure of the newspaper in the developments from 1947 to the 1980 military intervention. Especially after 1976, the political attitude of the newspaper, which became the official organ of a nationalist group, will be the main subject of analysis.

Keywords: Her Gün Newspaper, Nationalism, Democratic Party (DP), Nationalist Movement Party (MHP), Alparslan Türkeş

ÖNSÖZ

Bu çalışma Her Gün gazetesinin 1947-1980 yılları arasındaki siyasi gelişmelere yaklaşımını incelemeyi amaçlamaktadır. Tüm sayıları incelenen gazetenin fikri yapısı araştırma konumuz olup bahsedilen döneme ilişkin siyasi söylemlerine çalışmamızda sıkça yer verilmiştir. Bu bağlamda ana kaynağını Her Gün gazetesinin oluşturduğu bu çalışma, işlenen konular bakımından dönemi ele alan araştırma eserler de incelenerek desteklenmiştir. Biz bu incelemeyi sürdürürken gazete hakkında bir kitap ve bir de yüksek lisans tezi olmak üzere iki çalışma yapılmıştır. Fakat yapılan çalışmalar belli bir dönemi kapsamakta olup gazetenin tüm sayılarına erişim sağlanamamıştır. Bu çalışmada gazetenin yayımlanmaya başlamasından kapanışına kadar olan sürecin bütünlük içerisinde ele alınması hedeflenmektedir.

Yaklaşık üç yıl süren yorucu bir çalışma süreci geçirdim. Öncelikle bu konuyu çalışmamı isteyen, elinde bulunan kaynaklardan istifade etmemi sağlayan ve bu süreçte yazdıklarımı dikkatle okuyup geri dönütler veren çok değerli danışman hocam Doç. Dr. Ramazan Erhan Güllü'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez konum hakkında her daim engin fikirlerine başvurduğum ve desteğini her zaman hissettiğim değerli hocam Prof. Dr. Recep Karacakaya'ya teşekkürlerimi borç bilirim. Yüksek Lisans eğitimim boyunca derslerini aldığım değerli hocalarım Prof. Dr. Cezmi Eraslan, Prof. Dr. Abdurrahman Bozkurt, Prof. Dr. Halil Bal ve Prof. Dr. Fatih Mehmet Sancaktar'a bana kattıklarından dolayı teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatım boyunca desteğini ve güvenini benden esirgemeyen, her daim yanımda ve arkamda olan Biricik Annem Hatice Aktaş'a ve Babam Kenan Aktaş'a minnettarım. Ne yapsam haklarını ödeyemem. Ve tabii ki her zaman yanımda olan desteğim eşim Hüseyin Ay'a teşekkür ederim. Bu süreçte dünyaya gelen oğlum Aybars Ay'a, varlığıyla bana güç verdiği için çok teşekkür ederim. Aynı zamanda çalışmalarımı sürdürmemde bana destek olan ve oğlumu emin ellerine bıraktığım kayınvalidem Nurten Ay'a teşekkür ederim. Yüksek lisansta tanıdığım bir dost ve kardeş olarak gördüğüm, benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen meslektaşım Ayşe Yüksel'e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca gazete sayılarına ulaşmamda ve gazeteleri inceleme sürecinde bana yardımcı

olan Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı ve Milli Kütüphane çalışanlarına teşekkür ederim.

İstanbul,2022

Senem AY

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
RESİMLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİNİN HER GÜN GAZETESİNE YANSIMALARI

A.Demokrasi Zaferi 14 Mayıs 1950 Seçimi.....	21
B.Demokrat Parti İktidarı Dönemi	26
1.Demokrat Partinin Siyasi Kazanımları Ve Baskı Uygulamaları	28
2.1957 Seçimleri Sonrası Durum.....	35
3.27 Mayıs Askeri Darbesi	38
C.Milli Birlik Komitesi Döneminden Koalisyonlar Dönemine	41
1.Milli Birlik Komitesinin Faaliyetleri	41
2.1961 Seçimi İle Sivil Yönetime Geçiş Ve Koalisyonlar Dönemi	44
D.1975-1980 Arası Gelişmelerin Her Gün Gazetesine Yansımaları.....	49
1.1975- 1977 Arası Türkiye Siyaseti	49
2.1977 Seçimi	55
3.1977 Sonrası Durum Ve 12 Eylül Askeri Darbesi.....	59

İKİNCİ BÖLÜM

1947- 1980 ARASI AZINLIKLARIN DURUMU

A.İstanbul Rum Patriği Athenagoras'ın Patrik Olarak Seçilmesi Ve Türk Siyasetindeki Rolü (1949-1972).....	66
1.Rum Patriği Maksimos'un İstifası	66
2.İstanbul Rum Patriği Athenagoras'ın Patrik Olarak Seçilmesi Ve 6-7 Eylül Olayları	67
B.Ermenilerin Patrik Seçimi Sorunu	69
C.6-7 Eylül Olayları	73
1. 6-7 Eylül Olayları Öncesi Durum	73
a)Demokrat Partinin Azınlıklara Yaklaşımı Ve 6-7 Eylül Olayları Öncesi Durum.....	73
b)1950'den 6-7 Eylül Olaylarına Kadar Kıbrıs Sorunu	74
c)Londra Konferansı	76
2.6-7 Eylül Olayları	77
a)Zürich Ve Londra Anlaşmaları	79
D.Ermeni Örgütlerinin Terör Eylemleri	81
1.Ermeni Terör Örgütü ASALA'nın Faaliyetleri	83
E.Batı Trakya Meselesi	84

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK DIŞ POLİTİKASI

A.Türkiye'nin İttifaklara Dâhil Olma Süreci	90
1.Marshall Planı	90
2.Türkiye'nin Nato'ya Katılması.....	95
3.Balkan Paktı	100
4.Bağdat Paktı	102
B.Türkiye'nin Kore'ye Asker Göndermesi	105
C.Kıbrıs Meselesi	113
1.Kıbrıs Krizleri	113
a)1963-1964 Kıbrıs Krizi.....	113

b)1967 Kıbrıs Krizi.....	118
c)1974 Kıbrıs Krizi ve Kıbrıs Barış Harekâtı	120
SONUÇ	129
KAYNAKÇA.....	134
EKLER	143

RESİMLER LİSTESİ

Resim 0.1: 1959’da gazetenin sol üst köşesinde kullanılmaya başlanan logo 3

Resim 0.2: 1975’de kullanılmaya başlanan logo.....4

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.:	Adı geçen eser
a.g.m.:	Adı geçen makale
a.g.t.:	Adı geçen tez
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AP:	Adalet Partisi
ASALA:	Armenian Secret Army for The Liberation of Armenia
C:	Cilt
CENTO:	Central Treaty Organization
CGP:	Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP:	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
DİA:	Diyanet İslam Ansiklopedisi
DP:	Demokrat Parti
MBK:	Milli Birlik Komitesi
MHP:	Milliyetçi Hareket Partisi
MSP:	Milli Selamet Partisi
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
THY:	Türk Hava Yolları
NATO:	North Atlantic Treaty Organization
YTP:	Yeni Türkiye Partisi

GİRİŞ

Bu çalışma temel olarak 1947-1980 yılları arasında Türk siyasi hayatında meydana gelen gelişmelerin ve değişimlerin Her Gün gazetesine nasıl yansıdığını görmeyi amaçlamaktadır. Her Gün gazetesi yayın hayatına başladığı 1947'den 1976'ya kadar resmî olarak siyasi bir kimlik taşımamakla ve hiçbir grubun sözcüsü olmamakla birlikte 1960'a kadar Demokrat Parti'yi destekleyen bir tutum sergilemiştir. Ayrıca gazete tüm yayın hayatı boyunca milliyetçi/muhafazakâr bir siyasi tavra sahip olmuştur. Yayınlarıyla izlediği milliyetçi tutum gazetede açıkça görülmektedir. 1976 yılından sonra ise gazete milliyetçi ve ülkücü fikriyatın ve bu fikrin siyasi temsilcisi MHP'nin resmî yayın organı haline gelmiştir. Bu sebeple Her Gün gazetesi üzerinden Türk siyasi hayatının incelenmesi, gelişen olaylara milliyetçi kamuoyunun bakışını ortaya koyma imkânı sağlayacaktır. Bundan dolayı çalışmamızda belli bir döneme odaklanmaktan ziyade gazetenin yayın hayatı boyunca devam eden siyasi tutumu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Her Gün gazetesi çalışmanın ana kaynağını oluşturmakla birlikte TBMM tutanakları, hatıratlar, araştırma eserler ve dönemin diğer basın unsurlarından da faydalanılmıştır. Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde çoğu sayısına erişilen Her Gün gazetesinin eksik nüshaları Atatürk Kitaplığı'ndan tamamlanmıştır. Birtakım sayılara ise Milli Kütüphane'den ulaşılmıştır. Bu sayede gazetenin tüm sayılarına ulaşmak mümkün olmuştur.

1947-1980 yılları arası Türkiye'nin siyasi konjonktürünün çok hareketli süreçler içermesi sebebiyle bu dönem tarihçiler ve diğer sosyal bilimcilerin ilgisini çekmiş ve döneme dair birçok eser kaleme alınmıştır. Bu bağlamda çalışmamız boyunca dönemin siyasi hayatını inceleyen birçok araştırma eserden istifade edilmiştir¹.

Bu çalışmaya başlandığında Her Gün gazetesi hakkında genel bilgilere ulaşılsa da, gazetenin tüm sayılarının tarandığı ve gazete perspektifinden dönemin

¹ Örnek olarak döneme dair şu eserleri zikredebiliriz; Kemal Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul 2019; Sina Akşin, vd., **Çağdaş Türkiye Tarihi 1908-1980**, Cem Yayınevi, İstanbul 2008; Rıdvan Akın, **Türk Siyasi Tarihi 1908- 2000**, On İki Levha yayıncılık, İstanbul 2019; Cem Eroğul, **Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi)**, Yordam Kitap, İstanbul 2019; Mustafa Albayrak, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoenix Yayınevi, Ankara 2004.

incelendiği bir çalışma bulunmamaktaydı. Fakat çalışmanın devam ettiği sırada Her Gün gazetesi hakkında iki çalışma yayımlanmıştır. Bunlardan biri kitap olarak bir diğeri ise yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Her Gün gazetesinin 1976-1980 yılları arası yayın politikasının incelendiği ve Recep Küçükizsiz'in kaleme aldığı "Türk Basınında Ülkücü Hareket: Her Gün Gazetesi" adlı eser, gazetenin son dört yılını incelemiş ve sözlü tarih yöntemi kullanılarak yazılmıştır². Özellikle 1976 yılından itibaren ülkücü bir kimlik kazanan Her Gün gazetesinin ülkücülerin sesi oluşunun, dönemi yaşayanların bizzat anlatımı ile aktarılması çalışmayı önemli kılmaktadır.

Bir diğer çalışma ise Kubilay Muhammet Özdemir tarafından hazırlanmış olan Yüksek lisans tezidir. "Hergün Gazetesine Göre 1977-1980 Yıllarında Sağ- Sol Çatışması"³ başlığı ile hazırlanan çalışma, 1980 askerî darbesi öncesi yaşanan sağ-sol çatışmalarına odaklanmaktadır. Tarih aralığından da anlaşılacağı üzere bu tezde de yine gazetenin MHP'nin resmî yayın organı olduğu dönem incelenmiştir.

Bu çalışmalar dışında doğrudan Her Gün gazetesini ele alan bir çalışma mevcut değildir.

Her Gün gazetesi 12 Kasım 1947 Çarşamba günü yayın hayatına başlamıştır. Gazetenin kurucusu ve Başyazarı Mehmet Faruk Görtunca'dır. Gazete yayın hayatına başladığında yazı işlerini ise fiilen Niyazi Ahmet Banoğlu idare etmiştir. "Akşamları Çıkar, Halk ve Hak İçin Çalışır Günlük Müstakil Gazete" alt başlığı ile basılan Her Gün gazetesi 6 sayfa olarak ve tanesi 5 kuruştan satılmaya başlanmıştır. Gazetenin ilk sayısında "Güzel İstanbul'a her cephesi ile iyi ve güzel, tarafsız, vatandaş hakkını müdafaa eder, onun derdlerini dinler, onun isteklerini yazar bir gazete vermek yegâne ülkümüzdür." denilerek gazetenin vizyonu belirtilmiştir⁴. Gazetenin "tarafsız" bir yayın organı olarak çıkarıldığı vurgulansa da Demokrat Parti'nin güçlü bir muhalefet olarak varlığını sürdürdüğü bir dönemde yayımlanmaya

² Recep Küçükizsiz, **Türk Basınında Ülkücü Hareket Her Gün Gazetesi 1976- 1980**, Yusufiye Vakfı Yayınları, İstanbul 2021.

³ Kubilay Muhammet Özdemir, "Hergün Gazetesine Göre 1977-1980 Yıllarında Sağ- Sol Çatışması", İstanbul Ayvansaray Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul 2021.

⁴ Mehmet Faruk Görtunca, "Okuyucularımızla Açık Bir Konuşma", **Her Gün**, sayı:1, 12 Kasım 1947, s.1-4.

başlanan gazete de aslında Demokrat Parti yanlısı bir çizgiye sahiptir. Siyasi gelişmeler karşısında gazetenin tutumu bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Nisan 1948'den 30 Ekim 1948'e kadar yazı işlerini fiilen yürüten Murad Karahanlı'dan sonra 30 Ekim ile 17 Kasım tarihleri arasında Mehmet Faruk Gürtunca yazı işleri müdürlüğünü yürütmüştür. 17 Kasım 1948'de ise bu göreve Abbas Parmaksızoglu gelmiştir. Parmaksızoglu, gazetenin yazı işlerini yürütmekle birlikte birçok makale de kaleme almıştır.

2 Şubat 1950 tarihine kadar Abbas Parmaksızoglu'nun idare ettiği görevi, 10 Nisan 1950'de Mehmet Faruk Gürtunca tekrar almıştır. 12 Mayıs 1950'ye kadar Gürtunca'nın yönettiği yazı işleri müdürlüğü, 12 Mayıs'ta yeniden Abbas Parmaksızoglu'na geçmiştir. 12 Kasım 1950'ye kadar yazı işleri müdürlüğünde olan Abbas Parmaksızoglu'ndan sonra 13 Kasım 1950'de yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür Kemal Onan olmuştur. Kendisi bu görevi 29 Haziran 1951'e kadar idare etmiştir. 29 Haziran 1951'de bu göreve yeniden Mehmet Faruk Gürtunca gelmiş ve görevini 3 Ekim 1951'e kadar sürdürmüştür. 3 Ekim 1951'de yazı işleri müdürlüğü görevine yeniden gelen Abbas Parmaksızoglu, Mart 1959'a kadar bu görevde kalmıştır.

Nisan 1959'da yazı işlerini fiilen idare eden Cihad Dilerge bu göreve gelmiş ve 14 Mayıs 1959'a kadar görevine devam etmiştir. Yayımlandığı günden 1959 yılına kadar herhangi bir logoya sahip olmayan gazetenin 1959 yılından sonra sol üst köşesine "Dokunmayın Bu Arslana" yazılmış, Türkiye ve ay-yıldız önünde aslan resmi konulmaya başlanmıştır. Ayrıca o dönemde gündemin önemli konularının başında gelen Kıbrıs sorununa vurgu yapılarak fotoğrafın altında "Ne Kıbrıs'ı Böleceğiz- Ne Kıbrıs'ı Vereceğiz- Toptan Alıp Biz Kıbrıs'ı- Son Murada Ereceğiz" dizelerine yer verilmiştir⁵.

⁵ Her Gün, sayı:3936, 1 Ocak 1959

Resim 0.1: 1959'da gazetenin sol üst köşesinde kullanılmaya başlanan logo⁶.

“Bu Arslana Dokunmayın” adında Mehmet Faruk Gürtunca’nın şiir kitabı bulunmaktadır. Mehmet Faruk Gürtunca, gazeteciliğin yanında edebi kişiliği ile de dikkat çekmektedir. Kendisine ait birçok kitap ve şiir bulunmaktadır⁷. Gazetede Figani mahlası ile edebi eserleri yayımlanmıştır⁸. Bunun yanı sıra siyasete de atılmış olan Mehmet Faruk Gürtunca, 1957’de Demokrat Parti’den İstanbul Milletvekili seçilmiştir. Kuruluşundan itibaren Demokrat Parti yanlısı olan gazetenin ilerleyen tarihlerde parti ile çok daha yakın ilişkiler içinde olduğu anlaşılmaktadır. Ancak hiçbir zaman Demokrat Parti’nin resmi yayın organı haline gelmemiştir. 27 Mayıs darbesi ile Yassıada’da yargılananlar arasında Gürtunca da bulunmaktadır. Gazetenin Milli Birlik Komitesi döneminde siyasi olaylara karşı sessizliğinin ve idarenin sivillere devredilmesini desteklemesinin arkasında Demokrat Parti ile kurulan bu organik ilişkinin etkisi bulunmaktadır.

Bu süreçte gazete Ocak 1962 tarihinde el değiştirerek Mehmet Faruk Gürtunca’nın oğlu Uğur Gürtunca’nın idaresine girmiştir. Uğur Gürtunca idaresinde iken yazı işlerini 8 Nisan 1962’ye kadar fiilen idare eden Abbas Parmaksızoğlu olmuştur. Ardından bu görevi Uğur Gürtunca devralmış ve Aralık 1962’ye kadar

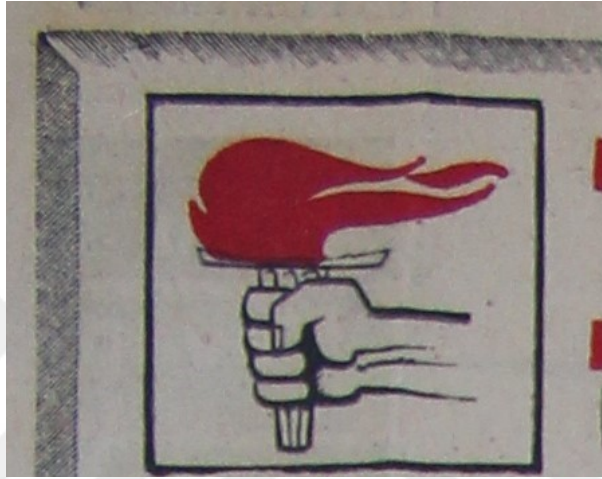
⁶ Aynı yer.

⁷ İbrahim Arslan, **Mehmet Faruk Gürtunca’nın Şiir Kitapları Üzerine Bir İnceleme**, Hiper Yayın, İstanbul 2019, s. 19-20.

⁸ Figani, “Mevlana ve Mesnevi”, **Her Gün**, sayı: 5349, 15 Aralık 1962.

sürdürmüştür. 1963 yılında yeniden Abbas Parmaksızoğlu Yazı İşleri Müdürlüğü'ne gelmiş ve 1972 yılına kadar bu göreve devam etmiştir.

Gazetede diğer bir değişim de 1975 yılında yaşanmış ve Her Gün başlığının altında “Günlük Bağımsız Halk Gazetesi” yazmaya başlanmıştır. 1 Aralık 1975’de gazetenin sol üst köşesindeki logo değiştirilerek “Meşale Tutan El” koyulmuştur.

Resim 0.2: 1975’de kullanılmaya başlanan logo⁹.

Her Gün gazetesi asıl değişimini ve resmen Türk milliyetçiliğinin siyasi alandaki sözcüsü haline gelişini 3 Şubat 1976’da yaşamıştır. Her Gün başlığı altında artık “Milliyetçi Gazete” alt başlığı bulunmaktadır. Ekim 1976 tarihinde “Milliyetçi Gazete” yerine “Daha Güzel Daha Güçlü Türkiye” sloganı yer alsa da Her Gün gazetesi artık milliyetçilerin resmi yayın organı haline gelmiştir. O tarihe kadar herhangi bir partinin ya da ideolojinin resmî yayın organı olmayan Her Gün gazetesi için bu bir dönüm noktası olmuştur. Hatta 1950’li yıllarda sahibinin Demokrat Parti’den milletvekili olması durumunda bile gazete, herhangi bir partinin yayın organı olmamıştır. Bu açıdan 1976 yılında yaşanan değişim oldukça önemlidir.

Ekim 1976 tarihinde Uğur Gürtunca gazeteyi Her Gün Gazetecilik A.Ş adına Zeki Saraçoğlu’na satmıştır. Zeki Saraçoğlu döneminde Genel Yayın Müdürü Tahir Kutsi Makal, Genel Müdür olarak ise Yaşar Okuyan görev yapmıştır. Bu sırada Alparslan Türkeş’in sürekli, milliyetçilik fikrini yayabilmek ve ülkücü yayınlar yapabilecekleri bir gazete ihtiyacından bahsettiği belirtilmektedir. Türkeş bu konu ile alakalı olarak çevresinden topladığı paraları bir banka hesabında biriktirmiş, gazete

⁹ Her Gün, sayı: 10457, 1 Aralık 1975.

fikrini paylaştığı yakın dostu Ali Sahir Nariç'e gazete kurma görevini vermiştir. Ali Sahir Nariç derhal araştırmalara başlamış fakat Türkeş'in topladığı para ile gazete kurma işinin imkânsız olduğu görülmüştür¹⁰.

Nariç'in gazete araştırması yaptığı esnada Necdet Sevinç'in Her Gün gazetesinin satılık olduğunu haber vermesi üzerine hemen Zeki Saraçoğlu ile görüşülmüş ve yapılan pazarlık neticesinde Zeki Saraçoğlu ile ortak olunmuştur¹¹. Gazeteye ait baskı malzemeleri karşılığında Saraçoğlu'na para verilmeyecek ve elde olan para sermaye olarak kullanılacaktır. Her Gün yeni yayın dönemine başladığında Genel Yayın Müdürü Necdet Sevinç, Genel Müdür Yaşar Okuyan, Yazı İşleri Müdürü Veyis Sözüer ve Müessese Müdürü ise Ali Sahir Nariç'dir. Gazetenin merkezi İstanbul, Sultanahmet, Mimar Mehmet Ağa Caddesi, no:36 idi. Bu adres 1980 yılında gazetenin resmen kapanmasına kadar gazetenin merkezi konumunda kalacaktır¹².

Ali Sahir Nariç'in söylemlerine göre, Alparslan Türkeş'in Zeki Saraçoğlu'na "Sen gazetecisin, bizim bir gazeteye ihtiyacımız var, bir gazete kur." şeklinde bilinen sözleri asılsızdır. Ortaklık ilerledikçe Nariç ve Saraçoğlu arasında anlaşmazlıklar yaşanmaya başlanmıştır. Bu süreçte gazetenin basımı için gazetenin kuruluş tarihinde hangi tesisler kullanılıyorsa, onlar kullanılmaya devam ediliyordu. Maddiyatsızlıktan tesis dahi alınamamıştır. Türkeş'in yakın dostu olan Gün Sazak'ın da gazetenin gelişmesine maddi ve manevi yardımlarının olduğu bilinmektedir. Ali Sahir Nariç gazetenin tüm işleri ile ilgilenirken, Zeki Saraçoğlu'nun gazeteye ait olan geliri alması ikilinin arasını net bir şekilde açmıştır. Nariç'in Saraçoğlu'nu çağırması üzerine yapılan görüşme neticesinde 1976'da kurulan ortaklık, Zeki Saraçoğlu döneminde alınan makinelerin parasının taksitle ödenmesi koşulu ile sonlanmıştır¹³.

1977 yılında gelişen bu olay sonucunda gazetenin künyesinde gazete sahibi olarak Her Gün Gazetecilik A.Ş. adına, Ali Sahir Nariç ismi yer almaya başlamıştır. Genel Yayın Müdürü Enver Altaylı, Yazı İşleri Müdürü Veyis Sözüer, Müessese Müdürü Hilmi Kurtuluş idari kadroyu oluşturan diğer isimlerdir.

¹⁰ Küçükizsiz, a.g.e., s. 54-55.

¹¹ Küçükizsiz, a.g.e., s. 54-58.

¹² Her Gün, sayı:12215, 12 Eylül 1980; Küçükizsiz, a.g.e., s.61

¹³ Küçükizsiz, a.g.e., s.70.

Gazetede 1947-1980 yılları arasında makale yazan yazarların bazıları şunlardır:

Mehmet Faruk Gürtunca, Ülkü Gürtunca Ogun, Abbas Parmaksızoğlu, Taha Akyol, Necdet Sevinç, Yaşar Okuyan, Necmettin Hacıeminoğlu, Necip Fazıl Kısakürek, Nevzat Kösoğlu, Muhittin Nalbantoğlu, Seyid Ahmet Arvasi, Said Bilgiç, Yalçın Toker, Cezmi Bayram, Razi Yalkın, Vedat Orfi Bengi, Vedat Akın, Ali Karakurt, Orhan Gök, Muzaffer Celasun, Mustafa Şerif Alyanak, Selahaddin Ural, Süreyya Bükey, M. Cahit Üzen, Tevfik Günter, Şemsi Belli, Kurtcebe Noyan, Muzaffer Fatma Ülsever, Rıza Çavdarlı, İsmet Parmaksızoğlu, Sabri Gözgücü, Emin Aygen, Kadri Kemal Kap, Reşad Ekrem Koçu, Bedriye Adnan Özer, Necmeddin Deliorman, İlhan Darendelioğlu.

Yazar isimlerinden de görüleceği üzere gazete bu tarihlerde Türk Milliyetçiliği fikrini savunan birçok entelektüelin yazı yazdığı bir fikir gazetesi haline gelmiştir.

Her Gün gazetesinin genel idari yapısı ve siyasi dönüşümleri yukarıda bahsettiğimiz şekildedir. Çalışmamızın birinci bölümünde 1947 ile 1980 yılları arası siyasi konular işlenecektir. Bu bağlamla Türkiye'nin içinde bulunduğu demokratikleşme sürecinin gazeteye yansımaları, gazetenin bu konudaki fikrî yapısı incelenecektir. Bu bölümde ayrıca 1950 seçimleriyle iktidara gelen DP'nin politikaları ve muhalefet ile olan ilişkileri gazetede yayımlanan makaleler bağlamında ele alınacaktır. Türk demokrasi tarihine derin bir iz bırakan 27 Mayıs Askeri Darbesi neticesinde DP'den İstanbul Milletvekili olan Her Gün gazetesi sahibi Mehmet Faruk Gürtunca tutuklanmış ve Yassıada Mahkemelerinde yargılanmıştır. Buna rağmen gazete, dönemin şartları gereği süreci tarafsız bir şekilde sütunlarına yansıtmaya çalışmıştır. Darbe sonrası DP'liler tutuklandıktan sonra MBK üyeleri tarafından DP'ye ait kasalar açılmış ve elde edilen bilgiler ışığında sabık hükümetin bazı kimselere örtülü ödenek verdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda elde edilen verilerden, Demokrat Parti'nin Her Gün gazetesine de örtülü ödenekten pay verdiği anlaşılmıştır. Mart 1960'da 10.000 TL tutarında örtülü ödenek alan Gürtunca'nın aynı zamanda milletvekili olduğu DP ile önemli bir maddi bağ da

kurduğu görülmektedir¹⁴. O dönem birçok gazete sahibi örtülü ödenek almış ve bir kısmı bu sebepten yargılanmıştır¹⁵. Fakat gazetede Gürtunca'nın Yassıada'da yargılanma sebebinin örtülü ödenekten para alması olmadığı, ticari sebeplerden yargılandığı belirtilmiştir. Gürtunca'nın kızı bir yazısında bu hususu şu şekilde açıklamıştır:

“Tamamen hususi bir firma ile aralarında olan bir ticari anlaşmaya, nüfuz suiistimali yaması vurulmaya çalışıldı¹⁶”.

Bu ticari gerekçelerle yargılanan Gürtunca, yapılan tetkikler neticesinde 1962 yılında beraat etmiş¹⁷ ve 1 Ocak 1963 yılında yeniden başyazılar yazmaya başlamıştır¹⁸. Ayrıca gazetede Her Gün yazarlarından 1960 yılında tutuklamalar olduğuna dair bilgilere rastlanmamıştır.

Bu aşamada Milli Birlik Komitesi'nin kurulması ve komitenin Ordu ve üniversitelerde yaptığı tasfiyelere, Yassıada Mahkemelerine, Eminsu olayına, 147'ler olayına, 14'ler meselesine değinilecektir. Akabinde 1961 yılında yapılan seçimler ile TBMM'nin açılması ve nihayetinde farklı hükümetler döneminden bahsedilecektir. Bu bağlamda İnönü Koalisyonları Dönemi, Demirel Dönemi, Bülent Ecevit Dönemi anlatılacaktır. Bu dönemde gazetenin siyasi gelişmelere karşı tutumu, milliyetçi/muhafazakâr siyasi çizgisini korumakla birlikte resmî olarak bir tarafı savunmamak ve 1976 yılına kadar yaşanan olayların tarafsız şekilde halka aktarılması yönünde olmuştur. Bu tavrından 1976 yılına kadar vazgeçmeyen Her Gün gazetesi 1976 yılında MHP'nin resmi yayın organı olduktan sonra Milliyetçi ve Ülkücülerle ilgili haberlere sıkça yer vermiş ve Alparslan Türkeş'in makalelerini yayımlamıştır. Dönemin iktidarı eleştirilmiş ve MHP'nin çizgisinin en doğru yol olduğu ısrarla belirtilmiştir. Ülkücülüğün sesi olmak için satın alınan Her Gün gazetesi, ülkücü gençlere karşı girişilen saldırıları her daim kınamış ve milliyetçi gençliğin haklarını ve haklılığını savunma mücadelesi vermiştir. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesine kadar yayın hayatına devam eden Her Gün, darbe gerçekleştikten

¹⁴ Hulusi Turgut, **Türkeş'in Anıları Şahinlerin Dansı**, ABC Basın Ajansı, Ekim 1995, s.163.

¹⁵ Yunus Özduygün, Bekir Koçlar, “Yassıada'da Örtülü Ödenek Davası: Basın Ve Resmi Kurumlara Yapılan Harcamalar”, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları**, sayı:40, 2021, s.260-267.

¹⁶ Ülkü Gürtunca Ongun, “Beraat Ettik”, **Her Gün**, sayı:5028, 20 Ocak 1962, s.1.

¹⁷ Aynı yer.

¹⁸ Mehmet Faruk Gürtunca, “Yeniden Başlarken”, **Her Gün**, sayı:5366, 1 Ocak 1963 s.1.

sonra tamamen kapatılmıştır. Böylece son sayısı 12 Eylül günü çıkmış olup, darbenin nasıl gerçekleştiği ve sonraki süreç başka gazetelerden takip edilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde azınlık konuları işlenecektir. Bu bağlamda İstanbul Rum Patrikhanesinin Patrik seçimi ardından Ermenilerin Patrik seçimindeki sorunlar ele alınmıştır. Akabinde Kıbrıs'ta gelişen olaylar sonucunda ortaya çıkmış olan 6-7 Eylül olaylarına ve yapılan anlaşmalara değinilmiştir. 1970'li yılların sonlarına gelindiğinde Türkiye, devlete tehdit olarak gördüğü komünizm ile mücadele yanında Ermeni terör örgütü ASALA'nın saldırılarıyla da karşı karşıya kalmıştır. ASALA'nın özellikle yurt dışında Türk diplomatlara yönelik saldırıları Ermeni sorununu gündeme taşımıştır. Gazetede, Ermeni terörü de oldukça geniş yer tutmuştur. Ele alınacak bir diğer konu ise Batı Trakya meselesidir. Batı Trakya'da Yunanlıların Türklere yaptıkları zulümleri ve işkenceleri gazete sütunlarında sıkça görmek mümkündür. Bu konu hakkında yapılan şikâyetleri ve görüşmeleri işleyeceğimiz bu bölümde, gazete haberlerine yer verilerek ilerlenecektir.

Son bölüm olan üçüncü bölümde ise Türk dış politikasına yer verilmiştir. Bu bağlamda 1947 yılından başlayarak Türkiye'nin aldığı dış yardımlar, Atlantik Paketi'ne alınması, Balkan Paketi'nin oluşturulması ardından Bağdat Paketi'nin kurulması, Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesi ve tarih boyunca hiçbir zaman değerini kaybetmeyen ve bu sebepten ötürü hep göz önünde olan Kıbrıs Meselesine değinilecektir. Her Gün gazetesinde özellikle Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesi çokça konu edilmiş ve yayımlar bu yönde gerçekleşmiştir. Siyasi çevrelerde de yine aynı mesele üzerinde ihtilaflar yaşanmasından dolayı gazete sütunlarında sıkça bu konunun işlendiği görülmektedir. Ayrıca Türkiye'nin NATO'ya alınması için yapılan görüşmeler ve içerikleri de yine gazete bağlamında ele alınacak mevzular arasındadır. Kıbrıs Meselesi de gazetede uzun zaman gündem olmuş mevzular arasındadır. Kıbrıs, Türkiye için her zaman önemli olmuştur. Türk davasını savunan Rum vatandaşların ihbarları sonucunda ortaya çıkan mesele, gazetede geniş bir şekilde konu edinilmiş ve milli mesele olması hasebiyle de önem teşkil etmiştir.

Son olarak, incelenecek olan tüm konularda ana kaynak olarak Her Gün gazetesi kullanılacak olup olaylar gazetede bu konular bağlamında yazılanlar üzerinden ele alınacaktır. Gazete ilk dönemlerinde milliyetçi kimliğe bürünmemiş olsa da Türk Milliyetçiliği düşüncesinden ayrı olmamıştır. Ülkücü ve Milliyetçilerin

sesi olmaya başladıktan sonra yapılan haberlerde ise siyasi tavır daha net şekilde görülmektedir. Gazete bu özelliğinden dolayı birçok sıkıntı yaşamıştır. Dönemin siyasi ortamı içerisinde zaman zaman bir hedef haline de getirilmiş olan gazete dönemin çatışma ortamından yoğun bir şekilde etkilenmiştir. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra ise gazete süresiz olarak kapatılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİNİN HER GÜN GAZETESİNE YANSIMALARI

Türkiye'nin çok partili hayata geçişini sağlayan iki etken bulunmaktaydı. Birincisi İkinci Dünya Savaşı'ndan Batılı devletlerin galip ayrılması, diğeri ise Sovyetlerin Türkiye'ye karşı olan tehditkâr tutumuydu¹⁹. Bu etkenlerin sonucu olarak Türk Hükümeti de Avrupa'da sona eren otoriter sistemlerden yola çıkarak, politik sistemini daha demokratik hale getirme fikrine olumlu bakmıştı²⁰. Bu bağlamda, 26 Nisan 1945 tarihinde başlayan San Francisco Konferansında imzalanan Birleşmiş Milletler Anayasası'na, Türk Hükümetini temsilen konferansa katılarak Hasan Saka başkanlığındaki delege ve müşavirler de imza atmışlardı²¹. Türkiye, artık demokratik batı bloğu içerisinde yer alacağını açıkça ortaya koymuştu. Konferansın ardından İsmet İnönü, halk hükümeti olarak kabul edilen çok partili sistemin savaş şartlarının ortadan kalkmasıyla iyice yerleşeceğini ifade etmiştir²².

1945 yılında yapılan bütçe görüşmeleri muhalefetin ilk tohumlarını atmıştır. Ardından gerçekleşen Toprak Reformu Kanunu tasarısı görüşmelerinde CHP içindeki muhalifler iyice gün yüzüne çıkmış ve ardından “Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu” tasarısı ile parti içi muhalefet iyice artmış olup partiden ihraçlara kadar varan tartışmalara neden olmuştur²³. Bu olayın ardından CHP içindeki muhaliflerden biri olan Celal Bayar'ın istifası üzerine 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti kurulmuştur. Kimi kaynaklarda CHP'nin, Demokrat Parti'nin kurulmasına olumlu yaklaştığı bununla birlikte CHP'nin, yeni kurulan partiyi hükümeti eleştirecek, yeri geldiğinde denetleyecek bir oluşum olarak gördüğünden bahsedilmektedir²⁴. Fakat DP kurucularından Refik Koraltan anılarında, CHP'nin DP teşkilatlanmasına engel

¹⁹ Bülent Tanör, **Osmanlı- Türk Anayasal Gelişmeleri**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2016, s.337; Şarika Gedikli Berber, “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Sivil Hükümet Darbesi: CHP’de 35’ler Vakası”, **Gazi Akademik Bakış**, C.VI, 2012, s.11, s.132; Salim Gökçen, “İki Darbe Arası Türk Demokrasisi”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, sayı:6, Güz 2020, s.243.

²⁰ Enis Şahin- Bilal Tunç, “Demokrat Parti’nin Kuruluş Süreci ve DP- CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947)”, **Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi**, Cilt:1, sayı:2, 2015, s.33.

²¹ Ayşen Şatıroğlu, “San Francisco Konferansı Sonrası Dünyada Türkiye’nin Yer Arayışı”, **İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi**, Cilt:6, sayı:12, s.28.

²² Kemal Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul 2019, s.229-230.

²³ Berber, **a.g.e.**, s.137

²⁴ Sina Akşin, vd. **Çağdaş Türkiye Tarihi 1908-1980**, Cem Yayınevi, İstanbul 2008, s.181.

olmak için birçok çalışma yürüttüğünden bahsetmiştir. Bu bağlamda dönemin Adana Valisi Akif İyidoğan, Koraltan'ın Adana'ya geldiğini öğrenmiş yakınlarına verdiği emirde *“Koraltan'ı severim, milli ve vatani duyguları yüksektir. Esasen giriştiği bu yeni mücadelede bu aşkın bir ifadesidir. Bu iman ve kudretle onun başaramayacağı şey yoktur. Onun için mümkün olduğu kadar ona hissettirmeden yanına giderek temasını önleyiniz”* ifadelerini kullanmış ve Koraltan'ın o günlerde kimse ile görüşmesi olmamıştır²⁵. CHP, DP'nin Doğu vilayetlerinde ve sınır boylarında örgütlenemeyeceğini düşündüğü için DP'nin *“süs”* olmaktan ileriye gidemeyeceğine inanıyordu²⁶. Fakat DP, gün geçtikçe parti programını ve fikirlerini kasaba ve köylerde anlatarak birçok taraftar edinmiştir.

İsmet İnönü'nün, Türk siyasetindeki eksikliğin muhalefet partisi olduğunu söylemesi üzerine alınan çok partili hayata geçiş kararı halk için yeni bir umut niteliği taşımaktaydı²⁷. Geçmiş dönemde bizzat hükümet tarafından desteklenen parti kurma durumunun gerçekleşmemesini *“büyük bir talihsizlik”* olarak gören İsmet İnönü²⁸ yeni parti oluşumunu desteklediğini ifadelerinde belirtmiştir. Bunun bir sonucu olarak savaş koşullarının ve sonuçlarının etkilerini en derinden yaşayan Türk halkının artık tek partili siyasi hayatı istemediği, yerine parti divanı ile birlikte meclis grubunun gelmesini istedikleri Her Gün gazetesinde belirtilmiştir. Çok partili hayatın başladığı, DP'nin seçimlere katılarak, iktidara gelemese de ciddi bir siyasi güç olarak ortaya çıktığı süreçte gerilen ortamı yumuşatmak için 12 Temmuz Beyannamesi yayınlanmıştır. Buna göre Cumhurbaşkanı İnönü, hem muhalefet partisi lideriyle hem de başbakan ile görüşmüş ve demokrasinin gelişimi için ortak bir noktada bulunma meselesi üzerine görüşmüşlerdir²⁹.

Gazete ise, CHP parti divanının memlekette demokrasi havasını yaratabilecek kişilerden oluşması halinde CHP'nin tek parti zihniyetinden uzaklaşmasını

²⁵ Refik Koraltan, **Tek Parti Devrinden 27 Mayıs İhtilali'ne Demokratlar, DP'nin Kurucusu Anlatıyor**, Yayına Hazırlayan: Kamil Maman, Timaş Yayınları, İstanbul 2013, s.109.

²⁶ Karpat, **a.g.e.**, s.240

²⁷ Feroz Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Kaynak Yayınları, İstanbul 2020, s.125.

²⁸ Cezmi Eraslan, “ Türkiye’de Çok Partili Siyasi Hayatın Kurulmasında Bir Dönüm Noktası: 12 Temmuz (1947) Beyannamesi, **Atatürk Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, sayı: 22, s. 142.

²⁹ Cezmi Eraslan, **a.g.m.**, s.143-144.

sağlayacağını ve doğru karar almasını kolaylaştıracağını düşünmektedir³⁰. 17 Kasım 1947’de yapılan CHP Kurultayında İsmet İnönü, devlet idaresinin güçlü bir hükümet ile idare olunması gerekliliğine vurgu yapmış ve muhalefet yokluğunun milli bir eksiklik olduğunu ifade etmiştir. İnönü konuşmasında muhalefetin varlığını kabullendiğini ve halkın oy vermesi halinde iktidara gelmelerinin önünde bir engel olmadığını belirtmiştir³¹.

Bu bağlamda İnönü, yeni düzeni korumak ve sistematik hale getirmek amacıyla idare mekanizmasının tarafsız olması gerektiğini ifade etmiş ve tarafsızlığın, siyasi emniyetin başlıca önlemi olduğunu vurgulamıştır. İnönü’nün partiler arasında çıkabilecek olaylara karşı bir nevi hakem olarak görülmesi, demokratikleşme adımlarının atıldığı bu süreçte yeni birtakım kararların alınmasına neden olmuştur. Bu bağlamda İsmet İnönü, cumhurbaşkanı olduğu müddetçe parti genel başkanlığından ayrıldığını duyurmuştur³².

Bu karar gazeteye olumlu yansımıştır. Öyle ki gazete, önceden cumhurbaşkanı olan kişinin, “parti malı” olarak görülmesi durumuna son verilerek, “milletin malı” ve “millet büyüğü” olarak partilere eşit derecede yaklaşacağı anlayışına geçildiğini belirtmiştir. Gazetede bu durum kurultayın en büyük hususiyeti olarak adlandırılmıştır³³. Bununla birlikte gazeteye göre demokrasinin gelişiminin gençlerin ümitsizliklerini gidermesi Türk halkı tarafından umutla takip edilmektedir³⁴.

17 Kasım 1947’de toplanan tüm kurultay boyunca yurdun dört bir yanından gelen delegeler halkın istek ve arzularını dile getirmişlerdir. Fikirlerin ve düşüncelerin özgürce ifade edilmesi halk tarafından sevinç içinde karşılanmıştır. Bunun yanında, yapılan CHP 7. Kurultayında gençliğin ve vatandaşın beklediği demokrasi kararları somut bir şekilde görülemese de tek partili zihniyetten

³⁰ Mehmet Faruk Gürtunca “C:H:P de Yeni Bir Ruh Görmek İstiyoruz”, **Her Gün**, sayı:3, 14 Kasım 1947, s.1.

³¹ “İnönü Kurultayda Siyasi Hayatımızın En Mühim ve Tarihi Nutkunu Söyledi”, **Her Gün**, sayı:6, 17 Kasım 1947, s.1-4; Cezmi Eraslan, “ Türkiye’de Çok Partili Siyasi Hayatın Kurulmasında Bir Dönüm Noktası: 12 Temmuz (1947) Beyannamesi, **Atatürk Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, sayı: 22, s.148

³² “İnönü Kurultayda Siyasi Hayatımızın En Mühim ve Tarihi Nutkunu Söyledi”, **Her Gün**, sayı:6, 17 Kasım 1947, s.1-4.

³³ Mehmet Faruk Gürtunca, “CHP Kurultayı Devam Ederken”, **Her Gün**, sayı:7, 18 Kasım 1947, s.1.

³⁴ “CHP Kurultayı Devam Ederken: Hükümet Ve Cumhuriyet Halk Partisine Karşı Hoşnutsuzluk Sebepleri”, **Her Gün**, sayı:8, 19 Kasım 1947, s.1.

uzaklaştıldığını görmek halkı rahatlatmıştır. Gazetede yeni bir ruh olarak tanımlanan bu durum, parti geleceğinde ve memlekette hürriyet havasının estiğini ifade etmekte olup bu havanın bir gün CHP'nin en küçük parçasına dahi nüfuz edeceğine olan inancı vurgulanmıştır³⁵.

Müteakiben “Şef” sisteminin kaldırılması için Anayasanın değiştirilmesini isteyen Demokratlar aynı zamanda demokrasinin yerleşmesi adına seçim kanununun da yenilenmesini, ardından kanunlara uygun bir seçimin yapılmasını istemişlerdi³⁶. Bunun üzerine İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan yeni seçim kanununun, Bakanlar Kurulunda incelenerek son halini alması beklenmekteydi. Hazırlanan tasarıda gizli oy, açık tasnif noktaları üzerinde durulmuştur³⁷. Hazırlanan tasarinın DP tarafından beğenileceği düşünülmüştür³⁸.

Her Gün gazetesi DP'nin bu dönemki çalışmalarını ve faaliyetlerini yakından takip ediyor, gelişmeleri okuyucularına aktarırken DP tarafından seçimler ve siyasi gelişmelere dair gündeme getirilen istekleri “milletin talepleri” olarak vurguluyordu. Demokrat Parti bu esnada parti çalışmalarını sürdürüyor ve gittiği yerlerde seçim yasası hakkındaki görüşlerini halk ile paylaşıyordu. Sakarya mitinginde yapılan konuşmada iktidar partisine güven olmadığı ve seçimlerin emniyet taşımadığı ısrarla belirtilmişti.

Mitinge katılan vatandaşlar seçimlerde güvenlik istediklerini belirtmiş ve isteklerini 4 madde şeklinde sunmuşlardır:

- “1. Seçimlerde gizli oy, aleni tasnif*
- 2. Adli teminat ve emniyet*
- 3. Memurların muhakemat kanununun kaldırılması*
- 4. Acele olarak kaldırılmadığı takdirde bu kanunun seçimlerde idareciler tarafından tatbik edilmemesi³⁹.”*

16 Mayıs günü çıkan gazetede yine seçim kanunu ile alakalı söylemler yer alıyordu. İlk olarak Demokrat Parti İl İdare Kurulu Başkanı Abdurrahman Münip, seçimlerle ilgili vatandaşların istediği maddeleri tekrarlamış ve bunların gerekliliğini

³⁵ Mehmet Faruk Gürtunca, “Yeni Ruh Adımları”, **Her Gün**, sayı:24, 5 Aralık 1947, s.1-4.

³⁶ “Seçimlerin Yenilenmesi Bir Zarurettir”, **Her Gün**, sayı: 57, 7 Ocak 1948, s.1-3.

³⁷ İlber Ortaylı, **Türkiye'nin Yakın Tarihi**, Kronik Kitap, İstanbul 2021, s.117.

³⁸ “Yeni Seçim Kanunu”, **Her Gün**, sayı:122, 12 Mart 1948, s.1.

³⁹ “Demokrat Partililer Hücuma Geçti”, **Her Gün**, sayı:181, 10 Mayıs 1948, s.1.

belirtmiştir. Konu ile alakalı olarak Refik Koraltan: *“Miting, seçimlerin yenilenmesi ve adli mekanizmanın nezaretinde yapılması maksadıyla tertip edildi. Ayrıca iktidar partisinin uğradığı zorluklar hakikatlerin kabul edilmeyişindendir ve 21 Temmuz Seçimlerinin bir neticesidir”* ifadelerini kullanmıştır. Koraltan daha sonra *“Serbest seçim yapılmazsa demokrasi iddiasında bulunulamaz. İktidar partisi bütün bu hakikatlere rağmen hala tek parti zihniyetiyle hareket ediyor. Bu Atatürk’ün ruhunu tazib etmektedir. Atatürk her şeyden evvel milli iradenin kat’i şekilde tecellisini daima ön planda tutmuştur”*⁴⁰ söylemlerinde bulunmuştur.

Her Gün gazetesi de düşünce itibarıyla milli iradenin tecellisinin sağlanmasından yana olup Demokrat Parti ile aynı fikirdeydi. Milli iradenin yetki sahibi olması demokrasinin gelişmesi için önemli bir adım olarak görülüyordu. Bu bağlamda hazırlanan tasarının görüşülmesi için toplanan Büyük Millet Meclisinde CHP’liler tarafından yapılan yoğun baskılar neticesinde kanun kabul edilmiştir fakat gazeteye göre bu yeni kanun ne demokrasi esaslarına uygundur ne de halkın istediği şekilde planlanmıştır. Bunun neticesinde ise Demokrat Parti yapılacak olan kısmi seçimlere katılmama yolunda karar almıştır⁴¹.

Gazete, bu kanun hakkında *“Oldu da bitti maşallah, iyi olur inşallah!”* ifadelerini kullanmıştır. CHP hükümeti, DP ve halk tarafından belirtilen hususlara dikkat etmemiş ve meseleyi oldubittiye getirmiştir. Her Gün’e göre, kanunlar sadece yapıldığı döneme değil gelecek nesillere de ışık tutacak nitelikte olmalıdır. Ayrıca seçim kanununda ve dolayısıyla yapılacak olan seçimlerde emniyet göremeyen halkın, seçimlere katılım sağlamasının da olanaksız olacağını ifadelerine eklemiştir. CHP’nin uygulamış olduğu oyalama siyasetinin artık önüne geçilmesi gerektiğini belirtmiş, bunu başaracak olanın hiçbir şeyden korkmayarak seçim tartışmalarına girebilen milletvekilleri olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında gazete, Demokrat Partinin demokrasi yolundaki adımlarında *“bir millet ferdi”* olarak *“tarafsız”* şekilde yayınlarına devam edeceğini bildirmiştir⁴². Gazete haberlerinde *“tarafsızlık”* vurgusunu sık sık vurgulasa da DP yanlısı tavrını da açıkça ortaya koymaktaydı.

⁴⁰ “Bugünkü Miting”, **Her Gün**, sayı:187,16 Mayıs 1948, s.1.

⁴¹ “Yeni Çıkan Seçim Kanunu Halkı Hiç Memnun Etmedi”, **Her Gün**, sayı.240, 8 Temmuz 1948, s.1-3.

⁴² Mehmet Faruk Gürtunca, “Oldu Da Bitti Maşallah”, **Her Gün**, sayı:241, 9 Temmuz 1948, s.1-3.

Öte yandan muhalefet partileri olan Demokrat Parti ve Millet Partisi çalışmalarıyla iktidar partisini yıpratmaya çalışıyordu. Memleketin içinde bulunduğu hal, yapmak istediklerini gerçekleştirmek için uygundu. Hâlihazırda ekonomik bir buhran ile karşı karşıya olan halk, iktidar partisinden soğumaktaydı. İktidar partisi de bu soğukluğu giderecek çalışmalarda bulunmaya çalışıyorsa da başarılı olamıyordu.

“Seçim kanununun güvenilir bir şekilde sokulmaması, devlet çarkının iki seneden beri iyi döndürülememesi, 7 Eylül kararlarıyla hayat pahalılığı yüzde iki yüz arttırıldığı yetmiyormuş gibi buğday ihraçları, halka arpa ekmeği yedirilmesi, şeker işinde vesika ve zam meseleleri, işçi ücretleri, memur maaşları, tekaüdiyeler, dul ve yetim aylıkları olduğu gibi hayatı yeniden pahalılaştıracak kararlar alınması ve bir kısım halkın bu pahalılık ateşi içinde cayır cayır yanışa bırakılması”

halkın iktidar partisinden uzaklaşmasına sebep olan muhalefetin dayanak noktalarındandı⁴³. Bu sebeplerden dolayı halkın iktidar partisine olan güveni giderek azalıyordu. 17 Ekim günü yapılacak olan kısmi seçim öncesi 16 Ekim’de yapılan ankete göre, halkın çoğu 10 Haziran 1948’de kurulan 2. Hasan Saka Kabinesinden hoşnut değildi. Aynı zamanda hayatın pahalılığından ve zamlardan yakınıyorlardı⁴⁴.

Ertesi gün yapılan seçimlerde ise halk bu tepkisini sandık başına gitmeyerek de göstermiştir. Seçimler kısmi yapılmış olmasına rağmen katılım çok azdı⁴⁵. Halkın çoğu oy vermek yerine evlerinde dinlenmeyi tercih etmiştir⁴⁶. Öyle ki İstanbul’da seçime katılım oranı yüzde 20,9’dur⁴⁷. Seçim sonuçları partiler tarafından öğrenildikten sonra Cumhuriyet Halk Partisi kadar Demokrat Parti de beklemediği bir sonuçla karşılaşmıştı. Her Gün’e göre bu seçim, parti taraftarlarına, toplum içerisinde bağımsız ve olan biteni gözlemleyen bir topluluğun varlığını anlatması açısından önemlidir⁴⁸.

Seçim mevzusunu ve halkın durumunu konuşmak üzere Demokrat Parti İzmir İl İdare Kurulu başkanı Dr. Ekrem Hayri Üstündağ, birçok kez İsmet İnönü’ye telgraf çekmiş fakat herhangi bir dönüş olmamıştır. Telgrafa dönüş alamayınca bunu Her Gün gazetesi aracılığıyla basınla paylaşmıştır. Kendisi yapılan ara seçimlerin belirlenen kurallara göre değil de daha önceki plana göre yapıldığını söylemektedir.

⁴³“Partililer Durumu”, **Her Gün**, sayı:324, 30 Eylül 1948, s.1.

⁴⁴“Saka Hükümeti”, **Her Gün**, sayı:337, 16 Ekim 1948, s.3.

⁴⁵ Sevil Tuna, “Siyasi Açidan I. ve II. Hasan Saka Hükümetleri (1947-1949)”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara 2006, s.144.

⁴⁶ “Fakat Oy Kullananlar Çok Az”, **Her Gün**, sayı:338, 17 Ekim 1948, s.1.

⁴⁷ “Seçim Nispetleri Hayret Uyandırdı”, **Her Gün**, sayı:340, 19 Ekim 1948, s.1-3.

⁴⁸ “Mücadele Parti İçinde Olmalıdır”, **Her Gün**, sayı:341, 20 Ekim 1948, s.1.

Telgrafın sonunda ise; “*Memlekette, geçmişte büyük hizmetleri geçen İnönü eğer bir şef değil de muhtelif vesilelerle iddia ettiği gibi demokrat düşünceli bir devlet adamı ise vatandaşın istediğine boyun eğerek, Türk halkının artık Cumhuriyet Halk Partisine ve onun hükümetine en küçük itimadı kalmadığını kabul ederek, umumi seçimlerin yapılması hususunda Türk milletine yardımcı olacaktır*⁴⁹.” diyerek telgrafını sonlandırmıştır.

Her ne kadar seçim hususunda görüşmeler sağlanmaya çalışılsa da seçim sonuçları muhalefet kanadında olumlu yönde karşılanmış ve başta Demokrat Parti olmak üzere diğer muhalefet partileri de yeni seçim isteklerini dile getirmeye başlamışlardır⁵⁰. Öyle ki Millet Partisi İstanbul İl İdare Kurulu Başkanı Profesör Kenan Öner⁵¹, halk ile yapmış olduğu temaslar neticesinde yeni bir seçim olması halinde iktidarın kesinlikle görevine son verileceğini ifade etmiş ve halkın genel seçimlere hazır olduğunu belirtmiştir⁵².

İsmet İnönü’ye karşı girilen bu mücadele yalnızca muhalefet tarafından olmamış, CHP içerisinde de ayrılıklar yaşanmaya başlamıştır. Seçim sonuçlarının etkileri ve Hasan Saka hükümetinin hayat pahalılığına karşı gerekli önlemleri alamaması üzerine hükümetin istifası beklenmiştir. CHP içerisindeki “aykırıların” amacı ise Mümtaz Ökmen’in⁵³ başbakan olup kabineyi kurmasını sağlamaktı. Her Gün gazetesi de diğer muhalifler gibi Mümtaz Ökmen’in hükümet kurması halinde yeniden tek partili sisteme geçileceği ve devlet dairelerine “*terör şampiyonlarını*” getireceğinden endişe ediyordu⁵⁴. Bunu bilen İnönü ve muhalefet partileri yakın ilişkiler içerisinde olmuş ve bu yakınlaşmayı fırsat bilen muhalefet partileri yeni seçim yapılması hakkındaki görüşlerini ifade etmişlerdir⁵⁵.

Bu temaslar sürerken Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubunda yapılan toplantıda Hasan Saka’ya ekonomik ve siyasi konularda vermiş olduğu yanlış kararlardan dolayı tepki gösterilmiş ve Saka bunun üzerine istifasını vermiştir⁵⁶.

⁴⁹ “Genel Seçimlerin Bir An Evvel Yenilenmesi Zaruret Halini Aldı”, **Her Gün**, sayı:344, 23 Ekim 1948, s.1-3.

⁵⁰ “Yeni Seçim İsteniyor”, **Her Gün**, sayı:364, 12 Kasım 1948, s.1-3.

⁵¹ Kenan Öner: Eski Demokrat Parti Afyon Milletvekili.

⁵² “Millet Partisi Yeni Bir Seçim İstiyor”, **Her Gün**, sayı:366, 14 Kasım 1948, s.1-3.

⁵³ Mümtaz Ökmen, Recep Peker hükümeti döneminde Adalet Bakanlığında görev yapmış vekildir.

⁵⁴ “Hükümeti Ele Geçirmeye Çalışıyorlar”, **Her Gün**, sayı:370, 19 Kasım 1948, s.1-3.

⁵⁵ “Müfritlerin Planlarına Karşı Yeni Seçim Yapılacak”, **Her Gün**, sayı:371, 20 Kasım 1948, s.1.

⁵⁶ “Kabine Dün Gece Yarısı İstifa Etti”, **Her Gün**, sayı:427, 14 Ocak 1949, s.1-3.

İstifadan sonra kabineyi kimin kuracağı görüşülmeye başlanmıştır. Adaylar arasında Hilmi Uran, Ali Fuat Cebesoy, Faik Ahmet Barutçu ve Tevfik Fikret Sılay ve Necmettin Sadak yer almaktaydı⁵⁷.

Aynı zamanda Şemseddin Günaltay da adaylar arasındaydı. Hasan Saka'nın istifasından sonra Genel Başkan Vekili olması dolayısıyla Ankara'ya çağırılan Hilmi Uran'a müstakbel Başvekil olarak bakılmaktaydı. Ankara'ya geldiğinde İsmet İnönü'nün Başvekillik için kendisine yaptığı teklifi reddeden Hilmi Uran; *“Burada, hükümet teşkili vazifesini bu defa da niçin üzerime almak istemediğimi uzun uzadıya açıklamak niyetinde değilim. Sadece hizmet şartlarını müsait bulmadığımı ve müsaadesiz şartlar içinde ortaya atılmakta da bir fayda görmediğimi söylemekle yetineceğim”* ifadelerini kullanmıştır⁵⁸.

En kuvvetli aday olarak görülen Hilmi Uran'ın teklifi reddetmesi üzerine İsmet İnönü kendisine önerebileceği birinin olup olmadığını sormuş ve Şemseddin Günaltay cevabını almıştır. Nitekim Şemseddin Günaltay, şahsına yapılan teklifi kabul etmiş ve başbakan olarak göreve başlamıştır⁵⁹. Bunun üzerine 16 Ocak tarihli gazetede muhtemel bakanlar kurulu kadrosu yayınlanmıştır. Buna göre Başbakan Şemseddin Günaltay, Devlet Bakanları Nurullah Esat Sümer ve Fuat Sirmen, Dış İşleri Bakanı Necmeddin Sadak ve İç İşleri Bakanı Hüsnü Çakır kabinede görev almışlardı⁶⁰. Muhalefet ise seçimlere kadar yeni kabineyi destekleyeceklerini bildirmişti⁶¹.

Muhalefetin gösterdiği desteği, Halk Partisi kendi içinde göstermiyordu. Bakanların kendi menfaatlerine göre hareket etmesi, verilen hakları yanlış işlerde kullananlara karşı müsamaha gösterilmesi, politikalarındaki tutarsızlıklar halkın partiden soğumasına neden olduğu gibi parti içerisinde de eleştirilere sebep olmuştur.

Her Gün'e göre halkın CHP'ye yönelik tenkitleri genel olarak şu şekildedir:

1. *“Şimdiye kadar gelmiş ve geçmiş olan kabinedeki bakanların yapmış olduğu keyfi ve şahsi icraatın halkın hayat şartları üzerine aksettirdiği ıstıraplar, tamamıyla Cumhuriyet Halk Partisinin sırtına yüklenmiştir. Halk bu yüzden CHP'den yüz çevirmiştir.*

⁵⁷ “Yeni Başbakan Bugün Belli Olacak”, **Her Gün**, sayı:427,14 Ocak 1949, s.1-3.

⁵⁸ Hilmi Uran, **Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım (1908- 1950)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007, s. 423.

⁵⁹ Hilmi Uran, **a.g.e.**, s.423.

⁶⁰ “Kabine Bugün Belli Olacak”, **Her Gün**, sayı:429,16 Ocak 1949, s.1.

⁶¹ “Program Son Şeklini Aldı”, **Her Gün**, sayı:434,21 Ocak 1949, s.1-3.

2. *Parti hükümeti değil, hükümet partiyi bir alet gibi kullanmıştır. Ocak ve bucak kademelerinden üst katlara, aksettirilen dertler, şikâyetler, dilekler nazariitibara alınmamış aksi olarak iktidar sandalyelerinden bu muzdarip kademelere emirler verilmiş tazyik edilmiş ve parti teşkilatı, memleketin ve halkın çalışması ve kalkınması için değil sadece milletvekili seçmek ve iktidar sandalyesinde oturanları o sandalyede oturmaları için muhafaza etmek gayelerine vasıta ve alet edilmiştir.*
3. *Birçok hatalı işler gören ve şahsi menfaatleri için partinin haysiyetini halk nazarında kırıcı hareketlerde bulunan suiistimal yapan şahıslar bin bir türlü sebep bulunarak cezalandırılmamıştır.*
4. *Parti kongrelerinin halkı avutmak için tertip edilmiş olduğuna dair şüpheler hakikat haline gelmiştir.*
5. *Yol ve mesken politikası yürek sızlatacak kadar kötü idare edilmiş ve bu yüzden hayat şartlarının ağırlığı ve ictimai felaketler birkaç daha arttırılmıştır. Ve halkın Halk partisine olan bağlılığımız kayıtsızlığa inkılap etmiştir⁶².”*

Bu sebeplerden dolayı hükümete karşı eleştirilerde bulunulmuş ve parti yönetiminin hükümeti artık benimsemediği vurgulanmıştır. Gazeteye göre, halk iktidara kimin geldiğinden ziyade kendilerine yüklenen zorlukları kimin ortadan kaldıracığıyla ilgileniyordu. Saka Kabinesi'nden sonra Günaltay Kabinesi'ne ümit bağlanmıştı. Fakat umulan olmadı ve bütçede sağlanmaya çalışılan tasarruf tutmadı. Şemsettin Günaltay hükümeti Hasan Saka hükümetine göre ancak 80 milyon lira tasarruf sağlayabilmişti⁶³. Bu bağlamda hükümetin tasarruf sağlamasına yönelik bulduğu fikirler arasında bakanların kendi alanları içerisinde kısıtlamaya gitmeleri gündeme gelmiş fakat gerçekleşmemiştir. Bunun yerine milletvekillerinden anlayış ve fedakârlık beklenmişti⁶⁴.

Hükümet ve CHP arasındaki bu anlaşmazlık ortamından faydalanan Demokrat Parti genel başkanı Celal Bayar, Cumhurbaşkanı ile seçim hususunda görüşmüş ve anti demokratik kanunların değişeceğine dair teminat almıştır. Bu teminat üzerine İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan seçim kanunu hakkında DP de görüşlerini belirtmiş ve uygun olanları kabul edilmiştir⁶⁵.

Bu gelişme üzerine Celal Bayar ve Şemsettin Günaltay'ın bir araya gelip konuşmaları, değişen seçim kanunundan dolayı, yakın zamanda seçim yapılacağı yönünde yorumlar yapılmasına sebep olmuştur. Demokrat Partinin genel seçim

⁶² “Hükümet Partiye Kıymet Vermiyor”, **Her Gün**, sayı:446, 2 Şubat 1949, s.1-3.

⁶³ “Bütçede Tasarruf İşi Falso Verdi”, **Her Gün**, sayı:447, 3 Şubat 1949, s.1-3.

⁶⁴ “Millet, Vekillerinden Fedakârlık İstiyor”, **Her Gün**, sayı:458, 14 Şubat 1949, s.1-3.

⁶⁵ “Anti Demokratik Kanunlar Değişecek”, **Her Gün**, sayı:448,4 Şubat 1949, s.1.

istiyor olması iktidar ile muhalefetin arasının açılmasına sebep olmuş fakat⁶⁶, CHP ve İsmet İnönü vakit kaybetmeden seçim çalışmalarına başlamışlardı. Şemsettin Günaltay da seçim için çalışmalara başlamış ve bu bağlamda verdiği demeçte seçim kanunu hazırlanırken itinalı bir şekilde davranılacağı ve hatta hukuk profesörlerinden istifade edileceğini belirtmiş, akabinde Milli Savunma İşleri hakkında detaylı bir şekilde açıklamalarda bulunmuştur. Gazete bu durumu seçim çalışmaları kapsamında halkın gözünü boyamak olarak nitelendirmiş ve “*halk laf değil, iş istiyor*” şeklinde yorumlamıştır⁶⁷.

Aynı zamanda gazete, seçim süreci için tüm partilere ve onları destekleyen halka telkinlerde bulunmuştur. Birbirlerine karşı yaptıkları tehditler demokrasi için olumsuz bir etki bırakmaktaydı. Koltuk sevdası için değil de halka faydalı olmak amacıyla birlik içerisinde hareket edilmesi gerektiği belirtilmiş olup partili vatandaşların birbirlerine kin beslemesi istenmiyordu⁶⁸.

İktidar partisi genel seçimlerden önce seçimi kazanabilmek adına bazı yollara başvurmuştur. Bu yollardan birisi koalisyon hükümeti kurmaktır. İktidar partisine göre muhalefetin seçimi kazanma şansı % 20’ydi. Kazanılmış olarak görülen seçim sonucunda ise herkesi memnun etmek için muhalefet partisine iki bakanlık vermeyi düşünüyordu. Bu bakanlıklar ise Ticaret ve Ekonomi Bakanlığı ile İşletmeler Bakanlığı idi. Bu bakanlıkların verilme nedeni ise bazı kişilere göre manidar görülmüştür. İktidarın bu gibi mesuliyetli bakanlıkları veriyor olması, kendi yükünü azaltıp herhangi bir sorun olması halinde suçu muhalefet partisine yıkabilmek olarak değerlendiriliyordu⁶⁹. Daha sonra çıkan sayılarda ise koalisyona doğru gidildiği söylentileri dönmekteydi⁷⁰.

Koalisyon kurulamamış ve her parti adaylarını kendi çıkarmıştır. Seçime az bir zaman kala seçimin çok zor geçeceği belli oluyordu. Demokrat Parti listesinde 89 avukat, 51 doktor, 57 tüccar, 54 çiftçi, 43 milletvekili, 40 memur, 141 diğer meslek

⁶⁶ “Demokrat Parti Kısmi Değil Genel Seçim Yapılmasında Israr Ediyor”, **Her Gün**, sayı:551, 18 Mayıs 1949, s.1-3.

⁶⁷ “Başbakan Seçimler İçin Propaganda Yapıyor”, **Her Gün**, sayı: 525, 22 Nisan 1949, s.1-3.

⁶⁸ “Başbakanı Tarihi Büyük Bir Vazife Bekliyor”, **Her Gün**, sayı:614, 20 Temmuz 1949, s.1-3.

⁶⁹ “İktidar, Seçimden Evvel Bir Koalisyon Kabinesi Kurmak İçin Gayret Ediyor”, **Her Gün**, sayı:757,15 Aralık 1949, s.1-3.

⁷⁰ “Demokrat Ve H.Partililer Koalisyon Kabinesi Kurmak İhtimalleri Kuvvetli”, **Her Gün**, sayı:804,31 Ocak 1950,s.1-3.

grubu mensupları bulunmaktaydı⁷¹. Grtunca “*Listelerin kuvveti, Cumhuriyetin kuvvetidir*” adlı makalesinde Demokrat Partinin aday listesini görenlerin gerekirse devlet sandalyelerine adamlarımızı yerleştirecek kadar gclyz dediğini belirtmiřtir⁷². Böylece DP’nin gök gcl bir liste ile seçime gireceğini belirtmiştir.

Seçim arifesinde tüm partiler faaliyetlerini sürdürürken Grtunca yazmış olduğu diğer bir makalesinde CHP ve DP’nin birleşme noktaları üzerinde durmuştur. Bunu açıklarken de Demokrat Parti’den ayrılarak kurulan bir parti olan Millet Partisi, CHP ile DP’nin arasında bir anlaşma olduğunu ve Demokrat Partinin muvazaa partisi olduğunu belirtmiştir. Buna dayanak olarak da Demokrat Parti Başkanının bir konuşmasını işaret etmekteydi. Bayar 1950 seçimlerinde yürürlükte olan seçim kanunun 1946 yılındaki kanuna göre daha adaletli olduğunu söylemişti. Celal Bayar bu sözü kullanırken bazı kesimler tarafından bunun muvazaa addedenlerin olacağının varlığını bildiğinden “*İktidarın kötü yanlarını tenkit etmek kadar iyi yanlarını da belirtmek bizim görevimizdir.*” diyerek bu konuya açıklık getirmiştir. Aynı zamanda iktidar ve muhalefetin amacı, memleket ve halkın daha iyi olmasını sağlamak olduğundan elbette ki memleket hakkındaki görüşleri ortak olabilirdi. Makalenin devamında ise Grtunca, iktidar ve DP’nin aynı fikirde olduğu konulardan bahsetmekteydi. Bu konular üç başlık altında şöyleydi:

“1. Atatürk İnkılaplarını korumak

2. Dini siyasete alet etmemek

3. Dış politikada hürriyet ve demokrasi davasını gdenlerle beraber olmak.”⁷³.

A. Demokrasi Zaferi 14 Mayıs 1950 Seçimi

9 Mayıs 1950’de Demokrat Parti seçim beyannamesini yayınlamış ve izleyeceği yolları belirtmiştir. “Halk tarafından ülkeyi daha iyi yerlere getireceğine inanılan” Demokrat Parti ilk olarak köylüyü ve iftiyi desteklemeyi planlıyordu. Çünkü nüfusun %80’i köylerde yaşamaktaydı. Daha nceleri Hasan Saka Kabinesi ardından

⁷¹ “Demokrat Partinin Kuvvetli Namzet Listesi Halk Particileri Gök şaşırttı”, **Her Gün**, sayı:888,25 Nisan 1950, s.1-3.

⁷² Mehmet Faruk Grtunca, “Listelerin Kuvveti Cumhuriyetin Kuvvetidir”, **Her Gün**, sayı:890,27 Nisan 1950, s.1.

⁷³ Mehmet Faruk Grtunca,” CHP İle DP’nin Birleşme Noktaları”, **Her Gün**, sayı:894, 1 Mayıs 1950, s.1-3.

Şemsettin Günaltay Kabinesi döneminde hayat pahalılığının önüne geçilememiş ve sürekli zam karşısında halkın dayanağı kalmamıştı. Demokrat Parti bu pahalılığın da önüne geçmeyi planlıyordu.

Alınacak tedbirler gazetede şu şekilde yer almıştır:

- “1. Devlet bütçesi iktisadi bünyenin takati ile nispetli bir hale getirilmeli*
- 2. Milli ekonomiye yüklenen külfetler asgari hadde getirilmeli*
- 3. Devlet masraflarında sıkı tasarruflar yapılmalı*
- 4. Bu tasarrufla elde edilecek imkânlar, üstün olarak istihsal arttıracak en verimli alanlarda kullanılmalı.”*⁷⁴

Yeni hükümet bu gibi önlemler alarak iktisadi ve mali sorunları ortadan kaldırarak köylüyü ve işçiyi de memnun etmeyi hedefliyordu. 16 Şubat'ta mecliste görüşülen⁷⁵, ardından 21 Şubat'ta da Resmi gazetede⁷⁶ yer alan seçim öncesi, oy verme süreci ve sonrası hakkında alınan kararlar 12-13 Mayıs günlerinde Her Gün gazetesinde de yayımlanmıştır. Buna göre;

- “- Milletvekili seçimi tek derecelidir. Ve ekseriyet usulüne göre genel eşit, gizli oyla yapılır. Oy serbest ve şahsidir. Oyların sayılması ve ayrılması açıktır.*
- Milletvekili seçiminde her il bir seçim çevresidir.*
- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından her 40.000 bin kişi için bir milletvekili seçilir.*
- Milletvekili seçiminde 22 yaşını bitiren her vatandaş seçmendir.*
- Birden ziyade seçmen kütüğüne kayıt olunmak caiz değildir.*
- Bir seçimde birden ziyade seçim bölgesinde oy vermek yasaktır.*
- Seçmen kütüğünde kayıtlı her seçmen vatandaşa bir seçmen kartı, seçmenin kimliğini ispata yarar. Herhangi bir sebeple kartın sahibi olduğundan şüphe edilenlerden hüviyet cüzdanı ibraz etmeleri istenir.*
- Seçmenin kimliğini kurul kendisince maruf iki seçmen marifetiyle de tespit ettirebilir.*
- Seçmen dilediği adayları yazmak oy pusulası doldurmakta serbest olduğu gibi, matbu oy pusulasında yazılı isimlerden dilediğini söylebilir ve yerlerine başka adayların isimlerini yazabilir.*
- Seçmenin içerisinde oy pusulası koyup kapatacağı yerler tek biçim ve renkte, içindeki oy pusulası fark edilmeyecek surette hükümetçe hazırlatılır.*
- Oy pusulasının kapalı oy verme yerlerinde zarfa konulup kapatılması mecburidir.*
- Kapalı oy verme yeri, seçim bölgesinin icaplarına göre sabit olsun, takma olsun, içerisi dışarıdan gözetlenmeyecek ve oy pusulasını seçmenin dilediği gibi hazırlayıp zarflayabileceği şekil ve vasıfta olur.*

⁷⁴ Mehmet Faruk Gürtunca,” Demokrat Parti Seçim Beyannamesi”, **Her Gün**, sayı:902, 9 Mayıs 1950,s.3.

⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:8, Cilt:24, Toplantı: 4, Birleşim: 48, 16 Şubat 1950, s.667-689.

⁷⁶ “Milletvekilleri Seçimi Kanunu”, **Resmi Gazete**, sayı: 743821 Şubat 1950, , s. 17802-17814.

- Oy verme günü ve oy verme müddetince umumi vekil yerlerde, umumi mahfillerde her çeşit ispirotolu içki verilmesi, satılması ve içilmesi her hangi bir suretle ispirotolu içki satılması yasaktır.

- Oy verme günü oy verme müddetinde tekmiil umumi eğlence yerleri kapalı kalır.

- Eğlence yeri vasfını haiz lokantalar da bu müddet için de yalnız yemek verilebilir.

- Oy verme günü, oy verme müddetince ordu ve zabıta mensuplarından başka hiç kimse Türk Ceza kanunu menetmemiş olsa bile kasaba ve şehirlerde silah taşıyamaz. Oy verme günü saat 8'den 17'ye kadar geçecek zaman oy verme müddetidir.

- Saat 17'ye geldiği halde sandık başında oylarını vermek üzere bekleyen seçmenler de oylarını kullanırlar⁷⁷.

Türk milleti 14 Mayıs günü yapılan seçimlere oldukça ilgi göstermiş ve kurallara uygun bir şekilde oylarını vermişti⁷⁸. Kimi kaynaklarda %88,88 katılım oranına sahip olan 1950 seçiminde Demokrat Parti'nin açık ara önde giderek 408 milletvekili kazandığı belirtilse de ⁷⁹ seçimlere katılım % 89,3 olup DP'nin kazandığı milletvekili sayısı 487'dir⁸⁰. Seçimin ardından Adnan Menderes'in yakın arkadaşı olan Samet Ağaoğlu, “*insan hak ve özgürlüklerine susamış*” olan halkın oyları ile Demokrat Partiyi iktidara taşıdığını belirtmiştir⁸¹.

Bu sırada parti içerisinde kimin cumhurbaşkanı olacağı söylentileri dolaşmaya başlamıştı. Aday olarak söylenen kişi ise Yargıtay Birinci Başkanı Halil Özyörük'tü. Büyük Millet Meclisi Başkanlığına da Ali Fuat Cebesoy'un aday olarak gösterilme düşünceleri mevcuttu. Bir yandan aday isimleri belirlenmeye çalışılırken öte yandan da Demokrat Parti'nin iktidara gelişi gündemdeydi. Refik Koraltan anılarında o dönem ile alakalı olarak, Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve kendisinden başka kimsenin Demokrat Partinin iktidara gelebileceğine inanmadığından ve İnönü'nün yenilmez olduğunun düşünüldüğünden bahsetmektedir⁸². Fakat Türk halkının göstermiş olduğu siyasi olgunluk ile iktidar değişmiş ve yeni bir oluşum sürecini başlatmıştır. Kansıız, ihtilalsiz bir şekilde

⁷⁷ “Oy Nasıl Verilecek”, **Her Gün**, sayı:905,12 Mayıs 1950, s.3.

⁷⁸ “Bu sabah Başlayan Genel Seçimler Bütün Yurtta Sükûnet İçinde Geçiyor”, **Her Gün**, sayı:907,14 Mayıs 1950, s.1-3; Durmuş Yalçın, vd., **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2019, s.547.

⁷⁹ Yalçın, **a.g.e.**, s.548; Sina Akşin, vd. **Çağdaş Türkiye Tarihi 1908-1980**, Cem Yayınevi, İstanbul 2008, s.193.

⁸⁰ Yüksek Seçim Kurulu, “1950-1977 Yılları Arasında Yapılan Milletvekili Genel Seçimleri”, erişim:24 Aralık 2022, <https://www.ysk.gov.tr/tr/1950-1977-yillari-arasi-milletvekili-genel-secimleri/3007>.

⁸¹ Samet Ağaoğlu, **Arkadaşım Menderes, İpin Gölgesindeki Günler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2021, s.55-56.

⁸² Refik Koraltan, **Tek Parti Devrinden 27 Mayıs İhtilali'ne Demokratlar, DP'nin Kurucusu Anlatıyor**, Yayına Hazırlayan: Kamil Maman, Timaş Yayınları, İstanbul 2013, s.158-159.

gerçekleştirilen seçimler halkın kendi kaderini kendi elleriyle belirlemesi olarak değerlendirilmiştir⁸³. Bu konuda Gürtunca şunları söylemektedir:

*“ Türk milleti iradesi bu sabah ufukta doğan parlak güneş gibi büyük bir şaşa ile tecelli etmiş bulunuyor. Yüzde yüz nispetindeki seçim iştiraki Türk milletinin sandık başlarına ne büyük bir istekle koştuğunu ispat etmektedir. Demokrasinin ana vatani olan İngiltere’de bile böyle iştirak son seçimde görülebildi mi? Ne bir baskı ne bir zorlama ne bir teşvik... Hiçbirisi olmadan ihtiyarından 22 yaşına kadar bütün seçmenler kadın, erkek mukaddes vazifeyi edaya koştu. Türk tarihinde ilk defadır ki Türk milletinin seçtiği kimseler geliyor. Ne saltanat ne zümre hükümlanlığı sadece millet egemenliği dün ilk defa tezahür etmiştir. Dünkü intibahlara göre, Türk milleti artık böyle bir seçim gördükten sonra istikbalde hiçbir hükümete, hiçbir baskıya, hiçbir zora meydan vermeyecektir. 1950 seçimlerimiz dünya demokrasi tarihine geçecek kadar temiz, olgun, anlayışlı bir halkın anlayışlı bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır.”*⁸⁴

Kimi kaynaklara göre yüzde 88 oranında bir katılım sağlanan 1950 seçimleri, Gürtunca’nın söylediğine göre yüzde yüz nispetinde gerçekleşmiştir. Oranın gazetede farklı verilmesi, halkın seçimlere önem verdiğini göstermek ve katılım sayesinde iktidardan ne kadar şikayetçi olunduğunu göstermek olarak değerlendirilebilir.

1950 seçimi ile CHP iktidarı devrilmiş yerine Demokrat Parti gelmiştir. Hilmi Uran’a göre seçimlerin kaybedilmesinin sebebi, DP tarafından halkın CHP’den daha iyi bir hükümet bulacağına inandırılmış olmaları ve daha iyi bir hükümete kavuşmuş olmaları⁸⁵. Yeni iktidarın attığı ilk adım Cumhurbaşkanı seçmek olmuştur. Adaylar arasında Halil Özyörük, Hamdullah Suphi Tanrıöver bulunmakta olup aynı zamanda Celal Bayar’a da teklifte bulunulacağı söylenmektedir⁸⁶.

Cumhurbaşkanının kim olacağı konusundaki belirsizlikler sürerken Her Gün gazetesi takip edilmesi gereken yolu belirtmiştir. Demokrat Partinin başarılı olabilmesi için etrafındaki şahıslara dikkat etmesi gerektiği ve yapılan kötülükleri unutmaması gerektiğini yazmıştır. Ayrıca az vaat verip çok iş yapmalı ve halkı sınıflaştırmamalı, iktidarın tatlı olduğunu ve olmazları oldurabileceğini, bundan

⁸³ Nadir Nadi, “O Günün Manası”, **Cumhuriyet**, sayı:9256, 16 Mayıs 1950, s.1.

⁸⁴ Mehmet Faruk Gürtunca, “Türk Milletinin Siyasi Olgunluğu”, **Her Gün**, sayı:908,15 Mayıs 1950, s.1.

⁸⁵ Hilmi Uran, **a.g.e.**, s.464.

⁸⁶“Cumhurbaşkanı Seçimlerinde Bazı Sürprizler Olması Muhtemel”, **Her Gün**,17 Mayıs 1950, sayı:910,s.1.

gururlanıp iktidar sandalyelerini hak etmeyenlere verilmesiyle önceki iktidardan bir farkı olmayacağını yazmıştır⁸⁷.

İktidarın değişmesinin ardından kabine hakkında isimler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda ihtimaller gazetede şu şekilde yayımlanmıştır:

“Başbakan Yardımcılığına Refik Şevket İnce, Maliye Bakanlığına Kazım Taşkent, Tarım Bakanlığına Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, İç İşleri Bakanlığına Refik Koraltan, Milli Eğitim Bakanlığına Halide Edip Adivar, Dış İşleri Bakanlığına Fuat Köprülü, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına Mehmet Ağaoğlu, Adalet Bakanlığına Fuat Hulusi Demireli, İşletmelere Ahmet Hamdi Başar, Bayındırlığa Enver Adakan, Çalışmaya Sıtkı Bircali (Yırcalı) getirilecektir⁸⁸.”

22 Mayıs günü meclisin 9. devresinde iktidar değişmiş, Celal Bayar Cumhurbaşkanı seçilmiştir⁸⁹. İsmet İnönü, Celal Bayar’ı tebrik etmiş ve “muvaffak olunuz” mesajını kendisine iletmiştir⁹⁰.

Aynı gün Demokrat Parti’nin kabinesini Adnan Menderes kurmuş ve bakanlıklar açıklanmıştır. Kabine şu kişilerden oluşmaktadır:

“Maliye Bakanlığına Halil Ayan, Tarım Bakanlığına Nihat İyriböz, İç İşleri Bakanlığına Rükneddin Nasuhioğlu, Milli Eğitim Bakanlığına Avni Başman, Dış İşleri Bakanlığına Fuat Köprülü, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına Zühtü Velibeye, Adalet Bakanlığına Halil Özyörük, İşletmelere Muhsin Ete, Bayındırlığa Fahri Belen, Çalışmaya Hasan Polatkan getirilecektir⁹¹.”

Gazetede seçim sonucunda halkın ne düşündüğünü öğrenmek amacıyla anket yapılmıştır ve bu ankette halkın mutluluğu, umudu ve sevinci dile getirilmiştir. DP’nin zaferinin halkta ciddi bir olumlu etki sağladığının vurgulandığı anket şu şekildedir:

“Ankara Caddesi’nde karşımıza çıkan bir gazete bayii Esat Alver diyor ki: Çok memnunum. Esasen neticenin böyle olması bekleniyordu. Bütün ümidimiz yeni partide. Tanınmış artistlerimizden Erdoğan Eşboğa diyor ki: Çekinmeden bol bol espri yapabileceğimiz için ben ve arkadaşlar çok memnunuz. Bu da tam bir hürriyetin tahakkukunun ifadesidir. Kahveci Ahmet Çelik: Bu neticeyi çoktan bekliyorduk. Çalışsınlar, ama namuslarıyla çalışsınlar! Vallahi başka bir diyeceğim yok!

⁸⁷Mehmet Faruk Gürtunca, “Demokrat Partinin Dikkat Edeceği Noktalar”, **Her Gün**, 20 Mayıs 1950, sayı:913, s.3.

⁸⁸“Kabine Üyeleri Bugün Belli Oldu”, **Her Gün**, 16 Mayıs 1950, sayı:909, s.1.

⁸⁹“Cumhurbaşkanı Adayı Celal Bayar D. Parti Başkanlığından İstifa Ediyor”, **Her Gün**, 21 Mayıs 1950, sayı:914, s.1.; Refik Koraltan, **Tek Parti Devrinden 27 Mayıs İhtilali’ne Demokratlar, DP’nin Kurucusu Anlatıyor**, Yayına Hazırlayan: Kamil Maman, Timaş Yayınları, İstanbul 2013, s.166.

⁹⁰ “Demokrat Parti İktidarı Bugün Halk Partisinden Filen Devralıyor” **Her Gün**, 22 Mayıs 1950, sayı:915, s.1.

⁹¹TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:9, Cilt 1, Toplantı: Olğ. , Birleşim: 1, s.9.

Kahkaha mecmuası sahibi Avni Linsel: Yıllardan beri bir serap halinde görünen iktidar değişikliğinin bir hakikat oluşu susuz bir adamın çölde bir kantap oluşuna benzedi. Bu hadise beni son derece sevindirmiştir. En büyük temennimiz Halk Partisinin şimdiye kadar yiye yiye ihmal ettiği gediklerin kapatılması ve iktidara geçeceklerin evvelkiler gibi kendilerini dev aynasında görmeleridir⁹².”

Türk demokrasi tarihinin dönüm noktası olarak addedilen 1950 seçimi kimi çalışmalarda “*Beyaz İhtilal*”⁹³ olarak kimisine göre “*Kansız İhtilal*”⁹⁴ ve “*Siyasi İhtilal*”⁹⁵ olarak değerlendirilmiştir. Her Gün gazetesi de seçimleri aynı coşkulu ifadelerle okuyucularına aktarmıştır. Gazeteye göre, Türk milletinin ilk defa özgür bir şekilde vermiş olduğu karar ile temsilcilerini meclise sokmuş olması yoğun bir sevinç yaşanmasına sebep olmuştur. Gürtunca’nın bir baş yazısında durum, böyle bir zaferin ancak ihtilal halinde görülebileceği şeklinde ifade edilip Türk milletinin vermiş olduğu kararın ne müthiş bir karar olduğu ve seçimin ne kadar güzel geçtiği vurgulanmıştır⁹⁶. Yine gazeteye göre vatandaşlar da seçim sonuçlarından dolayı oldukça memnun olmakla birlikte artık bütün ümitlerinin DP’den yana olduğunu ifade etmiş ve kendilerinin sabık iktidardan çok çektiklerini ve artık çocuklarının çekmemesini temenni etmişlerdir⁹⁷.

B. Demokrat Parti İktidarı Dönemi

29 Mayıs günü Demokrat Parti meclis grubunda kabul edilen Adnan Menderes Hükümeti Programı, CHP’nin bırakmış olduğu borçlardan, mali ve iktisadi buhrandan ve hayat pahalılığından bahsetmektedir. Adnan Menderes’in Meclis’te okuduğu programın temel hedefleri şunlardır:

- “-Devlet hizmetlerinin ifasında azami tasarruf temin etmek.
- İktisadi cihazlarımızı kuvvetlendirmek.
- Bütçede invertissement mahiyetindeki kısımları genişletmek, ihtisaslata matuf faaliyeti arttırmak,
- Hususi teşebbüs, kendini hukuki ve fiili emniyet altında hissetmesini sağlayacak bütün tedbirleri almak,
- Mevcut sermayenin istihsale hasredilmesini kolaylaştıracak tedbirleri almak,
- Yabancı teknik ve sermayeden faydalanmak,

⁹²Kemal Onan, “Vatandaş Konuşuyor”, **Her Gün**, 16 Mayıs 1950, sayı:909, s.3.

⁹³ Mehmet Abidin Kartal, **Darağacı (Demokrasi Kahramanı Menderes)**, İskenderiye Kitap, İstanbul 2015, s.74.

⁹⁴Eroğul, **a.g.e.**, s.71

⁹⁵ Orhan Erkanlı, **Anılar, Sorunlar, Sorumlular**, Baha Matbaası, İstanbul 1972, s.7

⁹⁶ Mehmet Faruk Gürtunca, “Türkün, Büyük İstikbalı Parlasın”, **Her Gün**, sayı:909, 16 Mayıs 1950, s.1-3.

⁹⁷ Onan, “Vatandaş Konuşuyor”, s.3.

-Invertissement mahiyetinde ayrılacak sermayenin işlemesi için bir plan tanzim etmek.

-İstihsalî bürokratik sistemlerden ve devlet müdahalesinden kurtarmak”⁹⁸.

30 Mayıs'ta Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunan program büyük bir ilgi ile karşılandı. Özellikle liberal bir yapıda olması ve hususi sermayeye öncelik verilmesi bazı kesimler tarafından olumlu karşılanırken, bazı kesimler tarafından devlete ait olan iktisadi oluşumların şahıslara teslim edilmesi endişe uyandırmıştır⁹⁹. Bu husus hakkında açıklamada bulunan Adnan Menderes, konu ile alakalı olarak dikkatle çalışılacağını belirtmiş ve mevzunun ehemmiyetinin farkında olduklarını ifade ederek endişeleri gidermeye çalışmıştır¹⁰⁰.

Göreve başlayan hükümet, seçim öncesinde vermiş olduğu sözleri yerine getirebilmek için çalışmalarına başlamıştır. Arapça ezan yasağının kaldırılması, af kanunun çıkarılması, halkı rahatsız eden yöneticilerin görev yerlerinin değiştirilmesi halkın desteğini almak için yapılanlardır. Bu bağlamda Her Gün gazetesinin anti demokratik bir karar olarak gördüğü Arapça ezan yasağının kaldırılması konusu Parti Meclis Grubunda bazı milletvekilleri tarafından gündeme getirilmiştir. Hükümet ve CHP tarafından olumlu karşılanan konu yapılan çalışmalar neticesinde Büyük Millet Meclisine sunulmuştur. Yapılan görüşmeler sonucunda, tasarı kabul edilmiş ve Ramazan'ın başlayacağı gün Arapça ezan okunması kabul edilmiştir¹⁰¹. Özellikle Ramazan arifesinde böyle bir karar verilmiş olması halkın DP'ye olan yaklaşımı açısından olumlu etki bırakmıştır. Tasarının kabul edilişi Resmi Gazete 'de yayımlanmadan, halka duyurulmuş ve halk arasında herhangi bir taşkınlık olmaması Türk milletinin olgunluğu olarak belirtilmiştir. Türk milletinin bu sabrı ile şeriatın kestiği parmak acımaz inancıyla asırlardır gayri kanuni olaylara dahi başvurmadağı ifade edilmiştir. Buna rağmen yıllardır Türk milleti reşit olmadığı söylenerek küçük görülmeye çalışılmıştır. Fakat halk tam anlamıyla reşit olduğunu 14 Mayıs 1950 seçimleri ile göstermiştir. Bunun karşılığı olarak da milletvekillerinden beklenen

⁹⁸Eroğul, **a.g.e.**, s.87; “Adnan Menderes Kabinesinin Programı Demokrat Parti Meclis Grubunda Kabul Edildi”, **Her Gün**, 29 Mayıs 1950, sayı:922, s.1-3; TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 9, Cilt:1, Toplantı: Olg., Birleşim: 3,29 Mayıs 1950, s.24-27.

⁹⁹ Mustafa Albayrak, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoneix Yayınevi, Ankara 2004, s.188.

¹⁰⁰ “Adnan Menderes Kabinesi Programı Piyasada Çok Müsait Karşılandı”, **Her Gün**, 30 Mayıs 1950, sayı:923, s.1-3.

¹⁰¹Eroğul, **a.g.e.**, s.90; Albayrak, **a.g.e.**, s.197; “Yarın Camilerde Serbest Olarak Arapça Ezan Okunmasına Müsaade Edilecek”, **Her Gün**, sayı:940, 16 Haziran 1950, s.1-3.

Türk milletini ıstıraplar içinde bırakmadan dertlerine derman olacak kanunlar hazırlamaları olmuştur. İktidarın iyi kanunlar hazırlayarak bunları halka sunması sonucu makamlarında değişiklik olmayacağı söylenmiş olup aksi bir durum karşısında ise 27 yıllık kök salmış bir ağacı yerinden oynattığını ifade eden halk, 4 yıl sonra taze bir fidan olan iktidarı yerinden etmenin daha kolay olacağını belirtmiştir¹⁰².

1. Demokrat Partinin Siyasi Kazanımları Ve Baskı Uygulamaları

Hükümet milletvekili seçimlerinin ardından belediye seçimleri için de hazırlarına başlamıştı. Bu hazırlıklar dâhilinde gerek İsmet İnönü gerekse Adnan Menderes seçim çalışmalarında bulunmuşlardır. 29 Ağustos günü çıkan haberde İnönü ve Menderes'in seçim için yaptıkları konuşmalara yer verilmiştir. İnönü konuşmasında iktidarın önemli meselelerde meclisin onayını almadığını ileri sürmüştür. Adnan Menderes ise partisinin muhalefet durumundayken olan hırsının, iktidara geldikten sonra da devam ettiğini ve bu hırsı ve iradeyi herkese göstereceğini ifade etmiştir¹⁰³. Ayrıca Adnan Menderes, İsmet İnönü'nün iktidardan başka bir şey tanımadığını ve yönetimin hep elinin altında bulunduğunu söylemiştir. Akabinde tek parti zihniyetini ortadan kaldırmak için de belediye seçimlerinde halktan yardım istemiştir¹⁰⁴.

Gürtunca, Türk milletinden 1950 seçiminde gösterdiği olgunluğu belediye seçimlerinde de göstermesini istemiş ve seçim hakkındaki fikirlerini okuyucu ile paylaşmıştır. Bu bağlamda Gürtunca'ya göre partililerin kendilerini savunmaları, karşı tarafı zora sokacak söylemlerde bulunmaları çok normaldi. Fakat halkın burada haklıyı haksızı ayırması, yalan dolanlara inanmadan doğru olanı görmesi gerekiyordu. Muhalefet Kore Savaşı için hem kendilerine danışılmamasından hem de Kore Savaşı'na olan duruşumuzu harp ilanı olarak görmesinden yola çıkarak iktidara karşı söylemlerde bulunmuştur. İktidar ise Türkiye'nin duruşunun harbe dâhil olmadığını yalnızca barışı korumaya yönelik hareket ettiğimizi belirtmiştir. Gürtunca, belediye seçimleri için dış politika konularına girmenin gerekli olmadığını

¹⁰² Mehmet Faruk Gürtunca, "Kanuna Riayetkâr Türk Milleti", **Her Gün**, sayı:941, 17 Haziran 1950, s.1-3.

¹⁰³ "Adnan Menderes, İnönü'nün Radyo'da Konuşmasına Dün Gece Bir Cevap Verdi", **Her Gün**, 29 Ağustos 1950, sayı:1014, s.1-3

¹⁰⁴ "Demokrat Parti'nin Büyük Toplantısı", **Her Gün**, 30 Ağustos 1950, sayı:1015, s.1-3

kanısında. Çünkü şehir meclislerine seçilen kişiler Büyük Millet Meclisi'ne katılanlar gibi devlet meselelerine dâhil değillerdi. Grtunca'nın bu seçimler için istediği halkın elini vicdanına koyarak hareket etmesi, tok gzlu, sadece kendi cebini doldurmayan, şehri için çalışacak olan kişiye seçmesiydi¹⁰⁵. 3 Eylül gnu yapılan seçimlere katılım az olsa da 600 belediye meclisinden 551 tanesini Demokrat Parti, 41 tanesini Cumhuriyet Halk Partisi ve 8 tanesini ise Millet Partisi kazanmıştır¹⁰⁶. Grtunca yazmış olduğu makalesinde bu durumu iktidar partisi çevrelerinde, Türk milletin 14 Mayıs'ta CHP'yi iktidardan tasfiye ettiği, 3 Eylül seçimlerinde ise muhalefetten tasfiye ettiği şeklinde yorumlamıştır. Grtunca ve Her Gün'e göre CHP'nin seçimi kazanamamasının sebebi, tavırlarının ve söylemlerinin çok net olması ve yanlış kararlar vermiş olmasıdır¹⁰⁷. Dolayısıyla seçim ve öncesi ve sonrası yayınlarında da Her Gün DP yanlısı sürdürmüştür. Hatta ilerleyen süreçte gazete daha açıktan DP taraftarlığı yapacaktır. Ancak gazete DP içerisindeki tartışmalara da dâhil olmuş, zaman zaman Adnan Menderes'e yönelik eleştirileri de desteklemiştir.

Seçim sonrası süreçte siyasi meydanda Adnan Menderes hükümetinin istifa edeceği yönünde haberler çıkmaya başlamıştır. Adnan Menderes'in bu süreçteki tutumu –kendisine tahsis edilen araca binmeyip taksi kullanması, Ankara'ya kesinlikle gitmemesi- gazetede bahsinin geçmesine sebep olmuştur. Adnan Menderes ise hasta olduğundan dolayı doktorunun hava almasını söylemesi üzerine, hava almak amacıyla taksi kullandığını belirtmiştir¹⁰⁸. Grtunca bu konu ile alakalı olarak Adnan Menderes'in bu tutumuna bir anlam veremediğini, kendisinin bir başbakan olduğunu ve Demokrat Partililerin kendisinden bir açıklama istediklerini, aynı zamanda bütçe hazırlığı yapılırken buna dâhil olması gerektiğini söylemiştir. Eğer bir dargınlığı varsa bunun ancak kişilere olabileceği, kendisini oyla başa getirmiş olan halka tavır alamayacağını belirtmiştir¹⁰⁹. Akabinde yapılan bütçe görüşmelerinde Menderes Hükümeti olumlu oy almasına rağmen istifasını vermiştir. İstifa Her Gün gazetesinde, Menderes'in tutumundan dolayı “ok ömürlü bile oldu” şeklinde ifade edilmiştir. 14 Mayıs'ta iktidara geçen Demokrat Partinin hızlı bir şekilde kurduğu

¹⁰⁵ “Vatandaş, Reyini İnanđına Ver”, **Her Gün**, sayı:1015,30 Ağustos 1950, s.1-3.

¹⁰⁶ “Demokrat Parti Dönemi”, **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, İletişim yayınları 1988, Cilt: 6, s.1940.

¹⁰⁷ “Yeni Muhalefet Partilerine Doğru”, **Her Gün**, sayı:1021,5 Eylül 1950, s.1-3.

¹⁰⁸ “Kabinenin İstifası Gün Meselesi”, **Her Gün**, sayı:1092,18 Kasım 1950,s.1-3.

¹⁰⁹ “Menderes Muamması”, **Her Gün**, sayı:1096,22 Kasım 1950,s.1.

kabine içerisinde yeni yüzlerin bulunması, bu kişilerin birbiri ile olan iletişimi ve hükümet görevini ne kadar iyi yürütecekleri düşünüldüğünde ilk kabinenin görev süresi yeterli görülmektedir¹¹⁰.

Cumhurbaşkanı tarafından hükümeti kurma görevi tekrardan Adnan Menderes'e verilmiştir. Yeni hükümeti kuran Adnan Menderes kabineye 3 yeni bakan alırken, 6 bakan yer değiştirmiştir.¹¹¹ Yeni kurulmuş olan kabinenin, "İntikal Kabinesi" olarak adlandırılan Birinci Adnan Menderes Hükümetinden farkı olmadığı ortada olup halkın beklentilerini karşılayabileceğine inançları azdır. Her Gün gazetesinin yeni kabineden beklentisi, " *yepyeni bir ruh, bir veçhe, bir sima*" edinmesidir¹¹².

Bu bağlamda Demokrat Parti, CHP'ye ait mal varlığı konusunda hakkında birtakım endişelere – mal varlığını kullanarak tekrar iktidara gelebileceğine- kapılmıştı. Her Gün gazetesi de bu konuda CHP'ye karşı sert yayınlar yapmaktaydı. Gazeteye göre Atatürk'ün CHP'ye bırakmış olduğu mal varlığı yıllar içerisinde CHP'nin haksız kazanç ile elde ettiği mülkler ile çoğalmıştı. Bunun üzerine hükümet mallara el konulması yönünde çalışmalara başlamıştı¹¹³. Yapılan görüşmeler ve alınan sonuç doğrultusunda haksız kazanç yolu ile mal, mülk elde edinilmesinden dolayı hazırlanan kanun tasarısı ile " *artık resmi daire ve müesseseler, siyasi partilere bedelsiz mal devredemeyecek ve hiçbir siyasi parti haksız mallara sahip olamayacaktır*"¹¹⁴. Büyük Millet Meclisinde görüşülen yasa tasarısı 362 oy alarak kabul edilmişti.¹¹⁵ Kanun gereği haber verildikten sonra bir ay içerisinde malların tahliye edileceği bildirilmişti.¹¹⁶

Kanun tasarısının görüşüldüğü günlerde ara seçim olacağının duyurulması ile birlikte partiler hazırlıklarına başlamışlardı. Fakat CHP'nin seçimlerden önce mallarına el konularak mali yönden zayıflatılmak istenmesi ve binalarının çoğuna mühür vurulması gibi sebeplerden dolayı seçim hazırlıkları esnasında iktidar ile

¹¹⁰ Mehmet Faruk Gürtunca, "Yeni Kabine", **Her Gün**, sayı:1203, 9 Mart 1951,s.1-3.

¹¹¹ Albayrak, **a.g.e.**, s.206

¹¹² Mehmet Faruk Gürtunca, "Menderes'ten Basın Toplantıları İsteriz", **Her Gün**, sayı:1204, 10 Mart 1951,s.1-3.

¹¹³ "CHP'nin Malları", **Her Gün**, sayı:1023, 7 Eylül 1950, s.1-3.

¹¹⁴ "Artık Hiçbir Siyasi Parti Haksız Mallara Sahip Olamayacak", **Her Gün**, sayı: 1353, 8 Ağustos 1951, s.1-3.

¹¹⁵ Albayrak, **a.g.e.**, s.212

¹¹⁶ "Halkevleri Kanununun Millet Meclisinde Kabulü", **Her Gün**, sayı: 1354, 9 Ağustos 1951, s.1-2.

ilişkileri gergin geçmiş ve iktidar muhalefet tarafından birçok eleştirilere maruz kalmıştı. Bunlar arasında, iktidarın radyoyu tekeline aldığı, memurlara baskı uygulandığı gibi mevzular da vardır.¹¹⁷

Halkın desteğine güvenen Demokrat Parti bu eleştirilere kulak asmamış ve 16 Eylül günü olan ara seçimler için hazırlıklarını sürdürmüştür. 17 ilde yapılan seçimlerde 15 ilde milletvekili kazanan Demokrat Parti karşısında CHP 2 ilde milletvekilliği alabilmiştir.¹¹⁸

İktidar seçim sonuçları alındıktan sonra, programının halk tarafından desteklendiğini düşünmüştür. Fakat 1950 seçimleriyle kıyaslama yapıldığında katılımın daha az olması tarafsız bir kesimin varlığını ve endişe duyulduğunu göstermektedir. Her Gün gazetesinde “*vatandaşlar, tecrübe edinmiş, haklarında iyi veya fena karar verilmiş milletvekili adaylarını şüphe ile karşılıyor*” denmiş ve katılımın az olması bu sebebe dayandırılmıştır.¹¹⁹

Ancak muhalefetin iktidara karşı tavrı da sertleşmekteydi. Demokrat Parti’ye karşı muhalefet daha etkili hareket edebilmenin yollarını aramaktaydı. Bunlardan biri Demokrat Parti’ye karşı muhalefet partilerinin birleşmesidir. Muhalefet partileri fikir olarak aynı yolda ilerleyebilirse, hükümetin partizan tutumunun değişeceğini ve artık memleket konularında dilediği gibi davranma tarzının sekteye uğrayacağını düşünmekteydiler.¹²⁰

Buna karşılık Adnan Menderes de tavrından geri adım atmamaktaydı. Başbakan Adnan Menderes Gaziantep’te yaptığı konuşmasında ülkenin hürriyetini tehlikeye düşüren dört tehditten bahsetmiştir.

Menderes’in gördüğü tehditler şu şekildedir:

- 1- *“Siyasi irtica*
- 2- *Dini irtica*
- 3- *Milliyetçilik irtica*
- 4- *Bunların hepsinin başında gelen komünistler.”*

Bundan korunmak için ise Demokrat Parti programına sadık olunması gerektiğini vurgulamıştır. Başbakan konuşmasının devamında siyasi irticanın geri dönüş olduğunu ve evvelki zamanın hasretini çekildiğini belirtmiştir. Komünizmi ise dış

¹¹⁷ Albayrak, a.g.e., s.223

¹¹⁸ “Muhalefet 15 İlde Kaybetti”, **Her Gün**, sayı:1888, 17 Eylül 1951, s.1-3.

¹¹⁹ Mehmet Faruk Gürtunca, “Millet Yeni Yeni Simalar İstiyor”, **Her Gün**, sayı:1392, 19 Eylül 1951, s.1-3.

¹²⁰ “Muhalefet D.P’ ye Karşı Birleşiyor”, **Her Gün**, sayı:1791, 27 Ekim 1952, s.1-3

kuvvetlerin casusu olarak betimlemiştir. Komünizmin vatana ihanet olduğunu da eklemiştir. Din ve Milliyetçilik irticamı ise fikirlerini ve düşüncelerini çoğunluklar saklayan ve yeri geldiğinde zorla kabul ettirmeye çalışanlar olarak değerlendirmiştir¹²¹.

1953 yılına gelindiğinde genel anlamda iktidar ve muhalefet arasında iyi ilişkiler görülmektedir. Nisan ayında 1954 yılında genel seçimlerin olacağı ve ilk çatışmanın da muhtarlık seçimlerinde olacağı gazete sütunlarında yerini almıştı. Seçimlere ilk başlayan ana muhalefet partisi, 1950 seçimlerinden sonra parti içerisinde birçok tasfiyelerde bulunmuş ve yerine genç ve dinamik memleket gençleri getirmiştir. Bu durumun vermiş olduğu enerjiyle seçimlerde başarılı olacağına inancını taşımaktaydı¹²².

Bu durum karşısında hükümet de çalışmalar yaparak seçim kanununun yeniden düzenlendiğini, seçimlerin 2 Mayıs günü yapılacağını ve seçimlerin tarafsız olması için meclisin 12 Mart'ta faaliyetine son vereceğini açıklamıştır¹²³. Seçim kütükleri ile seçim tutanaklarının tetkiki gibi konular üzerinde değişiklik yapmak için hususi bir komisyon oluşturulmuştu ve ortaya çıkan tasarının ise Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulması beklenmekteydi¹²⁴.

Her Gün, seçimler yaklaşırken halk ile yaptığı röportajlarla halkın fikirlerini öğrenmeyi çalışıyordu. Ancak bu röportajlar gazetenin DP yanlısı tavrının bir yansıması olarak ortaya çıkmaktaydı. Yapılan röportajlar ışığında halkın çoğu seçimlerde DP'yi destekleyeceklerini ve faaliyetlerinden çok memnun olduklarını ifade etmiş ve DP'den yol, maaşlarına zam ve ucuzluk gibi konularda icraat beklediklerini ifade etmişlerdir¹²⁵. 1 Ocak itibari ile başlamış olan seçim hazırlıkları son safhaya girmişken iktidara karşı birlikte hareket etme kararı olan CMP ile CHP, ortak çalışma esaslarını belirlemek üzere çalışmalara başlamışlardır¹²⁶.

¹²¹ Mehmet Faruk Görtünca, "Demokrat Rejim Hürriyetlerini Tehdit Eden 4 Tehlike", **Her Gün**, sayı:1873, 19 Ocak 1953, s.1-3

¹²² "Partiler 1954 Genel Seçimlerine Hazırlanıyorlar", **Her Gün**, sayı:1970, 24 Nisan 1953, s.1-3

¹²³ "Başbakan'ın Dünkü Beyanatı Siyasi Çevrelerde İyi Karşılandı", **Her Gün**, sayı:2243, 27 Ocak 1954, s.1-3.

¹²⁴ "Tasarılar Meclise Sevk Edilecek", **Her Gün**, sayı:2247, 31 Ocak 1954, s.1-3.

¹²⁵ Nihat Böytüzün, "Seçimler Yaklaşırken Halk Ne Düşünüyor", **Her Gün**, sayı:2310, 4 Şubat 1954, s.1-3.

¹²⁶ "Müşterek Liste Hazırlanıyor", **Her Gün**, sayı:2289, 14 Mart 1954, s.1-3.

2 Mayıs gününe geldiğinde tüm Türkiye, seçime vermiş olduğu önemi sandık başına giderek göstermiş ve DP oyların yüzde ellisinden fazlasını almıştır.¹²⁷ 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle, seçme özgürlüğünü tamamiyle ele alan halk, aynı istikrarı 1954 seçimlerinde de göstermiş ve oylarını Demokrat Parti lehinde kullanarak, hükümete olan bağlılıklarını göstermişlerdir¹²⁸. Gazeteye göre halkın bu tutumu, hükümetin politikalarının halk nazarında geçerli olduğu anlamı taşımaktaydı¹²⁹. Seçimden sonraki 14 Mayıs günü Meclis'te yapılan görüşmede istifasını veren Menderes'e hükümeti yeniden hükümeti kurma görevi verilmiştir. Hükümet güvenoyu almasının ardından çıkarmış olduğu bir kanunla muhalefetin faaliyetlerini kısıtlama yoluna gitmiştir. Bu kanuna göre;

*“Siyasi partiye başvurup, adaylığı reddedilen kişi, o seçim döneminde bir daha aday olamayacaktır. Memurlar aday olabilmek için seçimden 6 ay öncesinden istifa etmiş olmalıdır. Siyasal partiler artık karma liste yapamayacaklardır. Son olarak ise hiçbir siyasi parti radyo aracılığı ile konuşma yapamayacaktır.”*¹³⁰

Akabinde hükümet baskı uygulamalarına memurlar üzerinden devam etmiş ve 5 Temmuz günü çıkarmış olduğu Memur Kanunu ile memurların görev sürelerine bakılmaksızın görevlerinden atılmalarına müsaade edilmiştir. CHP Malatya Milletvekili Nüvit Yetkin, *“Tasarının rejimimizi tehlike altına sokacağını, memurların ehliyetsizlikleri yüzünden vazifeden çıkarılmalarının doğru olmadığını”* söylemiştir¹³¹.

Muhalefet ve DP içerisindeki muhalifler bu duruma sessiz kalmamaktaydı. Bu husus ile alakalı olarak yayın organlarının kolayca sansür edilmesinin önüne geçilmek için 19 Milletvekili tarafından *“İspat Hakkı”* mevzusu gündeme gelmiştir¹³². Fakat hükümet bu konunun görüşülmesini reddetmiş ve 19'lar olarak

¹²⁷ Metin Toker, **DP Yokuş Aşağı (1954-1957)**, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1991, s.19.

¹²⁸ Tuba Ünlü Bilgiç, Cihat Göktepe, **İç Ve Dış Gelişmelerle Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1946-2012**, Ufuk Yayınları, İstanbul 2014, s.75; Albayrak, **a.g.e.**, s.259.

¹²⁹ Mehmet Faruk Gürtunca, “Türk Milleti Demokrat Partinin İcraatını Tamamen Tasvib Etti”, **Her Gün**, sayı:2239,3 Mayıs 1954, s.1-3.

¹³⁰ Eroğul, **a.g.e.**, s.155

¹³¹ “Memur Kanunu Dün Kabul Edildi”, **Her Gün**, sayı:2401, 6 Temmuz 1954, s.1-3.

¹³² Mehmet Abidin Kartal, **Darağacı (Demokrasi Kahramanı Menderes)**, İskenderiye Kitap, İstanbul 2015, s.184; Sina Akşin, **Çağdaş Türkiye Tarihi 1908-1980**, Cem Yayınevi, İstanbul 2008, s.216.

bilinen DP'lilerden 9 kişinin partiden ihraç edilmesine, kalan 10 kişi hakkında ise soruşturma sürdürülmesine karar vermiştir¹³³.

Ayrılan 19'ların yeni bir parti kuracakları haberi üzerine hükümet yeni tedbirler almak üzere toplanmıştır¹³⁴. 19'lar ise yeni parti kararlarını en yakın zamanda duyuracakları cevabını vermişlerdir. Aynı zamanda Adnan Menderes'in kendileri için söylemiş olduğu sözlere de (anasının karnında ana hançerleyen yavru, pişmanlık gösterebilir partiye alırız...) cevaben "*İsterse kapıları ardına kadar açsın, fakat ne gelecek var, ne de pişmanlık duyacak.*" şeklinde bildirmişlerdir¹³⁵.

19 Kasım günü, kurulacak olan partinin adının Hürriyet Partisi olduğu bildirilmiştir¹³⁶. 20 Kasım günü ise basına demeç veren Adnan Menderes, ortada parti kurmayı gerektirecek bir vatan meselesinin olmadığını ifade etmiştir¹³⁷.

Bir yandan muhalefet diğer yandan da basın ve üniversiteler tarafından da eleştiri yağmuruna tutulan DP, hükümet programındaki partilerin arasındaki ilişkileri düzeltme maddesinin üzerini çizmiş ve başlangıçtaki hedefi olan, demokrasiyi geliştirmek, hükümet müdahalesini azaltmak ve bireyi ön plana çıkarmak hususları değişmiş ve baskı yönetimine geçmiş¹³⁸ olup basının yaptığı eleştirileri engellemek adına ağır cezalar içeren yasalar çıkarılmıştır¹³⁹. Ayrıca İsmet İnönü ve Kasım Gülek'in yapacağı gezilerin engellenmesi ve Topkapı Olayı ile yapılan baskılar üst seviyelere çıkmıştır. Bununla birlikte üniversiteler hakkında "*İstersek bugün çanlarına ot tıkayabiliriz.*" demiş ve CHP ile Üniversitelerin birleşerek, ilmin yerine zulüm ikame edeceklerini belirtmiştir¹⁴⁰.

¹³³Eroğul, **a.g.e.**, s.170.

¹³⁴ "Kabine Celal Bayar'ın Başkanlığında Yarın Mühim Bir Toplantı Yapıyor", **Her Gün**, sayı:2867, 7 Kasım 1955, s.1-3.

¹³⁵ "19'ların Yeni Parti Hazırlığı", **Her Gün**, sayı:2867, 7 Kasım 1955, s.1-3.

¹³⁶ "Yeni Partinin İsmi Hürriyet Partisi Olarak Tespit Edildi", **Her Gün**, sayı:2879, 19 Kasım 1955, s.1; Eroğul, **a.g.e.**, s.173.

¹³⁷ "Hürriyet Partisi Kurucuları Dün İlk Beyannamelerini Basına Verdiler", **Her Gün**, sayı:2880, 20 Kasım 1955, s.1

¹³⁸Ahmad, **a.g.e.**, s.128.

¹³⁹ Akşin, **a.g.e.**, s.216.

¹⁴⁰ "D. P Grubunda Üniversiteler Ve Dış Politika Görüşüldü", **Her Gün**, sayı:2946, 25 Ocak 1956, s.1-5.

2. 1957 Seçimleri Sonrası Durum

Ancak hükümetin sertleşen tutumu, Her Gün gazetesinde muhaliflerin görüşleri olarak yer bulsa da gazete DP yanlısı tavrını sürdürmeye devam etmiştir. Hatta 1957 yılında Gürtunca'nın DP'den milletvekili seçilmesiyle gazete daha ateşli bir DP savunucusu haline gelmiştir. Hükümetin 27 Ekim 1957'de seçim yapılacağı duyurusunu yaptıktan sonra CHP, CMP ve Hürriyet Partisi'nin birleşmesi, iktidara karşı oluşturulan koalisyon olarak görülmüştür. Bunun üzerine seçim kanununu değiştirmek için hazırlıklara başlanmıştır. Kanun hazırlanırken dikkat edilen husus muhalefetin imkânlarını kullanamaz hale getirmektir. Mecliste görüşülen kanun tasarısı kavga, dövüş neticesinde karara bağlanmıştır. Yeni seçim kanununa göre, partiler tam aday listesi yapmaya mecbur bırakılmışlardır. Öyle ki bir adayın başka bir partiden aday olarak gösterilmesi engellenmiştir. Ayrıca partinin bir partiden 6 ay önce istifa etmiş olsa dahi başka bir partiden aday olması yasaklanmıştır.¹⁴¹

27 Ekim'de yapılan seçimi Demokrat Parti kazanmıştır¹⁴². Fakat alınan sonuç 1950 ve 1954 seçimlerinden farklıydı. Milletvekilliği için yapılan seçimler en çok milletvekiline Demokrat Parti sahip olsa da oylar %50'nin altına inmişti. Demokratlar için bu durum uyarı niteliğinde olabilirdi fakat böyle olmadı, hükümet baskı uygulamalarına devam etmekteydi. Demokrat parti CHP'nin kendisine yönelik eleştirilerine şu şeklide cevap vermiştir. İktidara geldiğimizden bu yana içte ve dışta yaşadığımız sıkıntılar 27 seneye nazaran 5-10 misli daha fazladır şeklinde yanıtlamıştır¹⁴³.

Seçim sonucunda kazanan DP olsa da, CHP'nin aldığı oyların da umut vaat eder nitelikte olması hükümeti birtakım tedbirler almaya itmiştir. Bunun üzerine tek parti döneminden kalma Meclis Tüzüğü'nün değiştirileceği, aynı kalması halinde çok partili hayatta birçok soruna yol açacağı bildirilmiştir¹⁴⁴. Hazırlanan Meclis tüzüğü

¹⁴¹ Cem Eroğul, **Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi)**, Yordam Kitap, İstanbul 2019, s.189; "Meclis Seçimlere Karar Vererek Kendini Feshetti, Kanununda Yeni Değişiklik", **Her Gün**, sayı:3467, 12 Eylül 1957, s.1-3.

¹⁴² "DP Seçimi Bir Kez Daha Kazandı", **Her Gün**, sayı:3514, 28 Ekim 1957, s.1.

¹⁴³ "Menderes CHP'ye Ağır Hücumlarda Bulundu", **Her Gün**, sayı:3618, 10 Şubat 1958, s.1.

¹⁴⁴ Albayrak, **a.g.e.**, s.515; "Meclis Müzakereleri Hakkında Hazırlanan Tasarı Meclise Geldi", **Her Gün**, sayı:3557, 11 Aralık 1957, s.1-3.

28 Aralık 1957’de kabul edilmiştir¹⁴⁵. İç tüzükte değiştirilen maddelerden bazıları şunlardır:

- 1- *“TBMM’deki toplam milletvekili sayısının % 1’i oranında milletvekiline sahip olmayan partiler, grup kuramayacaklardı. Buna göre; CMP ve Hürriyet Parti grupları ortadan kalkıyordu.*
- 2- *Komisyon toplantılarında, sükûneti bozan milletvekillerine, önce ihtar edilecek sonra oturumu terk etmeleri istenecektir.*
- 3- *Yasa önerilerinde, sözlü veya yazılı sorularda, açık saçık sözler, aşağılayıcı sözcükler ve üçüncü kişiler hakkında, isim değişimi yoluyla isnatta bulunulamayacaktır.*
- 4- *Görüşmelerde parti grupları adına yalnız grup başkanı veya sözcülerinde biri vir defa konuşabilecekti.*
- 5- *Konuşma yapan milletvekillerinin bu sırada lisan nezaketinden ayrılmaları halinde sözleri Genel Kurul kararı ile tutanaktan çıkarılabilecektir.”*

Hükümetin vermiş olduğu karar iktidar ile muhalefetin arasındaki gerilimin artmasına sebep olmuştur. İktidarın takip ettiği sert politika karşısında, muhalefet cephesindeki partilerin durumu güçleşmiş ve bunun sonucu olarak muhalefet partileri birleşme kararı doğrultusunda görüşmelere başlamışlardır. CHP’nin oy bakımından diğer muhalefet partilerden yüksek olmasına karşın, İsmet İnönü, Milli Muhalefet Cephesinin temellerini sağlam atmak istiyordu. Muhalefet partilerinin aralarında yapmış oldukları görüşmeler olumlu geçmiş ve Milli Muhalefet Cephesi kurulmuştur.¹⁴⁶

Muhalefet partilerinin işbirliği yapmaları üzerine Adnan Menderes, *‘‘muhalipler mütemadiyen çırpınıyor. Kışkırtmalarda bulunuyor. Bu nifak memlekete hiçbir fayda getirmez. Nifak cephesinde değil, vatan cephesinde olmamız lazımdır.’’* ifadelerini kullanmıştır.¹⁴⁷

Ardından bir takım olaylar yaşanmış ve iktidar ile muhalefetin ilişkileri gerginleşmiştir. Öncelikle İsmet İnönü’nün İzmir’de vermek istediği balo, siyasi emeller taşıması gerekçesi ile şehrin güvenliğini tehlikeye düşürmesi bakımından sakıncalı görünmüş ve bu baloya izin verilmemiştir¹⁴⁸. İnönü daha sonra Uşak’a geçmiş ve kendisini karşılayan CHP kafilesini ile DP il binasının önünden geçerken iki taraf arasında önce sözlü olarak atışmalar olup ardından olay çıkmıştır. Polis

¹⁴⁵“Demokrat Parti Dönemi”, **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, İletişim yayınları 1988, Cilt:6, sayfa 1954.

¹⁴⁶Albayrak, **a.g.e.**, s.521-522.

¹⁴⁷ “Adnan Menderes “Anarşiye Asla İmkân Vermeyeceğiz” dedi”, **Her Gün**, sayı:3863, 20 Ekim 1958.

¹⁴⁸ “İnönü, Yarın Ege Gezisine Çıkıyor”, **Her Gün**, sayı:4050, 28 Nisan 1959, s.1-5.

tarafından olaylar engellenmeye çalışıldıysa da yeterli olmamış ve göz yaşartıcı bomba kullanılmak zorunda kalınmıştır. Bu olayların sonucu bölgede her türlü toplantı yasak edilmiştir¹⁴⁹. Ertesi gün ise İnönü'nün kaldığı evin önünde bazı DP'liler ellerinde dövizlerle *"Atamızın kovduğunu istemiyoruz, iki lira yol parası için hapiste yatmak istemiyoruz. Ölülerimizi çıplak gömdüren bir devri istemiyoruz. Çarıktan kurtulduk, çarığa dönmek istemiyoruz"* sözlerini söyleyerek olay çıkarmaya çalışmışlardı. Ardından İnönü istasyona gitmek isterken arabasının önu kapatılmış ve kendi yolumu kendim açarım diyerek arabadan inmiş ve başına taş atılarak yaralanmıştır. Olaylar bindiği trende de yaşanmış olup tren taşlanmış ve bazı camları kırılmıştır¹⁵⁰. Çıkan olaylar üzerine açıklamalarda bulunan Dâhiliye Vekilli Namık Gedik, İnönü ve CHP'lilerin kendi partilileri dışında kalanları düşman olarak gördüğü ve buna göre son derece ağır tahrik hareketlerine başladıklarını söylemiş ve çıkan olaylara rağmen İnönü'nün gezilerine son vermediğini belirtmiştir¹⁵¹.

İnönü'nün olay çıkan gezilerinden bir tanesi de Kayseri gezisi olmuştur. İnönü Kayseri'ye gitmeden önce Vali tarafından Kayseri'de ortamın çok gergin olduğunu öğrenmiş fakat yine de gitmiştir. Vali olası sorunların önüne geçmek için şehirdeki tüm parti faaliyetlerini yasaklamıştır. Ayrıca İnönü'nün bindiği tren de yolda kalmış ve üç saat sonra gideceği yere varmıştır¹⁵². İnönü konuşmasını yapamamış ve yaşadığı mide rahatsızlığı sebebi ile de dönüş kararı almıştır¹⁵³. Bu gibi olaylar sebebi ile DP Meclis Grubu bir tebliğ yayınlamış ve CHP hakkında Meclis Tahkikatı başlatılacağını açıklamışlardır. CHP'nin söylemlerinden ve konuşmalarından memlekette kardeş kavgasını başlattığı ve silahlı ayaklanmalara varacak kadar hazırlıklar yapmış olmaları neticesinde verilen bu karar ile memlekette huzur ve sükûnetin korunması amaçlanmıştır¹⁵⁴.

¹⁴⁹ "İzmir ve Manisa Vilayetlerinin Dâhilinde Her Türlü Siyasi Toplantı Dün Gece Yasak Edildi", **Her Gün**, sayı:4053, 1 Mayıs 1959, s.1-5.

¹⁵⁰ "Dün Sabah Uşak'ta Üzücü Bazı Hadiseler Oldu, İnönü Atılan Bir taşla Başından Yaralandı", **Her Gün**, sayı:4054, 2 Mayıs 1959, s.1-5.

¹⁵¹ "Dahiliye Vekili Namık Gedik CHP Liderini, Çok Ağır Tahriklere Girişmekle İtham Etti", **Her Gün**, sayı:4055, 3 Mayıs 1959, s.1-5; "İç İşleri Bakanı N. Gedik Muhalefeti İtham Ediyor", **Cumhuriyet**, sayı:12.490, 3 Mayıs 1959, s.1-3.

¹⁵² "İsmet İnönü'nün Kayseri Gezisi Hadiseli Oldu", **Her Gün**, sayı: 4384, 3 Nisan 1960, s.1-5.

¹⁵³ "İ. İnönü Ankara'da", **Her Gün**, sayı:4386, 5 Nisan 1960, s.1-5.

¹⁵⁴ "DP. Meclis Grubu Tebliği Yayınlandı", **Her Gün**, sayı:4389, 8 Nisan 1960, s.1-5.

Her Gün gazetesi de yayınlarında doğrudan CHP'yi ve İsmet İnönü'yü suçlamakta ve muhalefetin memlekette kargaşa çıkarmaya çalıştığını dile getirmekteydi. Kurulan tahkikat komisyonu 27 Mayıs'ın tetikleyicisi olarak görülmekteydi¹⁵⁵. Çünkü komisyon dilediğini tutuklama, sorguya çekme, cezalandırma, yayın yasağı koyma gibi yetkilere sahipti¹⁵⁶. Hal böyle olunca komisyonu durduracak başka bir merci de olmaması muhalefet tarafından kuşku ile karşılanmıştı. Ardından İsmet İnönü'nün *"Şartlar tamam olduğu zaman, milletler için ihtilal meşru bir haktır, bu yolda devam ederseniz... ben de sizi kurtaramam."* sözü Muhsin Batur'un anılarında bir uyarı olarak ve ihtilale yeşil ışık yakmak olarak değerlendirilmiştir¹⁵⁷. Oldukça baskı altında kalan muhalefete destek üniversitelilerden gelmiştir. Büyük bir gösteri yapan öğrenciler karşısında polis çaresiz kalmış ve ordudan destek istenmiştir¹⁵⁸.

İsmet İnönü'nün kullanmış olduğu ifadeler Demokrat Parti'nin ihtilal fikrinden ve CHP'nin ihtilal hazırlığı içinde olmasından dolayı kuşku duymasına sebep olmuştur. Darbe sonrasında basın mensuplarının sorularını cevaplayan İnönü, ordunun harekâtından haberi olmadığını, olsa idi buna karşı olacağını söylemiştir¹⁵⁹. Alparslan Türkeş'in söylemlerinde de bu durum ortaya çıkmıştır. 27 Mayıs Askeri Darbesinden yıllar sonra, darbe günü bildirisini okuyan ve Milli Birlik Komitesi Sözcüsü Alparslan Türkeş yapmış olduğu açıklamalarda, darbeyi organize edenlerin İsmet İnönü ile temas halinde olduğunu ve damadı ile görüştiklerini ifade etmişti¹⁶⁰.

3. 27 Mayıs Askeri Darbesi

Hükümet aldığı kararlar ile iç huzuru sağlama yoluna gittiğini, yolunun seçim yolu olduğunu belirtmiş ardından hürriyeti ve demokrasiyi memlekette yerleştirme isteğinden bahsetmişti¹⁶¹. Fakat bu sözlerinin üzerinden çok geçmeden 27 Mayıs

¹⁵⁵ Nesimi Gökşen, 27 Mayıs 1960 Müdahalesi Ve Askeri Rejim: İhtilalci Subaylar Arasında İktidar Mücadeleleri, Fraksiyonlar ve Çatışmalar (27 Mayıs 1960-25 Ekim 1961), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, 2021, s.63

¹⁵⁶ "Tahkikat Komisyonu Geniş Yetki Alıyor", **Her Gün**, sayı:4406, 27 Nisan 1960, s.1-5.

¹⁵⁷ Muhsin Batur, **Anılar Ve Görüşler "Üç Dönemin Perde Arkası"**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1985, s.74.

¹⁵⁸ Akşin, **a.g.e.**, s.221-222

¹⁵⁹ "İnönü, Dün Basın Toplantısı Yaptı", **Her Gün**, sayı:4444, 2 Haziran 1960, s.1-5.

¹⁶⁰ Turgut, **a.g.e.**, s.97.

¹⁶¹ "Başvekilimizi 150 Bin Kişi Karşıladi", **Zafer**, sayı:3832, 26 Mayıs 1960, s.1-4.

sabahına darbe haberiyle uyandı. Gazete sütunlarında “*Milletçe İdrak Ettiğimiz Büyük Bayram Aziz Türk Milletine Kutlu Olsun, Halk Sevinç İçinde*” yönündeki haberler çıkmıştı¹⁶².

Kurmay Albay Alparslan Türkeş tarafından yayınlanan ilk tebliğde idare yetkisinin Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından ele alındığı ve hiçbir can kaybı olmadan gerçekleştirildiği belirtilmiş olup aynı zamanda ikinci bir tebliğe kadar sokağa çıkma yasağı getirildiği halka bildirilmiştir¹⁶³. Türk Silahlı Kuvvetleri bu esnada İstanbul ve Ankara’daki devlet ve hükümet adamlarını gözaltına almıştı. Başbakan Adnan Menderes o esnada Eskişehir’de bulunuyordu. Kendisini bulunduğu yerden o zamanın Albayı Muhsin Batur almış ve Ankara’ya getirmiştir¹⁶⁴. Birinci tebliğde demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetlerinin memleket idaresini ele geçirdikleri darbenin amacı olarak belirtmiştir¹⁶⁵. Ordunun DP döneminde rahatsız olduğu üç mesele bulunmaktaydı. Birincisi DP’nin “*geleneksek, siyaset üstü*” özelliğini yitirmesi, ikincisi “*İtibar*” kaybettiği ve üçüncüsü Atatürk ilkelerinden uzaklaşıldığı yönünde olmuştur¹⁶⁶.

Ayrıca seçimlere kadar Kurucu bir komitenin ülkeyi yöneteceği de tebliğde bildirilmiştir. Bu bağlamda Milli Birlik Komitesi Kurucu Meclis vazifesi görecektir. Milli Birlik Komitesinin sözcüsü Alparslan Türkeş, hareketin nasıl olduğuna dair açıklamalarda bulunmuştur. Türkeş, harekâtın hiçbir şahsa yapılmadığını ve hiçbir şahsi emel taşımadığını söylemiş ve halk için yaptıklarını ifade etmiştir. Uzun zamandan beri hükümetin sorunlarla uğraştığını ve verilen kararların demokrasimizi çıkmaza soktuğunu ve giderek diktatörlük rejimine doğru hareket edildiğini ifade etmiş ve harekâtı zaruri gördüklerini belirtmiştir¹⁶⁷.

¹⁶² “Ordu İdareyi Fiilen Ele Aldı”, **Her Gün**, sayı:4438, 27 Mayıs 1950, s.1.

¹⁶³ Hulusi Turgut, **Türkeş’in Anıları Şahinlerin Dansı**, ABC Basın Ajansı, Ekim 1995, s.85.

¹⁶⁴ Batur, **a.g.e.**, s.86.

¹⁶⁵ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye**, Türkçeleştiren: Ahmet Fethi, Hil Yayın, İstanbul 2010, s.209; Yalçın, **a.g.e.**, s.576; “Türk Silahlı Kuvvetlerinin Tebliği”, **Her Gün**, sayı:4438, 27 Mayıs 1960, s.1, “27 Mayıs 1960”, **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları 1988, sayfa:1968.

¹⁶⁶ Ferit Salim Sanlı, **Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden Milliyetçi Hareket Partisine Tarihi Süreç, İdeoloji Ve Politika 1960 1969**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2019, s.43.

¹⁶⁷ “Harekât Nasıl Oldu”, **Her Gün**, sayı:4439, 28 Mayıs 1960, s.1-5.

Mehmet Faruk Grtunca ise uzun zamandan beri ülkede yaşanan sorunların halkta derin akisler bıraktığını ve bu hallerin birtakım kişileri sevindirdiğini söylemiştir. Fakat Türk ordusunun halkın kaygılarını yok ettiğini ifade etmiştir. Milli Birlik Komitesinin görevinin ağır olduğunu ifade eden Grtunca, Türkiye Cumhuriyeti’ni ve Türk Anayasasının korunması için en önemli kriterin herhangi bir siyasi partiye dâhil olmamak olduğunu belirtmiştir¹⁶⁸.

Akabinde gazete yazarlarından lk Grtunca Ogun, hürriyet rzgrının esmeye başladığını ve enerjisini halktan alan ışığın nurlar saçtığını ifade etmiş ve onun yolundan gitmek gerektiğini belirtmiştir¹⁶⁹. Başka bir makalesinde Ogun; DP’nin iktidar koltuğuna oturduktan sonra değiştiğini ve kendisini uyarılara da kulak asmadığını ifade etmiş ve son olarak askerin müdahalenin kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir¹⁷⁰.

Ancak DP’nin “değiştiği” ifade edilen dönemlerinde de hükümetin en önemli destekçilerinden birisi Her Gün olmuştu. Gazete bu konuda herhangi bir açıklamada bulunmadığı gibi askerî yönetimle karşı karşıya gelmemek için çaba sarf etmişti. Darbe sırasında DP milletvekili olan Grtunca dahi – elbette dönemin şartlarının da etkisiyle – hükümet lehine herhangi bir söylemde bulunmamaktaydı. Gerçekleşen darbe gazete tarafından “İnkılap” olarak değerlendirilmiş olup, Türk basını olarak üzerine düşenin, hürriyet ortamının kurulması çalışmalarına destek olmak ve onu her daim desteklemek olduğu ifade edilmiştir¹⁷¹.

Her Gün gazetesi gerçekleşen bu hareketi haklı bulmakta ve ordu ve halkı birbirine düşüren iktidarın devrilmesini sevinç içinde karşılamaktaydı. Bu hususta Her Gün gazetesinin yazı işlerinden sorumlu müdürü Abbas Parmaksızıoğlu şu sözleri sarf etmiştir; *“Kötü ve adeta düşmanca bir idarenin birbirinden ayırmak, birbirine düşman etmek istediği halk ve ordu şimdi el ele, baş başa idi ve ortalıkta tek kalp çarpıyordu. Türk milletinin kalbi, Türk ordusu ve Türk milletinin birbirinden ayrılmayan bir bütün teşkil ettiğini dost ve düşman bütün dünya bir kere daha gıpta ile ve heyecanla seyrediyordu”*. Parmaksızıoğlu bu sözleri üzerine asırlardan beri

¹⁶⁸ “Türk Ordusunun Haklı ve Fili Müdahalesi”, **Her Gün**, sayı:4440, 29 Mayıs 1960, s.1.

¹⁶⁹ lk Grtunca Ogun, “Hürriyet Rzgrı”, **Her Gün**, sayı:4441, 30 Mayıs 1960, s.1.

¹⁷⁰ lk Grtunca Ogun, “Kıymetli Küpe”, **Her Gün**, sayı:4442, 31 Mayıs 1960, s.1.

¹⁷¹ Abbas Parmaksızıoğlu, “Büyük İnkılabımız ve Basın”, **Her Gün**, sayı:4446, 4 Haziran 1960, s.1.

Türk milleti için söylenen Ordu-Millet kavramının çok yerinde olduğunu ifadelerine eklemiştir¹⁷².

C. Milli Birlik Komitesi Döneminden Koalisyonlar Dönemine

Kurucu Meclis 6 Ocak 1961 yılında açılmıştır¹⁷³. Gerek halk arasında gerek basına bunun yansımaları olumlu olmuştur. Ülkü Gürtunca Ongun, Meclisin omuzlarına yüklendiği yükün ağır olduğunu, fakat normal hukuk devletine dönüş yolunda bir araç olduğu ifade etmiştir. Ayrıca Kurucu Meclisin Partilerin iç işlerine girmemesi gerektiği ve tüm Türkiye olarak kurulmuş olan meclise sahip çıkılması gerektiği ve böylece istenilen Türkiye'ye kavuşulabileceğini belirtmiştir¹⁷⁴.

1. Milli Birlik Komitesinin Faaliyetleri

MBK göreve başladıktan dört buçuk ay sonra Marmara Denizi'ndeki Yassıda'da başlayan yargılamaların amacı DP yöneticilerini, milletvekillerini, DP'ye yakın olarak bilinen yüksek rütbeli askerleri ve adı yolsuzluklara karışan bazı sivilleri yargılamaktı¹⁷⁵.

Yargılanacaklar hakkında kararlar alınırken, diğer yandan yeni tutuklananlar da Davut Paşa kışlasına götürülüyorlardı. Bu kişiler arasında Her Gün gazetesi sahibi ve başyazarı ve aynı zamanda İstanbul Mebusu olan Mehmet Faruk Gürtunca da bulunmaktaydı¹⁷⁶. Her Gün gazetesinin bu yüzden süreçle ilgili daha itinalı haberler yapmaya, daha olumlu bir dil kullanmaya çalıştığı yayınlarından anlaşılmaktadır.

Yargılamaların seçimlerden önce yapılacağı söylenmekteydi. Yargılanmalar da hazırlanacak olan anayasaya göre yapılacaktı. Her Gün'e göre, anayasa hazırlandıktan sonra eski iktidar mensupları aşağıda belirtilen 5 ayrı suçtan yargılanacaklardı.

“ 1. Memleketi anti demokratik kanunlarla idare etmek,

- 1. Bir zümreyi diğer bir zümre üzerine sevk etmek,*
- 2. Askeri ve halkı imhaya teşebbüs etmek,*
- 3. Vazifeyi suiistimal,*

¹⁷² Abbas Parmaksızoğlu, “Ordu- Millet”, **Her Gün**, sayı:4447, 9 Haziran 1960, s.1.

¹⁷³ Yalçın, **a.g.e.**, s.579.

¹⁷⁴ Ülkü Gürtunca Ongun, “Beklenen Gün”, **Her Gün**, Sayı:4657, 6 Ocak 1961, s.1.

¹⁷⁵ Akın, **a.g.e.**, s.369; Akşin, **a.g.e.**, s.233; Bilgiç, Göktepe, **a.g.e.**, s.84.

¹⁷⁶ “Davut Paşa'da hayat, Yeni Getirilenler”, **Her Gün**, sayı:4444, 2 Haziran 1960, s.1-5.

4. *Hazineyi İzzar*”¹⁷⁷.

En kısa sürede başlaması planlanan yargılamaların İstanbul’da yapılacağı söylenmekteydi. 14 Ekim 1960’da başlayıp 15 Eylül 1961’e kadar 11 ay süren yargılamalar Yüksek Adalet Divanı adı verilen özel mahkeme tarafından yapılmıştı. Bu mahkemenin üyeleri MBK tarafından belirlenmişti. Üyeler 1 başkan, 8 asil, 6 yedek üye ile 1 başsavcı ve 5 yardımcından oluşuyordu. “Olağan Üstü” ihtilal mahkemesi olan Yassıada Mahkemelerinde toplam 592 kişi yargılanmıştı¹⁷⁸.

Ayrıca umumi af hazırlıkları da bir yandan sürmekteydi. Umumi af, sabık iktidarın suçlularına uygulanmayacaktı. Onlar bu af dışında kalacaklardı. Bazı suçlarda ise sadece indirimle gidilecekti¹⁷⁹.

Milli Birlik Komitesinin bir diğer faaliyeti ise ordu üzerinde olmuştur. Orduda 25 fiili yılını doldurmuş ve komiteye yakında durmayan 235 general ve amiral, 5000’e yakın subay emekli edilmiştir. Tarihte Emekli İnkılap Subayları (EMİNSU) olarak geçen olay neticesinde ordu üzerindeki denetim sağlanmak istenmiştir. 27 Mayıs’tan sonra Genelkurmay başkanlığına getirilen Ragıp Gümüşpala ise komiteye yakın olmamasından dolayı emekli edilmiş ve yerine Cevdet Sunay getirilmiştir. Ragıp Gümüşpala daha sonra DP’nin devamı niteliğinde olan AP Genel Başkanı olarak karşımıza çıkacaktır¹⁸⁰.

Orduda gerçekleştirilen icraat sonrasında MBK, Üniversitelerde de faaliyetlerine devam etmektedir. 147 öğretim üyesi tembellik, akademik liyakatsizlik, reform karşıtlığı gibi sebeplerden dolayı görevlerinden uzaklaştırılmıştır. İçlerinde Ali Fuat Başgil, Recai Galip Okandan, Tarık Zafer Tunaya, Sabahattin Eyüboğlu, Ekrem Şerif Egeli, Mazhar Şevket İpşiroğlu, Ratip Berker, Haldun Taner gibi isimlerin olduğu 147’ler olayı büyük yankı uyandırmış olup İstanbul ve Ankara’daki üniversitelerin rektörleri istifa ederek, MBK’yı protesto etmişlerdir. 147’ler 28 Mart 1962 yılında İsmet İnönü Hükümeti döneminde çıkarılan yasa ile görevlerine geri dönme haklarını elde etmişlerdir¹⁸¹.

¹⁷⁷ “Geçici Anayasa İçin Hazırlıklar”, **Her Gün**, sayı:4448, 10 Haziran 1960, s.1.

¹⁷⁸ Akın, **a.g.e.**, s.369.

¹⁷⁹ “Umumi Af Hazırlıkları İlerledi, Eski İktidar Suçluları Af Kararı Dışında Kalıyor”, **Her Gün**, sayı:4453, 15 Haziran 1960, s.1.

¹⁸⁰ Rıdvan Akın, **a.g.e.**, s.370-371; Akşin, **a.g.e.**, s.234-235.

¹⁸¹ Rıdvan Akın, **a.g.e.**, s.371; Akşin, **a.g.e.**, s.235-236, Yalçın, **a.g.e.**, s.578.

13 Kasım'da MBK, iktidarın sivillere geçmesini isteyenler ve iktidarın şartların biraz daha olgunlaşana kadar MBK'nin elinde olmasını isteyenler olarak ikiye ayrılmıştır. Bir diğer tabir olarak ılımlılar ve radikaller olarak tanımlanan bu kişiler fikir ayrılığına düşmüşlerdir¹⁸². İlimli kanatta bulunan Cemal Gürsel ve arkadaşları iktidarı anayasal düzen kurulduktan sonra sivillere teslim etmek istiyorlardı çünkü ekonomik ve sosyal olarak konulara hakim değillerdi. Halkın problemlerini biliyorlar çünkü kendileri de halktandılar. Bu sebeple askeri olarak düzen oluşturulmuş fakat ekonomik ve sosyal olarak da düzen için iktidarın sivillere teslim edilmesini doğru buluyorlardı¹⁸³. Radikal kanatta bulunan Alparslan Türkeş ve arkadaşları ise yönetimin biraz daha MBK'de olmasını istedikleri için Alparslan Türkeş ve on üç arkadaşı emekliye sevk edilmiş ve yurtdışına gönderilmişlerdir¹⁸⁴.

Komiteye göre sorun ortadan kalkmıştı fakat bu fikir ayrılıklarının arkası gelmekteydi. Milli Birlik Komitesine bağlı olmayan askerler Silahlı Kuvvetler Birliği adı altında bir birlik kurmuşlar ve iktidarı tamamen ele geçirmişlerdi. Bu birlik, Kurucu Meclis, Anayasa ve Seçim kanununu yapan uzmanlardan oluşmaktaydı¹⁸⁵. Bu birliğe bağlı bazı askerler İstanbul Harp Akademilerinde 21 Ekim'de protokol imzalayarak *"fiilen duruma müdahale edecek"*, bütün siyasi partiler faaliyetten men edilecek ve Milli Birlik Komitesi feshedilecektir. Dönemin Genelkurmay başkanı vesilesi ile müdahale gerçekleşmemiştir. Ardından Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay'ın tüm parti liderlerini Çankaya'ya çağırması üzerine burada imzalanan Çankaya Protokolü ile *"emekliye sevk edilen subaylara görevlerinin iade edilmemesi, Yassıada'da mahkûm edilen DP'lilere genel af çıkarılamaması, Cemal Gürsel'in cumhurbaşkanı ve İsmet İnönü'nün başbakan olması halinde parlamenter sistemin devam edebileceği kararı alınmıştır"*¹⁸⁶.

¹⁸² Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, s.154.

¹⁸³ Akşin, **a.g.e.**, s.237.

¹⁸⁴ Orhan Erkanlı, **Anılar, Sorunlar, Sorumlular**, Baha Matbaası, İstanbul 1972, s.158; Atilla Çetin, "Alparslan Türkeş", **DİA**, Cilt: Ek- 2, s. 615-616; Turgut, **a.g.e.**, s.275.

¹⁸⁵ Erkanlı, **a.g.e.**, s.142.

¹⁸⁶ Ferit Salim Sanlı, "27 Mayıs'ın "Zoraki Diplomatları": 14'lerin Yurtdışı Faaliyetleri", **Akademik Bakış**, Cilt:11, sayı: 23, Kış 2018.

2. 1961 Seçimi İle Sivil Yönetime Geçiş Ve Koalisyonlar Dönemi

Her Gün gazetesi yeni dönemin gelişmelerini çoğunlukla yorumsuz bir şekilde aktarmakla yetinmekte, siyasi polemik olarak adlandırılabilir yayınlar yapmamaktaydı. 6 Ocak 1961'de açılan Kurucu Mecliste başkanlık için 2 aday üzerinde duruluyordu. Adaylar, Kazım Orbay ve Abdurrahman Nafiz Gürman'dır. Seçimlerin tarafsız olması sebebiyle partiler aday gösteremeyeceklerdir¹⁸⁷. Ertesi gün yapılan seçimde ise Kazım Orbay oyların çoğunu alarak başkan seçilmiştir¹⁸⁸.

Meclisin kuruluş sebeplerinden biri demokratik düzene geçiş olmasından dolayı, yeni parti kurmak için bazı isimler öne çıkmıştır. Ardından kurulması planlanan partiler ve daha önce kurulmuş partiler birleşme kararı alarak bu çerçevede görüşmeler yapmışlardır. Bu partiler Köylü Partisi, Birlik Partisi, Memleketçi Cumhuriyet Partisi'dir. Tartışmalı ve çekişmeli geçen toplantılar neticesinde, kurulacak partinin adına karar verilmiştir. '*Memleketçi Adalet Partisi*' adını taşıyacak olan partinin genel başkanının ise Ragıp Gümüşpala olması planlanmıştır¹⁸⁹.

Anayasanın hazırlanmasından sonra çalışmalarına başlayan siyasi partiler 15 Ekim günü yapılacak olan seçimler için yurt içi gezilerine başlamıştır. Seçim günü seçime oldukça ilgi gösterilmiştir. İkinci Cumhuriyet'in kurulması olarak görülen genel seçimler büyük ilgi görmekteydi¹⁹⁰. Bu dönem koalisyonlar dönemi olarak tarihteki yerini alacaktır¹⁹¹. Seçim sonuçlarına bakıldığında CHP'den ve CKMP'den daha fazla mebus çıkarma hakkına sahip olan AP hükümeti kurmak için koalisyon taraftarı olarak görülmektedir. CHP'den ziyade YTP ile koalisyon kurmak tarafları olunmuş ve YTP genel başkanı Ekrem Alican'da koalisyonsuz olmayacağını ileri sürerek bu fikre sıcak baktığını ifade etmiştir¹⁹².

Fakat seçimlerden net bir sonuç alınamadığından dolayı, Cemal Gürsel ve Milli Birlik Komitesi ortak kararı ile 4 Partinin koalisyon oluşturmaya karar vermiştir.

¹⁸⁷ "Anayasa Ve Seçim Kanunu İçin Komisyonlarda Bugün Seçilecek", **Her Gün**, sayı:4659, 9 Ocak 1961, s.1.

¹⁸⁸ "Kurucu Meclis'te Başkan Seçildi", **Her Gün**, sayı: 4660, 10 Ocak 1961, s.1.

¹⁸⁹ "4 Parti Birleşti, Yeni Partini Adı: Memleketçi Adalet Partisi ve lideri Ragıp Gümüşpala", **Her Gün**, sayı:4690, 9 Şubat 1961, s.1.

¹⁹⁰ "Tanju Cıllızoğlu, "Oy Verme Nispeti Gittikçe Artıyor", **Her Gün**, sayı:4931, 15 Ekim 1961,s.1.

¹⁹¹ Yalçın, **a.g.e.**, s.581.

¹⁹² "Koalisyon", **Her Gün**, sayı:4932, 16 Ekim 1961, s.1-5.

Koalisyon için gazete sütunlarında iki partinin kuracağı koalisyonun uygun olmadığı olacaksa üçlü veya dörtlü koalisyon kurulmasının daha doğru olabileceği yazılmıştır. Bu kararın ancak partililerin meclis gruplarında alınabileceği söylenmiştir. Fakat koalisyon olayına şöyle bir yorum yapılmıştır. CHP ile diğer partiler arasındaki uçurum 27 Mayıs'tan sonra daha da açılmıştır. Dörtlü koalisyon kurulması halinde CHP'nin yeni kurulmuş olan partileri yıpratmak olması bir eleştiri olarak verilmiştir¹⁹³.

Partiler koalisyon için kesin bir karara varamamışlardı. Öte yandan Cumhurbaşkanlık için aday olan Cemal Gürsel, parti liderlerine kendisini desteklemeleri için protokol imzalatmıştı¹⁹⁴. Ardından Cumhurbaşkanlığına adaylığını koyan Gümüşpala ve Başgil adaylıklarını geri çekmişlerdi¹⁹⁵. Tek aday olarak kalan Gürsel'in, toplanacak olan Büyük Millet Meclisinde cumhurbaşkanı olarak seçilmesine kesin gözüyle bakılmaktaydı¹⁹⁶. Cemal Gürsel çoğunluğun oyunu alarak cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Ardından başbakanın kim olacağı yönündeki tartışmalar ortaya çıkmıştır. Kasım Gülek, Nihat Erim gibi isimlerin yanında, Ekrem Alican da başbakanlık için konuşulan isimler arasındadır. Fakat herhangi bir karar verilememiş ve sonuç itibarıyla kabine kurma görevi Cemal Gürsel tarafından 10 Kasım 1961'de İsmet İnönü'ye verilmiştir¹⁹⁷. İsmet İnönü bu konu üzerine yapmış olduğu konuşmasında kurulacak hükümetin parti hükümeti olmadığı, milli huzur ve demokrasiyi yerleştirme hükümeti olacağını her fırsatta dile getirmiştir. Ayrıca hükümet kurulurken diğer siyasi partilerin de yardımını alacağını belirtmiştir¹⁹⁸.

İnönü Hükümeti çalışmalarına başladıktan sonra Cemal Gürsel, tüm partilerin katılmasını planladığı koalisyon için temaslara başlamıştır. Buna göre tüm partiler koalisyona sıcak baktıklarını ifade etmişlerdi. Adalet Partisi birtakım şartlarının olduğunu ileriye sürerek İnönü Hükümeti'nin çalışma planını değiştirmesi gerektiğini belirtmiştir. Cemal Gürsel, bu isteğin İnönü'ye iletileceğini ifade etmiştir.

¹⁹³ Dr. Ali Rıza Ongun, "Koalisyon", **Her Gün**, sayı:4936, 20 Ekim 1961, s.1.

¹⁹⁴ "Protokol İmzalandı", **Her Gün**, sayı:4941, 25 Ekim 1961, s.1.

¹⁹⁵ Akın, **a.g.e.**, s.374

¹⁹⁶ Yalçın, **a.g.e.**, s.581; "Cemal Gürsel'in Bugün Cumhurreisi Olması Muhakkak Kabul Ediliyor", **Her Gün**, sayı:4942, 26 Ekim 1961, s.1.

¹⁹⁷ Yalçın, **a.g.e.**, s.581; Göktepe, **a.g.e.**, s.99; Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, s.164.

¹⁹⁸ "İnönü Kabinesi", **Her Gün**, sayı:4958, 11 Kasım 1961, s.1-5

YTP ve CKMP ise bakanlık istemeden koalisyona girebileceklerini ifade etmişlerdir¹⁹⁹. Bu konuda gazetede Cemal Gürsel'in böyle bir koalisyon taraftarı olmasının manası memlekette huzur ve asayişini kesin olarak kurmak, yapılacak tahriklerin önüne geçmek olarak değerlendirilmiştir²⁰⁰. Netice itibarıyla 20 Kasım 1961'de Türk parlamentosunun ilk koalisyon hükümeti kurulmuştur. Gündemi işgal eden konulardan biri de CKMP yönünde olmaktadır. CKMP eski İl Başkanı Sıtkı Atanç, CKMP genel başkanını ve genel üyeleri dava etmiştir. Osman Bölükbaşı ve arkadaşlarının parti dayanışmasını bozmasından dolayı görevinden istifa eden Sıtkı Atanç ve idare heyeti durumu anayasa mahkemesine taşımışlardır²⁰¹.

Öte yandan ihtilalin ardından yurt dışına gönderilen Alparslan Türkeş'in yurda dönmesi üzerine AP içerisinde ihtilaflar yaşanmaya başlamıştır. Bunun sebebi ise Türkeş'in AP saflarında yer alacağını düşünmeleridir. Parti içerisindeki ırkçı grup olarak adlandırılan Türkeş'i destekleyen grup, Gümüşpala'yı ikna etmek için gerekli tutumu sergilemişlerdir. Fakat Gümüşpala, Türkeş'in ihtilalci olduğunu ve AP'nin ihtilal karşıtı olduğunu ileriye sürerek, Türkeş'in partinin kapısından dahi içeriye giremeyeceğini ifade etmiştir²⁰². Bu esnada AP içerisinde Genel Başkanlık koltuğuna Süleyman Demirel gelmiş ve derhal çalışmalara başlamıştır²⁰³.

Kendisi hükümeti kurmak kararında olup diğer muhalefet partilerinin birkaçından destek görmektedir. Hatta bazı tarafsızlar, CHP'nin iktidardan uzaklaştırılması için başlayan bütçe müzakerelerinde kırmızı oy vermeyi düşünmüşlerdir²⁰⁴. İktidara karşı tam olarak sağlanmış olan muhalefet, başkanlık sevdasına düşmemiştir. Sükûnet içerisinde, ortak emelleri doğrultusunda başbakanlık ve bakanlıklar bölünmüştür. Fakat iki karşıt fikrin kavgası bitmemiş ve İnönü Hükümetinin 1963'teki mahalli seçimlerde, 1964 senato üçte bir yenileme seçimlerinde oy oranının düşmüş olması ve 1964'teki Kıbrıs bunalımı hükümeti içinden çıkılmaz bir hale sokmuştur. Kabinayı kimin kuracağı ve yapılan tüm bu planların hayata geçirilip geçilmeyeceği

¹⁹⁹ "Yeni Kurulacak Kabine İçin Hazırlık Başladı", **Her Gün**, sayı: 5042, 3 Şubat 1962, s.1-5.

²⁰⁰ Abbas Parmaksızoglu, "Milli Koalisyon Kabinesine Doğru", **Her Gün**, sayı:5044, 5 Şubat 1962, s.1.

²⁰¹ "Osman Bölükbaşı Yargılanıyor", **Her Gün**, sayı:5156, 5 Haziran 1962, s.1-5.

²⁰² "AP İçinde Türkeş Meselesi Hortlatılmak İsteniyor", **Her Gün**, sayı: 5428, 7 Mart 1963, s.1.

²⁰³ Yalçın, **a.g.e.**, s.585

²⁰⁴ "Muhalefet Cephesi Hükümeti Düşürmeye Kararlı", **Her Gün**, sayı:6015, 11 Şubat 1965, s.1.

yapılacak olan bütçe oylamasında belli olacaktır²⁰⁵. 13 Şubat 1965’de yapılan oylamada tasarının reddedilmesi üzerine İsmet İnönü Kabinesinin istifa etmesi sonucunda kabine düşmüştür²⁰⁶.

Genel seçimlere az bir süre kala yeni kabineyi ise muhalefet partileri kuracaktır. Süleyman Demirel bu konuda “*Milletin emrindeyiz, onun vereceği vazifeyi şerefle ifa edeceğiz. Her an Sayın Cumhurbaşkanımızın davetini ve tekliflerini beklemekteyiz. Yeni kabine dört parti üyeleri tarafından tam bir eşitlik esasına dayanılarak kurulacaktır*”²⁰⁷ demiştir.

Kabine değişikliğine gazetede de şu tepkiler gelmiştir:

“Bugünkü gazeteleri, adeta düğün evine dönmüşler, bir neşe, bir neşe! Birinci sayfalarda en iri puntolu harfler zil takmışlar, göbek atıyorlar: İnönü kabinesi düştü! diye. Ne yapalım? Bu işler, böyledir. Malum a düşmez kalkmaz bir Allah! Şimdi temenni edelim ki, yeni kabine kurulduktan kısa bir müddet sonra gazetelerimiz şu haberleri de verebilsinler: < Alınan tedbirler sayesinde gıda ve eşya fiyatları da düştü>”²⁰⁸.

Ardından başbakanlık adayları üzerine yapılan çalışma sonucunda bağımsız bir adayın başbakan olması yönünde fikir birliğine varılmıştır. Cemal Gürsel tarafında verilen adaylar Kemal Kurdaş ve İhsan Doğramacı yönündeydi fakat muhalefet partileri bu isimlere sıcak bakmıyordu. Alınan karar neticesinde Başbakanlığa Suat Hayri Ürgüplü gelmiştir²⁰⁹. Kendisi muhalefet liderleriyle görüşmüş ve bu yükün ancak liderlerin kendisini desteklemeleriyle taşınabileceğini ifade etmiştir. Gazetede ise bağımsız bir adayın başbakan olması, olumlu karşılanmış çünkü herhangi bir partililik keyfiyetine yer vermeden çalışmaların devam edecek olması halkta sevinç uyandırmıştır²¹⁰. Başbakan göreve gelir gelmez kabinesini kurmuş ve hükümet programının esaslarını belirlemişlerdir. Bu bağlamda programın ana hatları şu şekildedir:

- 1- “İthalat ve ihracat ilerini bugünün ihtiyaçlarına göre düzenlemek,
- 2- Fiyat artışlarını kesin olarak durdurmak,
- 3- Partizan idareye son vermek,
- 4- Genel af çıkarmak,
- 5- Dış politikada herhangi bir değişikliğe gitmemek ve devlet menfaatlerinin sıkı bir surette korunmasını sağlamak”.

²⁰⁵ “Kabine”, **Her Gün**, sayı:6017, 13 Şubat 1965, s.1-5.

²⁰⁶ Akın, **a.g.e.**, s.381; Ahmad, **Modern Türkiye’nin Oluşumu**, s.164.

²⁰⁷ “Yeni Kabine Eşit Şartlarda Kurulacak”, **Her Gün**, sayı:6018, 14 Şubat 1965, s.1.

²⁰⁸ Ertuğrul Şevket, “Güle Güle”, **Her Gün**, sayı:6018, 14 Şubat 1965, s.1.

²⁰⁹ Akın, **a.g.e.**, s.381; Bilgiç, Göktepe, **a.g.e.**, s.157.

²¹⁰ Mehmet Faruk Gürtunca, “Yeni Başbakan”, **Her Gün**, sayı:6021, 17 Şubat 1965, s.1-5.

Bu program dâhilinde yeni hükümet görevine başlamıştır²¹¹. Ayrıca kurulmuş olan kabinenin başbakan yardımcısı da Süleyman Demirel olmuştur²¹². Bir süre sonra seçimlerin yenileneceği duyurulmuş olup Nispi Seçim sistemine göre yapılacağı vurgulanmıştır. Bu bağlamda 10 Ekim’de yapılacak seçimden önce CHP kendisine ortak arayışına girmiştir. AP seçimden önce bu seçim sistemini engellemek istemişse de başarılı olamamıştır. Çünkü hükümet kurma görevini tek başına elde etmek istiyordu²¹³. 10 Ekim günü halkın yoğun ilgi gösterdiği seçim esnasından hiçbir taşkınlık olmamış ve sükûnet içerisinde gerçekleşmiştir²¹⁴. Ertesi gün seçim sonuçlarına göre ezici bir üstünlükle oyların % 60’ını Adalet Partisi olarak yeni hükümet kurmaya hak kazanmıştır. Yeni hükümetin Başbakanı olan Süleyman Demirel kabinesini belirleme çalışmalarına başlamıştır²¹⁵. Seçim sonuçları ile alakalı olarak Adalet Partisi Genel Başkan Yardımcısı Sadettin Bilgiç şu sözleri söylemiştir: *“Hemen hemen kat’i sonuçları almış bulunuyoruz. Bu bizim eserimiz değil, büyük Türk milletinin sağduyusunun eseridir. Millet in imat ve teveccühüne mazhar olmalıyelnın verdiği büyük mesuliyetimizin idrakı içerisinde ona layık olmaya çalışacağız. Allah bizi utandırmasın”*²¹⁶.

Her Gün seçim sonuçlarını, *“zaferin millete ait olduğunu, milletin güler yüz istediğini, kendilerine yukarıdan bakılmasını istemediklerini, milletin kardeşliği, özgürlüğü özlediklerini, sola yaklaşılmamasını istediklerini ve iktisadi hayatı düzelterek akıllı reformlar istediklerini söylemektedir”*²¹⁷ şeklinde yorumlamıştır. Demirel Hükümeti yeni seçim sistemi, özel sektör ve yabancı sermayenin desteklenmesi gibi hususlar üzerinde çalışılacağını belirtmiştir²¹⁸.

Seçim sonuçlarından dost devletler memnun olurken bazı batı basını kuşku içerisindeydi. Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel’e Batı Alman Televizyonu muhabiri tarafından yöneltilen soru, kuşkunun sebebini gözler önüne sermektedir. Soru şu şekildedir; *“Türkiye’de bir hükümet darbesi ihtimali var*

²¹¹ “Yeni Kabine Bu sabah İş Başında”, **Her Gün**, sayı:6023, 19 Şubat 1965, s.1.

²¹² “Kabine”, **Her Gün**, sayı:6023, 19 Şubat 1965, s.1.

²¹³ Bilgiç, Göktepe, **a.g.e.**, s.158.

²¹⁴ “Seçme Sandık Başında”, **Her Gün**, sayı:6686, 10 Ekim 1965, s.1-4

²¹⁵ “AP Ezici Çoğunlukla İktidarda”, **Her Gün**, sayı: 6687, 11 Ekim 1965, s.1; Tuba Ünlü Bilgiç, Cihat Göktepe, **“Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1946-2012”**, Ufuk Yayınları, İstanbul 2014, s.158.

²¹⁶ “Ne Dediler?”, **Her Gün**, sayı:6687, 11 Ekim 1965, s.1.

²¹⁷ Mehmet Faruk Gürtunca, “Üç Demeç”, **Her Gün**, sayı:6688, 12 Ekim 1965, s.1.

²¹⁸ Yalçın, **a.g.e.**, s.587-588.

mıdır? ”. Gazeteye göre bu sorunun sorulmasındaki sebep, seçimden önce, seçimi AP kazanması halinde ihtilal yapılacağı yönünde tehditler olduğu iddiasıdır. Muhabirin sorduğu soruya Demirel şu şekilde cevap vermiştir; “Türkiye bir ihtilalciler memleketi olmayacaktır. Türkiye’nin ihtilallere tahammülü yoktur. İhtilal ihtimalleri kalıcı gibi durursa hiçbir hükümet icraat yapamaz. Türkiye bir anayasa devletidir. Türk ordusu, Türk milletinin müşterek malı ve en büyük varlığıdır.”²¹⁹. Bu sözlerin ardından Cumhurbaşkanı tarafından hükümeti kurma görevi verilen Süleyman Demirel, kuracak oldukları kabine hakkında “biz zor ve zulüm iktidarı olmayacağız. Kanunların emrinde, milletin hizmetinde çalışan, insanların tasnife tabi tutulmasına taraftar değiliz. Bizler ihtiras içinde olan insanlar değil, milletin gönüllü hizmetkârlarıyız. Biz batının yüz yılda yaptığını, on yılda yapmak zorundayız. Devletin hazinesindeki tek kuruşun ve bir alın terinin bekçisiyiz.” demiştir²²⁰. Fakat kurulmuş olan hükümetin Kırmızı oy alacağı yönündeki haberler gündeme gelmiştir. Bunun sebebini ise yeni hükümet listesinde genç ve tecrübesiz isimlerin olması olarak gösterilmiştir. Bu konu ile alakalı olarak Gürtunca yazmış olduğu başyazısında tecrübenin önemli olduğunu fakat Osmanlı Devleti’ni yıkılmaya götürenlerin de devlet işlerinde tecrübeli kimseler olduğunu belirtmiştir. Akabinde “Adalet Partisi grubunun göstereceği hassasiyet daha ilk günden bir çözüntü manzarası göstermek değil, birlik ve beraberlik içinde bir yekparelik olmalıdır. Daha ilk günde parti liderine, yeni başbakanlarına güvensizlik göstermek, onun enerjisinin çelik yaylarını şimdiden gevşetebilir.” şeklinde ifadelerde bulunmuştur²²¹.

D. 1975-1980 Arası Gelişmelerin Her Gün Gazetesine Yansımaları

1. 1975- 1977 Arası Türkiye Siyaseti

Bu dönem Türkiye’de sağ-sol çatışmasının zirveye çıktığı yıllardır. Her Gün gazetesi 1976 yılında MHP’nin resmî yayın organı haline gelerek net bir taraf olmuşsa da öncesinde de milliyetçi yayınlarıyla dikkat çekmektedir. Gazete bu süreci, ülkücü işçi ve öğrencilere yönelik saldırıların gerçekleştiği ve birçok şehit

²¹⁹ Mehmet Faruk Gürtunca, “Yabancıların Kuşkusu”, **Her Gün**, sayı:6690, 14 Ekim 1965, s.1.

²²⁰ “Biz Zorba Ve Zalim Bir İktidar Olmayacağız”, **Her Gün**, sayı:6700, 24 Ekim 1965, s.1.

²²¹ “Kırmızı Oy Mu?” **Her Gün**, sayı:6706, 30 Ekim 1965, s.1.

verilen, komünizmin ayyuka çıktığı yıllar olarak tanımlamaktadır. 1975 yılı içerisindeki yayınlarında da bu söylem oldukça yoğundur. MHP'nin yayın organı olmadan önce de gazetede MHP lehine haberler dikkat çekmektedir. MHP Gençlik Kolları Genel Başkanı Ramiz Ongun, ülkücü gençlerin ülke sorunlarını bildiklerini, bu sorunlar için çözüm bulmaya çalıştıklarını ve geleceğin umudu olduklarını ifade etmiştir²²². Ardından solcular tarafından şehit edilen Milliyetçi gençler Alparslan Gümüş ve Yaşar Özciveler'e değinilmiş olup solcuların faaliyetlerinin, yüksekokullardan orta öğretim kurumlarına kadar indiklerini dile getirmiştir. Toplanmış olan gençlik kurultayında konuşma yapan Ramiz Ongun, kurultayın milliyetçi Türk gençlerinin gücünü göstermeleri için büyük bir adım olduğunu ifade etmiştir²²³.

Alparslan Türkeş konuşma yapmadan önce şehit edilen ülkücü gençler için bir dakikalık saygı duruşu yapılmış ardından da Türkeş, Ecevit'e suçlamalarda bulunmuş ve kendisinin komünistlerin baş koruyucu ve işbirlikçisi olduğunu söylemiştir²²⁴. Solcuların fiili saldırılarının yanında bir de ülkü merkezlerine yönelik faaliyetleri gündemdedir. Solcular aracılığıyla Almanya'da faaliyet gösteren Türk Milliyetçi Derneklerinin kapatılması istenmiştir. Fakat gazetede ve milliyetçi kuruluşlarda, bu kurumların kanuna aykırı hareket etmedikleri ifade edilerek bu tutumlar kınanmıştır²²⁵.

Yine gazetede Alparslan Türkeş'in gezilerine ve konuşmalarına da geniş yer ayrılmaktadır. Alparslan Türkeş, Ülkücü Gazeteciler Cemiyetinde yaptığı konuşmasında refah ve zenginlik topluma yayılmalıdır demiş ve Süleyman Demirel'in kongreye göndermiş olduğu mesaj iletilmiştir. Demirel, Milliyetçilerin, millet ve devlet düşmanlarına karşı birleşmesi gerektiğini belirtmiştir. Türkeş, Türk milliyetçilerinin, Türk toplumunun teknikte, ilimde, sanatta, ahlak ve maneviyatta dünyanın en ileri milletleri seviyesine çıkmasını ülkü edindiklerini de ifade etmiştir²²⁶.

²²² "Gençlik Kurultayı Ankara'da Toplanıyor", **Her Gün**, sayı: 10445, 17 Kasım 1975, s.1.

²²³ "Gençlik Kurultayı Bugün Toplanıyor", **Her Gün**, sayı:10447, 19 Kasım 1975, s.1.

²²⁴ "Alparslan Türkeş, Gençlik Kurultayında Konuştu", **Her Gün**, sayı:10448, 20 Kasım 1975, s.1.

²²⁵ "Almanya'daki Türk Milliyetçi Derneklerin Kapanması İstendi", **Her Gün**, sayı:10463, 7 Aralık 1975, s.1-5.

²²⁶ "Türkeş, Zenginliği ve Refahı Bütün Topluma Yayımak Amacımızdır", **Her Gün**, sayı:10482, 29 Aralık 1975, s.1-5.

Kanlı solcu hareketlerine karşı devletin meşru kurumlarına yardım edilmesi gerektiğini belirten Alparslan Türkeş, *“Demokrasilerde devletin düzenini, nizamını koruyan meşru kuvvetleri vardı. Devletin bu meşru kuvvetleri her türlü saldırganlığa, diktaya, anarşiye, yıkıcılığa karşı mücadele etmektedir. Devletin meşru kuvvetlerine her vatandaş yardımcı olmak durumundadır. Onun güçlenmesi için gayret göstermeli ve desteklenmelidir.”* demiştir²²⁷.

Türkeş başka bir konuşmasında Bülent Ecevit’i *“katıksız yalancı”* olarak nitelendirmiş ve bunun sebebi olarak komünistleri savunmasını ve masum insanları suçlamasını göstermiştir. Suçluların komünistler olduğunun mahkemeler tarafından açıklandığını fakat Ecevit’in masum insanları katil olarak suçladığını belirtmiştir. Ecevit’in bu tutumu mahkeme tarafından yalanlanmıştır. Türkeş daha sonra Ecevit ve yandaşlarının bölücülüğü yaydıklarını ve ülkenin polisinin, jandarmasının ölmesini, kızıl çetenin ölmesinden daha önemsiz gördüklerini ifade etmektedir. Ayrıca Ecevit’in zihniyetinin kötü olduğunu, MHP’nin hükümet başında olmamasına rağmen sırf milliyetçi olmalarından dolayı cezalandırılmalarını istemesi zihniyetini hasta bulmuştur. Bunu da kendi suçlarını kapatmak için yaptıklarını ifade etmiştir²²⁸.

Hemen ertesi gün Türkeş, Her Gün gazetesinin milliyetçi, ülkücü çizgide yeni ve güçlü yayın dönemine başlaması dolayısıyla özel bir demec vermiş ve memleketin içinde bulunduğu durumun içler acısı olduğunu söylemiştir. Ülke içerisinde ekonomik, işsizlik sorunların yanında Türk devletini yıkmak gayretinde bulunulduğu, mezhep ve bölge farklılıklarında yola çıkarak bölücülük faaliyetleri güdüldüğünü ifade etmiştir²²⁹.

Her Gün gazetesi el değiştirmiş ve artık resmen MHP’nin yayın organı haline gelmiştir. Bu dönemden itibaren Her Gün gazetesinin yayınlarında parti sözcülüğü konumu açıkça görülmektedir. Alparslan Türkeş’in konuşması üzerine yazdığı yazıda gazete yazarlarından Zeki Saraçoğlu, Türkiye’nin aslında bir savaş halinde olduğunu ifade etmiştir. Savaşın dış devletlerle silahla tüfekle değil, dış devletlerin yönlendirmesiyle içte gerçekleştiğini söylemiştir. Saraçoğlu da Türkeş ile benzer ifadeleri kullanarak, Anayasa nizamının yıkılmak istendiği, bölücülük ve milleti

²²⁷ “Meşru Kuvvetlere Yardım Bir Görevdir”, **Her Gün**, sayı:10494,10 Ocak 1976, s.1.

²²⁸ “Türkeş, “Ecevit Katıksız Yalancıdır”, **Her Gün**, sayı:10496, 2 Şubat 1976, s.1-7.

²²⁹ Yaşar Okuyan, “Türkeş :”Türkiye CHP’li Azınlığa Bırakılamaz”, **Her Gün**, sayı:10597, 3 Şubat 1976, s.1-7.

birbirine kırdırmak istediklerini belirtmiştir²³⁰. Peki, bu anarşist hareketleri kimler başlatmış ve özellikleri nelerdir şeklinde sorulara cevap veren gazete yazarlarından Doç. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu, anarşist hareketlerin üniversite ve yüksekokul öğrencileri tarafından başlatıldığını, kendisini Türk hissetmeyen, zengin veya toprak ağası, yüksek dereceli memur, doktor, mühendis, avukat gibi hali vakti yerinde serbest meslek sahibi, öğretmen ve memur çocuğu gibi kişilerin başlattığını ifade etmiştir. Hacıeminoğlu'na göre olaylar işçi, köylü, esnaf, fakir veya sıkıntı çeken insanlar tarafından başlatılmamıştır. Hacıeminoğlu, anarşist hareketlerin temelinde ekonomik buhranın olmadığı görüşündeydi. Eğer öyle olsaydı yaşanan olaylar gecekonduda oturan, işsiz gezen kişiler tarafından gerçekleştirilirdi.

Hacıeminoğlu'na göre “anarşistlerin” diğer özellikleri şöyleydi:

- 1- “Yabancı okullarda okuyarak, milli kültürden tamamen mahrum kalmak,
 - 2- Her türlü ahlaki ve manevi değerden mahrum bulunan yüksek sosyete mensup olmak,
 - 3- Geri zekâlı, manyak cinsi sapık, gayri meşru münasebetler dışında doğmuş ve çeşitli sebeplerle aşağılık duygusuna müptela bulunmak,
- Anarşistleri destekleyenler ise üniversitelerin yüksek gelirli bazı hocaları, yazıhaneleri olan, yüksekokulları olanlar, kendini Türk hissetmeyenler, Türk kültürü ve milli geleneklerle hiçbir ilgisi kalmamış kozmopolit aydınlar, avukat, doktor, mühendis, yazar ve gazeteciler²³¹.”*

Bunun yanı sıra yurtdışında yayın yapan “Bizim Radyo” isimli “komünist” radyosunda yapılan yorumda; Türkiye Komünist Partisi'nin bugünkü hükümetin yıkılmasının şart olduğunu belirttiği vurgulanmış ve bütün sosyalist, ilerici kuruluşların, gençlik örgütlerinin vb. kendilerini desteklediklerini ifade edilmiştir. Kendilerine göre toplumun politik bakımdan en uyanık ve bilinçli kesiminin kendileri olduğu belirtilmiş ve hükümeti devirerek yerine halktan yana demokratik bir hükümet kurulması talep edilmiştir. Ayrıca CHP'nin ve Genel Başkanı Bülent Ecevit'in de kendilerini destekledikleri de ifade edilmiştir²³².

Gazete, kendisine temel hedef olarak komünistleri belirleyip komünizm karşıtlığı üzerine yayınlar yaparken, komünist sokak hareketlerinin sorumlusu olarak da sürekli Bülent Ecevit'i suçlamaktaydı. Sağ partiler ve özellikle Süleyman Demirel aleyhine de zaman zaman yayınlar olmakla birlikte çoğunlukla komünizm ve anarşizm karşıtlığı sebebiyle Demirel'in desteklendiği yayınlar da dikkat çekmekteydi. Gazetenin ifadesiyle “Komünistlere yakın tavrı ile dikkat çeken CHP

²³⁰ Zeki Saraçoğlu, “Yolumuz, Yönümüz, Ülkümüz”, **Her Gün**, sayı:10597, 3 Şubat 1976, s.1 .

²³¹ Necmettin Hacıeminoğlu, “Anarşinin Sebebi”, **Her Gün**, sayı:10597, 3 Şubat 1976, s.1-7.

²³² “CHP Gizli Komünist”, **Her Gün**, sayı:10600, 6 Şubat 1976, s.1-7.

ve Bülent Ecevit” hakkında Yaşar Okuyan’ın sorularını cevaplayan Süleyman Demirel ülkede faaliyette bulunan anarşist hareketler hakkında şunları söylemiştir;

“CHP Türkiye’de anarşinin hamisidir. CHP’li milletvekillerinin yaptıklarını kınamamak lazımdır. CHP şu ana kadar hiçbir vakit anarşiyi kınamamıştır. Devletin bekçisini, devletin polisini vuranları CHP hiçbir zaman ayıplamamıştır. Esasen “yıkılası düzen, bozuk düzen” sloganlarını CHP ortaya atmış ve Türkiye’de anarşi bu ayakta yeşermiştir. CHP tam üstüne düşeni yapıyor. Anarşiyi koruyor. Ondan sonra da “Bu hükümet anarşiyi önleyemiyor.” diyor. Akabinde Hükümet büyük bir fikrin etrafında kurulmuştur. Hükümet bir fevkalade hal hükümetidir. Türkiye günlerdir hükümete kalmış, aylardır hükümete kalmıştır. Bu boşluğu biz doldurmuşuzdur. Bu hükümet solun karşısında muvaffak olmak için kurulmuştur. Hükümetin ne için kurulduğu esasen hükümet protokolünde yazılıdır. Anarşi ile mücadele için kurulmuştur. Komünizm ile mücadele için kurulmuştur. Terörizm ile mücadele için kurulmuştur.”²³³.

Ardından son günlerde ülkücü gençlere yapılan baskı hakkında, Türkiye’de huzursuzluk olmasının sebebinin ülkücüler mi olduğu sorusuna cevap veren Süleyman Demirel şunları söylemiştir:

“Milliyetçi gençlerin, Türk milliyetçiliği ülküsü etrafında toplanmış bulunan gençlerin Türkiye’ye zarar vermeleri mümkün değildir. Milliyetçi olmayacaksanız da ne olacaksınız? Komünist olduğunuz, solcu olduğunuz zaman kusur olmayacak da milliyetçi olduğunuz zaman mı kusur sayılacaktır. Milliyetçiliği kusur sayanlar solculardır. Solcular Türkiye’de bizden başka kimse olmasın ki rahatça devleti yıkmamanın imkânını elde ederim düşüncesindedirler”²³⁴.

Bülent Ecevit ise Türkiye’de komünizm tehlikesinin olmadığını, olayların ve kışkırtmaların sağın oyunu olduğunu söylemiş ve yaşananların asıl suçlusu olarak da ABD ve petrol zengini ülkeleri göstermiştir²³⁵.

Olaylar hakkında sık sık Alparslan Türkeş’in görüşleri de gazete sütunlarında yer almıştır. Alparslan Türkeş her fırsatta Milliyetçilik esaslarını belirtmiş olup bununla birlikte anarşi ve bölücülük hakkındaki fikirlerini ifade etmiştir. Türkeş’in temel görüşlerini ihtiva eden açıklamalarından birisi şöyleydi:

“Anarşi ve bölücülük memleketimizin her tarafına yayılmak istidadı göstermekte, komünist çeteler cinayetler işlemekte şerefle görevini yapan Türk polisleri öldürülmekte gençlerimizi kurşunlamakta, üniversite ve işlerini tahrip etmekte, parti ve yurt binalarını bombalamaktadırlar. Türk devletini tahrip etmek için yapılan açık

²³³ “Demirel: Hükümeti Yıkmaya CHP’nin Gücü Yetmez”, **Her Gün**, sayı:10615, 24 Şubat 1976, s.1-7.

²³⁴ “Demirel’in Özel Demeci: Ülkücü Gençlik Milletimiz Teminatıdır”, **Her Gün**, sayı:10616, 25 Şubat 1976, s.1.

²³⁵ “Ecevit’e Göre Türkiye’de Komünizm Tehlikesi Yok”, **Her Gün**, sayı:10638, 21 Mart 1976, s.1-7.

ve gizli yıkıcılık ve bölücülük hareketleri karşısında ülkesini ve milletini seven her Türk vatandaşının yüksek uyanıklık büyük bir şuur anlayışı içinde tavır alması gerekmektedir. Devletimizin varlığını münakaşa zeminine oturtmak isteyen hain zihniyeti anayasa, kanunlar ve hukuk devleti açısından bertaraf edilmesinin tartışma götürmeyecek kadar açık bir hakikat olduğu herkes tarafından kabul edilmiştir. Devlet otoritesini ve kanun hâkimiyetini zaafa uğratmak isteyen tutum ve zihniyetin kökü mutlaka kazınmalıdır.”²³⁶

Bir yandan olaylar karşısında bunlar söylenirken diğer yandan anarşi ve onu besleyen kuvvetlerle ilgili haberler gazete sütunlarında karşımıza çıkmaktadır. CHP genel Sekreteri olan Orhan Eyüpoğlu’nun “*Biz düğmeye basarsak Türkiye Lübnan’, Vietnam’a döner.*” demesi üzerine MHP Genel Sekreteri Sadi Somuncuoğlu, siyasiler olarak ülkeyi bir anda yerle bir edecek güce nasıl sahip olduklarını merak etmekle birlikte, güvendikleri yerin silahlı anarşistler veya yer altı örgütleri mi olduğunu sormuştur. Çünkü partilerin ülkeyi bir anda kargaşaya götürebilecek bir düğmeleri olmadığını ifade etmiştir²³⁷.

Siyasi çevrelerde karşılıklı söylemler devam ederken öte yandan çatışmalar da devam etmekteydi. Suruç’ta Ülkücü gençlere farklı görüşe ait gazete okumalarından dolayı saldırıldıktan²³⁸ sonra, ODTÜ’de ülkücü bir işçiye de sopa ve zincirle saldırılmış ve ülkücü işçiyi ağır şekilde yaralamışlardır. Bu olayı ilgi çekici yapan ise Üniversite yönetiminin hiçbir tahkikat başlatmamasıdır²³⁹. Gazeteye göre bu hareket ülkücülere yapılan saldırıları görmezden gelmek ve desteklemekten başka anlam taşımamaktadır. “Anarşistler” daha sonra ülkücülere saldırmanın yanında öğretmenlere ve güvenlik görevlilerine de saldırmaya başlamışlardır. Öğretmen Halil Yavuz eğitimciler kadrosuna katıldığı sırada anarşistler tarafından kurşunlanarak şehit edilmiştir. Akabinde Ülkü Ocakları Derneği Genel Başkanı Ali Batman :

“Son bir hafta içinde sol militanların işledikleri kanlı cinayetler, solun bu öğrenim yılında neler yapacağını açıkça ortaya koymaktadır. Bu durum aynı zamanda geçmiş yıllarda meydana gelen olaylara bakarak tedbir almayan idarecilerin de aczini meydana çıkarmak bakımından önemlidir. Vatansever gençler olarak bizler, Türk devletini ayakta tutmak için hayatımızı dahi ortaya koyduk. Ancak geçmiş yıllara rağmen son olaylar şu gerçeği su yüzüne çıkarmıştır; Devlet, kendisini seven vatansever evlatlarının katledilmesinin önüne

²³⁶ “Devlet Otoritesini Ve Kanun Hâkimiyetini Sağlamak MHP’nin Hedefidir”, **Her Gün**, sayı:18411, 20 Aralık 1976, s.1-7.

²³⁷ “Anarşinin Beslendiği Kaynak CHP’dir”, **Her Gün**, sayı:11412, 21 Aralık 1976, s.1-7.

²³⁸ “Suruç’ta Solcular Ülkücü Gençlere Saldırdı”, **Her Gün**, sayı:18354, 17 Ekim 1976, s.1-7.

²³⁹ “ODTÜ’de Solcuların Saldırılarına Uğrayan Ülkücü İşçi Ağır Yaralı Şekilde Yaralandı”, **Her Gün**, sayı: 18356, 19 Ekim 1976, s.1-7.

geçememekte ve adeta sol militanların devletin acizliği karşısında sırtarak kıs kıs gülmelerine fırsat vermektedir” demiştir²⁴⁰.

2. 1977 SEÇİMİ

Anarşinin artarak devam ettiği ortamda 1977 seçimlerinin yaklaşıyor olması karşısında partiler hazırlıklarına başlamışlardır. Her Gün gazetesinde MHP’nin seçim hazırlıkları ve seçim sürecinde tavrı detaylı olarak yer bulmuştur. Seçim çalışmaları bağlamında konuşma yapan Alparslan Türkeş;

“Türk milletini içine düştüğü müşküllerden ve buhranlardan, en kısa yoldan en hızlı bir şekilde kurtaracak olan fikir, Türk milliyetçiliğidir. Milliyetçi Hareket Partisi, Türk milliyetçiliğini siyasi aksiyon haline getirmiş bir partidir. Bugün meselelerimize çözüm getirebilmek için Türk milliyetçiliği ışığı altında yüzde yüz milli, yüz yüz yerli olan < Dokuz Işık> doktrini ile Türkiye’imiz çağlar üzerinde aşacak, hızlı bir şekilde sanayileşecek, ilimde, ahlakta ve maneviyatta en yüksek bir seviyeye ulaşacak ve insan haysiyet ve şerefi gerçek yerine oturtulacaktır. Milliyetçi Hareket Partisi iktidara doğru yürümektedir. MHP iktidarı, Türk devletinin, Türk insanını sevgiyle kucakladığı, hiç kimsenin işsiz kalmadığı ve yarınından emin olduğu bir iktidar olacaktır. İnsan sevgisine ve insan haysiyetine hürmetin esas alındığı MHP iktidarında, herkesin başı dik, karnı tok olacaktır” sözlerini söylemiş olup, gazetenin ifadesiyle “halk tarafından büyük tezahüratlar” görmüştür²⁴¹.

MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş, partisinin hiçbir parti ile birlikte seçime girmeyeceğini duyurmuş ve gece gündüz, dinlenmeden çalıştıklarını ifade etmiştir. Seçim seferberliğini gönül seferberliği olarak tanımlamıştır. Bu ana kadar devleti yönetenlerin, dünya gerçeklerini ve milletimizin büyüklüğünü göremediklerini belirtmiş ve hükümetin ayakta durması ve ilerlemesi için gerekli olan hükümetin MHP tarafından kurulması gerektiğini ifade etmiştir. MHP Genel Başkan yardımcısı Yozgat Milletvekili Ali Fuat Eyüpoğlu da seçimlerde hiçbir parti ile birlikte hareket edilmeyeceğini net bir şekilde ifade ederken, Başbakan Süleyman Demirel, AP ile MHP’nin birlikte hareket etmesinin iki tarafa da fayda getireceği yönünde beyanat vermiştir. Ancak gazete herhangi bir parti ile ittifaka taraftar değildi. Gazete yazarlarından Necdet Sevinç ise seçimler hususundaki birleşme fikri ile alakalı olarak şunları söylemiştir:

“MHP-AP bütünleşmesinden beklenen şey, parlamentoya daha fazla milletvekili sokmaksa, daha fazla su elde etmek için pınar suyu ile lağım suyu birleştirilemez.

²⁴⁰ “Son Bir Ay İçinde Solcuların Silahlı Saldırılarında 1 Polis ile 2 Öğrenci Öldü, 416 Kişi Yaralandı 509 Kişi Gözaltına Alındı”, **Her Gün**, sayı:18415, 25 Aralık 1976, s.1-7.

²⁴¹ “MHP İktidarında Baş Dik, Karnı Tok Olacaktır”, **Her Gün**, sayı:18603, 3 Nisan 1977, s.1-7.

Milliyetçi Hareket Partisi ve bu partinin gerçek potansiyeli, gerçek gücü, gerçek kudreti ve gerçek ümidi olan ülkücü gençler, İkinci Viyana Muhasarasından beri bu milletin kaderi haline gelen siyasi, sosyal, iktisadi, askeri ve kültürel alandaki ihanet ve bozgunlara “artık yeter!” diyecek bir kıymet ve kabiliyetin ifadesidir diyerek bu birleşmenin Türk Milliyetçiliğine ve Türk Milletine ihanettir.²⁴²”

Her Gün yazarlarından Necmettin Hacıeminoğlu, “Neden MHP” adlı yazısında, Türkiye’nin geri kalmış ve az gelişmiş bir ülke olmadığını aksine geri bırakıldığını ve iktisaden gelişemediğini ifade etmiştir. Az gelişmiş ülke ve geri kalmış ülke tanımlamasına millet olma yolunda ilk adımlarını atan Afrika kavimlerinin uyduğunu söylemiştir. Hacıeminoğlu’na göre bu geri kalmışlığın sebebi ülkeyi yöneten aydınlardır. Bu aydınların bilgisiz, inançsız, ahlak ve faziletten mahrum, menfaatçi ve bencil, yaratıcı değil, taklitçi, üretici değil, tüketici, tembel, korkak ve nemelazımcı, milli şuur ve ülkeye sahip olmayan, milli kültür ve töreden kopup, Türk milletine yabancılaşan, yabancı menşeli kültür ve ideolojilerin kölesi olduklarını belirtmiş ve çözüm olarak da MHP ile birlikte, önce aydın kesiminin düzeltilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir²⁴³.

MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş de konuşmalarında benzer görüşler ifade etmektedir. Örneğin bir konuşmasında, ülkenin zor günler geçirdiğini, milletin fakirlik ve yoksulluk içinde olduğunu, işsizlik sorunun çok fazla olduğunu söylemiş ve MHP iktidara geldiğinde bu sorunların çözüleceğini söylemiş ve öncelikle iman ve ahlak sahibi olmak gerekliliğine dikkat çekmiştir. Milli kalkınmamızın dinamiği olarak ise Türklük şuuru ve gururu, İslam imanı ve ahlakı göstermiştir²⁴⁴.

5 Haziran günü yapılan seçimlerde, oy verme işlemi bittikten sonra, sandıklar halk önünde açılıp oyların ayrımı yapılmıştı. 52 ilde tamamlanan seçim sonuçlarına göre, CHP 172, AP 160, MSP 15, MHP 14, CGP 2, Bağımsız 3, DP 1 Milletvekili kazanmışlardır²⁴⁵. Kesin sonuçlar gelmeden dahi Necdet Sevinç, Türkiye’nin ilk ve tek Milliyetçi partisinin 1973’e oranla çok büyük bir başarı kazandığını ifade etmiş ve elde olan sonuçlara göre MHP’nin 3. Parti olduğunu ifade etmiştir²⁴⁶. Bu bağlamda hükümet kurma görevi ilk olarak CHP’ye verilecek olup CHP kuramazsa AP’ye verileceği bilgisi nettir. CHP seçim sonuçları açıklanmadan, kendisinin tek

²⁴² “Birleşmek İhanettir!”, **Her Gün**, sayı:18611, 15 Nisan 1977, s.1-7.

²⁴³ Necmettin Hacıeminoğlu, “Neden MHP”, **Her Gün**, sayı:18611, 15 Mayıs 1977, s.1-7.

²⁴⁴ “Milliyetçiler MHP’de Birleşti”, **Her Gün**, sayı:18655, 3 Haziran 1977, s.1-7.

²⁴⁵ “MHP 3. Parti”, **Her Gün**, sayı:18658, 7 Haziran 1977, s.1-7.

²⁴⁶ Necdet Sevinç, “MHP 3. Parti”, **Her Gün**, sayı:18658, 7 Haziran 1977, s.1.

başına iktidarda olacağını ifade eden haberler yaymaktaydı. Fakat sonuçların ardından, hükümeti kurma görevini tek başına üstlenemeyeceği gerçeği vukuu bulmuştur. CHP seçim sonuçlarının ardından artık hükümeti nasıl kuracağını düşünmeye başlamıştır. CHP'nin önünde ya koalisyon hükümeti kurmak ya da kalan 13 sandalyelik farkı kapatabilmek için transfer sağlamak seçenekleri bulunmaktaydı²⁴⁷. Her Gün'e göre, "bu haberler dahi halkta derin akisler uyandırmıştır." CHP'nin tek başına iktidarda olma ihtimali dahi piyasayı sekteye uğratmıştır. CHP taraftarı bazı esnaf ve iş yerleri, CHP'nin iktidara gelme ihtimali sebebiyle fiyatları uç seviyelere çıkarmış ve bu durum halkta tedirginliğe sebep olmuştur²⁴⁸.

Gazetenin haberlerine göre siyasi çevrelerde partilerin tek başlarına üstünlük sağlayamamaları durumunda, en yüksek oy alan diğer partiler ile koalisyon kurmaları veya transfer yapmaları gerektiği açıkça bilinmekteydi. CHP'yi destekleyen bazı iç ve dış kuvvetler bu durumda CHP'yi destekleyeceklerini belirtmiş ve transfer bedeli dahi gönderenler olmuştu²⁴⁹.

Fakat gazete yazarlarından Nuri Koçyiğit, CHP'nin sanki seçimi kazanmış gibi davranmış olmasına anlam veremediğini, seçimi Milliyetçi cephenin kazandığını ve iktidarı da milliyetçi cephe koalisyonunun kuracağını belirtmiştir. Ardından Cumhurbaşkanı Korutürk ile görüşen Bülent Ecevit'in listesinin onaylandığı ve "Azınlık Hükümeti" kurulmasına karar verildiği açıklanmıştır. Hemen ardından Ecevit makamına gitmiş ve gayri resmi şekilde bakanları ile görüşerek görevine başladığını basın mensuplarına açıklamıştır. Siyasi çevrelerde ise bu durum şaşkınlıkla karşılanmıştır. Bu konu ile alakalı olarak Alparslan Türkeş, "*Ecevit kabinesinin sadece hukuken malul değil, aynı zamanda milli bütünlük bakımından sakıncalı olduğunu*" ileri sürmüştür, "*Demokrasiye inananların birleşerek, demokrasiyi kurtarmak için, Ecevit kabinesine güvensizlik oyu vermelerini*" istemiştir. Ecevit ise kendisinin hükümet kurmak istediğini fakat meclisten güvenoyu alamayacağını söylemiş ve "*onların sayı üstünlüğü varsa bizimde siyasi üstünlüğümüz var.*" demiştir. Aynı esnada konuşma yapan Türkeş'e Ecevit'in bu

²⁴⁷ "Faşist Hareket ve MC İktidarı", **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları 1988, Cilt:7, sayfa:2229.

²⁴⁸ "CHP'nin İktidar Olma İhtimali Piyasayı Sarstı", **Her Gün**, sayı:18660, 9 Haziran 1977, s.1-7.

²⁴⁹ "CHP'ye Transfer İçin 40 Milyon Veriyorlar", **Her Gün**, sayı:18661, 10 Haziran 1977, s.1-7.

sözleri iletilmiş ve Türkeş, basın mensuplarına Ecevit'in sözlerinden bahsederek, demokrasiye bakış açısını eleştirmiştir. Ayrıca CHP ile kin ve gaflet devrinin başlayacağını ifade etmiş ve halkın da bu endişeyi taşıdığını ifadelerine eklemiştir. Ardından Hükümet listesinin Meclis ve Senatoda okunmadan yeni kabinenin göreve başlamış olması ve bakanların makamlarına giderek göreve başlamış olmaları gazete tarafından hükümetin işgal edilmesi olarak tanımlanmıştır²⁵⁰.

4 Temmuz günü mecliste yapılan güven oylamasında 217 kabul oy karşısında 229 red oy alarak hükümet düşmüştür²⁵¹. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Korutürk'ün yanına giden Ecevit, hükümetin istifasını vermiş ve görevini teslim etmiştir²⁵². Yeni hükümet kurulana kadar ise Ecevit Hükümetinin devam etmesine karar verilmiştir²⁵³.

Yeni hükümet için görevlendirilen Süleyman Demirel, İlk olarak MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan ardından MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş ile görüşmüş ve koalisyon fikrini değerlendirmişlerdir. Yapılan görüşmeler neticesinde koalisyonun kurulabileceğine karar verilmiştir²⁵⁴. Bu konu ile alakalı olarak Alparslan Türkeş şunları söylemiştir:

“Biz böyle üçlü bir koalisyon hükümetinin kurulabileceği kanaatine vardık. Memleketin realiteleri meydanda, binaenaleyh memleketin realitelerini dikkate almak gerek. Mademki milletçe demokratik düzene teslim olmak kararı verdik, demokratik usullerin icabını ve realitelerini kabullenerek, bunlara çare arama zorunluluğu vardır”²⁵⁵.

Gazetede koalisyon haberi ise şu şekilde işlenmiştir. CHP'nin azınlık hükümetinin ülkeye kavga ve gerginlik getirdiği ifade edilmiş olup MHP'nin ağırbaşlı ve ciddi tavırları ile koalisyonun kurulması, ülkedeki gerginliğin azaltılması ve iç siyasetteki çekişmeyi de en aza indirmek hedeflenmiştir. Koalisyonun ilk hedefi ise 2,5 yıl boyunca süre gelen koalisyon hükümetindeki hataların tespit edilmesi ve tekrar aynılarını tekrarlamamak adına önlemlerin alınmasıdır²⁵⁶. Çalışmalar neticesinde hükümet Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından onanmış ve hükümet

²⁵⁰ “Hükümet İşgal Edildi”, **Her Gün**, sayı:18668, 22 Haziran 1977, s.1-7.

²⁵¹ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye**, Türkçeleştirilen: Ahmet Fethi, Hil Yayın, İstanbul 2010, s. 447

²⁵² Akın, **a.g.e.**, s.403.

²⁵³ “Red 229, kabul 217”, **Her Gün**, sayı:18679, 4 Temmuz 1977, s.1.

²⁵⁴ Yalçın, **a.g.e.**, s.624.

²⁵⁵ “Hükümet Kuruluyor”, **Her Gün**, sayı:18682, 8 Temmuz 1977, s.1-7.

²⁵⁶ Enver Altaylı, “Hükümet Kurulurken”, **Her Gün**, sayı:18683, 9 Temmuz 1977, s.1-7.

kurulmuştur. Başbakan Süleyman Demirel, Başbakan Yardımcıları ise Necmettin Erbakan ve Alparslan Türkeş ve diğer bakanlarla göreve başlamıştır. Hükümetin kurulmasını Demirel şu sözü ile açıklamıştır:

“Hükümet Buhranı Sona Erdi”

Her Gün’ün başyazısında ise CHP’den <<İşgalci Çankaya Hükümeti >> olarak bahsedilmiş ve yapılan hazırlıklar neticesinde Milliyetçi Partiler Topluluğu Hükümetinin kurulduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda güvenoyu alamayan CHP’ye karşı Milliyetçi Cephe’nin güvenoyu alacak olması son elli yılda emperyalizme ve batıcılığa indirilmiş en büyük darbe olarak nitelendirilmiştir. Yine aynı yazıda koalisyon ortaklarının birlikte bir uyum halinde hareket etmesi ve şahsı menfaatlerini bir kenara bırakmaları gerektiğine dikkat çekilmiş ve içte ve dışta hâlihazırda bulunan sorunlarla ortaklaşa karar vererek, uyumlu olarak çalışılması gerektiği belirtilmiştir²⁵⁷.

3. 1977 Sonrası Durum Ve 12 Eylül Askeri Darbesi

1977 yılı çatışmaların önemli derecede arttığı bir yıl olmuştur. Her Gün bu dönemi, “komünist saldırıların arttığı” bir dönem olarak tanımlamakta ve birçok kayıp verildiğini ifade etmektedir. Fakat her şeye rağmen Ülkücüler ve Milliyetçiler yollarından dönmemiş, bu yolda güçlenerek devam etmişlerdir. Bu bağlamda Her Gün yazarlarından Taha Akyol;

“Ülkücü deyince bir canavar silueti çizmeye çalışanlar, gördüler ki yürüyen bu ülkücüler hastane pencerelerinden sol yumruklar sıkarak ve genç kızlara iffetine uymaz davranışlarla hakaretler yağdıran zavallı insanlara bile sevgi ile el sallamaktadır. Dost düşman herkes gördü ki ülkücüler, Türk milliyetçileri öldürülmekle, kıyımla, sürgünle, işkenceyle tüketilemiyor. Aksine üretiliyor: sindirilemiyor, aksine güçleniyorlar”²⁵⁸ sözleriyle milliyetçiliklerin mücadelelerine devam ettiklerini vurgulamıştır.

“Komünizm ve anarşizm önünde tek engel olarak görülen MHP’ye karşı yapılan eylemler” son bulmuyordu. Ülkücü gençlerin şehit edilmeleri haberlerine sürekli yenileri eklenmekteydi. Bu kargaşa içerisinde bu kez MHP İstanbul İl Başkanı Recep Haşatlı ve oğlu evlerinin önünde şehit edilmişlerdir. Ardından Parti merkezi aranarak, sırada daha çok kişinin cenazesinin kaldırılacağını söylenerek,

²⁵⁷ Enver Altaylı, “Hükümetin Mesuliyeti”, **Her Gün**, sayı:18706, 22 Temmuz 1977, s.1-7.

²⁵⁸ Taha Akyol, “Şafak Ağarmaktadır”, **Her Gün**, sayı:18704, 16 Nisan 1978, s.1-7.

küfürler edilerek kapatılmıştır. Bu konu ile alakalı olarak Necip Fazıl Kısakürek, Her Gün'deki yazısında şunları yazmıştır:

“Artık bıçak kemiğe değil cana dayanmıştır. Türk’ü topyekûn yok etme, tarihi, dini, imanı, ırzı ve namusuyla silip süpürme hareketi küçük manevralar safhasını kapatmış ve nihai taarruzun ilk basamağına ayak atmıştır.

Milli vicdan! Haberin olsun, gürültüye gidiyoruz.

Yağmur suyu kadar saf ve temiz bir insan olarak tanıdığım MHP İstanbul İl Başkanı Recep Haşatlı’nın masum oğlu ile beraber evinin önünde öldürülmesi bu kadar azim bir mana taşıyor.

Bu mana karşısında hükümet, katilleri << Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu>>na göre iş gören insanlar farziyle kovalamaz ve kovalayıp tutsa bile bir kapıdan içeriye alıp öbür kapıdan resmi elbise giydirerek çıkarırken, bize hala patlamayacaksa, olduğumuz yerde şişip patlamaktan başka bir akıbet düşmüyor.

Milli vicdan! Hala susacak ve kötürümleşeceksen, iskelet ağzının çerçevelediği sessizlik ve hareketsizliğe bugünden katlan!.”²⁵⁹

7 Ekim günü Bülent Ecevit’in radyo ve televizyonlarda yayınlanan beyanatına gazetede denildiği gibi “*gereken cevabın*” verilmesi için genel merkezde düzenlenen basın toplantısında konuşma yapan Alparslan Türkeş, “*Ecevit Türkiye’yi bölmeye ve komünistlere teslim etmeye kendisini vazifeli sayıyor*” diyerek cevap vermiştir. Komünist bir gazetenin aylardır Türk Silahlı Kuvvetleri’ne karşı kont gerilla ithamlarında bulunuyor olmasına karşı iktidarın hiçbir şey yapmamış olması, muhalefetin iktidarı göreve çağırmasına sebep olmuştur. Olaylar MHP tarafından “*Hükümet Orduya Sahip Çıkamıyor*” şeklinde adlandırılmıştır. Komünistler, bahsi geçen gazete (Aydınlık Gazetesi) ile Türk Silahlı Kuvvetlerine, Türk subay ve komutanlarına hakaretler savururken, Ecevit hükümeti komünistlerin yaptıklarını görmezden gelerek sözde faşizmi suçlamıştır. Böyle bir durum sonucunda ise Türkeş, “*Ecevit Türkiye’yi bölmeye ve komünistlere teslim etmeye kendisini vazife sayıyor.*” şeklinde açıklama yapmıştır. Muhalefet Ecevit’in, “*Komünist gazeteye Türk ordusuna saldıramazsın, komünizm Türk âleminin en büyük düşmanıdır. Türk ordusunun manevi şahsiyetini diktatörlük peşinde koşan satılmışlara tahkir ettirmeyecek ve kanun önünde hesabını soracağız.*” demesini beklemiş fakat tam tersi şekilde olayların üstü CHP iktidarı tarafından kapatılmaya çalışılmıştır²⁶⁰.

²⁵⁹ Necip Fazıl Kısakürek, “Milli Vicdan Neredesin Gürültüye Gidiyoruz”, **Her Gün**, sayı:17932, 7 Ekim 1978, s.1.

²⁶⁰ “Hükümet Orduya Sahip Çıkamıyor”, **Her Gün**, sayı:17933, 8 Ekim 1978, s.1-7.

Ardından Aydınlık gazetesi TSK hakkındaki ithamlarından sonra kışkırtmalarına devam ederek bu sefer de halkın gözünde orduyu kötüleme yoluna gitmiştir. Susuzluğun yaşandığı günlerde ordu evinin bahçesindeki su fiskeyesinin çalıştığını, ordu evinin lüks yapısına ait resimleri sütunlarında paylaşmıştır. Gazeteye göre komünistler ve Aydınlık gazetesinin bu rahat tutumlarının kaynağını CHP'den aldıkları açıktı. Bu kaynak ise Bülent Ecevit'in 1977 seçimleri öncesinde Giresun'da yapmış olduğu konuşmasında ordu içerisinde gizli bir örgütün varlığından bahsedip ordu mensuplarına hakaretler etmesidir²⁶¹.

Aydınlık'ın faaliyetleri ve Ecevit'in olaylar karşısındaki sessizliği, Ordu ve MİT'in savunulamaması Orgeneral Kenan Evren'in Muhtıra vermesine sebep olmuştur. Her Gün'e göre komünistlerin hedefi ise TSK'nın görevini yerine getiremez hale gelmesidir. Hal gösteriyor ki, istedikleri kısmen olmuştur. Her Gün gazetesinde Ecevit'in bu tutumuna bazı yorumlarda bulunulmuştur. Bunlar; bazı çevrelerde Ecevit'in aklına <<allende olmak>> yani askeri müdahale ile devrilmek fikri sokulmuş olup da, bu yüzden mi orduyu savunmuyor. İhtilal fikrine bağlı olarak halkın gözünden orduyu düşürmek mi istiyor? Her Gün'e göre bu soruların cevabı evet de olsa hayır da olsa, asıl soru bunun sonuçlarının demokrasimizi nasıl etkileyeceğidir²⁶².

Gelişen olaylar neticesinde daha öncede belirtilmiş olan, Her Gün'e göre "demokrasiye gayet uygun olan" sıkıyönetim hali gündeme gelmiştir. "Komünist ve bölücü kuvvetlerin saldırılarına karşı hükümetin görevini yapmıyor olması sonucunda Sıkıyönetim ilan edilmesi MHP tarafından gündeme getirilmiştir." Birçok MHP binasının defalarca bombalanması, MHP ileri gelenlerinin öldürülmesi neticesinde MHP bu yönde karar almıştır²⁶³. Ayrıca alınan kararlardan biri de erken seçim mevzusudur.

14 Ekim günü yapılacak olan ara seçimlerden önce CHP içerisinde birçok ayrılımlar meydana gelmekteydi. Kabine içerisinde başlayan kopmalar halka da sirayet etmiş olacak ki, bazı köy halkı topluca CHP'den ayrılıp MHP'ye dâhil

²⁶¹ "Aydınlık, Vatandaş Ordu aleyhinde Kışkırtıyor", **Her Gün**, sayı:17934, 9 Ekim 1978, s.1-7.

²⁶² Taha Akyol, "Genelkurmay'ın Verdiği Muhtıra", **Her Gün**, sayı: 17934, 9 Ekim 1978, s.1-7.

²⁶³ "Sıkı Yönetim İlanı", **Her Gün**, sayı:17939, 14 Ekim 1978, s.1-7.

olmuşlardır. Köy halkı Türkiye'nin içinde bulunduğu bunalımlı dönemden kurtulmanın tek yolu olarak gördüklerini ifade etmişlerdir²⁶⁴.

11 Eylül günü yapılan MHP Küçük Kurultayında, 14 Ekim seçimleri ile alakalı olarak, MHP'ye verilecek olan her oy Komünizme atılacak bir kurşun olarak değerlendirilmiş olup Türk devletine, vatanına ve milletine tehditler savuranların önünde nasıl birlik olunduğunun gösterilmesi açısından seçimin önem arz ettiği belirtilmiştir. MHP tüm vatandaşları Komünizmi ve onu savunanları göndermek için milli görevleri olan sandık başına çağırmayı kendisine görev bilmiştir²⁶⁵.

14 Ekim günü yapılan Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme ve milletvekili ara seçimleri yüksek güvenlik önlemleri alınarak yapılmıştır. Fakat yine de seçime kan bulaşmış olup Mardin ve Van'dan 6 ölü haberi gelmiştir. Komünist gruplar tarafından halkın oy vermeye gitmesi engellenmeye çalışılmıştır. Seçime türlü engellerin konması sonucu değiştirmemiş, şu anki iktidarın azınlık olduğu haberleri gelmeye başlamıştır. Seçim yasağının kalkmasından sonra basın mensupları ile konuşma yapan Türkeş, sayı olarak daha önceden çoğunluğu sağlayamayan CHP'nin bu seçim ile sayısının iyice azaldığı, hal böyle olunca çoğunluğu sağlayamayan partinin iktidarda olamayacağını, seçimin sadece istifayı geciktirdiğini ifade etmiştir. Ayrıca Türkeş, bu seçimin referandum maiyetinde olduğunu da ifade etmiştir. Halkın düşüncesinin ne yönde olduğunu görmek adına bu seçim önem arz etmektedir²⁶⁶.

Kesin seçim sonuçlarına göre, milletvekili ara seçimi yapılan 5 ilde 5 milletvekilliğini de AP almıştır. Kısmi senato seçimi yapılan 25 ilde ise senatörlüklerin 33'ünü AP, 12'sini CHP, 4'ünü MSP ve 1'ini de MHP almıştır. Seçim sonuçları neticesinde AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, *"Millet Hükümet müessesini bunlardan geri istiyor. Millete iade etmeye mecburdurlar."* demiştir. CGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu ise "bu durumda demokratik anlayış hükümetin güven oylamasını bile belki beklemeden çekilmesine yol açabilir." demiş ve MHP Başkanlık Divanı ise *"14 Ekim seçimlerinin olağanüstü önemi vardır. Türk millet ilk defa sol bir iktidar hakkında hükmünü verecekti. İki yıla yakın süren bu sol*

²⁶⁴ "Keskin de CHP'den İstifa Edenler MHP'ye Katıldı" "**Her Gün**, sayı:11308, 1 Haziran 1979, s.1.

²⁶⁵ "Seçimler Milletimizin Milli Kararlılığını Ortaya Koyacak", **Her Gün**, sayı:11882, 11 Eylül 1979, s.1.

²⁶⁶ "MHP 3. Parti", **Her Gün**, sayı.11889, 15 Ekim 1979, s.1-7.

iktidar hakkında Türk milleti kanaatini belirtmiş ve CHP'yi ezmiştir.” şeklinde açıklama yapmıştır. Başbakan Ecevit ise seçim sonuçlarının ardından Bakanlar Kurulu ile yaptığı toplantıda, hükümetin istifasını istemiştir²⁶⁷. Fahri Korutürk ile yaptıkları toplantı sonucunda, Korutürk istifayı kabul etmiştir. Demirel ise “hükümet istifa etmiş değil, millet bu hükümeti kovalamıştır. Millet bu hükümetin arkasından ağlayacak değil ya, bulunmaz Hint kumaşı mı?” şeklinde beyanat vermiştir. Ecevit Korutürk ile yaptığı toplantısında hükümeti kurma görevini Süleyman Demirel’in üstlenmesi gerektiği inancına sahip olduğunu söylemiş ve basın mensuplarının eğer Cumhurbaşkanının hükümeti kurma görevini yeniden size vermesi halinde red mi edecekseniz sorusuna ise şu anki ortamda kabul etmeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca seçimi engellemeye çalışan komünistlerin, CHP’yi etkilediğini ifade etmiştir²⁶⁸.

Yapılan görüşmeler neticesinde Bakanlar Kurulu listesini Fahri Korutürk’e gösteren Süleyman Demirel Hükümeti, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmış ve görevine başlamıştır. MHP Genel Sekreter Yardımcısı Yaşar Okuyan’ın yeni hükümetten isteği ise CHP döneminde kan gölüne dönen ülkemizde işkenceleri, zulümleri yapanlardan hesap sorulmasıdır. Bunun sadece siyasi çevrenin değil, halkın da istediği olduğunu belirtmiştir²⁶⁹.

Demirel Partisini ortak grup toplantısında yaptığı konuşmasında, *“Türkiye’nin bugün bir büyük düşmanı vardır. O da komünizmdir. Yıkıcılıktır, bölücülüktür. Bu konuda mücadele verecek tek organize kuvvet de silahlı kuvvetlerimizdir.”* demiş ve konuşmasının devamında *“Devlet adeta aslanın ağzındaydı. Şimdi biz devleti aslanın ağzından almaya çalışıyoruz. Hadiseler daima bizim haklı olduğumuzu ve doğruluğumuzu ortaya çıkarmıştır.”* demiştir. Göreve geldiklerinden itibaren teşkilat içerisine girmiş anarşistlerin köküne indiklerini ve onların oradan sökülmeye başladığını ifade etmiştir²⁷⁰.

Bu esnada halkın iktidardan ne istediğini açık bir şekilde ifade eden Her Gün gazetesi yazarlarından Necmettin Hacıeminoğlu, memleketin içte ve dışta yaşadığı sıkıntıları açık ve net bir şekilde halka açıklamaları gerektiğini ifade etmiş böylelikle

²⁶⁷ Akın, **a.g.e**, s.405; “Türk Milleti Komünizme Öldürücü Darbeyi İndirdi”, **Her Gün**, sayı:11890, 16 Ekim 1979, s.1-7; Yalçın, **a.g.e**, s.626.

²⁶⁸ “Bülent Ecevit, Yeni Hükümeti Demirel’in Kurmasını İstedi”, **Her Gün**, sayı:11890, 17 Ekim 1979, s.1-7.

²⁶⁹ “Demirel Hükümeti Göreve Başladı”, **Her Gün**, sayı: 11914, 13 Kasım 1979, s.1-7.

²⁷⁰ “Demirel: Anarşinin Köküne İniyoruz”, **Her Gün**, sayı: 11988, 24 Ocak 1980, s.1-7.

halkın kendine gelebileceğini belirtmiştir. Yetkililerin ülkemizde gerçekleşen saldırı ve eylemleri en şeffaf bir şekilde belirtmesinin halkın geleceğini belirlemesi yolunda önemli olduğunun vurgusunu yapmıştır²⁷¹.

Yine gazete yazarlarından olan Yaşar Okuyan, iktidarın halka verdiği anarşiyi ortadan kaldırma sözünü ne zaman tutacağını hatırlatmış ve iktidarın acilen tedbirler alması gerektiğini vurgulamıştır²⁷². Hükümet ise şunları söylemiştir: “Bu hükümet klasik bir hükümet değildir. Bu hükümet bir fevkalade hal hükümetidir, görev hükümetidir.” demiş ve ülkenin içinde bulunduğu durumdan kendilerinin sorumlu olmadığını ve meselelerin büyük olduğunu ifade ederek, alınan tedbirlerin sonucunun beklenmesi gerektiğini belirtmiş aksi takdirde millete gidileceğini söylemiştir²⁷³. Bu bağlamda CHP ve MSP, AP’nin yeteri kadar yıprandığını ifade ederek erken seçim mevzunu gündeme getirmiştir²⁷⁴.

Fakat hükümeti kuran AP ve MSP, MSP’nin yıkıcı tavırlarından dolayı hükümetin devam edemeyeceğini bu sebepten ötürü erken seçim için hazırlıklara başladığını duyurmuştur²⁷⁵. Yapılacak olan seçimler öncesinde adaylar belli olmadan siyasi çevrelerde çekişmeler başlamıştır. Alparslan Türkeş, CHP’nin MHP düşmanlığı ile soldan kim var hepsi ile birlikte hareket etmesini korku olarak nitelendirmiştir. Aynı zamanda MHP haricindeki partilerle oluşturulacak koalisyonundan bahseden CHP Genel Başkanı Ecevit’in bu açıklaması üzerine Türkeş, başka türlü iktidara gelemeyeceğini anlayan Ecevit’in iktidarı bir şekilde bir yerinde yakalamak çabası olarak değerlendirmiştir. Türkeş konuşmasında Ecevit’in yersiz ve yanlış bir yola sürüklemek olarak nitelendirdiği bir sözüne açıklama yapmıştır. Ecevit konuşmasında Türk Silahlı Kuvvetleri’nin “*tekrar istismara ve iç politika çekişmelerine*” sokmaya çalışılmasını yanlış bulmuş ve Cumhuriyet ordusunun politikaya karışmamasını en doğru yolun Atatürkçü gelenek olduğunu belirtmiştir²⁷⁶.

Hükümet içerisinde seçim mevzuları görüşülürken bir yandan da Cumhurbaşkanlığı seçimleri gündemdedir. Fahri Korutürk’ün görev süresinin

²⁷¹ Necmettin Hacıeminoğlu, “Susmayın; konuşun!”, **Her Gün**, sayı:12003, 9 Şubat 1980, s.1-7.

²⁷² “Okuyan: Komünist ve Bölücü Eşkıyanın Hamisi Ecevit ve CHP’lilerdir”, **Her Gün**, sayı:12064, 9 Nisan 1980, s.1-7.

²⁷³ “Demirel: Ya Tedbirlerin Sonucunu Bekleyelim, Ya da Millete Gidelim”, **Her Gün**, sayı:12007, 11 Şubat 1980, s.1-7.

²⁷⁴ “CHP Ve MSP Erken Seçim İstiyor”, **Her Gün**, sayı:12007, 11 Şubat 1980, s.1-7.

²⁷⁵ “Partiler Erken Seçime Hazırlanıyor”, **Her Gün**, sayı:12093, 8 Mayıs 1980, s.1-7.

²⁷⁶ “Türkeş: Ecevit Ordu’yu Politikaya Sokmak İstiyor”, **Her Gün**, sayı:10 Haziran 1980, s.1-7.

dolmasından dolayı oluşan boşluğu doldurmak adına partilerin kendilerince destekledikleri adaylar olmuştur. Adalet Partisi Sadettin Bilgiç'i ardından Faik Türün'ü aday göstermiştir. CHP ise Muhsin Batur, Kemal Kayacan ve Sırrı Atalay gibi isimler üzerinde durmuştur. En nihai karar ile CHP, Kemal Kayacan'ı, Adalet Partisi ise Faik Türün'ü desteklemişlerdir. Nisan'da başlayıp Eylül'e kadar süren Cumhurbaşkanlığı seçimi, daha doğrusu seçilememesi 12 Eylül'ü hızlandıran sebepler arasındadır. Diğer sebepler ise terörün engellenememesi ve ekonomik buhran olarak gösterilmiştir²⁷⁷.

12 Eylül sabahı yönetimi 3 yıl elinde bulunduracak olan Milli Güvenlik Konseyi darbeyi gerçekleştirmiştir²⁷⁸. Orgeneral Kenan Evren'in açıklamasına göre, yeni hükümet ve yasama organı kuruluncaya kadar yasama ve yürütme yetkilerini kendisi devralmış ve bu yetkileri Evren'le birlikte kara, deniz ve hava kuvvetleri komutanları ile jandarma genel komutanlığından oluşan Milli Güvenlik Konseyi tarafından kullanılacağını belirtmiştir²⁷⁹. Dış basında dahi birinci sırada yer alan darbe haberi Atatürkçü yolda hareket edildiği yönünde yorumlanmıştır²⁸⁰. Kenan Evren daha sonra hareketin amaçlarını belirtmiştir. Buna göre darbenin gerekçeleri şunlardır:

“1- Milli Birliği korumak

2- Anarşi ve Terörü önleyerek, can ve mal güvenliği tesis etmek

3 - Devlet otoritesini hakim kılmak ve korumak

4 – Sosyal barışı, milli anlayış ve beraberliği sağlamak

5 – Sosyal adalete, fendi hak ve hürriyete ve insan haklarına dayalı laik ve Cumhuriyet rejimini işlerli kılmak

6 – Ve nihayet makul bir sürede yasal düzenlemeleri tamamladıktan sonra sivil idareyi yeniden tesis etmek

*Bu amaçlara ulaşmak için bize yol gösterecek olan ışık, her zaman olduğu gibi Atatürkçülük ve ilkeleridir.”*²⁸¹

²⁷⁷ Bilgiç, Göktepe, **a.g.e.**, s.239.

²⁷⁸ Akın, **a.g.e.**, s.408-409.

²⁷⁹ “Orgeneral Evren Diyor Ki:”, **Zafer**, sayı:5644, 13 Eylül 1980, s.1.

²⁸⁰ “Dış Basın Türk Ordusunun Atatürkçü Yolla Hareket Ettiğini Bildiriyor”, **Zafer**, sayı:5644, 13 Eylül 1980 s.1-7.

²⁸¹ “Hedef: Sivil İdare”, **Zafer**, 17 Eylül 1980, sayı:5644, s.1.

İKİNCİ BÖLÜM

1947- 1980 ARASI AZINLIKLARIN DURUMU

A. İstanbul Rum Patriği Athenagoras'ın Patrik Olarak Seçilmesi Ve Türk Siyasetindeki Rolü (1949-1972)

1. Rum Patriği Maksimos'un İstifası

Her gün gazetesinin yayın hayatında önemli yer tutan konulardan birisi azınlıklarla ilgili sorunlardır. Kıbrıs sorununun da etkisiyle gazetenin yayınlandığı dönemde Türkiye kamuoyunda azınlık sorunları hep gündemde olmuş, özellikle Rumlar ve Rum Patrikhanesi ile ilgili sorunlar gazetenin gündemini de meşgul etmiştir.

Cumhuriyet döneminde İstanbul Rum Patrikliği'nde toplam on patrik görev yapmıştır. Bu kişiler; IV. Meletios Metaksis (1921-1923), VII. Grigorios Zervudakis (1923- 1924), VI. Konstantinos Arapoğlu (1924- 1925), III. Vasilios (1925- 1929), II. Fotios (1929- 1935), Benyamin Kriakos (1936- 1946), V. Maksimos Vaporcis (1946- 1948), Athenagoras Spuru (1948- 1972), Dimitrios Papadopoulos (1972- 1991), Bartholomeos Arhontonis (1991- günümüz)²⁸².

Her Gün gazetesinin yayın hayatına başladığı tarihte İstanbul Rum Patrikliği görevinde Maksimos bulunmaktaydı (1946-1948). Maksimos'un patrikliği süresinde kendisine yönelik en büyük eleştirilerin başında, büyüme gösteren Rus tehdidine karşı patrikhaneyi savunmadığı ve Rusya ile yakın ilişki içerisinde olduğu yönündeki haberler gelmekteydi²⁸³. Sovyet Rusya'nın kendi nüfuzu altındaki patrikhanelerin, İstanbul Rum Patrikhanesini tanımamalarını sağlaması üzerine çıkan anlaşmazlık²⁸⁴ bir süre sonra Maksimos'un Sovyetlere yaklaşması olarak algılanmış ve ABD, Türkiye ve Yunanistan'ı bu konuda önlem almaya yöneltmiştir.

²⁸² Salih İnci, "Cumhuriyet Döneminde Fener Rum Patriklerinin Seçimi", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C.XXII, S. 1, Mart 2022, s.15-16.

²⁸³ Hikmet Öksüz, *Amerikan Belgelerine Göre Fener Rum Patrikhanesi'nde I. Athenagoras Dönemi (1949-1972)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2021, s.39.

²⁸⁴ Öksüz, a.g.e.,s.43.

Bunun üzerine patriğin sağlık sorunlarını bahane göstererek istifası istenmiştir²⁸⁵. Patriğin istifası üzerine çıkan dedikodulardan bir tanesi de Patriğin Ortodoks kilisesinden aldığı imtiyazlardır. Bu bağlamda Patriğin, Kadıköy’de ev ve ayda belli bir miktar paradan başka imtiyazlar karşılığında görevinden ayrıldığı gazeteye yansıyan haberler arasındadır²⁸⁶.

Bu kararı Heybeliada’da alan Maksimos, kararının kesin olduğunu bildirdikten sonra 19 Ekim 1948’de istifasını vermiştir. Sen Sinod da Patrik Maksimos’un istifasını kabul etmiştir. Maksimos Cumhuriyet döneminde istifaya zorlanan ve ölene kadar görevinde kalamayan tek patriktir²⁸⁷.

2. İstanbul Rum Patriği Athenagoras’ın Patrik Olarak Seçilmesi Ve 6-7 Eylül Olayları

Maksimos’un istifasının ardından patriklik makamı için iki aday bulunmaktaydı. Birincisi New York Metropoliti Athenagoras, ikincisi Terkos Başepiskoposu Yuvakim’dir²⁸⁸. Amerikan Hükümetinin yoğun çalışmaları ve Yunanlılar tarafından patrikliği desteklenen Athenagoras’ın halka tanıtılması için basında aktif bir çalışma yürütmüştür²⁸⁹. Athenagoras Türk - Yunan ilişkilerini desteklemesi ve komünizm karşıtlığı ile bilinmekteydi²⁹⁰. 1 Kasım günü yapılan seçimde Athenagoras yeni patrik olarak seçilmişti²⁹¹. Her Gün’e göre Athenagoras’ın seçilmesi İstanbul Rum Patrikhanesi’nde Rusların faaliyet yapabilmelerini engelleyici bir etmen olarak görülmektedir²⁹². Komünist devletler bu seçimden dolayı memnuniyetsizliklerini belirtmişlerdi. Yeni patrik, seçimin ardından verdiği beyanatta Amerika’da faaliyette

²⁸⁵ “Patrikhane Bugün Durumu İzah Etti”, **Her gün**, sayı:149, 8 Nisan 1948, s.1; İnci, **a.g.m.**, s.22.

²⁸⁶ “Patriğin İstifasını Sen Sinod Kabul Etti”, **Her gün**, sayı:340, 19 Ekim 1948 s.1-3.

²⁸⁷ İnci, **a.g.m.**, s.22.

²⁸⁸ “Patriğin İstifasını Sen Sinod Kabul Etti”, **Her gün**, sayı:340, 19 Ekim 1948 s.3.

²⁸⁹ Öksüz, **a.g.e.**, s.44.

²⁹⁰ Öksüz, **a.g.e.**, s.44; “Patrik Seçimi”, **Her Gün**, sayı:351, 30 Ekim 1948, s.1-3.

²⁹¹ “Athenagoras Patrik Seçildi” **Her gün**, sayı:353, 1 Kasım 1948 s.1.

²⁹² “Yeni Patrik”, **Her gün**, sayı:354, 2 Kasım 1948, s.1.

bulunurken onlara nasıl hizmet ettiyse Türkiye'ye de aynı şekilde yardım edeceğini bildirmiş ve kilisenin siyasete karışmasını doğru bulmadığını ifade etmiştir²⁹³.

27 Ocak günü İstanbul'a gelen yeni patrik Athenagoras, Amerikan Konsolosluğu tarafından büyük bir coşku ile karşılanmıştır. Bununla beraber Amerika destekli geldiği ABD başkanı Truman'ın özel uçağını kullanmasından da görülmektedir²⁹⁴. Kendisini görmek isteyen birçok Rum sokakları doldurmuştu. Yeni patrik Yeşilköy meydanında Bursa Metropolidi tarafından karşılandı ve Türkçe olarak şunları söyledi:

“Size dost Amerika milletinin ve Başkan Truman'ın selam ve sevgilerinin getirmekle bahtıyarım. Türk hükümetinin ve Türk basınının hakkımda gösterdiği alakaya teşekkür ederim. En büyük emelim, devletin nizamı ve kilisenin kanunlarıyla, sevgili memleketime ve insanlığa bütün varlığımla hizmet etmektir. Bu güzel ve samimi niyetlerimde Allah'ın yardımını ve memleketimin müzaharetini diliyorum”.

Bu sözlerinden sonra Truman'ın bahçesinden toplattığı çiçekleri abideye bıraktıktan sonra patrikhaneye geçti ve taç giyme törenini gerçekleştirerek resmen patrik oldu²⁹⁵.

Athenagoras'ın patrikliği sürecinde tek parti dönemi bitmiş ve çok partili düzene geçilmiştir. Bu süreçte hükümet ile iyi ilişkiler içinde olunmuş fakat Kıbrıs meselesi ile bağlantılı olarak meydana gelen 6-7 Eylül Olayları ile Türk-Yunan ilişkilerinde gerilmeler meydana gelmişti. İlişkilerde bozulmaya sebep olan bir diğer mesele 1960 darbesi sonrasında kurulan Yassıda mahkemesinde de görülen davalardan biri olmuştu. Bu bağlamda 19 Ekim günü yapılan 6-7 Eylül hakkındaki duruşmada Adnan Menderes olaylarla bir ilgisi olmadığını, Atina'da olan olaylara karşı ülkemizde de mitingler yapılmasına dair müracaatlar olduğunu fakat 6 Eylül gecesi gerçekleşen olayların tertip olmadığını ifade etmiştir²⁹⁶. Menderes'in olaylarla bağlantısı olabileceği konusunda bilgi sahibi olduğu düşünülen Patrik Athenagoras, Yüksek Adalet Divanı tarafından dinlenmek istenmiş ve kendisi adaya gelmiştir. İfadesinde olayların tertip olup olmadığını bilmediğini ifade etse de Adnan

²⁹³ “Bulgar Kilisesi Tekrar Patrikhaneden Ayrıldı”, **Her gün**, sayı:356,4 Kasım 1948, s.3.

²⁹⁴ Öksüz,**a.g.e.**, 53-54.

²⁹⁵ “Patrik Athenagoras Bu Sabah Büyük Törenle Fenerde Taç Giydi”, **Her Gün**, , sayı:440,27 Ocak 1949, s.3.

²⁹⁶ “Menderes”, **Her Gün**, sayı:4578, 19 Ekim 1960,s.1-5.

Menderes’e yazmış olduğu mektupta olayların tertip olduğunu²⁹⁷ ve kendi ırkına birçok zarar verildiğini, 70’e yakın kilisenin tahrip edildiğini ve tarihi eserlerine de zarar verildiğini yazmıştır. Hâkimin mektubu mahkemede okumasından sonra, patrik yazılan bu mektupla alakası olmadığını ifade etmiştir²⁹⁸.

Basında patrikhane konusu çok fazla tartışılmakla birlikte Athenagoras’ın olaylardaki sorumlulara dair net bir beyanı olmamıştır. Bu tartışmalarla birlikte Athenagoras dönemi patrikhanenin en parlak olduğu dönem olarak ifade edilmektedir. ABD tarafından desteklenen bir patrik olması hasebiyle maddi olarak da destek görmüş ve bu sayede Heybeliada Ruhban Okulu geliştirilmiştir²⁹⁹. Athenagoras, düşüp kalça kemiğini kırması üzerine ameliyata alınmayı beklerken gelişen böbrek yetmezliği sorunundan dolayı 7 Temmuz 1972’de İstanbul’da Balıklı Rum Hastanesi’nde ölmüştür³⁰⁰. Athenagoras’ın ölümü üzerine boşalan patriklik makamına yeni bir patrik seçilmesi gerekiyordu. Bunun üzerine yapılan seçimde Gökçeada ve Bozcaada Metropolit Dimitrios patrik olarak seçilmiştir. Dimitrios’un patrikliği döneminde ise gündemi daha ziyade Kıbrıs Meselesi meşgul etmiş ve ilişkiler bu konu üzerinden devam etmiştir.

B. Ermenilerin Patrik Seçimi Sorunu

Her Gün gazetesi Ermeniler ve Ermeni Patrikhanesi ile gelişmeleri de yakından takip etmeye çalışmıştır. 1922 yılına kadar Ermeni Kilisesi’nin başında Zaven Efendi bulunmaktaydı. Kendisinin Milli Mücadele aleyhinde tutum sergilemesi üzerine toplanan Muhtelit meclisinde yapılan görüşmeler neticesinde patriğin istifa etmesi yönünde karar birliğine varılmış ve istifa onaylanmıştır³⁰¹.

²⁹⁷ Öksüz, **a.g.e.**, s.114.

²⁹⁸ Murat Kayahanlı, “Athenagoras ‘Bir Tertipten Haberim Yok Bilmem’ Dedi’”, **Her Gün**, Sayı:4584, 25 Ekim 1960,s.1-5.

²⁹⁹ İnci, a.g.m. s.23

³⁰⁰ Öksüz, **a.g.e.**, s.156.

³⁰¹ Ramazan Erhan Güllü, **Ermeni Sorunu Ve İstanbul Ermeni Patrikhanesi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2015, s.552; Ramazan Erhan Güllü, **Türkiye’de Gayrimüslimlerin Yönetimi Osmanlı’dan Cumhuriyete**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018, 380.

Zaven Efendi'nin istifası ardından ülkeyi terk etmesinden sonra Patrik Kaymakamlığı seçimi mevzusu gündeme gelmiştir. Adaylardan Kevork Arslanyan, Muhtelit Meclisinde 19 üyeden 14 oy alarak 20 Aralık 1922'de Ermeni Kilisesi Patrik Kaymakamlığına seçilmiştir³⁰². Ardından Cumhuriyet döneminin ilk patriği olan Mesrob Naroyan 1927 yılında görevine başlamış ve 1944'e kadar devam ettirmiştir. Patriğin 1944'de ölümü üzerine Patrik kaymakamlığına yeniden Kevork Arslanyan gelmiştir³⁰³.

Yeni patrik seçimi için uzunca bir süre beklenmişti. Bunun sebebi ise uygun kanuni düzenlemelerin yapılamamasıdır. Fakat daha sonra Ermeni patriği seçimi meselesinden doğan ihtilafı halledecek kararname Vilayete tebliğ edilmiştir. Buna göre 18 yaşını bitirmiş olan kadın ve erkek bütün Ermeni Gregoryanları bu seçime iştirak edeceklerdir. Her kilise bölgesi bir seçim bölgesi addedilecektir. Seçim 9 Kasım'da yapılacaktır³⁰⁴.

Uzun süredir patriksiz kalmış olmalarına karşın Patrik Kaymakamı Arslanyan tarafından idare edilmeleri Ermeniler tarafından sorun teşkil etmekteydi. Arslanyan'ın kurallara aykırı davrandığı, kiliseye ait eşyaların sınır dışına çıkarılarak satıldığı, kimilerini ise evinde kullandığı yönündeki iddialar sebebiyle, patrik seçiminin olacağı haberi Ermeni halkı arasında sevinçle karşılanmıştır. Fakat Arslanyan seçimleri engellemek amacıyla derhal Ankara'ya, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı ziyarete gitmiştir. Ermeni cemaati arasında seçim yapılması beklenirken, Arslanyan'ın seçim için gerekli formalitelerin yapılması gerekçesiyle seçimi ertelemek istemesi üzerine Vali, muhalif grubu da dinlemiş ve seçimin ertelenmesine karar verilmiştir. Yeni seçim tarihleri için delege seçimleri 25 Kasım, patrik seçimi için de 2 Aralık olacak şeklinde belirlenmiştir³⁰⁵.

³⁰² İnci, a.g.e. s.558.

³⁰³ Güllü, *Türkiye'de Gayrimüslimlerin Yönetimi Osmanlı'dan Cumhuriyete*, s.387

³⁰⁴ "Ermeni Patriği", *Her Gün*, ,sayı:1063,20 Ekim 1950,s.1-3.

³⁰⁵ "Ermeni Patriği", *Her Gün*, ,sayı:1078,4 Kasım 1950,s.1-3.

Takvimler 25 Kasım'ı gösterdiğinde şehrin belli başlı yerlerine 135 sandık konulmuş ve sandık başlarında propaganda yapmak yasaklanmıştır. Sabah 8'de başlayan seçimde öncelikle delege seçimleri gerçekleşecektir³⁰⁶.

Sükûnet içerisinde yapılan seçim sonucunda Arslanyan taraftarları ancak 5 azalık kazanmışlardır. Böylelikle seçime Arslanyan kaybetti diye bakılmaktadır. Aralık ayı içerisinde ise seçilen delegeler ile patrik seçimi yapılacaktır³⁰⁷. Çıkan haberler doğrultusunda Arslanyan'a muhalif olan kesim episkopos Karabetyan'ın patrik olarak seçilmesini istiyordu³⁰⁸. 1 Aralık günü Kumkapı Ermeni Kilisesi'nde Episkopos Kırkor Karabetyan'ın konuşması sonrası seçim başlamıştır. Seçim için İstanbul'dan 64, taşradan 8 ve 13 kişide Ruhani olmak üzere seçime katılmışlardır. İdare heyeti ve ruhani heyeti seçiminden sonra patrik seçimi yapılmıştır. Bakıldığında Karabetyan'ın seçimi alacağı düşünülmektedir. Kendisi seçim için Bulgaristan'dan gelmiş bir ruhanidir³⁰⁹. Fakat yapılan seçim sonucunda Amerika'da bulunan Karakin Haçaduryan patrik olmuştur³¹⁰.

Yeni patriğin seçilmesinin üzerinden birkaç gün geçmiş olmasına rağmen, Erivan'da olan Gregoryan mezhebinin en büyük ruhani merkezi Eçmiyazin Katoğikosu'ndan Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a telgraf çekilerek yapılan seçime itiraz edilmiştir. Yeni patrik Haçaduryan'ın patrikliğine de itiraz edilirse ikinci aday olarak Beyrut ruhanisinin düşünüldüğü Her Gün'e yansımıştır³¹¹.

Gazetede bildirildiğine göre Haçaduryan'ın seçilmesi Erivan'daki yüksek meclis tarafından kabul edilmemişti. Eski patrik vekili olan Arslanyan, patriklik اساسı ve mührünü yeni patriğe vermiyordu. Bunun üzerine Vali ve Belediye başkanı olan Gökay şunları söylemiştir:

³⁰⁶ “ Patrik Seçimi”, **Her Gün**, ,sayı:1099,25 Kasım 1950,s.1-3.

³⁰⁷ “ Arslanyan Kaybetti”, **Her Gün**, ,sayı:1100,26 Kasım 1950,s.1-3.

³⁰⁸ “ Ermeni Patriği”, **Her Gün**, ,sayı:1101,27 Kasım 1950,s.1.

³⁰⁹ “ Patrik Seçimi Bu Sabah Yapıldı”, **Her Gün**, ,sayı:1106,2 Aralık 1950,s.1-3.

³¹⁰ Güllü, **Ermeni Sorunu Ve İstanbul Ermeni Patrikhanesi**, s.575; Güllü, **Türkiye’de Gayrimüslimlerin Yönetimi Osmanlı’dan Cumhuriyete**, s.389; **Her Gün**, ,sayı:1107,3 Aralık 1950,s.1.

³¹¹ “ Patrik Seçimine İtirazlar Başladı”, **Her Gün**, ,sayı:1112,8 Aralık 1950,s.1-3.

“Böyle bir ihtilaftan haberim yoktur. Ancak seçimler kanun dairesinde yapılmış ve hükümetçe de kabul edilmiştir. Yeni patriğin dini kıyafetleriyle dolaşması için de Vekiller Heyetinden müsaade çıkmıştır³¹². ”

İstanbul’a gelmesi geciken Haçaduryan, İstanbul’a geldiğinde ilk iş olarak valiyi ziyaret etmiş ve hoş karşılanmalarında dolayı Vali Gökay’a teşekkürlerini iletmiştir. Vali Gökay ise Türk vatanına böylesine bağlı bir ruhaninin patrik olarak seçilmesinden dolayı olan memnuniyetini dile getirmiştir³¹³.

17 Mart’ta ise taç giyme töreni olmuş ve bu törene Vali başta olmak üzere Belediye Reisi, Merkez Komutanı Emniyet Müdürü ve Eminönü kaymakamı ile muhtelif cemaat reisleri katılmıştır. Patrik törende Türk vatanına ve Cumhuriyet kanunları ahkâmına riayetkâr olacağına and içmiş ve asası kendisine takdim edilmiştir³¹⁴.

1960 yılında gerçekleşen inkılap hareketi, Menderes hükümetini devirmiştir. Askeri darbe olmadan önce DP hükümeti esnasında gerçekleşen üniversite olayları sırasında Ermeni Patriği Haçaduryan, üniversite gençlerini kötüleyen bir mektup yazmıştır. 1960 yılında ise bu mektup açığa çıkmış ve kendisi ile görüşülmüştür. Patrik Haçaduryan, Adnan Menderes’in politikalarını beğendiğini, kararlarını desteklediğini ve gençlerin siyaset içerisinde olmaması gerektiğini savunmuştur. Ayrıca o dönem iktidarda kim varsa onu desteklemek gerektiği görüşüne sahiptir. Her Gün gazetesinin bu konu üzerine Ermeni halkının ne düşündüğünü öğrenmek için yaptığı ankette, Patriğin bir ruhani olduğu ve siyasi olaylara karışmaması gerektiği kanısı genel bir sonuç olarak ortaya çıkmaktaydı³¹⁵. Ertesi gün çıkan haberde ise patrik kendisinin yanlış anlaşıldığını ve bir vatansever olduğunu açıklamış ve istifaya yaklaşmamıştır³¹⁶.

Ermeni halkı çıkan bu mektup üzerine şikâyetlerini dile getirme imkânı bulmuştur. Ermeni cemaatine göre Haçaduryan, kendi emelleri için 7 yıldır cemaat

³¹² “Yeni Ermeni Patriği Geliyor”, **Her Gün**, sayı:1194, 1 Mart 1951,s.1-3.

³¹³ “Patrik Haçaduryan Dün Valiyi Ziyaret Etti”, **Her Gün**, sayı:1209, 15 Mart 1951,s.1-3.

³¹⁴ “Ermeni Patriği Dün Taç Giydi”, **Her Gün**, sayı:1211, 17 Mart 1951, s.1-3.

³¹⁵ “Ermeni Patriğinin Çekilmesini İstiyor”, **Her Gün**, sayı:4543, 13 Eylül 1960,s.1-5.

³¹⁶ “Ermeni Patriği Bugün ‘Sözlerim Yanlış Anlaşıldı’ Dedi”, **Her Gün**, sayı:4544, 14 Eylül 1960,s.1.

seçimlerini yaptırmamıştır³¹⁷. Tüm bu iddialara karşın Ermeni Patriği susmayı tercih etmiştir³¹⁸.

1961 yılında Haçaduryan vefat etmiş ve cenazesine başkanlık etmek amacıyla en büyük Ermeni Ruhanişi olan Sovyet Ermenistan Patriği Vasken, İstanbul’a gelecektir. Yeni patrik seçimi ise Haçaduryan’ın defin işlemlerinden sonra yapılacaktır³¹⁹.

Yeni ve en kuvvetli aday olarak Sinork Kalustyan (Kalusyan) olarak görölmektedir³²⁰. Kalustyan 1961 yılında patrikliğe seçilmiş ve 1990 yılına kadar görevinde devam etmiştir³²¹.

C. 6-7 Eylül Olayları

1. 6-7 Eylül Olayları Öncesi Durum

a) Demokrat Partinin Azınlıklara Yaklaşımı Ve 6-7 Eylül Olayları Öncesi Durum

Demokrat Parti iktidara gelmeden önce savunduğı liberal siyaset ve liberal ekonomi düşüncelerini iktidara geldikten sonra da devam ettirmiş ve bu yönde ilerlemişti. Türkiye’de yaşayan azınlıklar ise 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Partinin bu yöndeki siyasetine olumlu yaklaşmış ve bu ortamdan yararlanabileceklerini düşünmüşlerdi³²². Demokrat Partinin milliyetçilik anlayışının vatandaşlık temeli üzerine oluşturulması azınlıkların partiye yakın olmasını sağlamıştır. Bu sayede birçok Gayrimüslim hem meclise girmiş hem de oy olarak fayda sağlamışlardır³²³.

³¹⁷ “Ermeni Cemaati Patriği İstemiyor”, **Her Gün**, sayı:4545, 15 Eylül 1960, s.1-5.

³¹⁸ “Patrik Susuyor”, **Her Gün**, sayı:4546, 16 Eylül 1960,s.1.

³¹⁹ “En Büyük Ermeni Ruhanişi Vasken İstanbul’a Geliyor”, **Her Gün**, sayı:4827, 3 Temmuz 1961,s.1-5.

³²⁰ “Yeni Ermeni Patriği Bu Hafta Seçiliyor”, **Her Gün**, sayı:4842, 18 Temmuz 1961,s.1.

³²¹ Güllü, **Türkiye’de Gayrimüslimlerin Yönetimi Osmanlı’dan Cumhuriyete**, s.389.

³²² Fatih Akın, **a.g.e.**, s.114.

³²³ Aybala Lale, “Demokrat Parti Dönemi Azınlık Olayları ve Türk Demokrasisine Etkileri”, **BAYTEREK Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi**, Cilt:2, sayı:2, 2019,s.105.

Bu dönemde Demokrat Parti'nin yaklaşımı sayesinde azınlıklar önceki dönemlerde görülen tartışmalardan uzak, rahat ve huzurlu bir şekilde yaşamaya başlamışlardı³²⁴. Karşılıklı ilişkilerin gelişmeye başladığı bu dönemde, aradaki bağı kuvvetlendirmek adına hükümetin taviz verdiği bazı uygulamalar olmuştu. Örneğin; İstanbul'un fethinin 500. yıldönümü kutlamaları için yapılan hazırlıklar son evrede iptal edilmişti. Bunun sebebi ise ilişkileri sekteye uğratacak herhangi bir oluşum içine girilmek istenmemesidir³²⁵.

Azınlıkların DP'ye sempati duymasına sebep olan bir diğer olay ise hükümetin Yahudilerin Hahambaşı seçimini yapmalarını sağlamasıydı. Uzunca bir süre Hahambaşları olmayan Yahudiler, hükümetin bu sorunu gidermesini istemiş ve özel bir karar çıkarılarak Hahambaşı seçimi yapmaları sağlanmıştı. Bu bağlamda 1953 yılında Hahambaşı seçimini yapan Yahudiler 23 yıldan sonra resmi bir dinî lidere sahip olmuştu³²⁶.

b) 1950'den 6-7 Eylül Olaylarına Kadar Kıbrıs Sorunu

Gelişen bu ilişkiler ne yazık ki olumlu devam etmemiş ve sükûnet bozulmaya başlamıştı. Kıbrıs üzerine çıkan anlaşmazlıklar "*önce sorun ardından da uluslararası sorun*" halini almıştı³²⁷. Konum itibari ile önemli bir noktada olan Kıbrıs için tarih boyunca mücadele edilmiştir. Özellikle Yunanistan adanın kendisine dâhil olmasını arzulamış ve bu fikri hayata geçirmek için farklı yollar denemiştir. Yunanistan, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı Blokunda Türkiye ile ortak emeller noktasında birlikte olmuşsa da Enosis idealinden asla vazgeçmemiştir³²⁸. Bu esnada Makarios'un Kıbrıs'a gelip Başepiskopos seçilmesi Enosis fikrini kuvvetlendiren bir

³²⁴ Gürhan Gürcan, "6-7 Eylül 1955 Olayları", Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara 2006, s. 60.

³²⁵ Rıdvan Akın, **a.g.e.**, s.115

³²⁶ Rıdvan Akın, **a.g.e.** s.116.

³²⁷ Ulvi Keser, "Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye'de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, XII/25, 2012 Güz, s.182.

³²⁸ Resul Babaoğlu, "6/7 Eylül 1955 Olaylarının Türkiye Rumları Üzerindeki Etkileri (1955-1959)", Dicle Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, s.28

durum olarak görülmüştü. Bu fikir doğrultusunda Makarios döneminde silahlı saldırılar başlamış ve Kıbrıs Türklerine yönelik zulümler meydana gelmişti³²⁹.

Makarios göreve geldikten sonra Enosis fikri için çalışmalara başlamış ve ilk olarak 1951 yılında adanın fiili sahibi olan İngiltere ile görüşülmüştü³³⁰. Bu bağlamda adanın kendilerine bırakılmasını istemiş ve bunun karşılığında İngiltere'ye istedikleri yerde üst kurabileceklerini belirtmişlerdi fakat bu talepleri reddedilmişti³³¹.

Rumlar faaliyetlerine devam etmiş olup Atina'da Kıbrıs meselesini Batı gündemine getirmek için miting düzenlenmiştir. Karşılığında, önce İstanbul ardından Ankara olmak üzere Rumların yaptığı mitinge, miting yapılarak cevap verilmiş ve Kıbrıs'ta Türklerin taviz vermeyeceği hakları olduğu hatırlatılmıştı³³².

Hükümetin Yunanistan ile ilişkilerin bozmamak adına karışmak istemediği Kıbrıs Meselesi, Yunanistan'ın adanın ilhakı için BM'ye başvurması ile değişmiştir. DP Hükümeti bundan sonra adadaki haklarına sahip çıkmak adına "Kıbrıs Türk'tür Cemiyetini" kurmuş ve adanın Türklüğü fikrini yayma çalışmalarına başlamıştır. Bu esnada BM gündemine alınmış olan Kıbrıs Meselesi görüşülmemiştir. Bunun üzerine BM'nin aldığı kararı Protesto etmek için Yunanlılar tarafından İngilizlere ait birçok yapıya zarar verilmiştir³³³.

1955 yılı Ağustos ayında İstanbul Rum Patriği Athenegoras, Moskova, Yunan ve Kıbrıs kiliselerinin fikirlerini benimseyerek Rum vatandaşlardan milyonlarca para toplamış³³⁴ ve bu paraları Kıbrıs'taki tahrikçilere gönderdiğine yönelik haberler çıkmıştır³³⁵. Çıkan haberlere cevap veren Patrikhane böyle bir şeyin kesinlikle mümkün olmadığını ifade etmiştir³³⁶. Aynı esnada Türkiye ile İngiltere arasında yapılan görüşmelerde ada üzerinde Türkiye'ye daha çok hak verileceği yönünde

³²⁹Babaoğlu, **a.g.t.** ,s.28-29

³³⁰ Aybala Lale, "Demokrat Parti Dönemi Azınlık Olayları ve Türk Demokrasisine Etkileri", **BAYTEREK Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi**, Cilt:2, sayı:2, 2019,s.107.

³³¹Rıdvan Akın, **a.g.e.** s. 126; Babaoğlu, **a.g.t.** s.29

³³²Albayrak, **a.g.e.**, s. 425, Akın, **a.g.e.** s.126; Babaoğlu, **a.g.t.** , s.30

³³³Akın, **a.g.e.**, s. 128; Babaoğlu, **a.g.t.** , s. 31.

³³⁴ Öksüz, **a.g.e.**, s.110.

³³⁵ "Fener Rum Patriği Athenagoras Kıbrıs Davamıza İhanet Mi Ediyor?", **Her Gün**, sayı:2810, 27 Ağustos 1955, s.1-3.

³³⁶ "Üç Memleket Arasında", **Her Gün**, sayı:2811, 28 Ağustos 1955, s.1-3.

teminat verildiğine yönelik haberler çıkmış fakat daha sonra İngiltere'nin görüşleri değişmeye başlamıştır³³⁷. Türkiye adanın Yunanistan'a verilmesine karşıydı, fakat Yunanistan da kararlıydı. Bu bağlamda Yunanlılar, gösteriler ve eylemler yapmaya başlamışlardır³³⁸.

c) Londra Konferansı

İngiltere, Süveyş Kanalı üzerindeki etkinliğini sağlama yolundaki en önemli konuma sahip olan Kıbrıs'ta asayişin sağlanmak ve oluşan kargaşa ortamını yatıştırmak için birçok girişimde bulunmuştu. Bunun üzerine Kıbrıs meselesini görüşmek üzere Londra'da bir konferans toplandı³³⁹. 29 Ağustos 1955'te toplanan Londra Konferansında işler pek yolunda gitmiyordu. İngiltere, Yunanistan'a " Yunanistan'a bir ödün olmak üzere, adaya özerklik" vermeyi sunsa da, Yunan Heyeti "self-determination" yani adanın Yunanistan'a bırakılmasını istiyorlardı³⁴⁰. Yunan Heyeti İngiltere'ye iki maddelik bir teklif sunmuştu ve eğer teklif kabul edilmezse, konferansı terk edeceğini bildirmişti³⁴¹.

Türkiye bir yandan Kıbrıs için taviz vermemeyi planlarken öte yandan Kıbrıs Papazı, Yunan Dışişleri Bakanıyla uzunca bir görüşme yapmış ve yapılacaklar hakkında papazdan direktifler almıştı. Her Gün'e göre bunların hepsi Rusya'nın isteği doğrultusunda gerçekleşmiş ve bu mesele ada veya toprak meselesi olmayıp NATO'nun güney bloğunu çökertmek için bir hamle görevi görmektedir³⁴².

Londra'daki heyetin başında olan Fatin Rüştü Zorlu, Yunanistan'a karşı sert bir uyarıda bulunmuştur. Türkiye aynı yıllarda Yunanistan ve Yugoslavya ile ittifak

³³⁷ "Türk ve İngiliz Görüşleri Birleşti", **Her Gün**, sayı:2810, 27 Ağustos 1955, s.1-3.

³³⁸ Akşin, **a.g.e.**, s.217; Eroğul, **a.g.e.**, s.164-165.

³³⁹ Gürçan, **a.g.t.**, s.65.

³⁴⁰ Akın, **a.g.e.** s.135; Ulvi Keser, " Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye'de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, XII/25, 2012 Güz, s.183.

³⁴¹ "Bugünkü Kıbrıs Konferansında Türk Heyeti Taviz Vermeyecek", **Her Gün**, sayı:2812, 29 Ağustos 1955, s.1-3.

³⁴² "Bugünkü Kıbrıs Konferansında Türk Heyeti Taviz Vermeyecek", **Her Gün**, sayı:2812, 29 Ağustos 1955, s.1-3.

girişiminde olmasından dolayı sorunların barışçıl yolla çözümü için uğraşmış³⁴³ fakat suskunluğu Yunanistan'ın isteklerinin artmasına sebep olmuştur. Bunun üzerine Zorlu, Kıbrıs'ta Yunanlıların hiçbir hakkı olmadığını ve bu haksız talepten vazgeçmezlerse Türk dostluğunu kaybedeceklerini belirtmiştir. Bu uyarı üzerine Yunan heyetinde yumuşama görülmüşse de³⁴⁴ bu durum konferansın gidişatını olumlu yönde etkilemeye yetmemiştir. Konferans sona ermiş fakat herhangi bir sonuç alınamamıştır³⁴⁵. Sebep ise İngiltere'nin vermiş olduğu teklifin Türk heyeti tarafından kabul edilmemesidir. Bunda sonra yapılacak olan ise sorunu diplomatik ve müzakere yolu ile çözmek olacaktır.

Konferansın başladığı günden itibaren Londra'da mitingler yapan Kıbrıs Türk'tür Cemiyetinin faaliyetleri basında ve halk arasında büyük ilgi uyandırmıştır. Öte yandan konferansın başlamasının üzerinden bir hafta geçmişti ki Türk - Rum vatandaşlar arasında çekişmeler yaşanmaya başlamıştır. Rum vatandaşların Rumca el ilanlarını dağıtması, Kıbrıs Türk'tür Cemiyetinin yazılarının Rumlar tarafından silinmesi ve bunun üzerine cemiyetin kilise duvarına Kıbrıs Türk'tür yazısının asılması örnekler arasındadır³⁴⁶.

2. 6-7 Eylül Olayları

6 Eylül günü Atatürk'ün Selanik'teki evine ve evin yakınlarında bulunan Türk Konsoloslğunun arasındaki parka bomba atıldığı yönünde haberler basına yansımıştır³⁴⁷. Ardından İstanbul, Ankara, İzmir gibi şehirlerde azınlıkların yaşadığı bölgelerde, onların iş yerlerine, evlerine, mezarlıklarına dahi saldırılar gerçekleşmiştir³⁴⁸. İstanbul, İzmir ve Ankara özelinde gerçekleşen saldırılar önceleri yerli Rumlara gözdağı vermek için yapılmaktaydı fakat daha sonra tüm azınlıkları içine alan bir saldırı haline gelmiştir. Geceli-gündüzlü iki gün süren eylemler "*Kıbrıs*

³⁴³ Şerif Demir, "Adnan Menderes Ve 6-7 Eylül Olayları", **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları**, sayı:12,2007, s. 39.

³⁴⁴ "Fatin Rüştü Zorlu Kıbrıs da Yunanlıların Hiçbir Hakkı Olmadığını Açıkladı", **Her Gün**, sayı:2818, 4 Eylül 1955, s.1.

³⁴⁵ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.531.

³⁴⁶ Akın, **a.g.e.** s.136

³⁴⁷ Gürcan, **a.g.t.**, s.69.

³⁴⁸ Akşin, **a.g.e.**, s.217; Eroğul, **a.g.e.**, s.166.

Türk'tür Türk Kalacaktır” sözü ile devam etmiştir³⁴⁹. Bu olaylara bağlı olarak İstanbul, Ankara ve İzmir’de gerçekleşen olaylar gündemde büyük yankı uyandırmış ve bunun önüne geçilmesi için Örfi İdare ilan edilmiştir³⁵⁰. Saldırıların neticesinde birçok yerde tahribatlar oluşmuş ve olaylar sonrasında Örfi İdarenin koymuş olduğu sıkıyönetim ile düzen sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda basına bazı kısıtlamalarda bulunulurken, sokağa çıkma yasağı da getirilmiştir. Yunan hükümeti ise Türkiye’ye nota vererek, tahribata maruz kalan kişilere tazminatlarının verilmesini istemişlerdir³⁵¹. Celal Bayar bunun üzerine zarar görenlere masraflarının verileceğini bildirmiştir³⁵². Her Gün’e göre 6-7 Eylül olayları Türkiye’yi zor duruma sokmak ve Batı dünyası ile arasının açılması için girişilmiş bir olaydır. Fakat hükümetin ilan ettiği Örfi İdare ile aldığı kararların tüm dünyada takdir topladığını belirtmiştir³⁵³.

1960 Askeri Müdahalesinin ardından Demokrat Parti mensuplarının yargılanması için kurulan Yassıada mahkemesinde 6-7 Eylül Olayları da görüşülen davalar arasındadır. Bu bağlamda 6-7 Eylül olaylarıyla ilgili hazırlanan kararnamede tanık olarak dinlenenler Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Fuad Köprülü, Fahrettin Kerim Gökay, Mehmet Ali Bali, Mehmet Ali Tekinalp, Hasan Acar, Oktay Engin, Kemal Hadımlı ve Alaattin Eriş’tir³⁵⁴. Yargılamalar esnasında gazetede Adnan Menderes’in gerçekleştirilen gösterileri kendisinin planladığını ve arkadaşları tarafından da onay aldığını belirten ifadelere yer verilse de³⁵⁵, Yassıada Tutanaklarında olayların tertip olmadığı yönünde beyanları mevcuttur.

6-7 Eylül Olayları hakkında görülen dava sonuçlarına göre Fahrettin Kerim Gökay, Fuad Köprülü, Alaeddin Eriş, Hasan Uçar ve Oktay Ergin suçsuz bulunup

³⁴⁹ Akın, **a.g.e.** s. 118

³⁵⁰ ‘İstanbul ve İzmir’de Örfi İdare İlan Edildi’, **Cumhuriyet**, sayı:11173, 7 Eylül 1955,s.1.

³⁵¹ “Örfü İdare Komutanlığı Bir Tebliğ Neşrecek”, **Her Gün**, sayı:2822, 8 Eylül 1955, s.1-3.

³⁵² “Kıbrıs Konferansında Bir Sonuç Alınamadı”, **Her Gün**, sayı:2822, 8 Eylül 1955, s.1; Serdar Sakin, 6-7 Eylül 1955 Olayları Sonrasında Türk Kamuoyunun Tutumu, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Volume 3 Issue: 12 Summer 2010, s.381.

³⁵³ Mehmet Faruk Gürtunca, “Kızıl Tahrikçiler Tam bir Hüsrana Uğradı”, **Her Gün**, sayı:2826, 12 Eylül 1955, s.1.

³⁵⁴ Akın, **a.g.e.** s.191.

³⁵⁵ ‘6-7 Eylül ve Topkapı’, **Her Gün**, sayı:4569, 10 Ekim 1960,s.1-5; Fatih Akın,**a.g.e.**,s.190-191.

tahliye olurken, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Kemal Hadımlı hakkında mahkûmiyet kararı alınmıştır³⁵⁶.

a) Zürich Ve Londra Anlaşmaları

29 Ağustos 1955'te toplanan Londra Konferansı kesin bir sonuç alınamaması  zerine 7 Eylül günü dağılmıştır. Londra Konferansı'nda İngiltere, Yunanistan'a taviz verme yolunda olsa da Türkiye savunduğu görüşten ayrılmamıştır. Yunanistan ise self- determination, yani adanın tamamen kendisine verilmesi fikrinde ısrar ediyordu³⁵⁷.

İngiltere ise bu durum üzerine muhtariyet sistemi üzerinde durmaya başlamıştır. Bu sistem Türk görüşünün aksine bir görüş olsa da, Türkiye kendi muhtariyet tekliflerini hazırlamaya başladı. Bu esnada İngiltere de Kıbrıs için Anayasa hazırlığındadır. Bu bağlamda İngiltere self- determination hakkında adanın taksimi hususunda iki ülkenin de eşit derecede faydalanabileceği görüşünü kabul etmiştir. Türk hükümeti ise bundan sonra taksim mevzusu üzerinden ilerlemiş ve bu konuda ısrarcı olmuştur. Çünkü Türkiye, İngiltere'nin olur da adadan çekilmesi durumunda adanın eski sahibi olan kendisine kalması gerektiğini düşünüyordu. 1958 yılında adada durumun iyice kötüleşme üzerine üç ülke arasındaki ilişkiler gerilmişti. Bunun  zerine ABD ve NATO aracılığı ile müzakereler başlamıştır. Başvekil Adnan Menderes ve Dışışleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Yunan Başvekil Karamanlis ile görüşmek için İsviçre'nin Zürich şehrine gideceklerdir³⁵⁸. 5-11 şubat 1959'da Zürich'te yapılan görüşmelerde Türkiye, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını önlemek için önlemler alma yoluna gitmiş ve adanın fiili garantisini istemiştir. Gazetede yayımlanan bilgilere göre, Kıbrıs'ın müstakil bir Cumhuriyet olması yolunda karar verilmiş ve bu bağlamda adanın yönetimine ve ada Türklerinin haklarının

³⁵⁶ ‘‘6-7 Eylül Davalarının Kararı: Menderes, Zorlu ve Hadımlı Mahkum... Diğerleri Beraat Etti’’, **Her Gün**, sayı:4656, 5 Ocak 1961,s.1; Fatih Akın, **a.g.e.**, s.194

³⁵⁷ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.531.

³⁵⁸ ‘‘ A. Menderes Ve Karamanlis M lakatından Mühim Netice Bekleniyor’’, **Her Gün**, sayı: 3971, 5 şubat 1959, s.1-3.

korunmasına yönelik anayasa konusunda da anlaşmaya varıldığı ifade edilmiştir³⁵⁹. 6 gün süren görüşmelerden sonra yapılan resmi açıklamada:

“ Birleşik Krallık’ın dostu ve müttefiki olan Türkiye ve Yunanistan, üç ilgili memleket arasında bir anlaşmanın Kıbrıs Meselesini kat’i hal tarzına götüreceğine inanmakta tereddüt etmemektedir”³⁶⁰. Yapılan bu açıklamadan sonra tekrar bir görüşme istenmiş ve bu bağlamda İngiliz Başvekil Mac Millan, Kıbrıs hakkında üçlü görüşmelerin nihai kararını vermek üzere iki ülke Başbakanını Londra’ya davet etmiştir³⁶¹ denilmektedir.

Bunun üzerine Londra Konferansına gitmek üzere yola çıkan Adnan Menderes’in içinde bulunduğu uçak hava durumu muhalefeti sebebi Londra Havaalanına inememiş ve Londra’nın güneyindeki başka bir havaalanına inerken birden gözden kaybolmuş ve Oakland mevkiinde bir ağaca çarparak 300 metre sürüklendikten sonra parçalanmıştır. 14 kişinin hayatını kaybettiği uçak kazasında Adnan Menderes küçük sıyrıklar ile kurtulmuştur³⁶².

Kaza sonrasında konferansa katılamayan Adnan Menderes’i kaldığı klinikte ziyarete gelen Mac Millan ve Karamanlis konferansa dair anlaşma metnini klinikte imzalanmışlardır. 20 Şubat 1959’da imzalanan Londra Anlaşmasına göre;

- *“İngiltere, Türkiye ile Yunanistan’ın Zürih’te vardıkları anlaşmayı tasvip etmiştir.*
- *Türkiye ile Yunanistan İngiltere’nin ileri sürdüğü bazı teklifleri bilhassa Kıbrıs’taki üsleri üzerindeki egemenlik haklarının devamı keyfiyetini kabul etmişlerdir.*
- *Kıbrıs’taki Türk ve Rum cemaatleri temsilcileri, Hem Türk- Yunan anlaşmasına hem de İngiliz tekliflerine rıza göstermişlerdir.*
- *Kıbrıs bağımsız bir cumhuriyet haline gelecektir. Bağımsızlık statüsü, Türkiye ile İngiltere ve Yunanistan tarafından garanti altına alınacaktır.*
- *Muayyen miktarlarda Türk - Yunan askerler Kıbrıs’ta daimi şekilde bulunacak, İngiltere’de kendi egemenliği altında kalacak üslerini muhafaza edecektir.*
- *Dahili bakımdan Kıbrıs’ta Türk ve Rum cemaatlerini temsil edecek 2 ayrı Meclis bulunacaktır. Ayrıca her 2 camianın yüzde 30 ve yüzde 70 nispetinde temsil edilecekleri müşterek bir meclis de teşkil edilecektir.*
- *Cumhurbaşkanı Kıbrıslı Rum olacaktır. Bütün kararlar için tasvibi alınması gerekecek olan ve veto hakkını haiz Cumhurbaşkanı Yardımcısı Kıbrıslı Türk seçilecektir³⁶³.”*

³⁵⁹ “Karar Günü”, **Her Gün**, sayı:3975, 9 Şubat 1959, s.1-5.

³⁶⁰ Albayrak,**a.g.e.**, s. 457.

³⁶¹ “Üçlü Ve Nihai Görüşmelerde Bulunulması İçin Başvekil Mac Millan Tarafından Dün Resmen Londra’ya Davet Edildi”, **Her Gün**, sayı:3981, 15 Şubat 1959, s.1.

³⁶² Albayrak,**a.g.e.**, s.457, “ Kaza Çok Büyük Teessür Uyandırdı, Toplantılar da Bir Müddet Geri Kaldı”, **Her Gün**, sayı: 3984, 18 Şubat 1959, s.1.

³⁶³ Rifat Uçarol, Siyasi Tarih s.600 ; “Anlaşma Ve Başlıca Noktaları”, **Her Gün**, sayı: 3986, s.1-5.

Bu esaslar üzerine cumhurbaşkanı olarak Makarios seçilirken, başbakan olarak da Fazıl Küçük seçilmiştir. Yapılan müzakereler neticesinde ise 6 Nisan 1960'da Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasa tasarısı kabul edilmiştir. Bu sayede devletlerarasında yumuşayan hava 1963 yılına kadar devam edecektir³⁶⁴.

D. Ermeni Örgütlerinin Terör Eylemleri

1970'li ve 80'li yıllarda Türkiye gündeminin önemli sorunlarından olan Ermeni terör hareketleri de Her Gün gazetesinin sıklıkla ele aldığı konular arasındadır. TBMM kurulduktan sonra faaliyetlerine sessizce devam eden Ermeni komitecileri, yurtdışında örgütlenerek Türkiye aleyhinde faaliyetlerde bulunmuşlardır. Fakat bu sessizlikleri 1973 yılına kadar sürmüştür. Ermenilerin amacı soykırıma uğradıklarını Batı ülkelerine kabul ettirmek ve bunun karşılığında Türkiye'den toprak ve tazminat almaktır. Yurtdışında örgütlenerek Batıya bunu kabul ettiremedikleri için 1973 yılından sonra faaliyetlerine teröre başvurarak devam etmişlerdir.

Bunu ilk olarak Santa Barbara'daki (California) Bilmore Otel'de gerçekleştirmişlerdir. Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydar ve konsolos yardımcısı Bahadır Demir, katilin daveti üzerine otele gitmiş ve üzerlerine ateş saçılmıştır. George Yanikyan adındaki Ermeni Komiteci, Mehmet Baydar'ın ölümüne sebep olmuştur. Soğukkanlılığı ile dikkat çeken komiteci, polisleri beklemiş ve gelene kadar ise otel müdürü ile konuşmuştur³⁶⁵.

“Ermenistan gizli kurtuluş ordusu” adlı bir yer altı örgütü Sofya ve Batı Berlin'den postaya ve Londra bürosuna gönderilen mektuplarda Örgütün Türkiye'ye savaş açtığını ve 10 Nisan gece yarısından itibaren Türk uçakları, Türkiye'ye giden yolcular ve Türk diplomatlarına karşı sabotajlar düzenleyeceklerini bildirmişlerdir. Mektubun devamında Türk diplomatları ve kurumlarının bulundukları ülkelere “*iharda*” bulunarak Türk diplomatik temsilcilerini korumaktan vazgeçmelerini aksi takdirde kendi vatandaşlarının da ölebileceklerini bildirmişlerdir.

Ayrıca örgüt Ermeni milliyetçilerinin, bundan böyle Türkiye'ye karşı şiddet lisanı kullanmaya kararlı olduklarını ifade etmekte olup ihtilallerine “*adalet yerini*

³⁶⁴ Albayrak ,a.g.e., s.460.

³⁶⁵ “Türk Konsolosu Öldürüldü”, **Her Gün**, sayı:9265, 28 Ocak 1973, s.1.

bulana ve dünyanın dört bir yanına dağılmış bulunan Ermeniler yurtlarına dönene kadar” devam edeceklerini belirtmişlerdir³⁶⁶.

Bir süre sonra Roma Elçiliğinde hareketli dakikalar yaşanmış olup kanlı bir eylem son anda engellenmiştir. Büyükelçiliğin duvarlarına “*Ermeniler, Kürtler, Kıbrıslılar birlik halinde faşist Türk müstevliye karşı savaşalım, Ermenistan toprakları faşist Türklerden kurtulmalıdır*” şeklinde yazı yazılmış olup eylem, elçiliğin alarm zillerini çalması üzerine polislerin bölgeye intikal etmesi sonucu önlenmiştir³⁶⁷.

Ermeni ulusal merkez komitesinin Yunanistan şubesi temsilcisi Katem Yağcıyan, Atina’da düzenlediği basın toplantısında hedeflerinin Ermeni ideali olduğunu belirtmiş ve geçen yıllarda yaptıkları çalışmaların başarıya ulaştığını ifade etmiştir. Bu basın açıklamasında Türkiye’den Erzurum, Bitlis, Kars, Muş ve Van, Sovyet Birliğinden ise bütün Ermenistan ile Gürcistan ve Azerbaycan’daki Karabağ ve Hankendi bölgesini istemişlerdir. Ardından 1915 yılında meydana gelen ve “soykırım” olarak tanımladıkları olayların yıldönümünde toplantılar ve ayinler yaptıklarını ifade etmiştir. Komitenin hedefi olarak ise ilk etapta meseleyi uluslararası bir konu haline getirmek olarak dile getirmiş ve ikinci olarak ise yukarıda belirttiğimiz yerleri istediklerini ifade etmiştir. ABD tarafından da desteklendiklerini ifade etmiştir. Yunanistan’dan da destek beklediklerini de sözlerine eklemiştir³⁶⁸.

1975 yılından sonra saldırıları üstlenen ASALA, Türk diplomatlarına yönelik ilk eylemini Türkiye’nin Los Angeles Konsolosluğundaki diplomatlara yönelik gerçekleştirmiştir³⁶⁹. Daha sonra 9 Haziranda bir Ermeni tarafından arkadan vurulacak şehid edilen Türkiye’nin Vatikan Büyükelçisi Taha Çarım’ın katledilmesinden sonra, Türklerin düşüncelerini açıklayan bir Türk diplomatın sözleri gerçekten ilgi çekicidir. “*Taha Çarım’ın 60 yıl önce yapıldığı iddia edilen bir katliamın intikamını almak amacıyla öldürülmesi hiçbir şekilde mazur görülebilir bir*

³⁶⁶ “Ermeni Örgütleri Teröre Başlayacak”, **Her Gün**, sayı:27 Şubat 1977, s.1.

³⁶⁷ “Ermeniler Roma Elçiliğimize Saldırdılar”, **Her Gün**, sayı:17 Mart 1977, s.1.

³⁶⁸ “Ermeniler, Erzurum, Bitlis, Kars, Muş Ve Van’ı İstiyor”, **Her Gün**, sayı: 17 Nisan 1977,s.1-7.

³⁶⁹ Göktepe, **a.g.e.**, s.250, Hatem Cabbarlı, “Ermeni Siyasal Düşüncesinde Terörizm, **Ermeni Araştırmaları**, 2013, sayı:45, s.161.

davranış değildir. Bu davranış haklı gösterilebilseydi, Yahudi katliamından ötürü bugün dünyada tek bir Alman diplomatı dahi sağ kalamazdı. Modern çağın Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlılar devrinde yapıldığı iddia edilen bir katliamdan hiçbir şekilde sorumlu tutulamaz”³⁷⁰.

1980 yılında Türk hükümetini devirmek için bazı Kürt gruplarıyla iş birliği yapan gizli Ermeni örgütü yapmış olduğu basın toplantısında, Kürtler ve Ermenilerin aynı gayeye sahip olup Türkiye’de Ermenistan ve Kürdistan’ın bağımsızlığını ilan etmek istediklerini ifade etmiştir³⁷¹.

1. Ermeni Terör Örgütü ASALA’nın Faaliyetleri

5 Nisan günü Ermeni oldukları anlaşılan 3 kişi Paris’te önce THY bürosunu basmış ardından Paris Başkonsolosluğuna saldırmışlardır. THY bürosunu basarak çeşitli tahribatlar yapan saldırganlar bıraktıkları afişleri “*Türkiye’de öldürülen 1.5 milyon Ermeninin kanı ile yazdıklarını*” ifade etmişlerdir. Aynı kişiler yarım saat sonra Başkonsolosluğa giderek 3 göz yaşartıcı bomba atmışlardır. İçeridekiler kaçmasın diye de merdivenlere yüzlerce bilye bırakmışlardır. Memurların itfaiyeden yardım istemesi üzerine yangın merdivenleri kullanılarak binadan çıkış yapılmıştır. Fakat bu saldırı yapılırken Fransız polisinin ortalarda olmaması Her Gün gazetesi tarafından teessüre şayan olarak görülmüştür. Olay ile ilgili olarak Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Semih Akbil açıklama yapmış ve ilgili yerlere isteklerde bulunulduğunu ifade etmiştir³⁷².

23 Ekim 1975’de yeniden bir saldırı gerçekleşmiş ve Viyana Türk Büyükelçisi Daniş Tunalıgil öldürülmüştür. Kimliği bilinmeyen 3 kişi elçilik binasına gelmiş ve Büyükelçinin odasına kadar ulaştıktan sonra rehin aldıkları Büyükelçiye, Büyükelçi

³⁷⁰ “Ermeniler Türkiye Aleyhinde Çalışma Ve Propaganda Faaliyetini Sürdürüyor”, **Her Gün**, sayı: 20 Temmuz 1977,s.1-7.

³⁷¹ “Ermeni Gerillaları Türk Hükümetini Devirmek için Güç Birliği Çağrısı Yaptı”, **Her Gün**, sayı:12064, 9 Nisan 1980,s.1-7.

³⁷² “Ermeni Kini”, **Her Gün**,sayı:9930, 5 Nisan 1973, s.1-3.

olup olmadığını sormuş, olumsuz yorum almasına rağmen sandalyeye oturtup öldürmüşlerdir³⁷³.

2 gün sonra Paris Büyükelçisi İsmail Erez, otomobili ile hareket halinde iken sokakların birinde yine kimliği belirlenemeyen kişiler tarafından öldürülmüştür. Olay ile ilgili açıklama yapan Başbakan Süleyman Demirel, “ Olay vahşettir. İki gün önce bir Türk sefirini şehit ettiler bu ikinci oluyor barbarlığın ötesinde insanın aklının alamayacağı bir vahşettir. Türkiye’nin bu konuda gerekli girişimlerde bulunacağından kimsenin şüphesi olmasın” demiştir³⁷⁴.

31 Temmuz’da Atina Büyükelçiliği İdare Ataşesi Galip Özmen ve kızı Neslihan Özmen Ermeniler tarafından şehit edilmiştir. Cenazeleri 6 Ağustos’ta Atina’dan Türkiye’ye getirilecektir³⁷⁵.

Ardından Lyon Konsoloslukuna yapılmış olan saldırıyı da üstlenen Ermeni Gizli Kurtuluş Örgütü, saldırıdan sonra Konsolosluğu arayarak saldırıların devam edeceğini söylemişlerdir³⁷⁶.

E. Batı Trakya Meselesi

Her Gün’ün önem verdiği diğer bir konu Batı Trakya Türk azınlığının sorunlarıdır. Lozan Konferansı ve konferans sonunda imzalanan antlaşma, yeni Türk Devleti’nin bağımsızlığını uluslararası anlamda kabul ettiren bir metin olduğu için önem arz etmektedir³⁷⁷. Lozan Konferansında görüşülen ve ardından Lozan Anlaşması ile teminat altına alınan Azınlık Hakları, Türkiye’nin Batı Trakya’daki soydaşlarının haklarını koruması anlamına gelirken aynı şekilde Yunanistan’ın da Rumların (Ortodoks) haklarını gözetmesi bakımından önemlidir.

³⁷³ “Büyükelçi Tunalıgil Öldürüldü”, **Her Gün**, sayı: 23 Ekim 1975, s.1.

³⁷⁴ “Paris Elçimizde Öldürüldü”, **Her Gün**, sayı: 25 Ekim 1975, s.1-3.

³⁷⁵ “Şehit Diplomamız Özmen Ve Kızının Cenazeleri Yarın Türkiye’ye Getiriliyor”, **Her Gün**, sayı:12179, 5 Ağustos 1980, s.1.

³⁷⁶ “Ermeniler Lyon Konsolosluğumuza Silahla Saldırdı: 3 Türk Yaralı”, **Her Gün**, sayı:12180, 6 Ağustos 1980, s.17.

³⁷⁷ Nuray Ünal, “Lozan’dan Günümüze Batı Trakya Türkleri”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007, s.18.

Görüşmelerde Rumların ve Türklerin Mübadele hususu iki taraf için de uygun görülüş fakat fikir ayrılıklarına düşmüşlerdir. Bir taraf mübadelenin zorunlu yapılması taraftarı iken, diğer taraf gönüllülük esasına dayanmasını istiyordu³⁷⁸. Yapılan görüşmelerde Yunanistan, İstanbul Rumlarının mübadele dışında kalmasını istiyordu³⁷⁹. Türkiye de dahil olmalarını istiyordu. Ardından Türkiye, politik olarak istediğini yaptırabilmek adına Patrikhanenin ülke dışarı çıkarılması teklifini sundu. Yunanistan başta olmak üzere İngiltere ve ABD heyeti bu fikre karşı çıkmıştır. Türkiye bunun üzerine bu fikrinden vazgeçmiş ve karşılığında Patrikhanenin yalnızca dini olarak işlerliğini sürdürmesi ve Patrik Meletios Metaksakis'in patriklikten ayrılarak, ülkeyi terk etmesi teminatını almıştır³⁸⁰. Bu şartlar altında mübadele koşulları belirlenmiş ve İstanbul Rumları'nın ve Patrikhanenin mübadele dışında kalmasına ve Batı Trakya Türklerinin de mübadele kapsamına alınmamasına karar verilmiştir. Geri kalan kesim için mübadelenin zorunlu uygulanması kararı alınmıştır³⁸¹.

24 Temmuz 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşmasının 37.- 45 maddeleri Azınlık Haklarını ilgilendiren maddelerdir. Bunlar;

“ Madde 37- Türkiye, 38. maddeden 44. maddeye kadar olan maddelerin kapsadığı hükümlerin temel yasalar olarak tanınmasını ve hiçbir kanunun, hiçbir yönetmeliğin, ve hiçbir resmi işlemin bu hükümlere aykırı ya da bunlarla çelişir olmamasını ve hiçbir kanun, hiçbir yönetmelik ve hiçbir resmi işlemin söz konusu hükümlerden üstün sayılmamasını yükümlenir.

Madde 38- Türk Hükümeti, Türkiye’de oturan herkesin, doğum, bir ulusal topluluktan olma, dil, soy ya da din ayrımı yapmaksızın, hayatlarını ve özgürlüklerini korumayı tam ve eksizlik olarak sağlamayı yükümlenir.

Madde 39- Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukları, Müslümanların yararlandıkları aynı yurttaşlık haklarıyla siyasal haklardan yararlanacaktır. Türkiye’de oturan herkes, din ayrımını gözetilmeksizin, kanun önünde eşit olacaktır.

Din, inanç ya da mezhep ayrılığı, hiçbir Türk uyruğunun, yurttaşlık haklarıyla siyasal haklarından yararlanmasına, özellikle kamu hizmet ve görevlerine kabul edilme, yükseltilme, onurlanma ya da çeşitli mesleklerde ve iş kollarında çalışma bakımından, bir engel sayılmayacaktır.

³⁷⁸ Güllü, **Türkiye’de Gayrimüslimlerin Yönetimi Osmanlı’dan Cumhuriyete**, s.353.

³⁷⁹ Eren Alper Yılmaz, “ Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme”, **Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 6, sayı: 3, 2019, s.254

³⁸⁰ Güllü, **a.g.e.**,s.354.

³⁸¹ Güllü, **a.g.e.**,s.355.

Her hangi bir Türk uyruğunun, gerek özel gerekse ticaret ilişkilerinde, din, basın ya da her çeşit yayın konularıyla açık toplantılarında, dilediği bir dili kullanmasına karşı hiçbir kısıtlama konulmayacaktır.

Devletin resmi dili bulunmasına rağmen, Türkçe' den başka bir dil konuşan Türk uyruklarına, mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri bakımından uygun düşen kolaylıklar sağlanacaktır.

Madde 40-Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukları, hem hukuk bakımından hem de uygulamada, öteki Türk uyruklarıyla aynı işlemlerden ve aynı güvencelerden yararlanacaklardır. Özellikle, giderlerini kendileri ödemek üzere, her türlü hayır kurumlarıyla, dinsel ve sosyal kurumlar, her türlü okullar ve buna benzer öğretim ve eğitim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak ve dinsel ayinlerini serbestçe yapmak konularında eşit hakka sahip olacaklardır.

Madde 41- Genel eğitim konusunda, Türk Hükümeti, Müslüman olmayan uyrukların önemli bir oranda oturmakta oldukları il ve ilçelerde, bu Türk uyruklarının çocuklarına ilkokullarda ana dilleriyle öğretimde bulunulmasını sağlamak bakımından, uygun düşen kolaylıkları gösterecektir. Bu hüküm, Türk Hükümeti'nin, söz konusu okullarda Türk dilinin öğrenimini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır.

Madde 42- Türk Hükümeti, Müslüman olmayan azınlıkların aile durumlarıyla kişisel durumları konusunda, bu sorunların, söz konusu azınlıkların gelenek ve görenekleri uyarınca çözümlenmesine elverecek bütün tedbirleri almayı kabul eder.

Madde 43- Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukları, inançlarına ya da dinsel ayinlerine aykırı herhangi bir davranışta bulunmaya zorlanamayacakları gibi hafta tatili günlerinde mahkemelerde hazır bulunmaları ya da kanunun öngördüğü herhangi bir işlemi yerine getirmemeleri yüzünden haklarını yitirmeyeceklerdir.

Madde 44- Türkiye, bu kesimin bundan önceki maddelerindeki hükümlerin, Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklarıyla ilgili olduğu ölçüde, uluslararası nitelikte yükümler meydana getirmelerini ve Milletler Cemiyeti'nin güvencesi altına konulmalarını kabul eder. Bu hükümler, Milletler Cemiyeti Meclisi'nin çoğunluğunca uygun bulunmadıkça değiştirilmeyecektir. İngiliz İmparatorluğu, Fransa, İtalya ve Japon hükümetleri, Milletler Cemiyeti Meclisi'nin çoğunluğunca razı olunacak herhangi bir değişikliği reddetmemeyi, iş bu anlaşma uyarınca kabul ederler.

Madde 45- Bu kesimdeki hükümlerle, Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklarına tanınmış haklar, Yunanistan'ca da kendi ülkesinde bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır³⁸².

Lozan'dan sonra Türkiye ve Yunanistan arasında mübadele hususundaki esen soğuk rüzgârlar 1930 yılında imzalanan Dostluk, tarafsızlık, uzlaşma ve hakem anlaşmasına kadar devam etmiştir³⁸³. Ardında 1940'lı yıllarda Yunan çeteleri ile Bulgarlar arasında çıkan çatışmalarda Batı Trakya Türkleri arada kalmış ve çoğu Türkiye'ye göç etmiştir³⁸⁴.

³⁸² Güllü, a.g.e.,s.356-359.

³⁸³ Hakan Uzun, "1919-1950 yılları arasında Türkiye- Yunanistan ilişkileri", **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi**, C.V S.2 2004, s.44.

³⁸⁴ Ünal, a.g.t.,s.36.

Gerilen ilişkiler İkinci Dünya Savaşının ardından kurulan Balkan Antantı ile yumuşamıştı. Dostane devam eden ilişkiler uzun soluklu olmamış ve Yunanistan'ın Kıbrıs'ı ilhak etme fikirleri iki ülke ilişkilerinin yeniden gerilmesine sebep olmuştur³⁸⁵. 1956 yılından itibaren bölgede Türklere karşı saldırılar ve baskılar artmıştı. Yunanistan'ın Batı Trakya Türklerine uyguladığı bu politikanın amacı ise, Türkleri göçe zorlamaktı. Aynı esnarlarda Türkiye'nin serbest geçiş için vize vermesi üzerine, Batı Trakya'dan birçok göç gerçekleşmişti³⁸⁶.

1963 yılında başlayan Kıbrıs krizi ve akabinde 1967 Buhranı ve hemen ardından meydana gelen Kıbrıs Barış Harekâtı neticesinde oldukça zarar gören Batı Trakya Türkleri birçok zulme ve eziyete maruz kalmıştır³⁸⁷. Bu bağlamda baskıdan bunalan Batı Trakya Türkleri yurda dönmek istediklerinde sırf Yunanistan'ı terk etmelerini sağlamak için Yunanlıların sandal yardımlarıyla dahi karşılaşmışlardır³⁸⁸.

Yunanlıların yapmış olduğu saldırılar eğitim alanına da sıçramış ve okulların Türkçe yazılmış tabelaları parçalanmıştır³⁸⁹.

1976 yılında İstanbul, İzmir, Bursa, Edirne ve Ankara'dan yoğun katılım sağlanan İzmit Batı Trakya Türkleri Göçmen ve Mülteci Dernekleri Federasyonu kongresinde Türk Göçmen ve Mülteci Dernekleri Federasyonu İkinci Başkanı Hikmet Yüceler şunları söylemiştir:

“Batı Trakya'daki soydaşlarımız hür dünyanın ve insanlık âleminin bütün nimetlerinden mahrumdur. Allah'ın insan olarak yarattığı bu kişiler, insanlık âlemi için utanç ve üzüntü konusu olmaktadır. Lozan anlaşmasının garantilerine rağmen, esir kamplarında çürütülen 170 binden fazla Batı Trakya Türk'ü insanlığın kendilerine sahip çıkmasını beklemektedir.”

Ayrıca kongrede Türk- Yunan münasebetlerinin düzelmesi temenni edilmiş olup Yunanlıların Batı Trakya Türklerine uyguladıkları baskının son bulması istenmiştir. Kongre de Batı Trakya'da göç edip gelenlere sahip çıkılmasının devletin

³⁸⁵Ünal, a.g.t.,s.36.

³⁸⁶ Serap Toprak, “Türk- Yunan Siyasi İlişkileri Çerçevesinde Batı Trakya Sorunu”, **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:3, sayı:1, Haziran 2014, s.50

³⁸⁷Ünal, a.g.t.,s.38.

³⁸⁸ “Batı Trakya'dan Göç Başladı”, **Hürriyet**, sayı:6494, 30 Mayıs 1966, s.1-9.

³⁸⁹ “Batı Trakya'da Türk Sözü Ortadan Kalktı”, **Hürriyet**, sayı: 6495, 31 Mayıs 1966, s.1.

görevi olduğu, devlet sahip çıkmadıkça Yunanlıların bundan daha da cesaret aldıkları ifade edilmiştir³⁹⁰.

Batı Trakya’da Yunanlıların Türklere yaptıkları zulüm, vahşet ve işkence dolu hareketler her daim şikâyet edilmiş fakat Avrupa İnsan Hakları Komisyonu bu durumu duymazdan gelmiştir. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’nun Kıbrıs Rumları’nı müdafaa eder tarzdaki raporu, Batı Trakya Türkleri tarafından da üzüntü ile karşılanmıştır. Raporun tek taraflı olduğunu ve Rum destekli olduğunu ifade eden Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Başkanı Hikmet Yurdagül şunları söylemiştir:

“Yıllardır Kıbrıs Devletinin toplumundaki Türk cemaatine her türlü insanlık dışı baskıları, eza ve cefayı reva görüp çağ dışı davranışlarla Rum toplumunu Türk cemaati üzerinde hâkim kılmaya çalışan yöneticiler Yunanlıların emrinde ve emelinde Kıbrıs Rum yöneticileri idi.

Türk toplumunu yıllarca ekonomik, kültürel ve siyasi yönlerde tam anlamı ile ablukada tutan Rumlar değil miydi?

Türkleri yerlerinden yurtlarından eden, ailelerini parçalayan topraklarını yağmalayan Rumlar değil miydi?

En vahşi yırtıcı sürülerin dahi yapamayacağı katliamlarda Müslüman Türk toplumunu boğazlayıp parçalayıp öldürenler Rumlar değil miydi? ...

İşte Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun bütün bu gerçekler karşısında adeta Kıbrıs Rum toplumunun, dolayısıyla Yunanistan’ın bu raporla müdafaasını yapması halen her türlü yasal haklarını ellerinden alınmış mevcut anlaşma garantilerine rağmen tam anlamı ile sınıf altı insan yaşantısına icbar edilen Batı Trakya Türklerini geleceklerinden ciddi şekilde tedirgin etmiştir³⁹¹. ”

Türklerin Türkiye’ye gelişi de devam etmekteydi. Bu olayların üzerinde çok geçmeden 13 Türk daha ana vatana gelmiş fakat bu kişilere vatandaşlık verilip verilmeyeceği belirtilmemişti. Türkiye, ilk dönemlerde Batı Trakya’dan gelen Türklere vatandaşlık vermemekteydi. Bunun gerekçesi ise Batı Trakya Türk nüfusunu azaltmak istememektir. Türklerin oradaki varlıklarını güçlü olarak sürdürmeleri isteniyordu. Yunanistan ve Bulgaristan için önemli bir konumda olan Ege Denizi’ni, kuzeyde Batı Trakya’nın çevrelemiş olması Bulgaristan’ın ve dolayısıyla Rusya’nın da bölgeye yönelik hedefler geliştirmelerine neden olmuştu.

³⁹⁰ “Batı Trakya Türklerine Karşı Lakayit Tutum Yunanlıların Cüretini Daha da Arttırıyor”, **Her Gün**, sayı: 19 Ekim 1976,s.1-7.

³⁹¹ “İnsan hakları Komisyonunun Rumları Himaye Eden Raporu İnsanlık İçin Züldür”, **Her Gün**, sayı: 29 Ocak 1977, s.1-7.

Bu kadar önemli bir topraktan göç kabul edilmemesi Türkiye'nin yapmak zorunda olduğu bir politika olarak görülmektedir³⁹².

Makarios'un ölümünden sonra Batı Trakya Türklerine Antikas isimli Yunan Kurtuluş Ordusu olarak bilinen örgüt tarafından birçok baskı uygulanmıştı. Türklere, tehdit mektupları gönderilmekte, çeşitli saldırılarla kanları dökülmekte, çoğu zaman da hukuki baskılara maruz kalmaktaydılar. Yunanlılar ise bu konu hakkında hiçbir tahkikat dahi başlatmamışlardı. Her Gün gazetesi bu durumun "Yunanlıların yöntemi" olduğunu belirtiyor ve Yunanistan'ın amacının Batı Trakya Türklerinin tüm mal varlıklarını bırakarak kaçmasını sağlamak olduğunu vurguluyordu³⁹³.

Yunanistan Batı Trakya Türkleri'ne yönelik sert uygulamaları, Türkiye'nin tepkilerine rağmen devam etmişti. Türklerin çoğunlukta olduğu bölge olan Gümülcine vilayetine bağlı Ambarköy'de tarım topraklarının toplulaştırılması adı altında, Türklerin topraklarına el koyan Yunanlılara karşı, Batı Trakya Türkleri tepki göstermişlerdi. Meydana gelen çatışmada birçok Türk yaralanmıştı. Her Gün gazetesine demeç veren Ülkü Ocakları Derneği Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu bu konu ile alakalı olarak şunları söylemiştir:

*"Ambarköy'deki silahlı saldırı yeni bir katliam hareketinin provasını mahiyetindedir. Türk topraklarının gasp edilmesi çalışmaları halen devam etmektedir. Ancak, Batı Trakya Türkleri bütün Batı Trakya'da direnmektedirler. Bu direniş giderek fiili bir harekete dönüşmektedir. Ambarköy Türklerinin direnişi, Türk direniş hareketinin ilk halkasını meydana getirmiştir. Yunanlılar dökülecek bir damla Türk kanının yerde bırakılmayacağını bilmelidirler. Her türlü zulmün ve sömürgeciliğin hesabını soracakların var olduğunu unutmamalıdır."*³⁹⁴.

Yunanistan'ın bu baskı uygulamaları ve yok etme çalışmaları 1980'ler boyunca devam etmiştir³⁹⁵. Her Gün gazetesi de kapanana kadar Batı Trakya hakkında yayınlarını sürdürmüştür.

³⁹² Necdet Sevinç, "Batı Trakya'nın Önemi", **Her Gün**, sayı:1 Şubat 1977, s.1-7.

³⁹³ "Batı Trakya'da Yunan Zulmü Arttı", **Her Gün**, sayı: 7 Ağustos 1977, s.1-7.

³⁹⁴ "Yazıcıoğlu: Bir Damla Türk Kanı Yerde Kalmaz", **Her Gün**, sayı: 4 ekim 1977, s.1-7.

³⁹⁵ Ünal, a.g.t.,s.38.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK DIŞ POLİTİKASI

A. Türkiye'nin İttifaklara Dâhil Olma Süreci

1. Marshall Planı

Türkiye'nin ittifaklar sistemine dâhil olma süreci 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler'in komünizm tehlikesini yaymaya başlaması ve Türkiye üzerindeki tehditkâr tutumu neticesinde başlamıştır. Öyle ki Sovyetler 1945'te Türkiye'ye bir nota vererek 1925'te imzalanan Dostluk Antlaşmasını feshettiklerini belirtmiş ve günün şartlarına uygun şekilde yeniden düzenlenmesini istemişlerdir. Bu istekler doğrultusunda Sovyetler, Kars ve Ardahan'ı istemiş ayrıca boğazların savunmasında hakkı olması gerektiğini ve üs istediklerini ifade etmişlerdir. Bu istekleri kesinlikle reddedilmiş ve iki devletin ilişkileri kopma seviyesine gelmiştir³⁹⁶. Sovyetler bu istekleri ile Orta Doğu'nun zenginliklerine sahip olmak istiyorlardı. Bunun farkında olan ABD, daha önceki Sovyetleri destekleyen tavrından vazgeçmiş ve Orta Doğu için en önemli konumda olan Türkiye'nin savunulması görevinin kendisinde olduğunu ifade etmiştir. ABD bu tutumunu göstermek için vefat eden bir Türk diplomatın³⁹⁷ cenazesini ABD'nin en büyük savaş gemilerinden olan Missouri ile Türkiye'ye göndererek Sovyetlere ve Türk halkına gövde gösterisi yapmıştır³⁹⁸. Amerika'nın bu şekildeki tutumu Türkiye ile ilişkilerinde bir dönüm noktası niteliğinde olup Türkiye'nin Sovyetlere karşı bir destek bulduğu şeklinde değerlendirilmiştir.

Amerika'nın değişen tutumu, Türkiye ve Yunanistan'ın içinde bulunduğu bölge için hem savunma hem de mali yönden sorumluluk almasına sebep olmuştur³⁹⁹. Bu bağlamda alınan karar doğrultusunda ABD Başkanı Truman'ın adını taşıyan Truman

³⁹⁶ Barış Ertem, “ Türkiye- ABD İlişkilerinde Truman Doktrini Ve Marshall Yardımı”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:12, Sayı: 21, Haziran 2009, s.378-379.

³⁹⁷ **a.g.m.** s.382.

³⁹⁸ **Aynı yer.**

³⁹⁹ Yavuz Güler, “ II. Dünya Harbi Sonrası Türk- Amerikan İlişkileri (1945-1950)”, **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi**, Cilt: 5, sayı:2, 2004, s.216.

Doktrini 12 Mart 1947’de ilan edilmiştir⁴⁰⁰. Yapılan görüşmeler sonucunda “ Yunanistan ve Türkiye’ye Yardım Yasası” olarak bilinen yasa kabul edilmiş ve her iki ülkeye yardımlar başlamıştır⁴⁰¹. İlan edilen bu yardım planı başta Türkiye ve Yunanistan için sağlanmış olsa da zamanla genişleyerek tüm Avrupa ülkelerini kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Türkiye savaşa katılmamış fakat etkilerini üzerinde oldukça hissetmiştir. Savaş bittikten sonra dahi Sovyet tehdidinden dolayı askeri birliklerini dağıtamayan Türkiye mali olarak sıkıntı içerisindeydi. Aynı şekilde Avrupa da, savaşa tüm mali kaynakları ile katılmasından dolayı iktisadi olarak kötü durumdadır. Avrupa’nın bu durumundan faydalanmak isteyen Rusya, komünizm propagandalarına başlamıştır. Fransa ve İtalya gibi komünistlerin bulunduğu ülkelerde de komünist propagandalar şiddetini arttırmıştır⁴⁰².

Öyle ki bu yöndeki haberler Türk basınının geneline olduğu gibi Her Gün gazetesine de yansımıştır. Milliyetçi ve muhafazakâr çizgisiyle bilinen Her Gün gazetesi için komünizm büyük bir tehdittir ve komünizme karşı oluşan ittifakların desteklenmesi gerekmektedir. “*Kanlı Komünist Nümayişleri, Bütün Fransa Ve İtalya Şehirlerini Sardı!*” isimli makalede, bölgelerde gerçekleşen olaylar yazılmış ve komünistlerin yapmış olduğu saldırılar ve tertibatlar belirtilmiştir. Bölgeye sürekli olarak asker takviyesi yapılmasından dolayı sokakların karargâha döndüğü ifade edilmektedir⁴⁰³. Bir yandan da İtalya ve Fransa’daki komünizm propagandasının Türkiye’yi de tehlike altına sokmasının endişesi duyulmaktadır⁴⁰⁴.

Avrupa’daki durum politikayı ve ekonomiyi bu denli etkilerken Amerika, Batı Avrupa’nın kalkınması için maddi imkânlar sağlamış ve 15 milyar dolar ekonomik yardım yapmıştır⁴⁰⁵. Fakat yardımlar ülkelerin kalkınmasında yeterli olmamıştır.

⁴⁰⁰ Mahmut Goloğlu, **Demokrasiye Geçiş 1946-1950**, Kaynak Yayınları, İstanbul 1982, s.205; Yavuz Güler, “ Marshall Planı ve Türkiye’de Marshall Planı’nın Uygulanışı”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, s.64.

⁴⁰¹ Yavuz Güler, “ II. Dünya Harbi Sonrası Türk- Amerikan İlişkileri (1945-1950)”, **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi**, Cilt: 5, sayı:2, 2004, s.216.

⁴⁰² Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1983, s. 443, Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınlarından Seri No: 4, Ankara 1987, s.582.

⁴⁰³ “Kanlı Komünist Nümayişleri, Bütün Fransa ve İtalyan Şehirlerini Sardı!”, **Her Gün**, sayı:4, 15 Kasım 1947, s.1-3.

⁴⁰⁴ “ Türkiye Tehlike Altında Kalacaktır”, **Her Gün**, sayı:4, 15 Kasım 1947, s.1.

⁴⁰⁵ Armaoğlu, **a.g.e**, s.443.

Bunun üzerine başka bir çare olan Marshall Planı mevzusu gündeme gelmiştir. Plan gereği Avrupa ülkeleri öncelikle kendi aralarında anlaşmaya varacak, gerekli yerlerde Amerika destek verecektir⁴⁰⁶. Bu planın amacı savaş sonrasında Avrupalı devletleri ekonomik olarak refaha çıkarmak ve en kısa sürede gelişmelerini sağlamaktadır⁴⁰⁷. Fakat Marshall Planına her devlet aynı şekilde yaklaşmamıştır. İngiltere planı olumlu karşılarken Fransa tedirginlik ve endişe içerisinde karşılamıştır. Çünkü Fransa, Almanya'nın bu desteği alarak yeniden kendisi için bir tehdit oluşturabileceğine inanıyordu. Bu yüzden Almanya'nın desteğe tabii tutulmamasını istiyordu. Sovyet Rusya ise Avrupa'nın bu yardımı alması halinde ABD kontrolüne gireceğini düşünüyor ve ABD'nin dış politikasının genişleme üzerine olacağına inanıyordu⁴⁰⁸.

12 Temmuz 1947'de İngiltere, Fransa, Belçika, İtalya, Portekiz, İrlanda, Yunanistan, Hollanda, Lüksemburg, İsviçre, İzlanda, Avusturya, Norveç, Danimarka, İsveç ve Türkiye'nin içerisinde bulunduğu, toplantıya katılan devletlerin sayısı 16 olduğu için 16'lar konferansı olarak bilinen konferans Paris'te toplanmış ve burada Amerika'ya sunulmak üzere bir “ Avrupa Ekonomik Kalkınma Programı” hazırlanmıştır⁴⁰⁹.

Bu konu üzerine Her Gün'de beyanatı yayınlanan İngiliz Dış İşleri Bakanı M. Bevin :

“ Harp bittikten sonra girilmiş en güzel hareketlerden biri budur. Bu yardım planına bütün Avrupa milletlerinin birlikte cevap vermemiş olmaları hakikaten şayanı teessüf bir hadisedir. Amerika'nın Avrupa'ya tahakküm etmesi bahis mevzuu değildir” şeklinde ifadelerde bulunmuştur⁴¹⁰.

Amerika Dış İşleri Bakanı Marshall'ın Dış İşleri Bakanları ile yapacak olduğu Londra'daki konferans merakla beklenmektedir. Sovyet Rusya ile Amerika

⁴⁰⁶ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.443.

⁴⁰⁷ Yavuz Güler, **a.g.t.**, s.85.

⁴⁰⁸ Sibel Pak, “İkinci Dünya Savaşı Sonrası Marshall Planı'nın Türk Dış Politikasına Bazı Etkileri”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, s.61.

⁴⁰⁹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.444; Yavuz Güler, “ II. Dünya Harbi Sonrası Türk- Amerikan İlişkileri (1945-1950)”, **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi**, Cilt: 5, sayı:2, 2004, s.220.

⁴¹⁰ “Son Ümit Londra Konferansında”, **Her Gün**, sayı:5, 16 Kasım 1947, s.1-4.

arasındaki ilişkilerin bozulmasıyla Amerika'nın Londra'da takınacağı tavır merak konusu olmuştur. ABD'nin Marshall'dan önceki Dış İşleri Bakanı Byenes, Sovyet Rusya'ya karşı ABD'nin tavrının ne olacağını açıkça beyan etmiştir.

“Bütün Amerikalılar böyle bir vaziyetten tahaddüs edecek mükellefiyet ve taahhütleri ifa etmeğe hazırlanmalıdırlar. Hareketimizin tesirli olmasını istiyorsak, dünyayı sulha kavuşturmak için bu en son tedbire başvurmak zorunda olduğumuzu kafamıza yerleştirmeli ve aynı zamanda bunu hiç şüpheye mahal bırakmayacak bir şekilde herkese açıkça anlatmalıyız” demiştir⁴¹¹.

Marshall ise Londra'ya gitmeden önce verdiği bir demeçte, *“Dünya istikrarı için bir tehlike teşkil etmekte olan hayâsız ve menfur Rus propagandasını takbih etmiş ve bunu durdurmak zamanının geldiğini”* söylemiştir. Avrupa'ya yardım yapmakla Birleşik Amerika'nın emperyalist gayeler gütmekte olduğunu kesin olarak reddetmiştir⁴¹². Fakat yine de kötümser olmadığını ve görüşmeleri nihayete erdirmeye çalışacaklarını ifade etmiştir⁴¹³. 25 Kasım günü toplanan konferans öncesinde Rusya'nın anlaşmazlık çıkarması halinde konferansın derhal dağılacağı bildirilmiştir⁴¹⁴.

Konferans sonucu beklemeyen ABD Başkanı Truman'ın yardım için onay vermesi üzerine 3 Nisan 1948'de Dış Yardım Kanunu çıkarılmış⁴¹⁵ ve bu bağlamda başta Türkiye ve Yunanistan olmak üzere yardımlara başlanmıştır⁴¹⁶. Öyle ki bir Amerikan gemisi içerisinde sahra topları, ağır ve hafif tanklar, radar, radyo, telsiz ve belli bir miktar cephane ile Türkiye'de limana yanaşmıştır⁴¹⁷.

Gelen yardımların ardından Ankara'ya yeni gelen Rus Büyükelçisi Boğazlar meselesi hakkında yeniden çalışmalara başlayacağını sinyallerini vermesi üzerine, daha önceden de böyle haberlerin çıkması dolayısıyla Amerika tarafından Türkiye ve

⁴¹¹ A. Baha Özler, “Amerika'nın Londra'dan Sonra Tutacağı Yol”, **Her Gün**, sayı:5, 16 Kasım 1947, s.3.

⁴¹² “Amerika Komünizm İle Harp Halinde”, **Her Gün**, sayı:8, 19 Kasım 1947, s.1-4.

⁴¹³ “Marshall Londra'da”, **Her Gün**, sayı:11, 22 Kasım 1947, s.1.

⁴¹⁴ “Dünyanın İstikbalini Tayin Edecek Konferans Bugün Londra'da Açılıyor”, **Her Gün**, sayı:14, 25 Kasım 1947, s.1-4.

⁴¹⁵ Ercan Kostak, “İkinci Dünya Savaşı'nın Ardından ABD'nin Türkiye'ye Yönelik Başlattığı Askeri Yardımlara Truman Doktrini Ve Marshall Planı'nın Etkisi”, **Atatürk Dergisi**, 11(1), s.17.

⁴¹⁶ Mahmut Akkor, “II. Dünya Savaşı'nın Sonu Ve Truman Doktrini'nin Ortaya Çıkışı”, **Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt:2, sayı:2, Güz 2017, s.12.

⁴¹⁷ “Bir Amerikan Gemisi Daha Malzeme Getirdi”, **Her Gün**, sayı:146, 5 Nisan 1948, s.1.

Yunanistan'a yapılan 400 milyon dolarlık yardım genişletilerek 275 milyon dolar daha yardım sağlanmıştır⁴¹⁸.

Bu bağlamda çıkan haberlere verilen cevap çok nettir. Her Gün, Boğazlar meselesi hakkında “ Boğazları yeniden istemek mi? Boğazları yeniden isteyecekler veya orada kontrol hakkı talep edecekler yalnız şunu kulaklarına küpe edinmelidir: Türk Boğazları tekin değildir. Egemenliğimize kastedecek herhangi anlaşma talebine de vereceğimiz cevap: “*Türk efendidir, köle değil cevabı olacaktır*” diyerek Rus tehdidine karşı her türlü uygulamayı destekleyeceklerini ifade etmiştir⁴¹⁹.

Öte yandan Marshall Yardımı için görüşmeler devam etmekteydi. 16 Avrupa memleketinin katıldığı görüşmede Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı kurulmuştur⁴²⁰. Bu teşkilat ile birlikte ülkelerin ihtiyaçları belirlenip ortak bir rapor hazırlanmış ve böylece 4 yıl sürecek olan Marshall Yardımına başlanmıştır. Her Gün'e göre, Marshall yardımı ile Türkiye içinde bulunduğu iktisadi bunalımdan kurtulmayı hedeflemekteydi. ABD yapmış olduğu bu yardımlar ile Türkiye'nin tarımda ileri seviyelere çıkmasını istemiş olup sanayisini de geliştirmesine imkân sağlamıştır⁴²¹.

Marshall Planı sayesinde yapılanlar Her Gün'ün sayfalarına uzun süre yansımıştır. Bu bağlamda et ve balık konserve fabrikaları ile soğuk hava depoları üzerinde çalışılmaya başlanmış olup Türkiye'nin yeraltı kaynaklarının da geliştirilmesi üzerinde durulmuştur. Bunun için kömür madeninin yoğunlukta olduğu Divriği'ye maden malzemeleri namına modern ürünler alınmıştır. Bunlar arasında tırtıllı traktörler ve buldozerler bulunmaktadır. Sadece bu bölgeyi geliştirmek adına yapılan Marshall yardımı dâhilinde gelen malzemelerin değeri 900.000 dolardır⁴²².

İkili ilişkilerin gelişmeye başladığı bu dönemden sonra Türkiye NATO'ya girmiş ve böylece iki devlet arasında yeni bir sürece girilmiştir⁴²³.

⁴¹⁸ “Boğazların Müdafaası”, **Her Gün**, sayı:154, 13 Nisan 1948, s.1.

⁴¹⁹ Mehmet Faruk Gürtunca, “Türk Boğazları Tekin Değildir”, **Her Gün**, sayı:154, 13 Nisan 1948, s.1-3.

⁴²⁰ “Batı Avrupa İşbirliği Paketi Hazırlandı”, **Her Gün**, sayı:157, 16 Nisan 1948, s.1.

⁴²¹ “Türkiye'nin Durumu”, **Her Gün**, sayı:416, 3 Ocak 1949, s.1-3.

⁴²² “Amerikan Yardımı: İktisadi Kalkınmamız Ve Marshall Planı”, **Her Gün**, sayı:913, 20 Mayıs 1950,s.2.

⁴²³ Rifat Uçarol, **a.g.e.**, s.583.

2. Türkiye'nin NATO'ya Katılması

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Sovyetlerin, Ortadoğu üzerindeki emelleri ve Boğazlar üzerinde yapmış olduğu planlar Türkiye'yi her daim endişeye sokmuştur. Bu yüzden de Sovyet Rusya karşısında yanında destek aramaktaydı. 1800'lü yıllarda İngiltere yanında yer alırken ardından Almanya ve daha sonra da Rusya'ya yaklaşma yolunu seçmiştir. Fakat Türkiye daha sonra gördü ki İkinci Dünya Savaşında sonunda İngiltere, Fransa, Almanya ve Rusya yeni dünyaya şekil veremeyecekti. Sovyetlerin yayılmacı tutumundan rahatsız olan ABD'nin de politika değiştirmesi ile ABD ile Türkiye arasında yakınlaşma başlamış oldu. 1947 yılında kabul edilen Truman Doktrini, NATO'nun kurulma yolundaki ilk adım niteliğinde olmuştur. Savaş sonrasında silahlanmaya önem veren Rusya karşısında sadece Türkiye tehlikede değildi. Rusya'nın Orta Doğu üzerindeki istekleri, saldırgan tutumu Avrupalı devletleri önlem almaya itmiştir. Bunun üzerine yapılan çalışmalar sonucunda batıların birliğini sağlamak adına 1948'de Brüksel Paktı imzalanmıştır⁴²⁴. Brüksel paktı, Sovyet tehdidine karşı kurulmuş ilk birliktir. Pakta dâhil devletler bu oluşuma ABD'nin de katılması gerektiğine inanıyorlardı. Sovyetlere karşı yanlarında ABD faktörünün olmasını bir denge unsuru olarak görmekteydiler⁴²⁵. Aynı yıl meydana gelen Sovyetlerin düzenlediği Berlin Buhranı ile ABD, bu durumun kendisi için de tehlike yarattığı düşünerek Batı Avrupa siyasetinde bulunma kararı almış ve 4 Nisan 1949'da Kuzey Atlantik Anlaşması (NATO) imzalamıştır⁴²⁶. Atlantik paktı hakkında Her Gün gazetesi "*Tarihin en önemli andı içiliyor*" şeklinde ifadeler kullanmış ve NATO'yu "herhangi bir saldırı öncesinde alınması gereken müdafaa sistemi" olarak tanımlamıştır⁴²⁷. NATO'nun kurulması hiç şüphesiz en çok Türkiye'yi mutlu etmiştir. Fakat pakta Türkiye'nin

⁴²⁴ Brüksel Paktını imzalayanlar: İngiltere, Lüksemburg, Belçika, Fransa, Hollanda, Brüksel.

⁴²⁵ Ayşe Erkmen, "Türkiye'nin NATO Üyeliği Ve Üyeliğin TBMM'de Kabulü", **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 17 (2), s.1028.

⁴²⁶ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.518; Albayrak, **a.g.e.**, s.417; Pak, **a.g.t.**, s.99-100; Ayşe Erkmen, "Türkiye'nin NATO Üyeliği Ve Üyeliğin TBMM'de Kabulü", **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 17 (2), s.1029.

⁴²⁷ Mehmet Faruk Gürtunca, "İstilacı Savaşa Vurulan Kilit", **Her Gün**, sayı:507, 4 Nisan 1949, s.1-3.

dâhil edilmemesi eleştirilmiştir. Türkiye'nin mevkiinin pakta girmek için elverişli olduğu dile getirilmiştir⁴²⁸.

NATO kurulduğu günden itibaren, Türkiye bu ittifak sistemine kabul edilmek için elinden geleni yapmıştır. CHP döneminde bu konu üzerine temaslarda bulunulmuş fakat bir sonuç elde edilememiştir. Ardından değişen siyasi konjonktür içerisinde iktidara gelen Demokrat Parti, dış politika yönündeki atacağı adımlarında NATO'ya girişi öncelikli tutmuş ve önüne çıkan ilk uygun durumda NATO üyesi olabileceğini göstermiştir. Bakıldığında NATO'ya girmek adına CHP'den daha fazla çalışan Demokrat Parti bunu yalnızca ülkenin herhangi bir saldırıya karşı savunulması için değil de ekonomik bağlamda kurmak istediği liberal sistemi oturtmak için yaptığı düşünülmekteydi⁴²⁹. Bu durumu gerçekleştirmek için Demokrat Parti'nin önüne çıkan ilk fırsat Kore Savaşı'dır. Türkiye NATO'ya üye olmak ve yardımların kesilmemesi için Kore'ye 4.500 kişiden oluşan asker göndermiştir⁴³⁰. Asker gönderilmesi ülke içerisinde de mesele halini almıştı. Çünkü Adnan Menderes Başbakan olduğu halde bu konunun mecliste görüşülmesi gerekiyordu fakat Menderes, fırsatı hemen değerlendirmek adına, meclise sunmadan hemen harekete geçmiştir⁴³¹. Gönderilen birliğin Kore'deki başarıları, NATO ittifakına alınmamız yolunda önemli bir faktör olmuştur. Bu başarıdan da kuvvet alan hükümet NATO'ya üye olmak için Yunanistan ile birlikte başvuru yapmış fakat kabul edilmemiştir⁴³².

Atlantik paktını kuran 12 devlet temsilcisinin katıldığı toplantıya Türkiye'yi temsilen Londra büyükelçimiz Cevat Açıkalın katılmıştır. Türkiye'nin Atlantik Paktı'na alınması için de İngiltere Dış İşleri Bakanını ziyaret etmiştir. Buna ek olarak Türkiye'nin Büyük Britanya ve Fransa ile ittifak halinde olması, iki ülkenin Türkiye'nin Pakta dâhil olması için destekte bulunmalarına neden olmuştur⁴³³. Bir diğer destek de Amerikan basınından gelmiştir. Türkiye'nin teklifini kabul edilmesi

⁴²⁸ Aynı yer.

⁴²⁹ Oral Sander, **Türkiye'nin Dış Politikası**, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara 2006, s.93.

⁴³⁰ Rıfat Uçarol, **a.g.e.**, s.584.

⁴³¹ Mustafa Albayrak, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoneix Yayınevi, Ankara 2004, s.419.

⁴³² Durmuş Yalçın, vd., **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2019, s.470.

⁴³³ "Atlantik Paktı Ve Biz", **Her Gün**, sayı:1004, 19 Ağustos 1950, , s,1-3.

gerektiği ve fazla beklenmemesi, aynı zamanda doğu demokrasisi için bunun bir fayda olabileceği belirtilmiştir⁴³⁴.

Dışişleri bakanlarının toplantısında Türkiye'nin Atlantik Paktı'na kabulü görüşülmüştür. Alınan karar Türkiye'nin pakta dâhil edilmemesi yönündeydi. Bunun için de iki sebep sunulmuştur. Bu sebepler şu şekildedir:

“1-Türkiye Atlantik bölgesine dahil değildir.

2- Atlantik devletleri anlaşma taahhütlerini genişletmekte teyakkuzla hareket etmelidir.”

Fakat Dışişleri Bakanları Türkiye ile Kuzey Atlantik Paktı arasında özel askeri münasebetler kurulmasını kararlaştırmıştır⁴³⁵.

Her Gün gazetesine göre Atlantik paktına girmek teklifi bizden değil, karşı taraftan gelmelidir. Eğer onlar bugün bir pakt kurabilmişlerse bunu Türkiye sayesinde yaptıklarını savunmaktadır. Gazete dünyanın bu vaziyete geleceğini 1945 yılında Türkiye'nin anladığını ve bu yüzden ordusunu dağıtmadan dimdik ayakta durduğunu belirtmiş ve bunun ilelebet böyle olması gerektiğini yazmıştır. Bunun yanında gazetede, pakta alınmayışının sebebi olarak Türkiye'nin Atlantik ülkesi olmayışı gösterilmiş ve eğer Türkiye'ye bu hak verilirse, İran ve Yunanistan'a da böyle bir hak doğabileceğinden dolayı pakta dâhil edilmediğini belirtmiştir⁴³⁶.

Bu esnada İngiltere ve Mısır arasında Süveyş meselesi sürmekteydi. Türkiye'de pakta girmek için mücadele vermekteydi. İngiltere ise Akdeniz'deki amacına ulaşmak ve Türkiye'nin ulaşmak istediği güvenlik sorununu çözmek adına Mısır'ın da katılacağı bir savunma sistemi kurmak istemiştir. Ve İngiltere Türkiye'nin bu pakta dâhil olması halinde NATO üyeliğini destekleyeceğini söylemiş ve bunun üzerine Kore savaşına da asker gönderilmiş olması, 21 Eylül 1951'de Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya alınmasını onaylayan bildirinin yayınlanmasına sebep olmuştur. ABD tarafından Türkiye'nin pakta alınmasında rol oynayan etkenler şunlardır:

⁴³⁴ “Türkiye, Atlantik Paktına Girmeli”, **Her Gün**, sayı:1005, 20 Ağustos 1950, s.1-3.

⁴³⁵ “Atlantik Paktı Devletleri Dış Bakanları Toplandı”, **Her Gün**, sayı:1031, 15 Eylül 1950,,s.1-3.

⁴³⁶ Mehmet Faruk Gürtunca, “ Atlantik Paktı”, **Her Gün**, sayı:1034, 18 Eylül 1950, ,s.1-3.

- “ a) ABD’nin 1949 yılından başlayarak Sovyetler Birliğine karşı aldığı güvenlik tedbirlerini genişletmek istemesi,
- b) ABD’nin Türkiye’deki üslere ihtiyaç duyması,
- c) ABD’nin Türkiye’yi Orta Doğu petrolünün kilidi olarak görmesi,
- d) Türkiye’nin siyasal ve stratejik önemini anlayan Amerikan Kongresinin olumlu tutum takınması.”

Türkiye açısından NATO’ya dahil olmanın sebepleri ise şöyle sıralanabilir:

- “ a) Geleneksel Rus tehdidine karşı, ABD’yi güçlü bir siper olarak görmesi,
- b) Batıya dönük politikası ve Avrupa Konseyine girişi,
- c) Truman Doktrininden sonra artan askeri ve ekonomik yardımın NATO dışında kalındığı takdirde azalacağı endişesi,
- d) Demokratik düzenin korunması.”⁴³⁷

Verilen karar sonucunda İngiltere, Ortadoğu çalışmalarına hız verdi. 13 Ekim 1951’de İngiltere ve diğer NATO ülkeleri Mısır’a “Orta Doğu Komutanlığı” kurma teklifinde bulundular fakat Mısır kabul etmedi. İngiltere amaçlarına ulaşmamıştı fakat NATO aynı gün Türkiye ve Yunanistan’ın pakta girmesini kabul etti.

19 Şubat 1952’de TBMM’de de NATO’ya üyelik görüşülmüş ve kabul edilmiştir. Böylece Türkiye’nin uzun zamandır edinmek istediği güvenli dayanak ABD yanında 13 ülke ile daha da artmıştır. Lizbon’da toplanan Atlantik Paketi konseyinde Türkiye ile Yunanistan’ın eşit haklarla üyeliğe kabul edildiği resmen bildirilmiştir⁴³⁸. 1 Mart 1952’de ise Türk bayrağı Atlantik karargâhında göklere çekilmiştir.

NATO’ya üye olduktan sonra ABD’nin tavrına göre şekillenen ilişkiler alınan yardımlar sayesinde olumlu ilerlemiş ve sağlanan maddi yardım ile çimento fabrikası, et balık ürünlerinin saklanması sanayisi, maden işletim araçları, yol yapımı gibi alanlar geliştirilmiştir.

⁴³⁷Yalçın, a.g.e., s.470.

⁴³⁸Ahmad, **Modern Türkiye’nin Oluşumu**,s.131; “Fuad Köprülü Bu Sabah Geldi”, “Lizbon Konferansında Akdeniz’in Korunması İçin Türkiye’nin Teklifi”, **Her Gün**, sayı:1545, 19 Şubat 1952,s.1-3.

1955 yılından sonra Türkiye'nin beklediği yardımı alamaması ve ABD'nin Türk iç işlerine karıştığı söylentileri iki devletin arasını açmaya başlayan etkenler olarak görülmektedir⁴³⁹. ABD'nin Sovyet Rusya'ya karşı Orta Doğu ülkelerinin bağımsızlıklarını savunması yolunda attığı adım olan Eisenhower Doktrini, Türkiye tarafından destek görmüştür. Böylece Türkiye bölgesel olarak ne kadar önemli olduğunun farkına varılacağını ve yardımların devam edeceğini düşünmüştür. Bu bağlamda Orta Doğu planında ABD'ye tam destek vermiştir.

Bu konu ile alakalı olarak dönemin Başbakanı Adnan Menderes, Başkan Eisenhower'ın Orta Doğuda kızıl tecavüzünü önlemek için hazırladığı programı gayet azimli bir adım olarak nitelendirmiş ve şunları ilave etmiştir:

“ Eisenhower Planı Orta Doğu bölgesine siyasi istikrar getirmek bakımından gayet faydalı olacaktır. Bu Birleşik Amerika ve Başkan Eisenhower tarafından atılmış gayet azimli bir adım mahiyetindedir.”⁴⁴⁰

1960'a kadar ABD'nin tavrına göre hareket eden Türkiye, 27 Mayıs'ta yaşanan iktidar değişimden sonra da ABD ile olan ilişkilerinin aynı şekilde devam edeceğini belirtmiş ve CENTO ve NATO'ya bağlı kalacaklarını bildirmiştir⁴⁴¹. Ardından gerçekleşen Küba krizi neticesinde ABD ve Rusya arasında gerçekleşen anlaşma gereği, Rusya Küba'dan Sovyet füzelerini sökmesi halinde, ABD'den de Türkiye'deki füzeleri sökmesini istemiştir. ABD'nin bu şartı kabul etmesi ve füzeleri sökmesi Türkiye tarafında kırınglık sebebi olmuştur. Çünkü ABD, Rusya ile anlaşması halinde Türkiye'yi görmezden gelebileceğini göstermiştir⁴⁴².

Bundan sonraki süreçte ise Türkiye'nin, çıkan Kıbrıs Buhranı karşısında önlem almak istemesi neticesinde ABD Başkanı Johnson tarafından yazılan 5 Haziran 1964'te bir mektup almıştır. Öyle ki, mektupta Amerika'nın silahlarının ABD izni olmadan kullanılamayacağını, kullanılması halinde Sovyet Rusya karşısında, ABD desteğini göremeyeceği yazmaktadır. Mektubun ardından Türkiye, Sovyetler ile

⁴³⁹Yalçın, a.g.e., s.472.

⁴⁴⁰ “Başvekil Menderes “Yunanistan Kıbrıs'ta Daha Ne İstiyor?, Dedi”, **Her Gün**, sayı:3317, 7 Şubat 1957, s.1-3.

⁴⁴¹ Sanlı, a.g.e., s.68.

⁴⁴² Armaoğlu, a.g.e., 611; Yalçın, a.g.e., s.473.

ilişkiler bakımından yeni bir döneme girmiş olup ABD ile de ilişkiler gözden geçirilmiş ve Türkiye yeni bir sürece girmiştir⁴⁴³.

3. Balkan Paktı

2. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa devletlerini olduğu kadar Türkiye'yi de endişeye sokan mesele Sovyet emperyalizmi olmuştur. Dönemin iktidarı olan Demokrat Parti, Batı devletleri ile iyi ilişkiler kurarak bu tehdide karşı destek aramaktaydı. Bu bağlamda NATO'ya üye olarak bu desteği bulduğuna inanıyordu. Fakat daha sonra çıkan Kore Savaşı ile Sovyet tehlikesinin farkında olan Türkiye bölgesel savunma için çalışmalar yürütmeye başlamış ve bunun sonucu olarak Balkan ve Bağdat Paktları ortaya çıkmıştır⁴⁴⁴.

Türkiye hudutlarında tam korumayı sağlamak istiyordu. Fakat Türkiye'nin batı kesiminde Sovyet Rusya'nın faydalanabileceği bir boşluk vardı. Bu bölge Yugoslavya'ya aittir. Balkanlardaki bu boşluğu doldurmak için de Yugoslavya'yı NATO'ya bağlayacak bir işbirliği oluşturmak gerekiyordu⁴⁴⁵. Yugoslavya, 1948'den yılında Sovyet Rusya ile birlikte hareket etmekten uzaklaşmış ve yalnız hareket etmekteydi. Bu durum ABD'nin ilgisini çekmişti. Bunun üzerine ABD, Yugoslavya'yı NATO'ya yakınlaştırmak ve Sovyetlerle yeniden iş birliğine girmesini engellemek için çalışmalarına başladı. Bu bağlamda Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve İtalya arasında NATO çerçevesi dâhilinde ortak bir savunma cephesi kurulması konusunda görüşmeler başladı⁴⁴⁶. Devletler görüşülen konular üzerinde mutabık kalmış ve işbirliği üzerinde durmuşlardır⁴⁴⁷. Karşılıklı yapılan görüşmeler neticesinde 28 Şubat 1953'de Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında "Dostluk

⁴⁴³ Yalçın, **a.g.e.**, s474.

⁴⁴⁴ Sedef Bulut, "Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. Ve II. Menderes Hükümetlerinin(1950-1954) NATO Üyeliği ve Balkan Politikası", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, sayı:41, 2008, s.38.

⁴⁴⁵ Sedef Bulut, "Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. Ve II. Menderes Hükümetlerinin(1950-1954) NATO Üyeliği ve Balkan Politikası", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, sayı:41, 2008, s.43.

⁴⁴⁶ "Dörtlü Bir Anlaşma İmzalanıyor", **Her Gün**, sayı:1859, 3 Ocak 1953, s.1-3.

⁴⁴⁷ "Fuad Köprülü Mareşal Tito İle Görüşecek", **Her Gün**, sayı: 1878, 22 Ocak 1953, s.1-3.

ve İşbirliği Anlaşması” imzalandı. Anlaşma esasları her Gün gazetesinde belirtildiği haliyle şu şekildedir;

“Balkan müdafaa bloku bir tehlike anında hava, kara ve deniz kuvvetleriyle birlikte Akdeniz müdafaa komutanlığı arasında işbirliği yaparak çalışacaktır. Bunun dışında bu memleketler siyasi, kültürel, iktisadi bağlarını kuvvetlendirecek bilhassa iktisadi alanda kalkınmaları için aralarında bir işbirliği yapacaklardır.”⁴⁴⁸

Bu anlaşma sadece ekonomi üzerine yapılmamıştır. Aynı zamanda ortak savunma konusunda fikir birliğine dayandırılmıştır⁴⁴⁹. Devletlerarasında devam edem müzakereler neticesinde yapılan anlaşma ittifaka çevrilmek isteniyordu. Bu bağlamda *“yapılacak olan üçlü anlaşma Türkiye ve Yunanistan’ın NATO teşkilatındaki durumlarına hiçbir tesir yapmayacaktır. Balkan anlaşması tüm devletlere açık olacak ve isteyen girebilecektir”* şeklindeki konular karara bağlanmıştır⁴⁵⁰.

İttifak oluşturma yolunda en çok mücadele eden ülke Türkiye olmuştur. Bu husus üzerine görüşülen Balkan Paktının, askeri anlaşma olmaktan ziyade karşılıklı dostluk ve saldırmazlık paktı mahiyetinde olacağı belirtmiştir⁴⁵¹.

Balkan Paktı gazetede olumlu karşılanmakla birlikte, *“hür dünyada derin akisler”* bıraktığını yazmıştır. Ayrıca Her Gün, anlaşmanın en mühim noktasını Yugoslavya’nın Rusya’dan koparak, Türkiye ve Yunanistan ile aynı safta olması olarak belirtmiştir⁴⁵². Üç devlet yapmış oldukları toplantılar sonucunda sınırlarını korumak için pakt teşkil etmek hususunda anlaşmıştır⁴⁵³. O esnalarda, Yunanistan’ın Kıbrıs konusundaki tavırlarını görmezden gelmeyi tercih eden Türkiye’nin çabalarıyla 9 Ağustos 1954’de Balkan Paktı imzalanmıştır⁴⁵⁴. Her Gün anlaşmanın esaslarını şu şekilde belirtmiştir:

⁴⁴⁸ “Atina’da Bütün İşler Hal Edildi”, **Her Gün**, sayı:1885, 28 Ocak 1953, s.1-3.

⁴⁴⁹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.522; Albayrak,**a.g.e.**, s.470.

⁴⁵⁰ “Balkan Paktı Hazırlanıyor”, **Her Gün**, sayı:1898, 11 Şubat 1953, s.1-3.

⁴⁵¹ “Balkan Paktı Müzakereleri”, **Her Gün**, sayı:1904, 17 Şubat 1953, s.1-3.

⁴⁵² Mehmet Faruk Gürtunca, “Üçlü Pakt, Esir Bir Millete Bir Ümittir”, **Her Gün**, sayı:1915,28 Şubat 1953, s.1-3.

⁴⁵³ “Balkan Askeri Paktı Yarın İmzalanıyor”, **Her Gün**, sayı:2433, 8 Ağustos 1954,s. 1-3.

⁴⁵⁴ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.523.

“Yapılan anlaşma gereği, bu memleketlerden herhangi biri tecavüze uğradığı takdirde diğerleri de aynı tecavüze karşı koymak için harekete geçecek. Bundan başka bu memleketler arasında ticari ve iktisadi işbirliği de geniş ölçüde başlayacak ve bu memleketler iktisaden kuvvetleneceklerdir⁴⁵⁵.”

Pakt hususunda gazete, yapılan anlaşmanın Batılı devletlerin isteğiyle olmadığını aksine Sovyet tehdidine karşı kendi istekleriyle bir araya gelmiş olmalarından dolayı daha sağlam olacağını düşünmektedir⁴⁵⁶.

Fakat 1955'te Stalin'in ölümü üzerine politika değişikliğine giden Rusya, Yugoslavya'ya barış çağrısında bulunmuş ve Yugoslavya da olumlu tepki vermiştir. Ardından yapılan Rusya ve Yugoslavya görüşmelerinde karşılıklı anlaşmaya varılmış ve bu durum Yugoslavya'nın Balkan İttifakından ayrılacak olmasının ilk adımı olmuştur⁴⁵⁷. Ardından Mareşal Tito kurulan Bağdat Paktı'na sıcak bakmamış ve eleştirilerde bulunmuştur. Akabinde ortaya çıkan 6-7 Eylül Olaylarıyla Türkiye ve Yunanistan arasında bütünlük sağlanamamış ve ayrılıklar yaşanmıştır. Bu gibi sebepler neticesinde resmi olarak var olan İttifak, faaliyete geçmeden 1960 yılında son bulmuştur.⁴⁵⁸

4. Bağdat Paktı

Türkiye Balkan Paktı ile Balkanlardaki Sovyet tehdidini önlemeyi hedeflemişken diğer yandan Orta Doğu'nun güvenliğini sağlamak için de çalışmalar yürütmeye başlamıştır. Bu çalışmanın esas kaynağını ise Amerika Dışişleri Bakanı FosterDulles'in “Kuzey Kuşağı” tasarısı oluşturmaktadır. Bu bağlamda amaç Balkan Paktı ile sağlanan koruma programının Orta Doğu'ya doğru devam etmesini

⁴⁵⁵ “Balkan Askeri Paktı Bu Sabah İmzalandı”, **Her Gün**, sayı: 2434, 9 Ağustos 1954, s.1-3.

⁴⁵⁶ Mehmet Faruk Gürtunca, “Balkanlardaki Siyasi İşbirliği”, **Her Gün**, sayı:2436, 13 Ağustos 1954, s.1-3.

⁴⁵⁷ Eroğul, **a.g.e.**, s.151

⁴⁵⁸ Albayrak, **a.g.e.**, s.472

sağlayarak güvenlik koridoru oluşturmaktı. Balkan Paktında olduğu gibi esas amaç Orta Doğu'yu Komünizm tehlikesinden korumak olmuştur⁴⁵⁹.

Pakt için uygun şartlar sağlanmaya çalışıldığı esnada Orta Doğu'da İngiltere ve Mısır Süveyş hususunda anlaşmazlık halindeydiler. İngiltere ve Mısır arasındaki müzakereleri tehlikeye sokmak için faaliyette bulunanın⁴⁶⁰ Rusya aynı zamanda İstanbul'a gelecek olan ABD ve İngiliz harp gemilerini kendisine tehlike olarak görmüş ve Türkiye'ye nota vermiştir⁴⁶¹. Rusya'nın açıklamasına yer veren Her Gün, ABD ve İngiliz filolarının askeri bir gösteri mahiyetinde olduğunu ileri sürmüştür⁴⁶².

Bunun yanı sıra ise Türkiye ve Mısır arasında da anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. Türkiye'nin Kahire Büyükelçisinin, Mısır ve Mısır hükümetine karşı düşmanca tutumu olarak nitelendirilen durumdan dolayı görevine son verildiği yönündeki haberler gündeme gelmiştir⁴⁶³. Kahire'de Mısır Başvekili Nasır ile Görüşen Büyükelçinin sözlerinin hakaret olarak algılanması üzerine çıkan anlaşmazlık⁴⁶⁴ kısa sürede büyümüş ve Türk Hükümetinin Mısır'a nota vermesine sebep olmuştur⁴⁶⁵. Her Gün bu olayda dahi Rusların parmağı olduğunu düşünmekteydi⁴⁶⁶. Böyle bir ortamda Türkiye Ortadoğu politikasından şaşmamış ve Pakistan ile ittifak çalışmalarına yoğunlaşmıştır. Gazete tarafından Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın ABD seyahatinde, Ortadoğu'nun müdafaasını ve Türkiye- Pakistan ittifakını görüşmesi gerektiği düşünülmekteydi⁴⁶⁷.

Yapılan görüşmeler sonucunda Türkiye ve Pakistan arasında anlaşma imzalanmasına karar verilmiş ve verilen karar Ortadoğu memleketlerinde

⁴⁵⁹ Yalçın, a.g.e., s.480; Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınlarından Seri No :4, Ankara 1987 s.588; Armaoğlu, a.g.e., s.524-525

⁴⁶⁰ "Mısır Ve İngiltere Arasındaki İhtilaf", **Her Gün**, sayı:2046, 11 Temmuz 1953, s.1-3.

⁴⁶¹ "Rusya Amerikan Ve İngiliz Filolarının İstanbul'a Gelişini Sert Bir Nota İle Protesto Etti", **Her Gün**, sayı:2056, 21 Temmuz 1953, s.1-3.

⁴⁶² "Yeni Rus İddiaları", **Her Gün**, sayı:2067, 1 Ağustos 1953, s.1-3.

⁴⁶³ "Hükümetten Mukabil Tedbir İstiyoruz", **Her Gün**, sayı: 2221, 5 Ocak 1954, s.1-3.

⁴⁶⁴ Mehmet Faruk Gürtunca, "Mısır'la Münasebetlerimiz", **Her Gün**, sayı:2223, 8 Ocak 1954, s.1-3.

⁴⁶⁵ "Mısır'a Verdiğimiz Nota'nın Akisleri", **Her Gün**, sayı: 2225, 9 Ocak 1954, s.1-3.

⁴⁶⁶ "Kahire Rezaletinde Kızıl Parmağı Var", **Her Gün**, sayı:2226, 10 Ocak 1954, s.1-3.

⁴⁶⁷ "Amerika- Türkiye- Pakistan İttifakı", **Her Gün**, sayı: 2242, 26 Ocak 1954, s.1-3.

memnuniyetle karşılanmıştır. Fakat bu karardan memnun olmayan sadece Rusya ve Mısır olmuştur⁴⁶⁸. Mısır radyosunun neşriyatına yer veren Her Gün gazetesinde;

“Halen Türkiye ve Pakistan arasında ilan edilmiş bulunan pakt, İslam âlemi için tam manasıyla bir felaket unsuru olacaktır. İki memlekette birbiriyle müşterek hudutları olmamasına rağmen sulhu Ortadoğu’da bu şekilde idame edecekleri garip bir keyfiyettir. Bu pakt ile Arap dünyasına saldırmış olan tek şey emperyalizmin ta kendisidir⁴⁶⁹.” şeklinde durumla ilgili açıklama yapılmıştır.

Ortadoğu’nun korunmasına ve dünya barışının sağlanmasına büyük önem veren Türkiye, Irak ile anlaşma yoluna gitmiştir. Anlaşma neticesinde 24 Şubat 1955’te “Bağdat Paktı” imzalandı. Anlaşmanın maddelerine göre, taraflar birbirlerinin iç işlerine müdahale etmeyeceklerdi, pakta her devlet girebilir fakat girecek olan devletin ya Arap lig devletlerinden olması ya da taraflarca tanınmış olması şartı koyulmuştur. Bu şartın amacı ise İsrail’in pakta alınmak istenmemesidir. İsrail taraflarca tanınmamış bir devlettir⁴⁷⁰.

Paktın kurulmasını olumlu yönde karşılayan ABD, teşkilata resmen üye olmamış fakat askeri ve teknik desteği vereceğine dair teminat vermiştir⁴⁷¹. ABD’nin Orta Doğu’da etkili olacağı düşüncesiyle Bağdat Paktına olumlu bakmayan İngiltere, gelişen şartlar içinde çıkarlarını korumak adına, 4 Nisan 1955’te pakta dahil olmuştur. Böylece pakta dahil olan 3. devlet İngiltere olmuştur. Ardından direkt olarak Sovyet tehdidi altında olmayan Pakistan da Batı Blokuna yakın olmak adına 23 Eylül 1955’te pakta 4. devlet olarak katılmıştır. Son olarak ise 3 Kasım 1955’te İran katılmıştır. Fakat pakta bakıldığında Arap topluluğundan hiçbir devlet olmaması paktın verimsiz olmasına neden olmuştur.

1958’de Irak’ta yaşanan ihtilal sonucunda krallık rejimi yıkılmış ve Irak’ın Bağdat Paktında devam edip etmeyeceği belirsiz olmuştur. 24 Mart 1959’da Irak paktan resmen ayrıldığını açıklamıştır. Bu esnada Paktın merkezi değişmiş ve Ankara olmasına karar verilmiştir. 19 Ağustos 1959’da ise Bağdat Paktı’nın adı

⁴⁶⁸ “Türkiye- Pakistan Anlaşması Her Tarafta İyi Karşılandı”, **Her Gün**, sayı: 2268, 21 Şubat 1954, s.1-3.

⁴⁶⁹ “Irak ve Ürdün’de Pakta Giriyor”, **Her Gün**, sayı: 2269, 22 Şubat 1954, s.1-3.

⁴⁷⁰ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 527; Yalçın, **a.g.e.**, s.481; Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınlarından Seri No :4, Ankara 1987 s.589

⁴⁷¹ Yalçın, **a.g.e.**, s.481.

değiştirilerek Merkezi Antlaşma Örgütü (CENTO: Central Treaty Organization) olmuştur⁴⁷².

Bakıldığında örgüt savunma amacıyla kurulmuştur fakat adı CENTO olduktan sonra teşkilat faaliyetlerini üyeler arasında ekonomik, teknik ve kültürel yönlerinde sürdürmüştür. Yeni adı ile faaliyetlerine devam eden örgüt bu şekilde yirmi yıl devam etmiştir.

12 Mart 1979'da İran ve Pakistan'ın pakttan çekildiklerini bildirmesi üzerine, Türkiye paktın artık Orta Doğu'da faaliyetlerine devam edemez olduğunu ve hukuken olmasa da fiilen sona erdiğini bildirmiştir⁴⁷³.

B. Türkiye'nin Kore'ye Asker Göndermesi

1945 yılında yapılan Potsdam Konferansı'nda Sovyetler, Amerika ile yapmış olduğu anlaşmayı yok sayarak Uzak Doğu savaşına katılmaya karar vermiş ve bu durum Kore'nin 38. Enlem çizgisi ile ikiye ayrılmasına sebep olmuştur⁴⁷⁴. Böylece Kore'de, Kuzey'de Sovyetler aracılığıyla Kore Halk Cumhuriyeti, Güney'de ise Amerika tarafından desteklenen Güney Kore Cumhuriyeti kurulmuştur. Asya konum itibariyle önemli bir konumdaydı ve Amerika Sovyetlere göre konumu kullanmaya daha yakındı çünkü Güney Kore ve Japonya'da Amerika'nın askeri birlikleri vardı. Sovyetler ise Amerika'yı Kore'den atmak için 25 Haziran günü Güney Kore'ye asker çıkarmıştır⁴⁷⁵.

Her Gün gazetesinde 25 Haziran günü çıkan sayıda Kore'de bir harp başladığı yazılmaktadır. Buna göre Rusya destekli Kuzey Kore birlikleri, Güney Kore Cumhuriyetine karşı saldırmıştır⁴⁷⁶. Kuzey Kore radyosu harbin resmen başladığını

⁴⁷²Yalçın,a.g.e., s.481; Uçarol, a.g.e., s.590

⁴⁷³Uçarol, a.g.e. s.591, Yalçın,a.g.e., s.481.

⁴⁷⁴ 1945 yılında Amerika ile Sovyetler arasında yapılan anlaşmaya göre Kore, Amerika, Sovyet Rusya, İngiltere ve Çin'in ortak vesayeti altında kalacaktı. Armaoğlu, a.g.e., s.454.

⁴⁷⁵ Armaoğlu, a.g.e., s.454-455.

⁴⁷⁶Hee-Chul Lee, **Siyasi, Ekonomik, Askeri ve Kültürel Açidan Türkiye- Kore ilişkileri**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2007, s.52.

ileri sürmüştür. Ayrıca Kuzey Kore Cumhuriyetinin, Güney Kore'ye ait bir kasabayı da ele geçirdiği bildirilmiştir⁴⁷⁷.

Bu sırada Güney Kore'de 500 kişilik askeri birlik bulunuyordu. Ertesi gün ise Amerikalı General Mac Arthur Kore'ye gitmiştir. Ayrıca Güney Kore için de yardım gelmiştir⁴⁷⁸.

Amerika Cumhurbaşkanı Truman ise kurmaylarını toplayarak bir toplantı yapmıştır⁴⁷⁹. Kore'ye gelen yardımla birlikte gelen Amerikan heyeti Seul'den ayrılacakken Kızılların saldırısına uğramış fakat Amerikan askerleri tarafından saldırılan uçak düşürülmüştür. Bunun üzerine Güney Kore Milli Meclisi, Amerika'dan daha fazla yardım istemiştir⁴⁸⁰.

Amerika'ya yapılan bu girişim sonucunda Amerikan hava, kara ve deniz kuvvetleri Kuzey Kore'ye doğru harekete geçmiştir⁴⁸¹. Kore'de savaş resmen başlamıştır. İki taraf da hava muharebesinde üstün gelmek için mücadele ediyordu. Fakat Koreliler geri çekilirken ağır teçhizatlarını kaybetmişlerdi. Güneyliler ise yeni bir cephe kurmak için çalışmalara başlamıştı. Bu çarpışmada komünistler Güney Korelilere yapılan yardımların farkına vardıklarından dolayı daha etkili bir müdahale yolu için hazırlanmaktalardı⁴⁸². Bu esnada Birleşmiş Milletler konseyine bağlı bulunan ülkelere telgraf çekilmiş ve bu aşamada Kore'nin yanında olduklarını belirtmeleri istenmiştir. Türkiye de bunun üzerine elinden gelen yardımları Kore'ye yapacağını bildirmiştir⁴⁸³. 30 Haziran günü ise TBMM'de gündeme getirilen Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden gelen telgraf neticesinde, Kuzey Kore'ye yardımdan kaçınılması belirtilmiştir⁴⁸⁴.

⁴⁷⁷ "Kore'de Bu Sabah Harp Başladı", **Her Gün**, sayı:949, 25 Haziran 1950, ,s.1-3.

⁴⁷⁸ Albayrak, **a.g.e.**, s. 410

⁴⁷⁹ "Kızılların Uçakları Kore'yi Bombaladı", **Her Gün**, sayı:950, 26 Haziran 1950,,s.1-3.

⁴⁸⁰ " Kızıl Kuvvetler Kore'nin Merkezi Seul Şehrine Bu Sabah Girdiler", **Her Gün**, sayı:951, 27 Haziran 1950, ,s.1-3.

⁴⁸¹ "Amerikan Kara, Hava, Deniz Birlikleri Kore'de Kızıllara Karşı Faaliyete Geçti", **Her Gün**, sayı:952, 28 Haziran 1950, ,s.1-3.

⁴⁸² "Kore'de Meydan Savaşı Başladı", **Her Gün**, sayı:953, 29 Haziran 1950, ,s.1-3.

⁴⁸³ "Kore'de Amerikan Ve Rus Ordularının Çarpışması İhtimali Heyecan Yarattı", **Her Gün**, sayı:955 , 1 Temmuz 1950, s.1-3.

⁴⁸⁴ Albayrak, **a.g.e.**, s. 410.

Türkiye ise Kore' ye yardım konusunda iktidar ve muhalefetten destek görmüş ve NATO'ya girmek için bir fırsat olduğuna inanmıştır⁴⁸⁵.

Komünistler ise Amerikan yardımlarının yolda olmasını fırsat bilerek, Güney Kore hava alanına saldırıda bulunmuşlardır. Amerikan kuvvetlerinin o bölgeye gelmesi iki gününü alacaktı. Her Gün'de yayınlanan bir makalede yakında bir meydan savaşının olacağı ve muhtelif milletlere bağlı birliklerin bu savaşa girecekleri bildirilmiştir⁴⁸⁶.

4 Temmuz günü ise Amerikan ve İngiliz birlikleri Kızılılara karşı saldırıya geçti. Yapılan saldırıda Ruslara ait hava meydanları ve motorlu taşıtlarının çoğu imha edilmişti. Ruslar ise Komünist Çinliler ile birleşerek hareket etmeyi planlıyordu. Fakat Amerika, Çin'e petrol satan ülkelere satmamalarını emretmiştir. Öte yandan Süveyş Kanalı'nı da sıkı denetim altında tutarak herhangi bir ülkenin Kuzey Kore kesimine silah taşımalarını engellemiştir⁴⁸⁷. Bu esnada Türkiye'de Teyfik Yürüten adlı şahıs Kore savaşı için gönüllü toplamak amacıyla cemiyet kuracağını belirtmiştir. Daha şimdiden beş bin kişinin müracaat ettiği yazılmıştır⁴⁸⁸.

Her Gün'de Kore'de mücadele devam ederken, bir de harbin yayılması ihtimalinin gündeme geldiği yazılmaktaydı. Ruslar, Balkanlarda bulunan Bulgarlar ve Rumenlerle birleşerek Yugoslavya sınırına askerlerini yerleştirmişti⁴⁸⁹.

Kore'de devam eden savaş çok çetin geçmekteydi. Savaş dışında diplomatik olarak da temaslar devam etse de, Amerika anlaşmaya pek sıcak bakmıyordu. Gazetede Kore'ye birçok kuvvet getirten Amerika'nın, Kızıl Rus tehdidini tamamen ortadan kaldırmak istediği belirtilmiştir⁴⁹⁰.

⁴⁸⁵ Metin Toker, **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları DP'nin Altın Yılları 1950-1954**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s.164.

⁴⁸⁶ "Kore Harbinde Birleşmiş milletlere Ne Şekilde Yardımlarda Bulunacağız", **Her Gün**, sayı:957, 3 Temmuz 1950, ,s.1-3.

⁴⁸⁷ "Amerikan Ve İngiliz Orduları Kore'de Bugün kızılılara Karşı Hücuma Geçti", **Her Gün**, sayı:958, 4 Temmuz 1950, ,s.1-3.

⁴⁸⁸ "Kore'de Türk Gönüllüleri", **Her Gün**, sayı:958, 4 Temmuz 1950, ,s.1-3.

⁴⁸⁹ "Kore'den Sonra Rusların Balkanlarda Harekete Geçmeleri İhtimali Çok Arttı", **Her Gün**, sayı:959, 5 Temmuz 1950, ,s.1.

⁴⁹⁰ "Amerika Kore'ye Yeni Kuvvetler Sevk Ediyor", **Her Gün**, sayı:972, 18 Temmuz 1950, ,s.1.

Kore’de yapılan savaşın yayılma ihtimali üzerine bu durumun Balkanlar’da ve İran’da olması halinde Türkiye’nin alacağı birtakım önlemler bulunmaktadır. Bu hususta kabine üyeleri ve Yüksek Askeri Şura üyeleri alınması planlanan önlemleri görüşmüşlerdir.

Teklif şu noktalara değinmektedir:

- “Müttefik uçaklarına tahsis olunacak alanların şimdiden tesbiti,
- Rusya, Kore’de cepheyi genişlettiği ve uzak şarkta Rus taarruzları hızlandığı an, Birleşmiş Milletlerin üyesi sıfatıyla, memleketimizin takip edeceği hareket tarzının kararlaştırılıp Birleşmiş Milletlere bildirilmesi.
- Balkanlarda ve İran’da bir taarruz vuku bulduğu takdirde, Türkiye’nin hareket tarzı, müdafaa veya taarruz halinde bulunacağının şimdiden tesbitini,
- Açık şehir olarak ilan edilecek yerlerin tesbitini,
- Tahmil ve tahliye idare edecek mekanizmanın ve nakliye kollarının tesbitini, Kumanda durumunun göden geçirilmesi gibi hususlar rapor haline getirilip Birleşmiş Milletlere gönderilecektir⁴⁹¹. ”

Türkiye, Kore için elinden geleni yapacağını belirtmiş ve birlik hazırlığına girişmiştir. Türkiye gibi İngiltere, Avustralya, Hollanda, Yeni Zelanda, İsveç, Danimarka, Norveç, Fransa, Filipinler, Yunanistan, İran ve Mısır’da Kore için birliklerini hazırlamışlardır⁴⁹². Öte yandan Kore’de devam etmekte olan savaşta Komünist baskısı azaltılmış. Çanyong kesimleri ve Pohand Limanı komünistlerden temizlenmişti⁴⁹³. Fakat daha sonra çıkan haberlerde Kızılıların Pohand Limanı’nı bombaladıkları haberi gelmiştir. Komünist Kore, Amerika’ya bir nota göndermiş ve Amerikan uçaklarının hududu aşarak Mançurya şehrini bombaladıklarını iddia etmiş ve tazminat istemiştir. Amerika ise hududu aşmadıklarını belirtmiştir⁴⁹⁴.

Kore’deki savaş devam ederken bir yandan da diplomatik ilişkiler devam etmekteydi. Dışişleri Bakanımız Fuat Köprülü, Avrupa ile yapmış olduğu görüşmelerde Kore’ye yapılacak olan yardımın karşılıksız olarak yapılamayacağını ileri sürerek 4 maddelik bir şartname hazırlayarak Amerika’ya sunmuştur.

Şartlar şunlardır:

⁴⁹¹ “Balkan Ve İran’a Yapılacak Tecavüz Karşısında Türkiye’nin Alacağı Tedbir”, **Her Gün**, sayı:974, 20 Temmuz 1950, ,s.1-3.

⁴⁹² “Kore’ye Gidecek Türk Savaş Birliği”, **Her Gün**, sayı:982, 27 Temmuz 1950, ,s.3.

⁴⁹³ “Kore’de En Büyük Komünist Taarruzu da Akamete Uğradı”, **Her Gün**, sayı:1004, 19 Ağustos 1950, ,s.1-3.

⁴⁹⁴ “Amerika’ya Verilen Nota”, **Her Gün**, sayı:1013, 28 Ağustos 1950, ,s.1-3.

“Atlantik Pakı ’na kabulümüz,

Mali ve iktisadi yardım,

Askeri yardım.”

Dördüncü madde ise bu şartların sözde kalmayıp imza ile garanti altına alınmasıdır. Bu madde ile Türkiye-Amerika arasında bir iş birliği anlaşması gerçekleşecektir⁴⁹⁵.

Ardından Amerika da Kore’deki insanlık terörünün önüne geçildiğini ve Kore’deki barışı korumak için 8 maddelik bir program ilan etmiştir. Bu maddeler de şu şekildedir:

“Hür, müstakil ve müttehit bir Kore kurulmalıdır.

Kore’deki çarpışmalara kızıl Çin karışmazsa nu hadise bir Üçüncü Dünya Harbi doğurmayacaktır.

Başkan Çin halkından dostları olan Amerikalılara ve Birleşmiş Milletlere karşı harbe girmemelerini istemiştir.

Formosa meselesi adilane bir şekilde halledilmelidir.

Uzak Doğu’daki bütün devletlere hürriyet ve istiklalleri verilmelidir.”

Diğer üç madde ise Doğuda barış ve emniyetin sağlanması hususundadır. Truman bu programı okuduktan sonra bütün devletlerin buna dahil olmasını istemiştir. Özellikle Rusya’nın Almanya ve Japonya gibi ülkelerin geçmişte yaptıkları hataya benzer bir yanlışla düşmeyip bu programa itibar etmesini istiyordu⁴⁹⁶.

Bir yandan da Amerika’nın Kuzey Kore’ye karşı saldırıları devam etmekteydi. Kuzey Kore kısaç altına alınmış ve bombardımana tutulmuştur. Amerika ise ilerleyişini sürdürmeye devam etmiştir⁴⁹⁷. Bu esnada Kore’deki kızılar saldırılar karşısında sulh istemek zorunda kalmışlardı ve 4 maddelik bir teklif hazırlamışlardı. Buna göre şu şartlar yerine getirilmeliydi:

1-Bir mütarekenin imzalanması,

2-Kuzey Kore kuvvetlerinin 38’inci arz derecesinden öteye çekilmeleri,

⁴⁹⁵ “Kore’ye Asker Sevki İçin Amerika’ya Karşı İleri Sürdüğümüz 4 Esas Şart”, **Her Gün**, sayı:1015, 30 Ağustos 1950, ,s.1-3.

⁴⁹⁶ “Başkan Truman Uzak Doğu İçin Sekiz Maddelik sulh Programı Teklif Etti”, **Her Gün**, sayı:1018, 2 Eylül 1950, ,s.1-3.

⁴⁹⁷ “Kore’de Kızılar Bağrına Ok Yemiş Sırtlan Gibi Kaçıyor”, **Her Gün**, sayı:1034, 18 Eylül 1950, ,s.1-3.

3-Amerikan kuvvetlerinin Güney Kore Pusan köprübaşı mevkiinden çekilmeleri

4-Birleşmiş Milletler kontrolü altında bütün Korede seçimler yapılması⁴⁹⁸.

Bu hususların kabulünden sonra orduların teslim olması beklenirken, Amerikan General Mac Arthur şehri gezmiş ve halk tarafından alkışlarla karşılanmışlardır. Kore'nin geleceği Birleşmiş Milletler tarafından belirlenecek olup tek bir Kore devletinin olacağı belirtilmiştir⁴⁹⁹.

Kore'de devam eden savaşın fiilen bitmekte olduğu haberlerine karşılık, Kızıl Çin birliklerinin de Kızılara yardıma gittiği yönünde haberler basına yansımıştır. Ayrıca Kızıl Çin ordusu, Güney Kore ile mücadeleye girmiştir⁵⁰⁰. İlerleyen günlerde yardımlar azalmamış aksine Kızıl Çinliler tarafından Kore Kızıllarına yardımlar gitmeye devam etmiş olup bu sayede Mançurya sınırını aştıkları ve Kore'ye girdikleri haberi bildirilmiştir. Birleşmiş Milletler bu bölgeye asker takviyesinde bulunmuştur. Türkiye'den gelen birliklerimizin ise cepheye gönderilmeleri de düşünülmektedir⁵⁰¹. 5 Kasım günü çıkan haberlerde Kızıl Çin'e ait 6 Tümenin Birleşmiş Milletlere karşı saldırı açtığının kesinleştiği belirtilmiş olup bunun Kuzey Kore'ye Kızıl Çin tarafından yardım edildiğini kanıtladığı belirtilmiştir. Bunun üzerine yüksek rütbeli bir Amerikan subayı Mançurya sınırına gitmiş ve burada yaklaşık 300.000 Komünist olduğunu ve gerisinde de 1 milyona yakın kuvvetin hazır bulunduğunu yetkililere bildirmiştir⁵⁰².

Türkiye ise Amerikan 8. Ordusu ile savaşa dahil olmuştur. General Mac Arthur, Türk birliğinin 8. Orduya çok yardımcı olacağını belirtmiştir⁵⁰³. Akabinde Türk birliğinin ön saflarda mücadele ettiği belirtilmiştir⁵⁰⁴. 11 Kasım günü ise Türk

⁴⁹⁸ "Kore'de Kızıllar Mağlubiyetten Sonra Sulh İstedi", **Her Gün**, sayı:1041, 28 Eylül 1950, ,s.1-3.

⁴⁹⁹ "Kızıl Kore İstilas Kararı", **Her Gün**, sayı:1042, 29 Eylül 1950, ,s.1-3.

⁵⁰⁰ "Kore'deki Savaş Sona Eerken", **Her Gün**, sayı:1070, 27 Ekim 1950, ,s.1-3..

⁵⁰¹ "Kore Harbi", **Her Gün**, sayı:1078, 4 Kasım 1950, ,s.1-3

⁵⁰² "Kore Savaşına Kızıl Çin'in Karışması Üçüncü Dünya Harbi Tehlikesi Yarattı", **Her Gün**, sayı:1079, 5 Kasım 1950, ,s.1-3.

⁵⁰³ "Savaş Birliğimiz Harbe Katıldı", **Her Gün**, sayı:1081, 7 Kasım 1950, ,s.1..

⁵⁰⁴ "Türk Kıtaları İleri Hatlarda", **Her Gün**, sayı:1083, 9 Kasım 1950, ,s.1-3

birliği 38. Arz dairesine geçmiş ve Kızıl Kore ile mücadele ederek birçok kızılı ele geirmişlerdir⁵⁰⁵.

Türk askerinin başarısı bir olay ile iyice pekişmiştir. Olay ise Türk birliğinin bindirilmiş olduğu trenin yakınında bulunan dinamit dolu bir vagonu imha etmesi üzerinedir. Türk birliğinin müdahalesi neticesinde Kore Cumhurbaşkanı şunları dile getirmiştir: *“Türk milletine Kore’nin minnettarlığını bildiriniz. Bizim için kanlarını akıtmağa gelen kahramanları ebediyen unutmayacağız. Kardeş Türk milletine minnettarız. Türk kahramanlığına güveniyoruz. Bütün tarihi boyunca zayıfa yardım etmesini bilmiş olan asil bir milletin çocuklarını Kore bağına basmaktadır. Asil Türk milletine bütün Kore ve bütün insanlık ebediyen minnettardır”*,⁵⁰⁶.

Türk askerinin başarıları Her Gün’de sıkça vurgulanmıştır. Gazetede komünistlerden sürekli “kızılilar” olarak bahsedilmektedir. “Kızıl çetelere” indirilen darbeler Amerikan General Mac Arthur tarafından takdirle karşılanmıştır. Aynı zamanda Türklerin kahramanlıklarla dolu şanlı tarihine bir yenisini daha eklediğinden övgü ile bahsedilmiřtir⁵⁰⁷.

Başarılar devam ederken bir yandan da cephede savaş devam etmekteydi. Birleşmiş Milletlere bağlı birlikler Mançurya sınırına ulaşmıştı, diğer bir birlik ise Sibiryaya sınıra gelmiştir. Buraya geldiğinde savaş bir nebze daha şiddetlenmiştir. Birleşmiş Milletler birliği karşısında Kızıl Kore ve Çin’den ziyade Rus birliklerini görmekteydi. İki taraf arasında şiddetli bir çarpışmadan sonra devreye Hava kuvvetleri girmiřtir⁵⁰⁸. Fakat kızıliların ilerleyişi durdurulamamıştır. 150 bin kişilik Sovyet yardımından sonra kızılilar Amerikan kuvvetlerini yarararak ilerleyişlerini sürdürmüşlerdir. Amerikan birliklerine bağlı 8. Tmende birçok kaybın olduğu haberleri gelmekteydi. Kızılilar ile mücadeleye giren İkinici Amerikan tümeni ise zor durumdaydı ve diğer tmenlerle iletişimi kesilmişti. Alınan haberlere göre ikinci tmene yapılan saldırı sonucunda tümen bataryalarını cephede bırakarak çekilmek zorunda kalmıřtır⁵⁰⁹.

⁵⁰⁵ “Güvenlik Konseyi, Kızıl Kuvvetlerin Kore’den Derhal ekilmesini İşiyor”, **Her Gün**, sayı:1085, 11 Kasım 1950, ,s.1-3..

⁵⁰⁶ “Türk Savaş Birliğimiz kahramanca Dğşyor”, **Her Gün**, sayı:1087, 13 Kasım 1950, ,s.1-3

⁵⁰⁷ “Kahraman Mehmetçik Kore’de Zaferden Zafere Koşuyor”, **Her Gün**, sayı:1093, 19 Kasım 1950, ,s.1.

⁵⁰⁸ “Kore’de Rus Ve Amerikan Kuvvetleri Arasında Dn arpışmalar Başladı”, **Her Gün**, sayı:1100, 26 Kasım 1950, ,s.1-3.

⁵⁰⁹ “Ruslar Kore’ye Kuvvet Sevk Ediyor”, **Her Gün**, sayı:1101, 27 Kasım 1950, ,s.1-3.

Çekişmenin sürmesi üzerine bölgeye sevk edilen Türk birlikleri Kızıl Çin'e karşı mücadele başlatmışlardır. Önceleri kızılların baskıları altında abluka altına alınmak üzereyken, süngü takılmış ve "Allah Allah!" nidalarıyla Kızıl birliği dağıtıp çemberi aşmışlardır. Her Gün tarafından eşine rastlanmamış bir mücadele olarak nitelendirilen mücadele sonunda 200 Kızıl öldürülürken, 200 Kızıl da esir edilmiştir⁵¹⁰. Müttefik kuvvetler ise havadan Kızılları bombalıyorlardı. Askerler savaş halindeyken atom bombasının kullanımı konusunda da görüşler ortaya atılmıştır. Birleşmiş Millet ordusu emir verildiği takdirde atom bombası kullanmaya hazır olduğunu bildirmiştir⁵¹¹. Fakat Kızıl Çin'in ilerleyişi kendilerine gelen yardımlar neticesinde giderek artmış ve Birleşmiş Milletler anlaşmak için Mac Arthur'un çekilmesini ve Kore'nin hemen boşaltılmasını istiyordu⁵¹².

Kore'deki son durum çok çekişmeli bir hal almıştı. Fırtına ve kar altında geçen savaşta müttefikler kızılları havadan bombardımana tutmuşsa da yeterli olmamıştır. Kızıllar ilerleyişlerini sürdürmüş ve Birleşmiş Milletlere ait 38. Arz dairesini de geçmiş bulunmaktaydılar. Amerika ise harbe yeniden hazırlanıyordu. Ordu içerisinde izinler kalkmış ve devlet gençleri askere almayı planlamıştı⁵¹³. Kızıllar ise tüm Balkan ülkelerini seferberlik ilan etmeye yöneltmiştir⁵¹⁴. Birleşmiş Milletlere karşı başarılı olan bu birlik karşısında savaşmak güç bir hal almıştı. Amerika'ya bağlı birlikler geri çekilmeye başlamışlardı⁵¹⁵. Hemen akabinde Birleşmiş Milletlere gelen Fransız askeri yardımıyla birlikte, Kızıllar ile mücadele edilmeye devam edilmiştir⁵¹⁶. Süren mücadele esnasında müttefik kuvvetlerin özellikle Türk tugayının Çin'e karşı geçmiş olduğu taarruzda göstermiş olduğu başarılar neticesinde Çin geri püskürtülmüştür⁵¹⁷.

⁵¹⁰ "Kahraman Mehmetçiğin Süngüsü Kızılların Bağına Saplandı", **Her Gün**, sayı:1103, 29 Kasım 1950, ,s.1-3; Hee-Chul Lee, **a.g.e.**,s.54

⁵¹¹ "Atom Kullanılması Bir Gün Meselesidir", **Her Gün**, sayı:1105, 1 Aralık 1950, ,s.1

⁵¹² "Vaziyet Kızılların Lehinde Gidiyor", **Her Gün**, sayı:1108, 4 Aralık 1950, ,s.1

⁵¹³ Kızıllara Kati Darbeler Vurulmaya Hazırlanılıyor", **Her Gün**, sayı:1113, 9 Aralık 1950, ,s.1-3

⁵¹⁴ "Sovyet Peyki Devletlerinde Umumi Seferberlik İlan Olundu", **Her Gün**, sayı:1126, 22 Aralık 1950, ,s.1-3

⁵¹⁵ "Kore'de Tutunmak Güç Bir Hal Aldı", **Her Gün**, sayı:1144, 9 Ocak 1951, ,s.1.

⁵¹⁶ "Kore'de Müttefik Mukabil Taarruzu", **Her Gün**, sayı:1145, 10 Ocak 1951, ,s.1-3.

⁵¹⁷ "Çinliler Mütemadiyen Geri Çekiliyor", **Her Gün**, sayı:1167, 1 Şubat 1951,s.1-3.

Kore Savaşını sona erdirecek görüşmeler 1951 yılında Kuzey Kore tarafından gelen teklif üzerine başlamıştır⁵¹⁸. Netice ise 27 Temmuz 1953 yılında alınabilmiştir. Sovyet Rusya lideri Stalin'in ölümü mütareke çalışmalarını hızlandırmıştır. Yapılan müzakereler sonucunda imzalanan Panmunjom Mütarekesi⁵¹⁹ ile Kore'de tarafsız bölge olmasına ve daha az sayıda askerin bölgede durmasına karar verilmiştir⁵²⁰. Yapılan müzakerelerde sınırın yeniden 38. Enlem olmasına karar verilmesinden başka herhangi bir karar verilmemiştir⁵²¹.

C. Kıbrıs Meselesi

1. Kıbrıs Krizleri

a) 1963-1964 Kıbrıs Krizi

1960 yılında imzalanan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası ile devletlerarası yumuşayan ilişkiler Makarios'un anayasaya aykırı davranması ile yeniden gerilmeye başlamıştır. Makarios, anayasanın Türk toplumuna verdiği hakları hazmedememiş ve sürekli olarak ENOSİS fikrinden bahsetmiştir⁵²². Bu bağlamda Rum kesimi, haklarından faydalanmalarına engel olunmaya çalışılan Türklere karşı 1961 yılından itibaren saldırıya geçmişlerdir⁵²³. Anlaşma gereği Lefkoşa, Limasol, Magusa, Baf ve Larnaka'da Türkler ve Rumlara ait ayrı belediyeler olacaktı. Makarios Kıbrıs Hükümetinin hâlihazırda bulunan Türk- Rum belediyelerini lağvedip yerine Türk ve Rumlardan oluşan karma bir komisyon kurulmasını ileri sürmüştür. Her Gün'de yer alan bir beyanında Kıbrıs Türk lideri ve Reisi Cumhur Muavini Fazıl Küçük, Kıbrıs hükümetinin aldığı bu kararın anayasaya aykırı olduğunu ifade etmiştir⁵²⁴. Anayasa mahkemesi ise Türkleri haklı bulmuş ve belediyeleri değiştirme yetkisinin bakanlar kurulunda olmadığını belirtmiştir.

⁵¹⁸ "Müzakerelere Tekrar Başlandı", **Her Gün**, sayı:1339, 25 Temmuz 1951, s.1-3.

⁵¹⁹ Hee-Chul Lee, **a.g.e.**, s.55.

⁵²⁰ "Kore'deki Birliğimiz Zamanla Azaltılacak", **Her Gün**, sayı:2063, 28 Temmuz 1953, s.1-3.

⁵²¹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.456.

⁵²² Halil İbrahim Güzel, "1960-1983 Yılları Arasında Kıbrıs Meselesi", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, s.40.

⁵²³ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.785; Uçarol, **a.g.e.**, s.604.

⁵²⁴ "Kıbrıs Türkleri Rum Kararına Meydan Okuyor, Durum Fena", **Her Gün**, sayı:5368, 3 Ocak 1963, s.1.

Her ne kadar anayasa mümkün kılmasa da Makarios emellerinden vazgeçmemiş ve anayasada değişiklik yapılması meselesini görüşmek üzere Türkiye'ye gelmiştir⁵²⁵. Yapılan görüşmelerde netice değişmemiş olup Türkiye tarafından kesinlikle reddedilmiştir. Gerekçe olarak Türklerin güvenlikleri ile alakalı bir mesele olması belirtilmiştir⁵²⁶.

Türk hükümeti daha sonra aldığı karar doğrultusunda beş büyük şehirde Türklerin kendi belediyelerini yönetme çalışmalarına başlamışlardır. Bunun üzerine Makarios Anayasa Mahkemesinin kararını tanımayacağını ifade etmiş⁵²⁷ ve Kıbrıs'la doğrudan ilgisi olan devletlere Anayasa'da yer alan 13 konuda değişiklik yapılması gerektiğini bildirmiştir⁵²⁸. Bu konular şu şekildeydi; *“Cumhurbaşkanı Makarios ile Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fazıl Küçük'ün veto hakkının kaldırılmasını, beş büyük şehirde tek belediyeler kurulmasını ve memuriyetlerde Türklere % 30 kontenjan tanıyan hükümlerin kaldırılmasını öngörmekteydi”*⁵²⁹. Makarios'un bu istekleri Türkleri adada azınlık statüsüne getirmek olarak görülmektedir.

Makarios isteklerini belirtmiş fakat cevap beklemeden, adadaki Türk Savunma Bakanı ve meclisteki Türk Milletvekillerini meclisten uzaklaştırmıştır⁵³⁰. Türkiye yine de kararlı duruşundan vazgeçmemiş ve anayasa değişikliği teklifini reddetmiştir. Bunun üzerinedir ki Rumlar, Kıbrıslı Türklere zulümlere başlamışlardır. Rumlar polis ve jandarma birlikleri ile Kıbrıslı Türklere saldırmış ve kimi kaynaklara göre 24⁵³¹ kimisine göre de 64 Türk'ün ölümüne sebep olmuşlardır⁵³². Türk hükümeti bu esnada garnizondaki askeri savunma mevzilerine yerleştirmiş ve hava kuvvetlerine bağlı uçakların sınır boylarında kendilerini göstermelerini sağlamıştır⁵³³.

⁵²⁵ “Fazıl Küçük Yarın Geliyor”, **Her Gün**, sayı:5371, 6 Ocak 1963, s.1.

⁵²⁶ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.786.

⁵²⁷ Halil İbrahim Güzel, “1960-1983 Yılları Arasında Kıbrıs Meselesi”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, s.44.

⁵²⁸ Uçarol, **a.g.e.**, s.603

⁵²⁹ Uçarol. s. 786

⁵³⁰ İsmail Müftüoğlu, **Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekatı Ve Perde Arkası**, Alioğlu Yayınevi, İstanbul 2021 s. 93.

⁵³¹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.786.

⁵³² Müftüoğlu, **a.g.e.**, s.93.

⁵³³ Yalçın, **a.g.e.**, s.486.

Türkiye Garanti Antlaşması gereği İngiltere ve Yunanistan'ı da ilgilendiren bu konuda daha fazla şey yapılmasını istiyordu. Fakat olaylar kesilmemiş hatta saldırıya geçilmiştir. Birçok Türk evi benzin dökülerek yakılmış, köyler ateş altında kalmışlardır. Makarios ise bu esnada imzalanmış olan Zürih ve Londra anlaşmalarını feshetmek istiyordu. Fakat İngiltere ve Türkiye bu duruma karşı çıkmışlardır⁵³⁴. Kıbrıs Rum bölgesinde yaşanan bu olaylar karşısında Kıbrıs Türkleri, Türk bölgelerinde toplanmaya başlamıştır. Ayrıca Her Gün'de Rumların, Türklere karşı yapılan saldırılarda kullandıkları silahların yalnızca Yunanistan'dan alınmadığı, Birleşik Arap Emirliklerinden de silah yardımı aldıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu silahların Mısır yardımı ile Rumlara verildiği de Fazıl Küçük tarafından açıklanmıştır. Her Gün'de bu durum şu şekilde ifade edilmiştir:

“Bunun tek manası Arap- İslam âleminin lideri olmak hayali içinde kendinden geçen Mısır devlet ve hükümet başkanı Nasır'ın, Rum çetelerine, din kardeşlerini öldürtecek silahları elleriyle verecek kadar İslam davasından uzak olduğunu göstermektedir”⁵³⁵.

İslam âleminde Pakistan ve iki Irak gazetesi haricinde destek göremeyen Türkiye, toplanacak olan Londra Konferansı'nda Artık Rumlarla Türklerin birlikte yaşamalarının mümkün olamayacağını ifade etmekteydi. Fakat Makarios bunu istemiyordu. Onun istediği İngiltere ve Türkiye'nin ada üzerindeki haklarının tamamen ortadan kalkmasıdır. Makarios isteğinin olması halinde Rumlar ve Türklerin refah içerisinde yaşayacaklarını söylüyordu⁵³⁶. Kıbrıs'ta Türklere karşı yapılan zulümler devam ediyordu. Bu bağlamda üç devlete ait yöneticilerin, Türk ve Rum milleti temsilcilerinin katıldığı Londra konferansında, karşılıklı zıt fikirler olması nedeniyle hiçbir başarı sağlanamadı. Türkiye, Kıbrıs'ta saldırının kesilmesi için Federal bir sistem kurulması gerektiğini ve savunmayı daha kapsamlı hale getirmeyi talep etmiştir. Rum kesimi ise devamlı olarak tam bağımsızlık için baskı yapmaktaydı. Bu tutumlar karşısında toplanan Londra konferansında netice

⁵³⁴ “Hükümet Bugün Kızıl Papaza Anlayacağı Dille Cevap Verecek”, **Her Gün**, sayı:5525, 2 Ocak 1964,s.1-5.

⁵³⁵ Abbas Parmaksızoğlu, “Kıbrıs Olayları ve İslam Alemi”, **Her Gün**, sayı:5529, 6 Ocak 1964,s.1.

⁵³⁶ Aynı yer.

alınamamış fakat NATO'nun bölgeye 10.000 kişilik bir birlik gönderilmesine yönelik kararı İngiltere ve ABD'nin öncülüğünde alınmıştır⁵³⁷.

Karar alınmış olsa da Rumlar, Türklere karşı olan saldırılarına devam etmekteydi. Saldırıya uğrayan Türkler bulundukları yerlerden göç etmeye başladılar. Türkiye'den gönderilen çadırlarda yaşamaya başladılar. Türk Milleti bu esnada soydaşlarının yanından ayrılmayarak, Yunanistan ile mücadele etmeyi de düşünmekteydi⁵³⁸.

Kıbrıs'ta kanlı eylemlerin devam etmesinden dolayı Türk hükümeti Kıbrıs'ta silahsızlanmanın bölgenin sulhu için gerekli olduğunu NATO Bakanlar Konseyine götürmek için hazırlıklar yapmaktaydı. Türkiye bu esnada bir destek de CENTO üyelerinden görmüştür. Kıbrıs tezinde Türk hükümetini desteklemişlerdir⁵³⁹. Her ne kadar destek görse de Kıbrıs sorununa çözüm bulunamamıştır. Her Gün'de hükümetin Yunanistan'ın Lozan Anlaşmasını ihlal ederek 12 adaya ağır silahlar yığdığını tespit ettiğini belirtmiş ve Türk hükümetinin, Birleşmiş Milletler ve NATO tarafından da protesto edilen Yunanistan'a karşı harp hazırlığı yapmakta olduğunu yazmıştır⁵⁴⁰. Harekât hazırlığı içerisine giren Türkiye'nin kararı değiştirilmeye çalışılsa da başarılı olunamamıştır. Bunun üzerine ABD Başkanı Johnson, 5 Haziran 1964'te İsmet İnönü'ye yazmış olduğu mektupta aşağıdaki görüşleri paylaşmıştır.

“1- Türkiye, garanti Anlaşmasını tam işletmeden adaya müdahale kararı almıştır. Türkiye henüz müdahale hakkını kullanamaz

2- Türkiye tarafından Kıbrıs'a yapılacak askeri bir müdahale, kendisini Sovyetler Birliği ile bir çatışma durumuna sokabilir. Türkiye, NATO'lu müffetiklerine danışmadan, onların << rıza ve muvafakatı>>nı alamadan böyle bir harekete giriştiğine göre, acaba NATO'nun Türkiye'yi savunma yükümlülüğü var mıdır? Türkiye bu noktayı herhâlde düşünmedi.

3- Türkiye ile Amerika arasında mevcut 12 Temmuz 1947 tarihli yardım antlaşmasının 4.maddesine göre, Türkiye Amerika'nın vermiş olduğu silahları Kıbrıs'a müdahalede kullanamaz. Çünkü bu silahlar Türkiye'yi savunma amacı ile verilmiştir.

⁵³⁷ Armaoğlu, a.g.e., s.787

⁵³⁸ Müftüoğlu, a.g.e., s. 94.

⁵³⁹ “Silahsızlanmayı Şart Koşuyoruz”, **Her Gün**, sayı:5736, 3 Mayıs 1964,s.1.

⁵⁴⁰ “Harp Hazırlığı”, **Her Gün**, sayı:6216, 22 Nisan 1965,s.1.

4 – Ayrıntılı görüşmeler için Türkiye Başbakanı Vaşington’a giderse, Başbakan Johnson bundan memnun olacaktır⁵⁴¹”.

İsmet İnönü ise cevaben aşağıdaki mektubu yazmıştır:

- 1- “Mektubun << gerek yazılış tarzı, gerek muhtevası>>, Amerika’nın Türkiye gibi bir müttefiki için <<hayal kırıcı>> olmuştur.
- 2- Bu son teşebbüs ile birlikte, 1963 sonundan beri Kıbrıs’a askeri müdahale ihtiyacı dördüncüdür. Ve Türkiye bu işin başından beri Amerika ile danışma halinde bulunmuştur.
- 3- Kıbrıs Rum hükümeti açıkça silahlanmaya başlamıştır. Anayasa dışı faaliyetlere girişmiş, Türklere karşı << zulmünü>> arttırmış ve bütün bunlar Yunanistan tarafından, kendisinin imzaladığı milletlerarası antlaşmalara aykırı olduğu halde, desteklenmiş, lakin Türkiye’nin bütün uyarlamalarına rağmen Amerika bir şey yapmamıştır.
- 4- NATO müttefiklerinden herhangi birine yapılacak saldırı, saldırgan tarafından daima haklı gösterilmeye çalışılacaktır. NATO’nun bünyesi saldırganın iddialarına kapılacak kadar zayıf ise hakikaten tedaviye muhtaç demektir.
- 5- Türkiye’nin anlayışına göre, NATO, saldırıya uğrayan bir üyeye derhal yardımı mecburi kılmaktadır. Üyelerin takdirine bırakılan husus, yardımın mahiyeti ve genişliğidir⁵⁴²”.

İki ülke arasındaki durum Yunanistan’ın Dış işleri bakanının değişmesiyle yeniden alevlenmiştir. Yeni Dış İşleri Bakanı Melas, her zaman Türk düşmanlığından bahsetmiş ve iki ülkenin dostluk anlaşmaları şöyle dursun, Londra ve Zürih anlaşmalarını dahi tanımadığını ifade etmesi üzerine gazetede Türk hükümetinin Türk- Yunan görüşmelerinden vazgeçtiğini ve Kıbrıs anlaşmazlığını Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna götürmeyi uygun gördüğü belirtilmiştir⁵⁴³. Fakat 3 Kasım günü Kıbrıs’ta iki ayrı yerde ateş açıldığı haberleri gelmiştir. Gelen haberlere göre yapılan ateşli saldırıda Kıbrıs Rum Milli Muhafız teşkilatına bağlı iki kişi yaralanmıştır. Kıbrıs Rum Hükümetinin yayınladıkları bildiride Türklerin ateş ettiğini ve Rumların saldırıya karşılık vermediklerini söylemiştir. Rum çavuşun yaralandığını Birleşmiş Milletler de doğrulamıştır⁵⁴⁴.

Bunun üzerine gerekli hazırlıklar yapılmış ve orduya hazır ol emri verilmiştir. Olayların artması halinde daha önce yapılmış olan “sınırlı bir hava polis harekâtı” yapmaktan çekinilmeyeceği ifade edilmiştir⁵⁴⁵. Aynı dönemde Yunanistan’da

⁵⁴¹ Armaoğlu, a.g.e., s.788-789.

⁵⁴² Armaoğlu, a.g.e., s.790-791.

⁵⁴³ “Türk Düşmanı”, **Her Gün**, sayı:6606, 22 Temmuz 1965, s.1-5.

⁵⁴⁴ “Kıbrıs’ta Ateş Açıldı”, **Her Gün**, sayı:6710, 3 Kasım 1965, s.1-5.

⁵⁴⁵ “jetlerimiz- Çıkarma Filomuz Hazır”, **Her Gün**, 6 Kasım 1965, sayı:6713, s.1-5.

meydana gelen hükümet buhranından dolayı Kıbrıs için bir şey yapılamamıştır. Türkiye bu süreçte Kıbrıs ile alakalı duruşundan vazgeçmemiş ve kararlılığını sürdürmüştür⁵⁴⁶.

1963-1964 Kıbrıs Buhranına baktığımızda en önemli gelişme Johnson Mektubu sonrasında Türkiye - ABD ilişkilerinde soğuk rüzgârların esmeye başlamasıdır. Türkiye'nin mektuptan sonra ABD'den gelecek daha doğrusu NATO'dan gelebilecek yardımlar konusunda güveninin sarsılması, Türkiye'yi yeni ilişkiler kurmaya itmiştir. Bu bağlamda Rusya ile yakın temasa geçilmiş ve Dış İşleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, Moskova'yı ziyarete gitmiştir⁵⁴⁷. İki tarafın da yaptığı görüşmeler neticesinde çıkan sonuç Rusya'nın Türkiye'nin Kıbrıs'ın bağımsızlığı planı hakkındaki görüşlerini Birleşmiş Milletler 'de savunacağını açıklaması olmuştur⁵⁴⁸. Bu sebepten dolayı 1963 - 1964 Kıbrıs Buhranını önemli kılan bir diğer etkende Türk- Sovyet ilişkilerindeki gelişme gösterilmektedir⁵⁴⁹.

b) 1967 Kıbrıs Krizi

1967 krizi öncesinde hükümet uzun süreden beri hareketlerini izlediği patrikhane hakkında kesin kararlar almıştır. Buna sebep olan olay ise gazetede belirtildiği üzere Patrikhane, Türkiye'ye gelmiş olan Güney ve Kuzey Amerika Rum Ortodoksları ruhani liderinin ayinine Türkiye tarafından engel olduğunu ifade etmiş ve kendisinin de sürekli olarak göz hapsinde olduğunu belirterek Amerika'dan tedbir almasını istemiştir. Türk hükümeti, patrik ve patrikhanenin kanunlara bağlı olduğunu ve başına buyruk hareket edemeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca Amerika'nın da Patrikhanenin dini işlerini bırakıp politikayla ilgilenmesini doğru bulmadığına değinilmiştir. Din İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı Refet Sezgin, patrikhane hakkında, konunun her yönüyle ele alınması gerektiğini söylemiş ve kapalı olan Orta Kapının açılması için gerekli çalışmaların yapılacağını belirtmiştir⁵⁵⁰. Ayrıca

⁵⁴⁶ Armaoğlu, a.g.e., s.793.

⁵⁴⁷ Armaoğlu, s. 794.

⁵⁴⁸ "Rusya Kıbrıs Türk Tezini Kabul Etti", **Her Gün**, sayı:5917, 2 Kasım 1964, s.1-5.

⁵⁴⁹ Armaoğlu, a.g.e., s.794.

⁵⁵⁰ "Orta Kapı Açılıyor, Malları Alınacak", **Her Gün**, sayı:6838, 6 Nisan 1966, s.1-5.

hükümetin Fener Patrikhanesinin, Enosis ve Kıbrıs Rumlarını desteklediklerine yönelik belgeler elde ettiğini öne süren Her Gün, hükümetin yakın zamanda bu belgeleri tüm dünyaya açacak ve Patrikhanenin yurt dışına çıkarılması için tüm sebeplerin ortada olduğunu göstereceğini belirtmiştir⁵⁵¹.

Hükümet bu gibi olaylardan dolayı azınlıkları her türlü şekilde incelemeye başlamıştır. Azınlık okulları üzerinde yapılan çalışma esnasında birçok öğretmenin siyaset ile ilişkili oldukları ortaya çıkmıştır. Alınan karara göre siyasetle uğraşan okullar kapanacaktır⁵⁵². Hükümet konuyu boş bırakmıyor ve Yunan hükümetini de sıkıştırıyordu. Yapılan Türk- Yunan görüşmelerinde patrikhanenin yapmış olduğu zararlı faaliyetlerden dolayı ya Ankara'ya sevk edilmesi ya da yurt dışına çıkarılması teklif edilmiştir. Yunan hükümeti ise Türkiye'nin kesin kararı karşısında daha yumuşak tepkiler vermiştir. Kararın yakın zamanda verilmesi için Yunan hükümeti zorlanmaktadır⁵⁵³. Kıbrıs sorununu çözmek için Türk- Yunan görüşmelerinde, Yunanlılar Türklerin şartlarını kabul etmiş fakat Makarios başkaldırmıştır⁵⁵⁴.

Yunanistan'da ise hükümet darbesi olmuş ve yeni hükümet ENOSİS fikrini müzakereler ile çözüme taraftarı olduğunu belirtmiş ve Türkleri azınlık konumuna getireceklerini söylemişlerdir. Bunun yolu olarak da Batı Trakya Türklerini kullanmışlardır. Bu bağlamda Türk ve Yunan Başbakanlarının yapmış olduğu görüşmelerde Yunan tarafı sunduğu teklifte, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması karşılığında Batı Trakya sınırında birtakım tavizler verileceği söylenmiştir. Türk hükümeti bu teklifi kabul etmemiş ve görüşme son bulmuştur⁵⁵⁵.

Başbakan Süleyman Demirel yaptığı basın toplantısında Kıbrıs hakkında şu sözleri dile getirmiştir:

⁵⁵¹ "Patrikhane Yurt Dışına Çıkarılacak", **Her Gün**, sayı:6839, 7 Nisan 1966,s.1-5; "Patrikhanenin Kapatılması İçin Kanun Teklifi Yapıldı", **Hürriyet**, sayı.6498, 3 Haziran 1966, s.1-9.

⁵⁵² "Siyasetle Uğraşan Rum Okulları Kapanacak", **Her Gün**, sayı:6867,7 Mayıs 1966,s.1.

⁵⁵³ "Patrikhane İçin Son Karar", **Her Gün**, sayı: 6958, 7 Ağustos 1966, s.1

⁵⁵⁴ "Makarios Yine Baş Kaldırdı", **Her Gün**, sayı:7434, 30 Kasım 1967, s.1

⁵⁵⁵ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 796.

*“ Kıbrıs işinin bugüne kadar barışçı bir çözüm yoluna kavuşmamasında Yunanistan’ın adayı kendisine ilhaktan gayri bir hal şeklini mümkün görmemesi başlıca amil olmuştur ”*⁵⁵⁶.

Türk ve Yunan taraflarının yapmış olduğu Keşan ve Dedeoğlu görüşmelerinde Türkiye’nin net tavrını gören Yunan hükümeti, karşılıklı uygunluk yolunda gideceğini söylese de buna uymamış ve 15 Kasım 1967’de Türklerin toplu olarak bulunduğu Boğaziçi ve Geçitkale köylerine saldırmışlardır. 16 Kasım’da ise Türkiye, TBMM’de 435 üyeden 432 oy olarak Kıbrıs’a müdahale yetkisi almıştır⁵⁵⁷. Fakat ABD özel temsilcisi Cyrus Vance’in bölgeye intikal etmesi ile anlaşmaya varılmış ve Yunan birlikleri geri çekilmiştir. Anlaşma gereği Türkiye de savaş hazırlıklarına devam etmeyecektir. Fakat Türk halkı << Ya Zafer, Ya Ölüm >> nidaları atarak Kıbrıs meselesinin kökünden kazınmasını istiyordu⁵⁵⁸. Yapılan bu anlaşma ile buhran sona ermiş ve yeniden bir yumuşama dönemi başlamış olup karşılıklı görüşmeler yapılmaya devam edilmiştir⁵⁵⁹.

c) 1974 Kıbrıs Krizi Ve Kıbrıs Barış Harekâtı

1967 Kıbrıs buhranından sonra Türk toplumu liderleri tarafından 28 Aralık 1967’de Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi kuruldu. Yeni yönetim ENOSİS için Rum kesimi ile görüşmüşse de çözüme ulaşılamamıştır⁵⁶⁰. Toplumlar arasında yapılan müzakereler altı yıl boyunca devam etmiş fakat 1974 yılına gelindiğinde en ufak bir çözüm dahi olmamıştır.

1974 yılında Kıbrıs Rum kesimi içerisinde de çatışmalar meydana gelmekteydi. Alınan haberlere göre Yunanlılardan oluşan Rum Milli Muhafız ordusu kanlı bir darbe yaparak Makarios’u devirmiş ve bazı söylentilere göre öldürüldüğü söylenmektedir. Fakat bazı söylentilere göre bir İngiliz üssüne sığındığı tespit

⁵⁵⁶Başbakan Demirel’in Basın Toplantısı, Dışişleri Bakanlığı Belleteni, Eylül 1967, s.36, ss.41-45.

⁵⁵⁷ Armaoğlu, a.g.e., s.798-799.

⁵⁵⁸ “Türk Milleti Şerefi İler Yaşar”, **Her Gün**, sayı:7428, 24 Kasım 1967, s.1.

⁵⁵⁹ Armaoğlu, s.799-800.

⁵⁶⁰ Armaoğlu, a.g.e., s.799; Yalçın, a.g.e., s.487.

edilmiştir⁵⁶¹. Nikos Sampson önderliğindeki darbe girişimi sonunda Kıbrıs'ta, Kıbrıs Elen Cumhuriyeti ilan edilmiştir⁵⁶². Bakıldığında gerçekleşen darbe Yunanistan'ın adaya ENOSİS fikri için yaptığı bir harekât olarak değerlendirilmiştir.

Adayı ilhak amacı ile yapılan darbeye karşı Türk Hükümeti önlem olarak Garanti Antlaşmasının maddelerine uyarak, Türk Silahlı Kuvvetlerini harekete geçirmiştir. Böylece 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs Harekâtı başlamış oldu. Harekât haberini Ecevit, Radyo'dan yaptığı konuşmada dünyaya duyurmuştur⁵⁶³. 21 Temmuz'a geldiğimizde Yunan Ordusunun Türk Alayına karşı taarruza geçtiğini ve Türk alayının da taarruzu durdurarak, karşı saldırıya geçtiği bildirilmiş olup bu haber halk tarafından sevinçle karşılanmıştır⁵⁶⁴.

Fakat Güvenlik Konseyi, Türkiye'nin harekâta başladığı ilk günlerde 353 sayılı kararlar tarafları ateşkese davet etti. Davet isteğini Türkiye kabul etmiş ve adada anayasal düzenin yeniden inşası için görüşmelere başlamıştır. Türk hükümeti Cenevre'de yapılan görüşmelerde bir plan hazırlamış ve iki otonom yönetim kurulması önerilmiştir. Bu plan 3 başlık üzerine oluşturulmuştur. Bunlar şu şekildedir:

“1- Adada ve özellikle Türk bölgelerinde güvenliğin sağlanması ve Ateşkesin etkili bir biçimde uygulanması için alınması gerekli tedbirler.

2- Adada meşrutiyete dönülmesi için alınacak ilk ve acil tedbirler,

3- Bu konularda anlaşmaya varıldığı takdirde garantör devletlerin adada kurulacak yeni düzeni saptamak üzere en geç bir hafta içinde yeniden toplanmaları”

Bu planla ayrıca Türkiye'nin haklarına zarar gelmeyeceği özellikle ve kesinlikle belirtilmiştir⁵⁶⁵. Yapılan görüşmelerden alınan sonuç ise şu şekildedir:

1- “1960 Anayasa düzenini yeniden tesisi hususunda üç dışişleri bakanı mutabık kalmakla beraber, bundan önce alınması gereken bazı acil tedbirler vardır.

2- Kıbrıs'ta taraflar, 31 Temmuz 1974 günü Türkiye saati ile 24.00'de kontrolleri altında bulundukları alanları genişletmeyeceklerdir. Yani bu deklarasyona göre, Kıbrıs'ta ateş-kes çizgisi, 22 Temmuz saat 17.00'deki çizgi değil, 30 Temmuz gece yarısı mevcut olan çizgidir. Çünkü 22 Temmuzdan sonra Rumların saldırıları

⁵⁶¹ “Makarios Öldü Mü, Sağ mı?”, **Her Gün**, sayı:10387, 16 Temmuz 1974, s.1.

⁵⁶² Uçarol, **a.g.e.**, s.613.

⁵⁶³ Müftüoğlu, **a.g.e.**, s.149.

⁵⁶⁴ Uçarol, **a.g.e.**, s.615; “Karşı Harekatımız Sürüyor”, **Her Gün**, sayı:10391, 21 Temmuz 1974, s.1.

⁵⁶⁵ “Kıbrıs İçin Türk Planı”, **Her Gün**, sayı:10398, 28 Temmuz 1974, s.1-5.

devam ettiği için, çatışmalar yeniden devam etmiş ve Türk kuvvetleri kontrolleri altındaki alanları genişletmiştir.

- 3- 30 Temmuz ateş-kes çizgisinde, sadece Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin kontrolü altında olacak bir güvenlik bölgesi tesis edilecektir.
- 4- Kıbrıs Rum ve Yunan kuvvetlerinin muhasarası altında olan bütün Türk bölgelerinden bu kuvvetler çekilecek ve bu Türk bölgeleri Birleşmiş Milletler Kuvvetlerinin koruması altına girecektir⁵⁶⁶.”

Kıbrıs ile ilgili demeç veren Süleyman Demirel, Türkiye’nin güvenliğinin ve refahının sağlanmasının başka güçlere verilmesinin yersiz olduğunu, Türkiye’nin Kıbrıs’ta hakkı olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Kıbrıs’taki askeri başarının tüm milletin başarısı olduğunu belirtmiş ve sadece hükümetin bu başarıyı üstlenmesinin bölücülüğe sebep olacağını ifade etmiştir. Süleyman Demirel bu konu ile ilgili “bugün kullanılan müdahale hakkının 1960 öncesi hükümetlerinin sağlamış bulunduğu bir neticeye dayandığını hatırlatmış ve şayet bugün hala mücadelesini yaptığımız yaşayan bir Kıbrıs davası varsa, bu sayede vardır.” şeklinde ifadelerde bulunmuştur⁵⁶⁷.

Kıbrıs Rum kesiminin tüm bu anayasa düzenini kurma çalışmaları boyunca ciddi tavır takınmaması ve Kıbrıslı Türklere saldırılarına devam etmesi Türk hükümeti tarafından 2. Kıbrıs harekâtının başlamasının sebebi olarak görülmüş ve 14 Ağustos 1974’te harekât başlamıştır⁵⁶⁸.

Kıbrıs’ta Silahlı Kuvvetlerimiz gerçekleştirdikleri harekât neticesinde Lefke’yi almışlar ve ateşkes kararı alınmıştır. Rauf Denktaş ise silahlarına sarılmadıkları sürece hiçbir Rum’a dokunulmayacağını, hepsinin güvende olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Denktaş, Türk ordusunun harekât sürecinde ele geçirdiği yerlerde Türk devletinin kurulmuş sayılabileceğini söylemiştir⁵⁶⁹.

1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devletinin kurulması ada hakkında yeniden görüşmelerin yapılmasına neden olmuştur⁵⁷⁰. Bu bağlamda Federe Türk Devlet Başkanı Rauf Denktaş, Viyana’da yapılacak olan Toplumlararası görüşmelere katılmak için yola çıkmadan önce bir demeç vermiştir. Bu demecinde;

⁵⁶⁶ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.804-805.

⁵⁶⁷ “Türkiye’nin Kıbrıs’ta Hakları Vardır”, **Her Gün**, sayı:10406, 5 Ağustos 1974, s.1-5.

⁵⁶⁸ Alparslan Türkeş, **Dış Politikamız Ve Kıbrıs, Hamle Basın-Yayın**, İstanbul 2000, s.134.

⁵⁶⁹ “Kıbrıs Türk Devleti Kuruldu”, **Her Gün**, sayı: 10418, 17 Ağustos 1974,s.1-5.

⁵⁷⁰ Ahmet C. Gazioğlu, “ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti”, **DİA**, cilt: 26, s. 516-519.

“Rumlar bildiklerini okumaya devam ederlerse kendi başımızın çaresine bakacağız. Türk toplumunun hayati emniyetini kendi topraklarında özgür bir şekilde yer alışı ve her alanda yücelişini pazarlık konusu yapamayız.” demiştir.

Demecin devamında ise Viyana’ya neden gidildiğini ifade etmiştir.

“Görüşme masasını biz değil Rumlar terk ettiler. Niye terk ettikleri ortadadır. Üçüncü Viyana görüşmelerinde toprak konusunda anlaşmak şartı ile iki bölgeyi bir sistem kabul edilmişti. Federal hükümetin merkezi idarenin askeri yetkilerle mücehhez bir idare olması ve bu idarede Türklere eşit haklar verilmesi prensibinde kabul edilmişti. İki bölgeyi federatif sistemin kabul edildiğini teyit eden bir olayda, yine o görüşmelerde varılan sonuçla açığa kavuşmuş nüfus mübadelesi ile iki bölgeyi durum oluşmuştur. Bu neticeler alındıktan sonra Makarios ve diğer Rum liderleri Klerides’e karşı çıktılar. Bu neticelerin çok erken alındığını, yeterli derecede pazarlık edilmeden bir sonuca varıldığı kanısına hareket ederek bunları ortadan kaldırmak istediler. Bu nedenle masaya oturmadılar ve Genel Kurul’a giderek kendi lehlerine ve karar çıkartma çabasına giriştiler. Bilahare bu Genel Kurul kararı çerçevesinde bizi masaya davet etmek yolunu tuttular. Hâlbuki biz Genel Kurul kararını kabul etmemiştir. Bu nedenle de görüşmeler başlayamadı. Yunanistan bizim pozisyonumuzdan ve haklarımızdan vazgeçmeyeceğimizi gördükten sonra işe müdahale etti. Ve Brüksel’de yapılan bir anlaşma ile gündemsiz ve ön şartsız görüşmelerin başlaması kararına varıldı.”⁵⁷¹

Bir diğer toplumlararası görüşmelere yönelik demeç Rum Temsilcisi Glafkos Klerides tarafından gelmiştir. Klerides şu sözleri söylemiştir;

“Türkler anahtarı bir tarafa, Rumları öbür tarafa çevirirlerse, Kıbrıs sorununun çözüm kapısının açılmayacaktır”. Ayrıca Klerides görüşmelerin yeni bir aşamaya girdiğini ve Başpiskopos Makarios’un adil ve pratik çözüm bulunması halinde bu anlaşmayı kabul edeceğini belirtmiştir⁵⁷².

Yapılan görüşmelerde anayasal sorun, eşitlik, merkezi hükümetin yetkileri ve toprak konusu görüşülmüştür. Rauf Denктаş, Kıbrıs’ta tapulu arazilerin % 35’inin Türklere ait olduğunu söyleyip bir adım dahi geri atmayacaklarını ifade etmiştir. Ardından gazetecilerden birinin “omorfo”nun kulislerde geçtiğini söylemesi üzerine, Denктаş, Omorfo’nun sözünün edildiği an masayı terk ederim demiştir⁵⁷³. Yapılan görüşmeler neticesinde Rauf Denктаş demecinde şunları söylemiştir:

⁵⁷¹ “Denктаş Viyana’ya Gitti”, **Her Gün**, sayı:10611, 17 Şubat 1976, s.1-7.

⁵⁷² “Klerides: Makarios Adil Bir Çözümü Kabul Edecektir”, **Her Gün**, sayı: 10611, 17 Şubat 1976, s.7.

⁵⁷³ “Denктаş, Omorfo’nun Sözü Edildiği An Masayı Terk Edeceğim”, **Her Gün**, sayı:10614 21 Şubat 1976, s.1-7.

“Rumlar bizim bu konuda kat’i davrandığımız esastan hareket ettiler. Neticede görüşmeleri akamete uğratıp bizi suçlamak istediklerini anladık. Toprak konusu konuşulacağına ve kendileri de uzun süreden beri “Türkler toprak konusunda açık tavsiyede bulunmuyor diyerek puan topladıklarına göre, biz bu konuyu görüşmeye hazır olduğumuzu kriterleriyle ispat ettik. Bu suretle top Kleries’e atılmış oldu. Ertesi gün bize kendi tekliflerinin sunacakları halde, sunamadılar. Tutumları hakkındaki görüşlerinizde yanılmadığımız da bu suretle ortaya çıkmış oldu. Birkaç saat içinde bizi suçlayarak sona erdirmek istedikleri görüşmeler bizim tutumumuzla olumlu bir yöne itilmiş oldu”⁵⁷⁴.

Viyana görüşmeleri sonucunda Ankara’ya uğrayan ve görüşmeler hakkında Başbakan yardımcısı Alparslan Türkeş, Başbakan yardımcısı ve Kıbrıs Koordinasyon kurulu başkanı Turhan Feyzioğlu ve Necmettin Erbakan ile görüşen Rauf Denktaş, kendilerine bilgi vermiş ve Türkeş bu konu ile alakalı olarak *“Kıbrıs’la ilgili gelişmelerden son derece memnun oluyoruz. Bilhassa bu son Viyana görüşmelerinde gayet başarılı olmuşlardır. Hükümetimiz Viyana görüşmelerindeki çalışmalarından ve tutumlarından çok memnun kalmış durumdadır. Kendilerine teşekkürlerimizi sunarız”* şeklinde demeç vermiştir⁵⁷⁵.

Her Gün gazetesi tarafından Kıbrıs’ın Türk hükümeti için Türklüğün vazgeçilmez bir parçası olduğu her fırsatta dile getirilmiştir. Kıbrıs Baş Müftüsü Dr. Rıfat Mustafa Yücelten’ de Kıbrıs ile alakalı vermiş olduğu özel demecinde *“Kıbrıs Türkleri anavatana minnettardır”* demiş ve anavatanın Kıbrıs’a tam zamanında ve yerinde yaptığı müdahale neticesinde Türklerin rahat ettiğini, aynı zamanda Kıbrıs Türk’ü ile anavatan Türk’ünü birbirinden ayırmanın imkânsız olduğunu ifade etmiş ve geçmiş yıllarda yaşanmış olan Yunan ve Rum baskılarından kurtulup, ay yıldızlı bayrağın altında huzura erdiklerini belirtmiştir⁵⁷⁶.

Bu konu ile alakalı olarak çıkan haberde ise ada üzerindeki düğümü çözmek üzerine gösterilen çaba gözler önüne serilmektedir. Rum eski temsilcisi Klerides, İngiltere Dışişleri Bakanlığı müsteşarı David Owen ile yaptığı görüşmesinde, Kıbrıs çıkmazından Rum tarafının sorumlu olduğunu söylemiştir. Klerides, Makarios’un tüm uzlaşmazlıklarını şu şekilde açıklamıştır:

⁵⁷⁴ “Denktaş:” Viyana’da Topu Kleries’e Verdim”, **Her Gün**, sayı:10615 24 Şubat 1976, s.1-7.

⁵⁷⁵ “Denktaş, Türkeş’e Kıbrıs Hakkında Bilgi Verdi”, **Her Gün**, sayı: 10616 25 Şubat 1976, s.1-7.

⁵⁷⁶ “Kıbrıs Türk’ünün Davasını İnsanlık Sahiplenmelidir”, **Her Gün**, sayı: 18411 21 Aralık 1976, s.1-7.

“1- Rum tarafı Birleşmiş Milletler genel Sekreterinin önerilerine sahip çıkarak kendi önerileriymiş gibi göstermekle hata etmiştir.

2- Rum tarafı, toprak konusunda yazılı teklifler sunmalıdır.

3-Merkzi hükümet konusu üzerinde Türk ve Rum tarafı arasında önemli bir görüş ayrılığı bulunmaktadır.

Son olarak ise Klerides’in şu sözleri söylediği ifade edilmiştir:

“Ben Türk tarafının Kıbrıs Sorunun çözümünü istemediği görüşüne inanmıyorum. Denктаş çeşitli konuların çözümünü istekleri hususunda bana teminat vermiştir”⁵⁷⁷.

Kıbrıs Türk Federe Devleti başkanı Rauf Denктаş, devlet başkanlığında yapmış olduğu toplantıda Başpiskopos Makarios ile yaptıkları görüşmeye dair soruları cevaplamıştır.

Denктаş şunları söylemiştir:

“Başpiskopos Makarios ile önceki gün yapılan görüşme hakkında hemen her şeyi açıklamış bulunuyoruz. Mesele bu görüşmenin barış için bir kapının açılması olup olmadığıdır. Görüşmeyi barış kapısının açılması için istedik. Şimdiye kadar barış yollarını tıkayan taraf biz olmadık. Biz soracakları bütün sorulara cevap vermek amacıyla bu toplantıya gittik. Ve hakikaten her şeyi dün söylediğim gibi açık kalplilikle ortaya koyduk. Bizimde endişelerimiz vardır. Bizim de 11 yıl çektiklerimiz vardır. 11 haksızlığa uğramış, ezilmiş bir taraf olarak endişelerimiz, haklı endişelerimiz mevcuttur. Bizim de öğrenmek istediklerimiz vardır.

Bu Enosis yolu kapanacak mı kapanmayacak mı? Enosis düşüncesi kapanacak mı kapanmayacak mı? Bağımsızlık iki toplumun ortaklığına dayanacak mı dayanmayacak mı? Bunlar üzerinde endişelerimiz vardır. Bunları da ortaya koyduk. Karşılıklı konuştuk ve bir çok hususta endişeleri giderecek formüllerin bulunabileceği kanaatine vardık.,

Toprak konusu ne olacak? Toprak konusu ortadadır. Bir hudut ayarlaması yapılacaktır. Biz hakkımızdan fazlasını istemiyoruz. Herhalde hakkımız olanı da vermek niyetinde değiliz ve veremeyiz zaten. Hakkımız nedir sorusuna Rumlar başka cevap veriyor, biz başka cevap veriyoruz. Kimin cevabı doğrudur? Bunun da tarihi ve fiili gerçekleri vardır. Bunlar da ortadadır. Bunları da tartışmaktan korkmuyoruz, çekinmiyoruz”⁵⁷⁸.

⁵⁷⁷ “Klerides Açıkladı: Kıbrıs Çıkmazından Rum Tarafı Sorumludur”, **Her Gün**, sayı: 18425, 5 Ocak 1977, s.1-7.

⁵⁷⁸ Denктаş:” Kıbrıs’ta Ancak Hudut Ayarlaması Yapılabilir”, **Her Gün**, sayı:18439, 29 Ocak 1977, s.1-7.

Her Gün ise Kıbrıs ile alakalı olarak Atina Kaynaklı olan bir haber ile bahse girmiştir. Bu haberde ABD Dışışleri Bakanı Vance'in Kıbrıs Planı yer almaktaydı. Bu plan doğru ise ABD'nin istekleri şu yöndedir:

- "1-Türkler tarafından el konulan toprakların yüzde on ikisinden Türkler çekilmelidir.*
- 2-Göçmenlerin eski yerlerine geri dönmeleri kademeli olarak sağlanmalıdır.*
- 3-Türklerden ve Rumlardan eşit güçte bir Kıbrıs ordusu kurulmalıdır.*
- 4-Türk askerleri kademeli olarak Kıbrıs'tan ayrılmalıdır.*
- 5- Adadaki İngiliz üsleri NATO'ya devredilmelidir.*
- 6-Kurulacak Federe devlet bağımsız bir politika izlemeli, Batı dostu olmalıdır.*
- 7- Makarios istifa etmeli yerine kilise ile ilgisi olmayan bir lider getirilmelidir."*

Gazete ise bu maddeleri şu şekilde değerlendirmiştir:

- "- Türkiye'nin garantörlük sıfatı kaybolmaktadır.*
- Bundan sonrasında Ada Türklerine karşı işlenecek cinayetlerde Türkiye mutlak bir seyirci pozisyonuna düşürülmektedir.*
- Türkiye için geleceği için Adanın ihtiva ettiği askeri önem unutturulmak istenilmektedir.*
- Yunanlıların on iki adayı tahkim suretiyle bize karşı elde ettikleri hukuk dışı avantajlardan bahsolenmamaktadır."*

Ayrıca denmektedir ki, on iki ada ve Kıbrıs birbirinde ayrı düşünülemez. Amerika da yalnızca Makarios'u devre dışı bırakarak da tarafsız olduğunu kanıtlayamaz. Türkiye'nin yapması gereken ise gevşek ve aceleci davranmadan hareket etmeli ve koalisyon ortaklarının bu durumu siyasi malzeme yapmadan çözüme ulaştırması beklenmektedir. Son olarak serinkanlı ve metin davranılması Türk hükümetinden beklenen hareket biçimi olduğu belirtmiştir⁵⁷⁹.

Viyanada yapılmakta olan 6. Kıbrıs Toplumlararası görüşmeleri, Rumların Türkleri tahrik etme çabaları sebebiyle gergin geçmekteydi. Rumların bu şekilde davranmasının sebebi ise isteklerini belirttikten sonra Türkleri masadan kaçmaya zorlamaktır. Rumların istekleri ise Rumlar adanın yüzde 20'sini Türk tarafına verecek ve Türk tarafına verilecek yüzde 20'lik kesime ise 50 bin Rum yerleştirmek olarak belirtilmekteydi. Türklerden geri istedikleri yerlere ise 120 bin Rum

⁵⁷⁹ Başyazı, "Kıbrıs Meselesi", **Her Gün**, sayı: 18450, 1 Şubat 1977, s.1-7.

yerleştirmeyi planladıkları ortaya çıkmıştır. Türk heyet temsilcisi Ümit Süleyman Onan ise Viyana'ya masayı terk etmek için gelmediklerini ayrıca toprak vermek için de gelmediklerini net bir şekilde ifade etmiřtir⁵⁸⁰.

Rauf Denktaş ise Viyana'ya oyun oynamaya gitmediklerini ifade ederek, *“Sizi kimse göçmen yapamayacaktır. Biz haklarımızı almaya gittik ve alacağız”* demiřtir⁵⁸¹.

Ardından devam eden görüşmelerde toprak konusunun açılması üzerine Türk temsilcilerin taviz vermemesi üzerine “tikanma” olarak adlandırılan sonuca varılamayan görüşmelerin Mayıs ayında yapılmasına karar verilmiřtir⁵⁸².

Kıbrıs Türk Federe Devleti Başbakanı Nejat Konuk, Kıbrıs'ın ekonomik, siyasi ve kültürel konuları hakkında açıklama yaptığı konuşmasında, Kıbrıs için görüşmelerin devam ettiğini, Türk tarafının son raddeye kadar barış taraftarı olduğunu fakat Rum tarafının ENOSİS istediğini belirtmiştir. Türk tarafının isteğı ise iki bölgeyi federasyondur. Bu federasyonların da bağılı olduğı bir konfederasyon yapısının daha uygun olduğı düşünölmüştür. Rumların verecek oldukları karar neticesinde, Türkiye'nin de fikri alınarak gerekirse bağımsızlığın ilan edilebileceğini belirtmiřtir⁵⁸³.

Daha sonra çıkan haberlerde Denktaş BBC Televizyonuna verdiğı demeçte, Kıbrıs Rum Liderlerinin görüşme masasına oturmamalarının, Bağımsız Türk Kıbrıs Devletini kaçınılmaz kıldığını söylemiştir. Denktaş sözlerine *“Sırf iyi niyetimizi göstermek için ayrı bir devlet kurmayarak, kendimize federe devlet dedik”* diyerek devam etmiş, başka çözüm olmazsa federe sözcüğünü kaldıracaklarını belirtmiştir.

Denktaş sözlerini Kıbrıs Rumlarının masaya oturmayı kabul edecekleri umudunu hala taşıdığını da söyleyerek bitirmiřtir⁵⁸⁴.

⁵⁸⁰ Rumlar Görüşmeleri Çıkmaza Soktu'', **Her Gün**, sayı:18603 3 Nisan 1977, s.1-7.

⁵⁸¹ “Türk Toplumu Viyana'ya Oyun Oynamaya Gitmedi'', **Her Gün**, sayı: 18604, 4 Nisan 1977, s.1-7.

⁵⁸² “Viyana Toplantıları Sürüyor, Süleyman Onan'ın Kesin Teklifler Getirdiğı Söyleniyor'', **Her Gün**, sayı:18605, 5 Nisan 1977, s.1-7.

⁵⁸³ “Başbakan Konuk: Görüşmeler Sonuç Vermezse Bağımsızlık İlan Ederiz'', **Her Gün**, sayı: 18611 15 Nisan 1977, s.1-7.

⁵⁸⁴ “Denktaş: “Bağımsız Bir Devlet İlan Edebiliriz'', **Her Gün**, sayı: 11 Mayıs 1978, s.3.

Toplumlararası görüşmelere devam edilmiş fakat Türkiye’de meydana gelen 12 Eylül 1980 darbesi ile görüşmeler sekteye uğramıştır. Ardından Yunanistan’da yapılan seçimler neticesinde değişen hükümetin Kıbrıs politikasının eski hükümetten çok farklı olduğu görülmüş ve meselenin toplumlararası görüşmelerde değil de Milletlerarası alanda görüşülmesi gerektiğinin ağırlık kazandığı ifade edilmiştir⁵⁸⁵. Tüm bunlara rağmen 1983 yılında Kıbrıs bağımsızlığını ilan etmiş ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulmuştur⁵⁸⁶.

⁵⁸⁵ Armaoğlu, **a.g.e.**,s.817.

⁵⁸⁶ Yalçın,**a.g.e.**,s.487.

SONUÇ

Her Gün gazetesi, Cumhuriyet döneminde siyasi, askeri, ekonomik, edebiyat ve sosyal konularla ilgili yayınlar yapan bir neşriyattır. İlk sayısını 12 Kasım 1947’de çıkaran Her Gün gazetesinin sahibi ve Başyazarı Mehmet Faruk Gürtunca’dır. Gürtunca gazeteciliği yanında edebi kişiliği ile de bilinen bir kişidir. “Figani” mahlasını kullanarak yazmış olduğu birçok yazısı bulunmakta olup, birçok şiir kitabı da bulunmaktadır.

Yayınlanmaya başladığı 1947’den 1960 yılına kadar Demokrat Parti’yi destekleyen yayınlar yapan Her Gün gazetesinin 1960 darbesinden sonra Milli Birlik Komitesi döneminin faaliyetlerini desteklediği görülmektedir. Milli Birlik Komitesi’nin faaliyetlerinde DP’nin özellikle son dönemlerinde uyguladığı sert politikalara tepki var olduğu gibi Her Gün gazetesinin tavrında da dönemin şartlarının etkili olduğu bir gerçektir. 1960 darbesinde Gürtunca da tutuklanmıştı çünkü kendisi aynı zamanda DP İstanbul Milletvekiliydi. Gürtunca’nın bir buçuk yıl kadar kaldığı hapis döneminde gazete el değiştirmiş ve oğlu Uğur Gürtunca idaresine geçmiştir. Bu el değişimi gazetenin yayın hayatında ve politikasında değişime sebep olmamıştır. 1976 yılına kadar Uğur Gürtunca idaresinde kalan gazete bu tarihte Zeki Saraçoğlu’na satılmıştır.

O esnalarda Alparslan Türkeş’in MHP’nin yayın organı arayışında olması sebebiyle mali sıkıntı içinde olduğu bilinen Her Gün gazetesi satın alınmış ve Milliyetçi Hareket Partisi’nin resmi yayın organı haline gelmiştir. Bu el değişim süreci gazetenin yayın anlayışını değiştirmiş olup bundan sonraki yayınlarında ülkücülük ve milliyetçilik söylemleri sık sık kullanılmış ve bu söylemler gazetenin net şekilde yayın politikası haline gelmiştir. Gazete artık, hükümeti sık sık eleştiren ve Alparslan Türkeş’in demeçleriyle MHP propagandası yapan bir gazete hükmündedir.

Her gün gazetesinin en önemli özelliği Milliyetçiliği desteklemesi ve yayınlarına bu ideolojiyi yansıtmasıdır. Bunun yanında gerek iç meseleler gerekse dış devletlerin durumları hakkında yayın yapan gazete 33 yıl gibi uzun bir süre basın

hayatında bulunmuştur. Askeri darbe sebebi ile 12 Eylül 1980’de son sayısını çıkaran Her Gün süresiz olarak kapatılmıştır. Yazar kadrosuna bakıldığında kamuoyunda Milliyetçi olarak tanınan kişilerden oluştuğu görülmektedir.

Tüm yayın hayatı boyunca toplumu ilgilendiren her konuda bilginin yer aldığı gazetede daha ziyade siyasi mevzular üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda, çok partili hayata geçiş çalışmalarını desteklerken CHP’nin faaliyetlerini eleştirmiş ve 1950 seçimi ile iktidar değişikliğini zafer olarak nitelendirmiştir. Bu dönemki yayınlarında gazete açık bir DP taraftarıdır. 1950 seçimi üzerinde oldukça duran Her Gün, halkın kendi istikbalini kendisinin belirlemiş olmasından dolayı duyduğu mutluluğu her daim ifade etmiştir. Yayınlarından da anlaşılacağı üzere Demokrat Parti yanlısı olduğunu her fırsatta hissettiren Her Gün, DP’nin iktidara geldikten sonraki faaliyetlerine de sıkça yer vermiştir.

Gazetenin başyazarı DP milletvekili olmasına rağmen DP’nin son dönemlerinde hükümet aleyhine de yazı ve haberlere yer verildiği dikkat çekmektedir. Bu yüzden olsa gerek gazete 1960 darbesi ile yönetimi ele geçiren Milli Birlik Komitesinin oluşan gergin ortamı yatıştıracağına inanmıştır. Gazeteye göre darbenin kan dökülmeden yapılması ve demokrasinin selameti için yapılmış olması halk nezdinde de geçerli olmasına sebep olmuştur. MBK döneminin hürriyet rüzgârları estirdiğini ifade eden Her Gün, ardından Koalisyonlar dönemine de olumlu bakmış ve hükümeti kimin kuracağını halkın seçimi ile belirlenmesi gerektiği fikrini desteklemiştir. Bu bağlamda meseleye İkinci Cumhuriyetin kurulması olarak bakılmıştır. Her Gün asıl değişimini Milliyetçi Hareket Partisi’nin resmi yayın organı olması ile gerçekleştirmiştir. Hükümeti hemen her konuda eleştiren, Ülkücü gençlere yapılan eylemlere sıkça yer veren ve Milliyetçilik üzerine birçok yayın yapan bir gazete olmuştur.

Bunun yanında azınlıklar hakkında da haberlere de yer veren Her Gün, özellikle Rumları ilgilendiren haberlere yer vermiştir. Böyle olmasındaki sebep ise hem Kıbrıs meselesi hem de 1955 yılında gerçekleşen 6-7 Eylül olaylarının direkt olarak Rumlarla alakalı olmasından kaynaklanmaktadır. Demokrat Parti, iktidarı boyunca azınlıklarla iyi ilişkiler içinde olunmuştu. Kurulan iyi ilişkiler azınlıkların

DP'yi desteklemesine vesile olurken diğer yandan azınlıklarında çıkarlarını düşünmelerine fırsat vermiştir. Ayrıca kurulan iyi ilişkiler neticesinde birçok azınlığın milletvekili olarak DP saflarında olduğu bilinmektedir. Tesis edilen iyi ilişkiler 1955 yılında Kıbrıs'ta gelişen olaylar neticesinde 6-7 Eylül günlerinde meydana gelen olaylarla sarsılmıştır. Kıbrıs'ın önemini her daim hissettiğimiz Her Gün'de, gazetenin logosunun altında dahi Kıbrıs'la ilgili söyleme yer verilmiştir.

6-7 Eylül olayları ile ilgili olarak, olayların DP tarafından tertiplendiğine dair net bir bilgi olmayıp, habersiz olduğu yönünde açıklamalar yapılmıştır. Olaylar sonucunda azınlıklara ait birçok mekân zarar görmüş ve kullanılmaz hale gelmiştir. Hükümet oluşan bu kargaşa ortamını düzeltmek için Örfi İdare ilan etmiş ve zarar gören kişilerin masraflarının karşılanacağını duyurmuştur. Gazetede, mevcut olayın çıkma sebebinin Yunanistan'ın adanın kendisine ait olduğunu savunması ve bunun üzerine gelişen olaylar olduğu ifade edilmektedir. Her Gün'ün olay karşısındaki tutumu asla taviz vermemeyi gerektirdiği yönünde olup, orta yolu bulma konusunda yapılan konferans ve anlaşmalardaki net tavrını koruduğu görülmektedir.

Kıbrıs ile bağlantılı olan ve gazeteye yansıyan bir diğer mesele ise Batı Trakya Türkleri meselesidir. Her Gün gazetesi aracılığıyla Batı Trakya Türklerine karşı yapılan zulümler öğrenilmiş olup bunun için birçok söyleme yer verilmiştir. Batı Trakya Türkleri, Kıbrıs meselesinden dolayı Yunanistan'ın gazabına uğramış ve zulüm içerisinde yaşamışlardır. Gazetede belirtildiği üzere Lozan Anlaşmasındaki garantilerine rağmen zulme uğrayan Batı Trakya Türkleri, Türkiye'den yardım eli istemekteydi. Gazetenin yayın süresi boyunca Türklere karşı yapılan zulme karşı tutumuyla dikkat çeken Her Gün, bu konudaki haberlere sıkça yer vermiştir.

Her Gün'ün son yıllarında ise Ermeni terör örgütlerinin eylemleri gündemdeydi. Bu bağlamda Her Gün sütunlarında Ermenilerin yaptıkları birçok saldırıya da yer verilmiş olup, yaptıkları suikast ve cinayetler işlenmiştir. Yurtdışında faaliyetlerini sürdüren komiteciler çoğunlukla Türk konsolosluklarına yaptıkları eylemlerle adlarından söz ettirmişlerdir. Her Gün bu eylemlerin sebebinin Ermenilerin bağımsızlık istekleri ve toprak talepleri şeklinde yorumlamıştır. Ermenilerin, 1980 yılında dahi emellerine ulaşmak için saldırılara devam edeceklerini vurgulamıştır.

Her gün tüm bu konuların yanında dış politika konuları hakkında da yayınlar yapmıştır. Bu hususta Türkiye'nin Batı blokunda olmak için çok partili sisteme geçişi dahi onun dış politika görüşünü göstermekteydi. Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'nın ardından herhangi bir bloğa dâhil olmaması, onu bir takım önlemler almaya itmiş ve Sovyet tehdidine karşı yanında bir güç bulma ihtiyacı hissetmiştir. Olası bir tehlike olmasından dolayı ordusunu dağıtamayan Türkiye'ye ve Yunanistan'a yapılan Truman Doktrini ve Marshall Yardımı gibi oluşum ve destekler dış politikada etkileşimlerin olmasına sebep olmuştur. Yapılan yardımlar sayesinde birçok alanda destek görülse de yeterli olamamıştır. Ardından vuku bulan Kore savaşının uygun ortamından yararlanan Türkiye, Atlantik Paktı'na dâhil olmak için girişimlerde bulunmuştur. Gazete, hükümetin bu tutumunu savunmuş fakat pakta girmek için tekliflerin karşı taraftan gelmesi gerektiğine inanmıştır. Çünkü gazete, Türkiye'nin konumunun buna çok müsait olduğunu düşünüyordu.

Kore Savaşına asker gönderilmesi hususuna oldukça yer veren Her Gün, Demokrat Parti hükümetinin Kore hakkındaki tutumuna her daim destek vermiş ve DP'nin bunu yapmaktaki amacının Atlantik Paktına girmek için bir adım olarak görülmesi gerektiğini belirtmiştir. Böyle de olmuş ve savaşa asker gönderilmesi pakta girişin sağlanmasındaki en önemli etken olmuştur. Her Gün gazetesi hükümetin dış devletlerle olan ilişkilerini tüm yayın hayatı boyunca destekleyen konumda olmuştur. Sovyetlere ve komünizme karşı tutumunda da oldukça tutarlı olan Her Gün, yayınlarında bu görüşünü sıkça yazmıştır.

Türk dış politikasına ve Her Gün gazetesine baktığımızda 1950'li yıllardan başlayarak 1980 yılına kadar gazetede yer alan en önemli dış meselenin Kıbrıs Meselesi olduğu görülmektedir. Bu konuda milliyetçi tavrından ödün vermeyen Her Gün, her hangi bir hak vermeyi kabul etmemiş olup Yunanlıların ENOSİS fikrine karşı çıkmıştır. 6-7 Eylül olaylarının devamında bir süre yumuşayan ilişkiler yeniden gerilmeye başlamıştır. İstediklerini alamayan Yunanlılar en nihayetinde Kıbrıs Türklerine karşı saldırılarda bulununca harekât kaçılmaz olmuştur. Bu esnada Her Gün, yayınları ile Kıbrıs Türklerinin yanında olduğunu ve harekâtı desteklediğini belirtmiştir. Bu hareket neticesinde Kıbrıs Türk Federe Devleti

kurulmuş olup görüşmeler devam etmekteydi. Fakat 1980 darbesi ile sekteye uğrayan görüşmelerin ardından 1983 yılında Kıbrıs bağımsızlığını ilan etmiştir.

Her Gün gazetesi de 12 Eylül 1980 askerî darbesi sonrası askerî yönetim tarafından kapatılmış ve bir daha yayın hayatına dönmemiştir.

KAYNAKÇA

I. SÜRELİ YAYINLAR

A) GAZETELER

Cumhuriyet

Her Gün

Hürriyet

Zafer

II. RESMİ YAYINLAR

TBMM Tutanak Dergisi

Resmi Gazete

III. HATIRATLAR

Batur, Muhsin: **Anılar Ve Görüşler: Üç Dönemin Perde Arkası**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1985.

Erkanlı, Orhan: **Anılar, Sorunlar, Sorumlular**, Baha Matbaası, İstanbul 1972.

Samet Ağaoğlu, **Arkadaşım Menderes, İpin Gölgesindeki Günler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2021.

Koraltan, Refik: **Tek Parti Devrinden 27 Mayıs İhtilali'ne Demokratlar, DP'nin Kurucusu Anlatıyor**, Yayına Hazırlayan: Kamil Maman, Timaş Yayınları, İstanbul 2013.

Uran, Hilmi: **Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım (1908- 1950)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007.

IV. İNCELEME ESERLER

Akın, Fatih: **Türkiye’de Azınlık Politikaları 6-7 Eylül Olayları**, İstanbul 2006.

Akın, Rıdvan: **Türk Siyasi Tarihi 1908- 2000**, On İki Levha yayıncılık, İstanbul 2019.

Akşin, Sina: **Çağdaş Türkiye Tarihi 1908-1980**, Cem Yayınevi, İstanbul 2008.

Albayrak, Mustafa: **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoenix Yayınevi, Ankara 2004.

Armaoğlu, Fahir: **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1983.

Arslan, İbrahim: **Mehmet Faruk Görtunca’nın Şiir Kitapları Üzerine Bir İnceleme**, Hiper Yayın, İstanbul 2019.

Eroğul, Cem: **Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi)**, Yordam Kitap, İstanbul 2019.

Feroz, Ahmad: **Demokrasi Sürecinde Türkiye**, Türkçeleştirilen: Ahmet Fethi, Hil Yayın, İstanbul 2010.

—————: **Modern Türkiye’nin Oluşumu**, Kaynak Yayınları, İstanbul 2020.

Goloğlu, Mahmut: **Demokrasiye Geçiş 1946-1950**, Kaynak Yayınları, İstanbul 1982.

Güllü, Ramazan Erhan: **Ermeni Sorunu Ve İstanbul Ermeni Patrikhanesi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2015.

—————: **Türkiye’de Gayrimüslimlerin Yönetimi Osmanlı’dan Cumhuriyete**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018.

Karpat, Kemal: **Türk Demokrasi Tarihi**, Timaş Yayınları; İstanbul 2019.

Kartal, Mehmet Abidin: **Darağacı(Demokrasi Kahramanı Menderes)**, İskenderiye Kitap, İstanbul 2015.

Küçükizsiz, Recep: **Türk Basımında Ülkücü Hareket Her Gün Gazetesi 1976-1980**, Yusufiye Vakfı Yayınları, İstanbul 2021.

Lee Hee-Chul: **Siyasi, Ekonomik, Askeri Ve Kültürel Açıdan Türkiye- Kore ilişkileri**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2007.

Müftüoğlu, İsmail: **Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekâtı Ve Perde Arkası**, Alioğlu Yayınevi, İstanbul 2021.

Ortaylı, İlber: **Türkiye’nin Yakın Tarihi**, Kronik Kitap, İstanbul 2021.

Öksüz, Hikmet: **Amerikan Belgelerine Göre Fener Rum Patrikhanesi’nde I. Athenagoras Dönemi (1949-1972)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2021.

Sander, Oral: **Türkiye’nin Dış Politikası**, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara 2006.

Sanlı, Ferit Salim: **Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden Milliyetçi Hareket Partisine Tarihi Süreç, İdeoloji Ve Politika 1960 1969**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2019.

Tanör, Bülent: **Osmanlı- Türk Anayasal Gelişmeleri**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2016.

Toker, Metin: **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları DP’nin Altın Yılları 1950-1954**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990.

—————: **DP Yokuş Aşağı (1954-1957)**, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1991.

Turgut, Hulusi: **Türkeş’in Anıları Şahinlerin Dansı**, ABC Basın Ajansı, Ekim 1995.

Türkeş, Alparslan: **Dış Politikamız Ve Kıbrıs, Hamle Basın-Yayın**, İstanbul 2000.

Uçarol Rıfat: **Siyasi Tarih**, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınlarından Seri No: 4, Ankara 1987.

Ünlü Bilgiç, Tuba-Göktepe, Cihat: **İç Ve Dış Gelişmelerle Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1946-2012**, Ufuk Yayınları, İstanbul 2014.

V. MAKALELER

Akkor, Mahmut: “II. Dünya Savaşı’nın Sonu Ve Truman Doktrini’nin Ortaya Çıkışı”, **Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt:2, sayı:2, Güz 2017, s.1-17.

Aybala, Lale: “Demokrat Parti Dönemi Azınlık Olayları ve Türk Demokrasisine Etkileri”, **BAYTEREK Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi**, Cilt:2, sayı:2, 2019, s.91-114.

Başbakan Demirel’in Basın Toplantısı, **Dışişleri Bakanlığı Belleteni**, Eylül 1967, s.36, ss.41-45.

Bulut, Sedef: “Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. Ve II. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) NATO Üyeliği ve Balkan Politikası”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, sayı:41, 2008, s.35-61.

Cabbarlı, Hatem: “Ermeni Siyasal Düşüncesinde Terörizm”, **Ermeni Araştırmaları**, 2013, sayı:45, s.143-176.

Çetin, Atilla: “Alparslan Türkeş”, **DİA**, Cilt: Ek- 2, s. 615-616.

Demir, Şerif: “Adnan Menderes Ve 6-7 Eylül Olayları”, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları**, sayı:12,2007, s. 37-63.

“Demokrat Parti Dönemi”, **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, İletişim yayınları 1988, Cilt:6, s.1940-1967.

Ertem, Barış: “Türkiye- ABD İlişkilerinde Truman Doktrini Ve Marshall Yardımı”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:12, Sayı: 21, Haziran 2009, s.377-397.

Eraslan, Cezmi: “Türkiye’de Çok Partili Siyasi Hayatın Kurulmasında Bir Dönüm Noktası: 12 Temmuz (1947) Beyannamesi”, **Atatürk Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, sayı: 22, s. 141-157.

Erkmen, Ayşe: “Türkiye’nin NATO Üyeliği Ve Üyeliğin TBMM’de Kabulü”, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 17 (2), s.1024-1049.

“Faşist Hareket ve MC İktidarlari”, **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları 1988, Cilt:7, s.2216-2231.

Gazioğlu, Ahmet C.: “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti”, **DİA**, cilt: 26, s. 516-519.

Gedikli Berber, Şarika: “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Sivil Hükümet Darbesi: CHP’de 35’ler Vakası”, **Gazi Akademik Bakış**, C.VI, 2012, s.11, s.131-150.

Gökçen, Salim: “İki Darbe Arası Türk Demokrasisi”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, sayı:6, Güz 2020, s.241-264.

Güler, Yavuz: “II. Dünya Harbi Sonrası Türk- Amerikan İlişkileri (1945-1950)”, **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi**, Cilt: 5, sayı:2, 2004, s.209-224.

İnci, Salih: “Cumhuriyet Döneminde Fener Rum Patriklerinin Seçimi”, **Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, C.XXII, S. 1, Mart 2022, s.1-36.

Keser, Ulvi: “Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye’de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, XII/25, 2012 Güz, s.181-226.

Kostak, Ercan: “İkinci Dünya Savaşı’nın Ardından ABD’nin Türkiye’ye Yönelik Başlattığı Askeri Yardımlara Truman Doktrini Ve Marshall Planı’nın Etkisi”, **Atatürk Dergisi**, 11(1), s.9-23.

Özduygün, Yunus-Koçlar Bekir: “Yassıda’da Örtülü Ödenek Davası: Basın Ve Resmi Kurumlara Yapılan Harcamalar”, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları**, sayı:40, 2021, s.251-278.

Sakin, Serdar: “6-7 Eylül 1955 Olayları Sonrasında Türk Kamuoyunun Tutumu”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Volume 3 Issue: 12 Summer 2010, s.378-386.

Sanlı, Ferit Salim: “27 Mayıs’ın “Zoraki Diplomatları”: 14’lerin Yurtdışı Faaliyetleri”, **Akademik Bakış**, Cilt:11, sayı: 23, Kış 2018, s.221-248.

Şahin, Enis-Tunç, Bilal: “Demokrat Parti’nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947)”, **Sosyal Ve Kültürel Araştırmalar Dergisi**, Cilt:1, sayı:2, 2015, s.31-69.

Şatıroğlu, Ayşen: “San Francisco Konferansı Sonrası Dünyada Türkiye’nin Yer Arayışı”, **İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi**, Cilt:6, sayı:12, s.23-40.

Toprak, Serap: “Türk- Yunan Siyasi İlişkileri Çerçevesinde Batı Trakya Sorunu”, **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:3, sayı:1, Haziran 2014, s.43-54.

Uzun, Hakan: “1919-1950 yılları arasında Türkiye-Yunanistan ilişkileri”, **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi**, C.V S.2 2004, s.35-50.

Yılmaz, Eren Alper: “Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme”, **Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 6, sayı: 3, 2019, s.252-260.

VI. TEZLER

Babaoğlu, Resul, “6/7 Eylül 1955 Olaylarının Türkiye Rumları Üzerindeki Etkileri (1955-1959)”, Dicle Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Diyarbakır 2012.

Gökşen, Nesimi: “27 Mayıs 1960 Müdahalesi Ve Askeri Rejim: İhtilalci Subaylar Arasında İktidar Mücadeleleri, Fraksiyonlar ve Çatışmalar (27 Mayıs 1960- 25 Ekim 1961)”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara 2021.

Güler, Yavuz: “Marshall Planı ve Türkiye’de Marshall Planı’nın Uygulanışı”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara 2009.

Gürcan, Gürhan: “6-7 Eylül 1955 Olayları”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara 2006.

Güzel, Halil İbrahim: “1960-1983 Yılları Arasında Kıbrıs Meselesi”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kahramanmaraş 2009.

Pak, Sibel: “İkinci Dünya Savaşı Sonrası Marshall Planı’nın Türk Dış Politikasına Bazı Etkileri”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara 2019.

Tuna, Sevil: “Siyasi Açidan I. Ve II. Hasan Saka Hükümetleri (1947-1949)”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara 2006.

Ünal, Nuray: “Lozan’dan Günümüze Batı Trakya Türkleri”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Edirne 2007.

VII. İNTERNET KAYNAĞI

yüksek seçim kurulu. (2023, 01 22). yüksek seçim kurulu web sitesi:

<https://www.ysk.gov.tr/tr/milletvekili-genel-secim-arsivi/2644> adresinden alındı

EKLER

EK:1

Her Gün gazetesinin ilk yayın günü, 12 Kasım 1947.

EK:4

Türkiye ve Yunanistan, NATO üyeliğine kabul edildi. 20 Şubat 1952.

147

12 EYLÜL 1980 CUMA

● 100. 50 - SAYI 1201 - FİYAT: 10 TL

● Azine Yılmaz, Mehmetçik Cebeli 10
Bakışlar - İSTANBUL
● Yalova 70 TL 40 (İstanbul 40 TL)

Daha Güzel, Daha Çok, Türkiye

HERGÜN

Diğer haberlerimiz
3. 4. ve 8. sayılarda

Komünistlerin oyunu bozuldu

Alman TV'si Yurttaşları'nı

konuşturdu için Türklerden özür diledi

A. Yurttaşları için Alman savcısı tahkikat açıyor!

Ruslar
TKP'yi
kutladığı
ve övdü

HABER MERKEZİ

İSTANBUL - Sovyet
1. Başkan K. G. G. G.
Türkiye Komünist Partisi
na bu kutlama yapıldığı,
komünistler Türkiye'de
yurttaşları'nın tahkikat
açıyor. (Devam 2. 3. 8. 9.)

Almanya
mütecim
akınına
tedbir
alıyor

HABER MERKEZİ

A. NIKARA - Federal
Almanya Hükümeti,
Almanya'da bulunan
mütecimlerin akınına
tedbir alıyor. (Devam 2. 3. 8. 9.)

Başkent
halkı
huzursuz

EGE MAHALLESİNDE
MİLİTANLAR TERÖR
HAVALASINI ESTİRDİ!

Komünist olmayanları göçe zorluyorlar

Yurttaşları mahallelerinde sakıncalı

HABER MERKEZİ

A. NIKARA - Komünist militanlar, sokaklara
ve mahallelere her türlü tahkikat yapıyor
ve yurttaşları göçe zorluyor. (Devam 2. 3. 8. 9.)

HABER MERKEZİ

A. NIKARA - Komünist militanlar, sokaklara
ve mahallelere her türlü tahkikat yapıyor
ve yurttaşları göçe zorluyor. (Devam 2. 3. 8. 9.)

2 ülkücü genç ile, biri öğretmen 6 yurttaşta katlettiler

TRKPN'İN 60. YILDÖNÜMÜ
DOLAYISILA BİRÖK YERİ
BOMBA FAKSARTIRI ASILDI

BOMBAKARI TERÖRİZMİN HALE
GETİRME (ALISAN ÇOK SAYIYA POLİS
PATLAMASINA YARALANDI)

HABER MERKEZİ

A. NIKARA - 60. Yildönümü
dolayısıyla biröke yeri
bomba faksartırısı asıldı. (Devam 2. 3. 8. 9.)

EMNİYET KOMİSYONU DGM'LERİN KURULMASI GEREKTEĞİNİ AÇIKLADI

KOMİSYON TERÖRÜN
YENİLEMESİ İÇİN
AYRICA OKULANIN
HAK KANUNUNU DA
OKULANININ İSTEDİ

ANABOLU AJANSI

A. NIKARA - Emniyet Komitesi,
DGM'lerin kurulması
gerektiğini açıkladı. (Devam 2. 3. 8. 9.)

İstanbul'da, sokaklara
her türlü tahkikat yapıyor
ve yurttaşları göçe zorluyor. (Devam 2. 3. 8. 9.)

"Bin Temel Eser", serisi yeniden basılacak

A. NIKARA - "Bin Temel Eser" serisi
yeni basılacak. (Devam 2. 3. 8. 9.)

İZMİR'DE KIZIL BAYRAK ÇEKİLDİ

ANABOLU AJANSI

A. NIKARA - İzmir'de, sokaklara
her türlü tahkikat yapıyor
ve yurttaşları göçe zorluyor. (Devam 2. 3. 8. 9.)

Yurttaşları, Orsan
Öymen, Yağmur ve
Ayşim Atsız ile
Jürgen Roth AYM'lerini
kandırarak ülkücüleri aleyhine
bir yığın iftira yayınlamışlardı

Meclis'te fiili tatil sürüyor, tasarılar bekliyor

• Başbakan Bülent, erken seçim
girişimi Anayasa Komisyonu'na
müzahere talebiyle sundu

HABER MERKEZİ

A. NIKARA - Meclis'te fiili tatil
sürüyor. (Devam 2. 3. 8. 9.)

CHP'li senatör Tahtakılı Ecevit'in
grupdaki halini utanç verici buldu

CHP'NİN HER GRUP TOPLANTISI KAVGALI KÜFÜRLÜ GEÇİYOR

HABER MERKEZİ

A. NIKARA - Parti içi ve parti
dışı kavgalar, küfürler
sürüyor. (Devam 2. 3. 8. 9.)

Komünist: gazetenin bu yayını duyurmuşluk AYDINLIK, gasettiği fotoğrafları yalanla süsleyerek kullanıyor!

HABER MERKEZİ

A. NIKARA - Aydınlik gazetesinin
bu yayını duyurmuşluk
fotoğrafları yalanla
süsleyerek kullanıyor. (Devam 2. 3. 8. 9.)